

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Decimus Septimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

debeantur. (5.) si longā consuetudine soliti sint subditi dominis præstare operas, modo deducatur causa aliqua specifica obligationis diutina, etiamsi non plene probetur. (6.) si sint de more regionis. Ita tamen exigenda à subditis servitia, ut ipsis tempus relinquantur se suosque alendi. Perez. G. *ne opera à Collat. num. 2. seqq.*

IV.

Rusticorum causæ sunt summaria & summarie tractandæ. Brunnem. *ad l. 1. C. de Agricol. & Censit. & ad l. 15. C. eod. in fin.*

V.

Servitia rusticorum sunt potius restringenda quam extendenda. Hinc regulariter ligna aliquamque materiam ad ædificia dominorum necessaria conveyere non tenentur. Et exactio operarum est contra jus commune ab allegante probanda. Brunnem. *ad l. 1. C. ne rustici ad ultimum negotium.*

VI.

Rusticum prædium ab urbano non loco, sed

genere & materiâ distinguitur, l. urbana 166. ff. de V. S. l. servit. urbanis 99. in princip. de legat. 3. l. nam quod liquide 4. §. quod si de pen. legat. 1. quemadmodum 12. ff. de V. S. quod etiam approbant Imp. Diocletianus & Maximianus in l. si prædium 16. C. de præd. minor. non alien. Qualitas enim formam prædii designat, quam finis & usus arguit. d. l. urbana 198. de V. S. §. prædiorum. in §. de servit. Unde si prædium habitationi, volutpati, usibusque urbanis sit destinatum, ut maxime ruri sit constructum, urbanum nihilominus erit; si verò non habitandi, sed ad usum percipiendorum fructuum & agri comparatum sit, licet in urbe extractum sit, rusticum prædium appellabitur. Vult. *ad princip. in §. de servit. n. 15.* Welenb. *in parat. ff. de servit. urb. præd. Bronchorst. centur. 1. assert. 95.* Arum. *disp. 5. exercit. 3.* Olemann. *disput. 10. numer. 18. in object. & resolut.* Treutler. *disput. 17. thes. 1. lit. b. vol. 1.* Hottoman. *lib. 2. ob. serv. 21.*

FINIS LIBRI DECIMI SEXTI.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

CAPUT I.

Sacerdos, Sacrum.

Axioma I.

Sacerdotes negotiis secularibus se non debent implicare. *can. quoniam 8. dist. 10. can. sunt nonnulli. §. neque enim caus. 16. quest. 1. can. credo, & seqq. 21. quest. 3. can. reprehensibile. 23. quest. 8. cap. contrarium 3. de panit. dist. 3. cap. consequens 2. & seqq. dist. 8. cap. cum ad verum 6. dist. 96. cap. 1. cap. sed nec 4. extr. ne Clerici vel Monachi. unde etiam nec ii testes esse possunt, nisi quando seculares idonei absint, ne veritas occultetur, c. quamquam 14. quest. 2. aut iudicis secularis officio fungi ac secundum leges civiles judicare, Aristot. 4. polit. cap. 14. ubi Sacerdotum officium à civili Magistratu jubet esse distinctum, quia hoc munus totum hominem, non partem postulat, confer Gerhard. *disput. polit. decad. 5. quest. 10.* Treutler. *disput. 12. thes. 11. volum. 1. interim tamen non sint planè eorum imperiti, cap. unic. distincti. 39.**

II.

Sacerdos facit cathedram, non cathedra Sacerdotem, c. ult. dist. 40.

III.

Sacerdotes sunt venerandi, audiendi, timendi, non respuendi, nec dilacerandi, nec detra-

hendi, nec insidiandi, cap. Sacerdotes 6. quest. 1. vocantur enim Dii, c. sicut 14. §. licet, extr. de heret. interdum etiam Angeli dicuntur, c. Sacerdotibus. in pr. 11. q. 1. Unde licet sæpe multi sint Sacerdotes nomine, pauci opere, cap. significasti, extr. de adult. c. ult. dist. 40. nihilominus tamen audiendi, non imitandi sunt, cum contemni non debeant, etiamsi mali sint, quamdiu tolerantur, quia absolvere adhuc possunt, c. ut evidenter. & seq. 1. q. 1.

IV.

Sacerdos non ex odio procedere debet, sed ex charitate, c. qualiter 24. in princip. extr. de accusat.

V.

Sacra semel facta amplius privata fieri non possunt, l. inter 83. §. sacrum 5. de verb. obligat. Schurf. *conf. 48. Licet. num. 3. cent. 1.* Welenb. *1. conf. 4. num. 38.* posito etiam, quod abusus inde essent secuti, nam tunc non in filium Principis tradigenda, sed in meliorem magisque verum usum convertenda sunt, l. legatum 16. de usufr. legat. l. legatum 5. de administr. rer. ad civit. pertin. l. fin. de operib. publicis. Alberic. in l. si usufr. in fin. quibus mod. usufr. amitt. ibidemq. Jacob. de Rodis num. 30. Quapropter nec uniri res profanæ Ecclesiastica omnimodo possunt, nisi ex causa manifestæ necessitatis vel utilitatis tractatu habito cum Capituli consensu, ut in aliis rerum Ecclesiasticarum alienationibus, quarum species quadam est, cap. 2. de reb. Eccles. non alien. Welenb. *1. conf. 4. numer. 25.* Boer. *decis. 345. numero 2.* Redoan. *de reb. Ecclesie non alienandis.* Sunt enim res sacræ, l. 9. §. ult. de rer. divif. ideoque consecratæ conditionem non mutant,

mutant, l. 63. §. ult. ff. pro soc. nec etiam alienari possunt excepta causa redemptionis famis, aut magni aeris exsolvendis, §. 8. Inst. de rer. divis. l. sancimus 21. C. de SS. Eccles. cum factum rei sacra vel religiose sit irrevocabile, Bartol. in l. si ita quis promiserit §. ead. Lege. Cod. de condit. ob causam. vers. aut non servat. Laurentius Tennin. cautel. 414. num. 3.

CAP. II. Sævitia. Asperitas.

Axioma I.

Sævitia immanis, crudelitas & abusus potestatis per omnes vitæ gradus est prohibita, Myns. 5. obs. §. id quod late & eleganter deducit Zachar. Victor de execut. conclus. 14. Ritter de homagio cap. 8. pag. 211. Sic patronus, si clientis fraudem fecerat censoria nota, sacer erat, Hælicarnass. lib. 2. Cic. de divinaz. In herili potestate invila fuit Jovi sævitia domini, teste Livio. Ac propterea servus sævitia famis obsecratione pressus venire iussus est. l. 1. §. 2. ff. de his qui sui vel alien. jur. l. 1. §. 8. ff. de offic. prefet. urb. l. 24. solut. matr. l. 1. C. de emend. serv. & pater etiam vitam, quam filio dederat, eripere quondam impune poterat, l. 11. de liber. & postb. l. fin. C. de patr. potest. postmodum tamen ob sævitiam emancipare cogebatur, l. fin. ff. si quis à patre manumiss. l. 1. §. fin. ff. de liber. exhibend. l. 5. ff. ad Leg. Pompej. de parricid. l. unic. C. de emendat. propinq. l. 3. l. 4. Cod. de patr. potest. l. si Lenones 12. Cod. de Episcop. audient. Sic præceptoris animorum parentis, l. Aquilius 27. ff. de donat. sævitia culpæ annumerari solet, l. 3. §. si magister. l. 6. ff. ad Leg. Aquil. l. item queritur 13. §. Julius 4. ff. locat. Sic in matrimonii vinculo choros propter asperitatem scinditur, nullo alioquin ente solvendus, cap. ex transmissa 8. ubi Panormit. de ressit. spoliat. Mævius ex Rolando à Valle part. 2. ad ju. Lubec. tit. 2. artic. 12. num. 438. Borcholt. conf. 16. Fachin. vol. 1. conf. 42. Natt. conf. 616. Gravæus lib. 1. conclus. 17. confid. 3. vid. tamen Carpzov. 3. constit. 26. def. 6. etiam iudicibus immodicè ferocientibus fræni temperies est adhibita, l. 2. C. de custod. reor. Vasallus quoque ob violenta ludibria patronali solvitur imperio, Papon. tit. de Principe. numer. 57. Zoanni. de duplic. venat. numer. 75. Beult. in l. admonendi. ff. de iurejur. numer. 1114. Chopin. 2. doman. lib. 8. numer. 10. Lud. Fasch. conf. 1. num. 20. Grammat. decis. 104. numer. 13. Maltril. deced. 13. num. 18. Summa sæpe ea est in causa, ut à regulis juris communis recedamus. Unde & socio, à societate etiam ante tempus recedere, ob immodicam socii sævitiam concessum esse, textus est in l. si convenerit 14. ff. pro soc. confer Menochium 2. arb. judic. cas. 138. Pacian. 1. confil. 86. num. 9. cum seqq.

II.

Sævitia in propriis (servis, liberis) culpanda, in alienis coercenda est, l. 24. §. 5. solut. matrim.

CAP. III. Salarium.

Axioma I.

Salaria ad facundiam Advocatorum sunt computanda, l. 2. §. 10. de extraordin. cognit. nec imminuenda, l. 12. §. 2. ibique Gilcken. C. de SS. Eccles. Notabile eam in rem est exemplum, quod refert Carol. Molin. in regul. Cancellar. ad regul. de verisimilitudine. num. 53. Jacobus Marescotos (inquit) doctissimus & experientissimus Advocatus in Senatu Parisiensi, tempore Caroli VII. Ludovici XI. & Caroli VIII. ob breves quasdam & eruditæ rationes juris, quas salvationes vocant, cum imperitus clientulus impat. salarium offerret, honestè renuit (dicens) se tantum id accepturum, quod ob id in casum victoriæ taxaretur: Cum autem clientulus victoriam obtinisset, & in taxandis expensis litis de hoc articulo ad Senatum referretur, taxatæ sunt ei sexaginta libræ Parisienses, habita ratione non ad brevem, sed ad doctam & resolutoriam scripturam, modumque litis & eminentem scientiam Advocati, & fuit splendendum & pro consuetudine illius temporis ut amplissimum, ita rarissimum honorarium: quo pertinet & hoc, quod sublimes & literatæ personæ majoribus etiam beneficiis sint honorandæ, cap. de multa 28. de præbend. Hinc Alexandrum Severum Imperatorem Assessoribus salaria constituisse, perhibet Gothofr. ad l. 1. C. de Assessor. & Medic. & Jasonem habuisse à Rege Francorum in annum stipendium mille ducentos thaleros, ex Chassan. in Catalog. glor. mundi. pro. confid. 27. notat Honthem. 1. de art. Notar. cap. 34. n. 19. confer & ea quæ habet de salariis Advocatorum Umm. disput. 2. thes. 10. process. Judiciar. & de salariis & honorariis annuis quorumcunque Advocatorum, non tantum iis, quæ à Principe præbentur, sed & quæ à privatis constituuntur, l. 38. in fin. ff. locat. l. 11. §. 9. vers. honorariis de Judic. Bald. in l. unic. n. 7. C. de suffrag. Myns. 3. observ. 8. Gail. 1. observ. 44. n. 12. Rauchbar. quas. 25. lib. 1. Unde etiam & tutor præceptoribus pupilli non quas minimas poterit, sed pro facultate patrimonii & pro dignitate natalium constituere dicitur l. 12. §. 3. de admin. tutor.

II.

Salarii vox honestior est quam mercedis, & eadem quæ honorarii seu honoris prorsus. Idque etiam accipitur non tanquam merces, sed tanquam ἀντίδοτον, si exigendum sit ab ingratiss, non ex locato, sed extra ordinem per Prætorem aut Præsidentem postulatur, non per Judicem datum jure ordinario, prout hæc de mandatariis & similibus aliis effert Cujac. ad Paul. in l. 4. si mentor. fals. mod. dix. quin & salarium incerta pollicitatione neque extra ordinem, neque iudicio mandati rectè petitur. l. per mutuum 56. §. salarium 3. mandat. l. salarium. 17. C. eod.

III.

Judex salarium exigens non dicitur vendere iudicia, cap. tributum 23. quæst. ult. Vasq. lib. 2. contr. jur. cap. 37. n. 32.

(Y) 2

IV. Quo.

IV.

Quoties tutor per administrationem tutelæ impeditur, ne suis rebus præesse & inde certum lucrum capere possit, toties salarium petere potest. Quia nemini officium suum debet esse damnosum.

Limita: ut tamen non propriâ sed magistratûs auctoritate ipsi constituitur salarium. Carpz. P. 2. Const. II. def. 40. in fin.

V.

Salarium augeri & minui debet auditis & diminutis laboribus. Menoch. de Arb. Jud. quæst. cent. 3. cap. 223.

VI.

Magistratus nemini potest salarium constituere sine iussu Principis l. un. C. de præben. salar.

Limita: (1.) Medicis, Professoribus, & ubi publica causa exigit l. 4. §. 2. de decret. ab ord. faciend. l. 1. C. de Decret. Decur. (2.) Civitates Regiæ, non municipales, senatoribus syndicis possunt, aded ut si deficient civitatis redditus, recte modica collecta imponatur. (3.) si ita consuetudo obtineat. Perez. C. de præb. salar. num. 1. 2. segg. Ceterum nec augeri potest salarium inconsulto principe ob tenuitatem pretii & laboris magnitudinem. Brunnem. ad l. un. C. d. t.

VII.

Salarium non est dandum iis, qui nullam aut exiguam præstant operam, vel qui otiosi aut inutiles sunt; imò quod datum est, iis est aufereendum. Perez. C. de præb. salar. n. 4. & tit. C. de Profess. & Med. n. 6. in fin.

Limita: Impeditis, per quos non stetit, quo minus operam præstiterint, integrum salarium solvi debet. Perez. C. de Profess. & Med. n. 9.

VIII.

Dato officio præsumitur solitum salarium, promissum. Brunnem. ad l. un. C. de præb. salar. si autem varium fuerit salarium, id solvendum officio, quod longo tempore fuit solutum, quodque habuit prædecessor. Perez. C. eod. num. 10. Et, si is, qui olim jam officio functus est, de novo assumatur, eodem salario, quò ante, reconductus censetur. Perez. C. de Profess. & Med.

IX.

Qui sentit commodum salarii, sentiat onus laboris. Brunnem. ad l. 14. C. de susceptor. in fin. & quidem pro rata temporis laborisque, Perez. C. de annon. civil. n. 7.

X.

In casu publicæ necessitatis minui possunt salaria eorum, quibus satis provisum, ut ex iis præsentis necessitati subveniatur, imò possunt inutilibus aulicis auferri. Perez. C. de superind. num. 4.

CAP. IV.
Salus.

Salus Reipublicæ suprema lex esto, l. quod semel 5. de decret. ab ordin. faciend. & supr. lib. XIV. cap. Patria Ax. 2. Hinc malè infert Mæstert. 1. de Justit. Roman. LL. c. 7. numer. 4.

nullam Legem latam esse principaliter ob favorem privatum, vid. supr. lib. I. cap. de Anima.

CAP. V.
Salutatio.

Salutatio signum est reconciliationis, Schneidev. lib. 4. Instit. de injur. §. fin. num. 3. licet è diverso salutationis subtractio signum est inimicitiarum, gloss. in c. cum Adrianus 29. dist. 63. ubi vid. Barbof. & ideo potest talis ut suspectus recusari, arg. c. cum super Abbatis 23. de of. sic. deleg.

Intellige verum, si nimirum antea solitus salutare, Barbat. in proem. Clem. in §. salutem. Gothofred. in addit. ad Schneidew. lib. Instit. de injur. §. fin. num. 4. lit. f.

CAP. VI.
Sanctitas.

Axioma I.

Sanctitas non ex generis nobilitate vel dignitate innoscitur, sed ex fidei puritate & morum honestate, c. nos qui 3. dist. 40.

II.

Quorum sanctitas est æqualis, eorum etiam festivitas debet esse æqualis, cap. scire debet 8. dist. 76. Welsenb. conf. 41. num. 147. Treutl. conf. 14. n. 191. Goeden. conf. 21. num. 5. Joh. Goedi. 3. conf. Marp. 32. n. 28.

CAP. VII.
Sanguis.

Axioma I.

Sanguinis causa in Ecclesia agitari non debet, c. cum Ecclesias. extr. d. immunit. Eccles. & ideo sanguinis poenam Clerici inferre non debent, cap. sepe 23. quæst. 8. cap. Clericis §. c. penult. extr. ne Cler. vel Monach. c. in Archiepiscopatu 4. extr. de raptor. c. ad audientiam 3. extr. de crimin. iuss. sed debent aliis causam hanc delegare, cap. ult. ne Cleric. vel Monach. in 6.

II.

Jura sanguinis non mutantur, l. jura sanguinis 8. de R. I. neque pactis subjacent, l. jus agnationis 34. ff. de pact. Welsenb. 1. conf. 2. num. 59.

CAP. VIII.
Sapiens, peritus.

Axioma I.

Cognito facto, perito homini jus in facili atque in proclivi est, Cujac. in præfat. recit. ad lib. Cævid. Scævole. Ita de Arillone Plinius lib. I. epist. 22. Jam quanta sermonibus ejus fides? quanta auctoritas? quam pressa & decora cunctatio? quid est quod non statim sciat, & tamen plerumque hæsitat, dubitat de diversitate rationum, quas acriminoque judicio ab origine causæque primis repetit, discernit, expendit.

II. 2a.

II.

Sapere non debemus plusquam oportet, c. 1. de renunc. in 6. sapientia enim cum sobrietate est habenda, c. 1. §. qui ergo loqui. distinct. 43. siquidem sapiens nulli nocere intendit, c. sapiens. 6. quasi. 1. nec unquam inanis est, c. sapiens 77. de penit. dist. 2. unde sapiens erit in poena, qui stultus fuit in culpa, cap. quicquid. distinct. 38. cum sapientis sit, revocare ea quæ loquitur, cap. magno 1. 22. quasi. 4.

CAP. IX.
Satisfactio, Satisfactio.
vid. Cautio.

Axioma I.

Non satisfactio qui verbo se offert, l. servus si heredi 34. in fin. ff. de statu liber. Bart. & Zaf in l. ait Prætor. §. si quis paratus. n. 1. de oper. nov. nunc. Schvvanemann. 1. process. Cameral. c. 10. n. 4.

II.

Satisfactum non sufficit, nisi satisfactum perferret, Menoch. remed. 2. adipsi. possess. num. 92. habet enim ea effectum successivum, l. si is a quo. 3. §. ult. cum l. seq. ff. ut in poss. legat. ibique Dd.

III.

Satisfactio pro solutione est, l. 52. ff. de solut. Cujac. ad l. 45. de administr. & peric. tutor. nempe si fiat volente creditore l. 4. quibus mod. pign. Inventus enim creditor culpandus non est, si satisfactione repudiata solutionem desideret, & si istum in verberem / der bezahlt seyn will.

CAP. X.
Scandalum.

Axioma I.

Scandalis & periculis pro posse via est præcludenda, Clem. abusioibus 2. in princ. de penitent. & remiss. facit enim interdum scandalum quid omisibile, quod de jure aliis esse faciendum, c. 1. distinct. 51. c. cum teneamur 6. extr. de prebend. c. super 4. extr. de stat. Monach. ita si ex novitate contra consuetudinem scandalum oriatur, novitas illa vitanda est, c. quod 3. extr. de consang. & affin. ita etiam scandalum impedire matrimonium dicitur contrahendum, cap. cum in tua 27. extr. de sponsal. quia cum scandalo nihil faciendum est, c. ad aures 5. extr. de tempor. ordin. c. nihil. 2. extr. de prescript. cap. 8. de Recloribus 3. extr. de Cleric. agrotant. c. cum ad 6. extr. de stat. Monach. cap. significasti 18. extr. de homicid. ita ut etiam per mandata sine clausula scandalis obviari possit. Gædd. i. Consil. Marpurg. 16. n. 140. Ita mali exempli causa multa prohibentur, vid. Nebelkræ dec. 13. pag. 151.

II.

Ad scandalum evitandum multa solent concedi, quæ aliis non concederentur, Menoch. de recuper. poss. remed. 1. numer. 379. facit enim

scandalum quandoque concessibile quid, quod aliis non concederetur, c. presbyteros 2. dist. 95. ita ad evitandum scandalum ad tempus à jure receditur, cap. Deus 11. extr. de vit. & honest. Clem. c. quoniam 3. extr. de jure patron. ac interdum detrahitur pro vitando eo veritati, cap. cum ex juncto 2. extr. de nov. oper. nunc. ita Judex, ut evitentur scandala, potest partes cogere ad concordiam, Bart. in l. æquissimum de usufruct. Afflict. decif. 149. in fin. Dec. conf. 156. numer. 6. qui consuluit, Papam posse in concilio accusari ne scandalum oriatur, imò non esse Pontifici Maximo obediendum, quando ex obedientia futurum esset scandalum, egregie congestit Cravett. consil. 264. num. 7. conf. 294. num. 8. conf. 314. col. 4. vers. secundo respondeo. & quod ad illud evitandum & discordias præcedendas Episcopus vel ipse etiam Papa officio exui queat, ex c. si Papa 6. dist. 40. cap. significasti 4. de Elect. probat Arnif. 2. relect. polit. cap. 2. dist. 7. num. 80. vid. & Covar. ad reg. peccatum de R. l. relect. p. 1. n. 4.

III.

Propter scandalum non est dimittenda veritas, cap. magna 7. cap. extr. de vot. & vot. redempt. c. qui 3. extr. de R. l. nec debet illud impedire bonum faciendum, cap. nisi 10. quasi. 3.

CAP. XI.
Scelus.

Axioma I.

Sceleris voluntas eadem severitate punitur, qua effectus, c. si quis 6. q. 1. vid. sup. lit. M. cap. Malefictum.

II.

Quæ scelere acquisita sunt, fisco cedunt, l. 9. ff. de Jure Fisci.

CAP. XII.
Schola.

Axioma I.

Scholæ locis commodis constituendæ, ne strepitu discipuli invicem turbentur, Perez. C. de studiis liberal. n. 5. Hinc malè faciunt Magistratus, qui diversas lectiones in uno Auditorio Scholarum trivialium haberi permittunt cum damno juventutis, Brunnem. C. cod. in fin.

II.

Cura Scholarum trivialium ad Episcopum spectat, Carpz. L. 1. Jurispr. Eccles. d. 9. & licet constitutio Præceptorum jure communi ab omnibus Magistratibus municipalibus fieri possit, inspectio tamen Scholarum ad Principem pertinet, e.g. si in scholâ aliquâ magno conamine Metaphysicæ subtilitates discipulis inculcentur, Princeps id prohibere aut moderari potest vid. omnino Brunnem. Lib. 1. cap. 6. Membr. 12. §. 14.

CAP. XIII.
Scientia, Scire.

Axioma I.

Scientia Principis habetur pro causa concessionis,

(Y) 3

cessionis, Gloss. in c. ad hoc de rescript. Natta conf. 638. num. 15. maxime si facta sit cum consilio Procerum, quia ex tali interventu consilii præsumuntur omnia non sine legitima causa facta, Tiber. Decian. conf. 41. num. 32. vol. 2. nec Princeps rationem reddere tenetur, sed satis est cum consilio suorum egisse. Ifern. in cap. 1. §. Domino Guerram. & ibidem Afflict. notab. 2. Hic fitur Lex. Idem Afflict. in cap. 1. in pr. de prohib. feud. alien. per Frider. Vult. 3. consil. Marp. 19. n. 177. Quin imò & scientiam certam Principis æquivalere revocationi, text. est in cap. Pastoralis 28. extr. de offic. deleg.

II.

Scientia res est sanctissima, l. 1. §. 5. vers. est quidem res sanctissima. ff. de extraordin. cognit. & donum Dei, cap. revertimini 16. quest. 1. Horat. Lullius de privi. scholar. priv. 74.

III.

Ex scientia sola nemo videtur assensisse, Wesenb. 1. conf. 41. num. 121. Scientia enim à voluntate distingui solet, Bald. in l. nemo. num. 6. C. de sent. & interlocut. & l. omnium. num. 9. ubi Jason. num. 4. C. de sentent. Angel. in §. Emphyteus 2. per illum text. ubi differentiam facit inter scientiam & consensum, in Auth. de alien. & Emphyt. Felin. in cap. nome. n. 5. de præsumpt. Alex. Rip. Bolognet. & communiter Dd. in l. 2. §. voluntatem. solat. matrim. Roman. sing. 78. Statutum. Tiraquell. in LL. connub. gl. 5. adverb. express. num. 35. unde etiam ea sola nec nocere in gravioribus dicitur, text. in Clem. Nolentes §. notarii. de Heretic. faciunt quæ docet Bart. in l. 1. §. sed in eo. ff. ad Syllan. Adde Felin. in cap. de cetero. colum. fin. de re judic. Hyppol. in sing. 164. Lud. Gomez. ad §. item si quis insti. de act. n. 41.

Limita, nisi cum agatur de aliquo obligando, qui in scriptura se obligari patitur, eamque scienter obsequat, tunc enim pro consensu & voluntate habetur, l. 2. Cod. de reb. alien. non alien. addita præsertim præsentia ejus, qui actum potuisset prohibere, l. qui patitur 18. ff. mandat. Quia non sit permansum in terminis nudæ scientiæ, sed ulterius processum, Wesenb. 1. consil. 94. num. 6. nec videatur aliquis fraudare eos, qui sciunt & consentiunt, l. nemo 145. ff. de R. I. Gail. 2. observ. 29. num. 9. neque succurrendum ei, qui se ultro necessitati exponit, l. si fidejussor 7. §. si necessaria 1. ff. qui satisfacere cogantur. ibidemque gloss. verb. necessitatem, cum alleg. Canonist. in c. quemadmodum extr. de jurejur. ita scienti & consentienti non fieri injuriam, neque dolum patet ex regula l. sciente 27. extr. de R. I. l. 145. ff. cod. l. 1. §. 5. usque adoo. ff. de injur. l. venditor 11. C. de resc. vendit. Fachin. 2. contr. 20. Arum. exerc. 14. quest. 8. Gail. 2. observ. 35. num. 8. & 1. sup. lit. l. cap. Injuria. ita & scientem æquiparari cum renunciantem vel remittente res & actiones suas, docet l. 14. §. si venditor 9. ff. de act. empt. à quibus regressus non datur, l. 14. §. si venditor 9. ff. de edilit. edict. Arum. d. exerc. 14. Gail. 2. observ. 29. num. 10.

IV.

Ex solâ scientiâ delictorum regulariter nemo obligatur ob non factam manifestationem.

Limitationes sunt in l. 1. C. de fals. l. fin. C. de his qui latron. l. 3. C. de incest. nupt. l. 1. C. de defertor. Brunneinan. C. cod. col. 2. sic punitur, qui scit Numerarium se immiscuisse alterius officio, si non manifestat, Perez. C. de Numerar. num. 14.

V.

Scientia præsumitur in eo, ad quem causæ examen pertinet, Perez. C. si serv. vel libert. numer. 6. 7.

VI.

Ex scientiâ dependet dolus, & ob eam sapè contractus suam vim non nanciscuntur. Hinc si affecuratus tempore contractus jam sciverit, navem interiisse, affecuratus damnum promissum sarcire non tenetur, secus si ignoraverit. Hinc & qui scivit, Edictum exiturum super taxatione frumenti & properavit sua grana vendere carius, emptore non monito, in Stellionatum incidit. l. 3. §. fin. de Stellion. Perez. C. de Naufrag. n. 23.

VII.

Scientia inflat, charitas ædificat, cap. 10. extr. de renunc.

VIII.

Scientia difficilis est probationis, Bartol. in l. qui Roma. §. duo fratres. quest. 3. de V. O. Cravett. conf. 193. num. 7. Farinac. 1. conf. crim. 15. n. 7. & ideo qui scientiam allegat, eam probare debet, Menoch. de præsumpt. lib. 5. præf. 23. num. 52. Bald. in l. mulier. col. 2. C. de sponsalib. Vult. 2. conf. Marpurg. 30. num. 238. inde etiam conjecturis probatur, idem Bart. in d. l. qui Roma. §. duo fratres de V. O. Ruin. conf. 42. numer. 21. vol. 1. Hinc ratione communis habitationis scientiam eorum, quæ geruntur, ab altero præsumi, notant Ancharan. conf. 170. Principaliter, num. 7. vers. & maxime. vol. 3. Pac. conf. 57. n. 5. quemadmodum & uxor marito cohabitans facta mariti scire præsumitur, ut multis deducunt. Cravett. conf. 123. num. 1. vol. 1. & conf. 271. n. 8. vol. 2. Roland. à Valle conf. 19. num. 38. vol. 1. Cephal. conf. 492. numer. 32. vol. 4. Gloss. in l. aut qui aliter. §. sed & servus. ff. quod vi aut clam. per l. si legibus 16. C. de Episc. & Cleric. dummodo scilicet de scientia uxoris ex cohabitatione, eandemque consequente consensu, seu ratificatione in negotiis non in præjudicium, sed commodum & utilitatem ejus vergentibus agatur, Vult. 2. conf. Marp. 25. n. 100. & infra lib. ult. c. uxor vel domesticus factum domestici, l. quicumque 4. C. de serv. fugitiv. ubi Bald. n. 7. l. consensu 8. §. servus 6. C. de repud. vel etiam conjunctus factum conjuncti, Bursat. conf. 253. n. 43. vol. 3. Vult. 2. conf. Marp. 29. n. 145. Quod verum intelligit Ruinus conf. 174. consideratis in princip. volum. 1. scilicet in his, quæ jura sanguinis & processum concernunt, quamvis dissentiat Pacian. conf. 57. numer. 12. dum ait, communem opinionem esse in contrarium, cum conjunctus præsumatur etiam illa scire, quæ sunt extra jus sanguinis & naturæ processum, quando nimirum negotium suâ naturâ tale sit, quod verissimiliter conjuncti vel vicini scire possint, per-

ea quæ tradit Felin. in cap. literis. num. 2. ext. de presumpt. Decius in l. 1. num. 57. vers. successive. ff. si cert. petat. Gabriel. de presumpt. conclus. 6. num. 2. ampliat. si vicinus factum vicini, Baldus in cap. 1. §. si res. de pace tenend. Felin. in cap. cum nostrum. num. 12. de testib. Vult. 3. consil. Marpurg. 22. num. 107. Quin imò ex verisimili qualitate & ex communi contingentia, & in his, quæ communiter aliis innotescunt, scientiam præsumi, testatur Farin. 1. conf. crim. 100. numer. 18. cum cessante præsumptione ignorantie, scientia semper præsumatur, Socin. fallent. 3. reg. 72. Alciat. de presumpt. reg. 3. præf. 16. Menoch. 2. de arbitr. judic. cas. 185. & cons. 73. num. 17. vol. 1. Mandos. in addit. ad Roman. cons. 481. num. 10. Mandell. consil. 18. num. 5. Benintend. decif. Bononiens. 71. num. 6. & seq. & ignorantia etiam affectata scientiæ æquiparetur, cap. eos 2. de temp. ordin. in 6.

IX.

Scire dicimur, quod vehementer opinamur, Gloss. in l. 2. §. pen. vers. sciatur. ff. de aqua pluvi. arcend. gloss. in l. si duo. §. non videor. penult. ff. utri possidet. Petrus de Anchar. cons. 23. incip. causa inquisitionis. & cons. 349. Viso diligenter puncto. Jason. in l. de pupillo. §. si quis ibi. col. 9. ad fin. de oper. nov. nunc. & l. incertum. colum. 2. & 3. ff. si cert. petat. sicut & illud etiam scire quis dicitur, quod audivit vel vidit, aut aliàs conscivit, cap. hoc videtur 22. quæst. 5.

X.

Scire qui debuit, tam est in culpa, quam ille, qui scit, l. quod te s. ibidemque Gloss. Bart. Bald. Angel. Salicet. Jason ff. de rebus credit. l. quisquis 15. C. de rescind. vendit. l. idem §. 1. verb. intelligit vel intelligere debet. ad Leg. Aquil. l. qui fundum 7. §. servus 2. ibique Dynus. ff. pro emptor. late Tiraquell. de retract. lignag. §. 12. num. 9. Scire enim qui potest, nec scit, idem est, ac si sciret, cap. ult. extr. de elandefin. desponsat. & paria sunt scire, vel de facili scire posse, l. Titius 48. in princip. de fidejuss. l. Julianus penult. verb. sci- ret aut scire potuisset. & ibi glossa ad SC. Macedon. l. si quis domum 9. §. ult. ff. locati. l. regula 9. §. sed juris 3. ff. de juris & facti ignorant. Wesenb. 1. conf. 8. num. 36. Vult. 1. consil. Marp. 17. numer. 24. Gylman. 4. 1. vot. 37. num. 39. Unde etiam is, qui negligit illud scire, quod scire debuit, nullà excusatione dignus judicatur, juxta illud, ignorans ignorabitur, ut dictum est in cap. ideò prohibetur 15. in fin. distict. 37. Pacian. cons. 107. num. 8. add. & Dec. in l. quod te. num. 17. vers. quinto nota. ff. si cert. petat. in 2. lect. Verald. decif. 107. in fin.

XI.

Scire quilibet præsumitur, quod Lex declaravit, Pacianus consil. 5. num. 45. quilibet enim scire Leges tenetur, l. 1. & 2. de Legibus. l. sacratissima 9. Cod. de Legib. l. constitutiones 12. Cod. de juris & facti ignorant. nec quinquam juris ignorantia excusat, l. juris 7. & l. regula 9. ff. de juris & facti ignorant. eum in his, quæ publicè fiunt, semper scientia præsumatur, Gloss. in cap. 1. de postulat. Prælat. cum aliis, de quibus per Socinum in reg. 220. fallent. 2. Bertazol. 2. con-

sult. decif. cons. 203. num. 3. maximè in notoriis, dict. l. regula 9. §. 1. cum §. seq. de juris & facti ignorant. Bartolus in l. is potest. colum. 5. ff. de acquirend. hered. Vult. 2. Consil. Marp. cons. 30. numer. 184.

XII.

Scire ea impossibile est, quæ a voluntate Principis dependent, Bart. in l. fin. col. 3. in princ. vers. idem cum. Cod. de sentent. poss. fac. text. in l. 39. in fin. ff. de legat. 1. pulchre Jacobus de S. Georg. in verb. sed an princeps. num. 2. vers. quadragesima quarta. de feud. Curt. cons. 182. num. 12. Pacian. consil. 5. num. 47.

XIII.

Scire is non dicitur, qui scit in nube, Ripa in l. admonendi. num. 82. ff. de iurejur. post Bald. in l. Emilus. ff. de minorib. Menoch. 2. arbitr. judic. cap. 26. num. 8. sed qui rem novit vel à priori per cognitionem causarum propriarum & constituentium, vel à posteriori, hoc est, effectibus & adjunctis propriis D. D. Haberkorn in Vin- dic. Anti-Forer. disput. 12. pag. 275. Enimvero ut quis omnia perfecte norit & possit, difficile est & vix tanta perfectio in persona, etiam si sit excellentissima, Cels. Mancin. cap. 5. lib. 8. de iure Princip. Ciro Sponton. cap. 7. lib. 7. distat. Govern. Caspar. Contaren. de Repub. Veneror. Paolo Paruta della vit. politic. Petr. Contaren. Compend. de Republ. Savil. præfat. in Malmesmur. de reb. Angl. Guilhelm. Boeckel. de pub. judic. disquisit. 4. num. 7.

XIV.

Scientes aliquem delinquere, eum indicare non tenentur, dum modò nec juvent aut occultent, l. qui vas 48. §. 1. de furt. l. 22. §. 3. de iure fisci. l. ult. C. ne sancti. Baptism. iteretur.

Limita, in quibusdam criminibus secus esse, veluti Majestatis, l. 5. §. 6. C. ad l. Jul. Majest. hæ- rescos, l. 4. §. 1. & 7. Cod. de hæret. l. 16. §. 1. cod. parricidii, l. 2. & 6. ad l. Pompej. de parricid. adul- terii l. 4. & 26. ad Leg. Jul. de adult. vide Wesenb. in Comm. ut nemo invitus ager, num. 15. Quin & in aliorum delictis communibus sic dicendum, quatenus scilicet scientia alia nuda est, alia cum malitioso proposito conjuncta; atque illam non nocere, hanc verò maximè, textus est egregius in l. 1. §. 1. ibi: is autem accipitur scire qui scit & potuit prohibere; scientiam enim spectare debemus, quæ habet voluntatem, si familia furtum fecisse dicatur. ubi Colleg. Jurid. Argent. lib. 3. Anton. Faber in ration. decid. lib. 10. & 17. per illos text. de noxal. action. Vide Racemation. nostras crimin. ad titul. si famil. furt. fecisse dicitur, & lib. 18. & 24.

XV.

Scire est rem per causas cognoscere, Hartm. Pistor. 3. q. 22. n. 12. qui enim causas cujusque re- veras intelligit, eum quid ipsa sit optime scire du- bium non est. G. Arac. Enenckel. lib. 1. de privi- leg. cap. 2. n. 1. atque ita etiam Philosophi senti- unt l. posteriorum cap. 2. & Theologi, D. Himmel in epist. dedicat. Syntagm. Theolog.

XVI.

Scire quædam licet ~~καχρηστέον~~, hoc est, pin-

pinguius, l. 7. §. 2. de pecul. vid. infr. lit. T. cap. Tacens, §. lit. I. c. Ignorantia.

CAP. XIV. Scriptura.

Axioma I.

Scribens in id, quod scribit, consentire intelligitur l. Publie 26. §. fin. ff. de pos. l. cum de indebito 25. §. fin. ff. de probat. l. generaliter 13. & Auth. contr. C. de non num. pecun. Baldus conf. 275. colum. 2. vol. 3. Vult. i. conf. 15. num. 298. Scribendo enim quis contractum intelligitur eum approbare, Welenb. i. conf. 12. num. 11. Unde etiam is, qui simpliciter sine ulla protestatione scripturam admittit, probasse presumitur illa omnia, quæ in scriptura illa continentur. Jason in l. admonendi. num. 128. vers. quinto limita. & in l. que dotis. num. 90. ff. solut. matrim. siquidem pro scripturæ veritate semper presumitur, per tradita à Jafone in l. si post divisionem. in princ. C. de jur. & fact. ignor. Socin. conf. 95. num. 2. vol. 2. Gratian. consil. Resp. 11. numer. 3. vol. 2. Paris. conf. 60. numer. 6. vol. 1. Curtius sen. conf. 35. num. 20. Burlatus conf. 33. num. 11. lib. 1. Qui igitur scripturam penes se habet, omnia in ea contenta scire dicitur, l. non est ferendus 12. ff. de transact. l. si que cautiones 5. ff. famil. heretisc. Cephal. conf. 452. n. 35. vol. 4. Francisc. Viv. decif. Neapol. 60. n. 4. Burlat. conf. 143. num. 15. vol. 2. cum aliis. quos allegat & sequitur Mascard. vol. 3. conclus. 293. num. 20.

II.

Quod scriptum est, actum videtur, §. ult. Inst. de fideiuss. l. sciendum 30. ff. de V. O. cum pro scriptura vel instrumento semper presumatur. §. item quod verborum 11. Inst. de inut. stip. non solum quod verum sit, sed etiam solenne. Bald. in c. 1. §. si instrumentum. n. 2. de not. feudor. quodque omnia in eo scripta de voluntate & consensu partium scripta intelligantur, Jason in d. l. sciendum. num. 35. de verbor. oblig. Hinc in stipulatione non obstante etiam errore actum valere, seu substantialibus stipulationis inter partes observatis, sed à scriba omisiss, & scriptoris errore probato obligationem non annihilari, sed potius tenere, text. est in l. si librarius 92. de R. l. siquidem ut ab Imperatore scriptum est in l. 1. C. de committ. stipul. licet epistolæ, quam libello inseruisti, additum non sit, stipulatum eum esse, cui cavebatur; tamen si res inter presentes gesta est, credendum est, stipulationem vocem spondentis esse subsecutam, sicut idem etiam traditum à Paulo in l. Titia 134. §. pen. ff. de V. O. quia plus valere debet, quod agitur, quam quod simulatè aut per errorem concipitur. l. 1. & tot. tit. C. plus valer. deb. quod agitur &c. atque in contractibus potius rei veritas quam scriptura inspicitur, l. cum precibus 18. C. de probat. Unde etiam & de testamentis evidentissimè constitutum est errore scribentis juris solennitatem non mutari. Quapropter licet institutio heredum post legatorum donationem scripta sit, sive alia observatio prætermissa, (veluti si testator legasset centum, &

Notarius scripsisset decem) non tamen ex mente testatoris, sed vicio Tabellionis, vel alterius, qui testamentum scripsit, propterea voluntatem ejus subvertere vel minuire non debet; l. errore 7. l. ambiguitates 24. C. de testam. l. quoties 9. §. sed si non. ff. de hered. instit. idem rescribit & Imperator Antoninus, dum ait, non lædi statum liberorum ob tenorem instrumenti malè concepti, l. Imperator 8. ff. de statu homin. similiter nec errores eorum, qui desideria, hoc est, preces scribunt, veritati præjudicium ferre posse manifestum fit, in l. 2. Cod. de error. advocat. cui addi potest & hoc, quod si in forma constituti procuratoris vel syndici ostendatur vitium seu error in verbis, puta, si pro Syndico nominatus sit actor vel procurator, inde non vitabitur constitutio seu syndicatus: ut enim libellum sustineri translationis verbis alibi traditur, ita & instrumentum syndicatus eadem interpretatione judicari debet. Specul. in tit. de Syndic. num. 11. Bart. in l. 1. §. quibus autem. num. 2. ff. quod cuique univers. nom. & in Auth. sed bodie. num. 3. C. de Episc. audiend.

III.

Scriptura inventa est ad servandam memoriam, l. jubemus 29. §. sed ne aliqua. C. de testam. Ripa in l. moribus. num. 13. de vulg. & pupill. substit. quia ea semper loqui presumitur cap. cum Martha 6. de celebrat. Missar. Decian. conf. 39. vol. 2. num. 91. Warem. ab Ehrenb. 2. de fader. cap. 2. num. 172. text. in l. interclaras 8. ibi: scriptura loquuntur. C. de SS. Trin. Vult. 3. conf. Marp. 21. n. 270. facit quod ait Alexand. in l. non solum §. morte. col. 2. num. 9. ff. de oper. nov. num. inde paria esse aliqua in voce, vel per nuncium, sive epistolam proferre, ex l. non figura 38. ff. de verbor. obligat. trad. Andreas Siculus in repet. l. acurristimi. in 67. col. C. de fideic. Lud. Gomez. ad §. superest. Inst. de act. num. 2.

IV.

Scriptura regulariter in nullo actu requiritur, l. 17. C. de pact. Novell. 75. cap. 8. Scriptura enim quæ sit de contractu ad probationem, non ad substantiam fieri dicitur, ut facilius probari queat, l. contrahitur 4. ff. de pign. Jason in l. cum re transigisse 5. C. de transact. unde quoties de fide contractus aliunde, v. g. ex confessione partis, constat, scriptura, quæ probationem rei gestæ continere solet, opus non est, d. l. 5. C. de transact. Si quidem quotiescunque in lege mentio fit intervenientis scripturæ, semper interpretari debemus, id probationis facilius gratiâ fieri, non quod sine ea conventio vel actus non possit subsistere, quia scriptura non est pars, vel ut vulgo loquuntur, de substantia conventionis, sed tantum accidens, quod sine principalis rei interitu adesse vel abesse potest. Alciat. in d. l. 16. & ibid. O. brecht. C. de pact. nisi in specie aliud dicatur, Brunnem. ad l. 17. C. de fid. Instrum. hinc quoties non expresse conventum, ut ante confectam scripturam contractus non sit perfectus, toties præsentia non est permilla.

Limita I, nisi lex specialiter necessariam esse scripturam voluit, ut in libellis sive civilibus sive crim-

criminalibus. *Auth. offeratur C. de liis contest.* & in contractibus nonnullis, in quibus tanquam pro forma eam requirit, ut in *l. unic. §. 1. C. de contrah. judic. §. ult. ibi: dotatib. instrumentis. Inst. de nupt. l. unic. §. 2. C. de suffrag. Emphyteusi perpetua rerum Ecclesiae. Nov. 7. §. 1. vers. Anastasius. libellario contractu & aliis, ita Canon scripturam etiam requirit in electione. cap. quanto 10. dist. 63. cap. legum 2. quest. 1. ex communicatione, cap. cura 14. quest. 3. in sententiae probatione, cap. statutus 2. quest. 1. in publicis criminis accusatione, c. quisquis 1. quest. 8. in appellatione, cap. post appellationem 2. quest. 6. in civili conventionione, c. offeratur 3. quest. 3. in rerum Ecclesiasticarum venditione, cap. sine exceptione 12. quest. 2. cap. casellas 10. quest. 4. in Praetorum ad synodum non venientium accusatione, cap. placuit 10. distinct. 18. in praeturae renunciatione, cap. sicut vir. §. ecce his 7. question. 1. in reconciliatione & ordinatione, cap. legum 2. quest. 1. in constitutionis promulgatione, cap. quod quis 35. q. 1. & si quae sint alia. Ceterum & in iis casibus, ubi lex praecise scripturam requirit, scriptura omitti potest, si vel causa sit tenuis, vel partes expresse consentiant, e. g. in ferenda sententia, *Perez. C. de privi. Scholar. n. 13. 14.**

Limita II. in iis, quae ex ipsa verbi significatione scripturam requirunt, ut est rescriptum Principis, *l. 3. C. de divers. praescript. live in vim privilegii five alia ex causa emanaverit, l. 1. C. de mand. Princip. l. probatorias g. C. de divers. offic. lib. 12. Epistola, hoc est, commissio Principis per mandati subscriptionem facta, l. bene a Zenone 3. C. de quadr. praescript. Inventarium (ut quod tale scripturae nomen est, in qua res pupilli sint descriptae, *l. fin. C. arb. tutel. & alia gesta, quae proprie constare scripto debent, l. gesta 6. ubi Bald. C. de re judic. quo refer & testamenta in scriptis, quibus scriptura pro forma attribuitur, l. hac consultiissima 8. C. de testam. Appellationes in scriptis, quae a definitiva sententia interponuntur, l. eos 6. §. pen. C. de appellat. donationes, quae supra 50. annos sunt, l. eos 6. §. pen. C. de donat. in summa idem esse & in omnibus contractibus, qui in omnibus scriptis dicuntur fieri, cum nimirum inter partes agitur, ut aliter non valeant, quam si scripturae sint commendati, text. est in *l. contractus 17. Cod. de fid. instrum. quod & in mandatis Principum obtinere patet ex eo, quod de ea re fides nemini attribuitur, nisi exhibito diplomate, l. 1. C. de mand. Princip. Idem de legato Pontificis, quod nimirum in alterius praedictum, nisi ostenso mandato, non credatur, dicit *gl. in can. nobilissimus. dist. 97. cum aliis receptum sit, pro firmitate iudicii coram legato facti nihil praesumi, nisi de iurisdictionis commissione scripto appareat, c. cum injure 31. de off. deleg. gl. in l. institutionis 26. q. 2. qua de causa publicas etiam functiones tributaque neminem exigere, cui id a Principe per scripturam non sit mandatum, dicitur in §. eos in *auth. de collat. vid. gloss. in l. non solum. §. qui alieno. de procur.*****

Limita III. quoties rei praecedentis praesumptionem firmitatem convellere volumus. Ut enim

alia praesumptio aliam tollit, *l. Divus 7. de rest. in int. sic actus posterior scripto declaratus superiorem quandoque elidere perhibetur, ut cum quis adversus propriae confessionis emissam manum pecuniam minimè numeratam fuisse ex ea causa affirmet, non audietur, nisi alia scriptura id probet, l. generaliter 13. C. de non numer. pecun. vide latissimè Hontheim. 2. de art. Notar. cap. 2. per tot. ubi num. 76. subjungit, si scriptura requiritur pro forma essentiali, quod sine ea actum nihil censetur, cui congruit & illud, quod refert Vult. 2. conf. Marp. 24. n. 20. quod si convenierit de faciendi instrumento, de conventis scriptura ea haberi dicatur pro forma contractus, vide Soarez in thesaur. commun. opin. lib. 8. num. 20. Cephal. conf. 66. n. 18. vol. 2. Anton. Gomez. 2. var. resolut. c. 2. n. 17.*

Limita (4.) ubi res magni momenti exequenda. *Brunnem. in l. 5. C. de iure fisci in fin. (5.) in l. 2. C. de conven. fisci Debitor. ubi Perez. n. 6. 7.*

V.

Scriptura unius Notarii majorem habet praerogativam, quam scriptura duorum, cujuscunque sint probitatis & existimationis. *Sebastian. Monticel. in tr. de Inventar. hered. §. septimo principaliter. num. 25. per Bald. & Dd. in cap. quoniam contra. extr. de prob. Thom. Maso in Specul. Notar. publ. lib. 1. spec. 5. num. 3. vid. supr. lib. XII. cap. Notarius.*

VI.

Scriptura privata nihil probat, *l. 5. 6. 7. ubi Dd. C. de probat. c. 2. extr. de fid. instrum. Pantfchman. 2. quest. 2. num. 35. Pacian. 1. conf. 128. num. 21. Guid. Pap. decis. 19.*

Intellige scilicet pro eo, qui pro se produxit. Exemplo enim perniciosum est (ait Imperator) ut ei scriptura credatur, quā unusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit: unde nec fiscum quidem, multo minus alium quemlibet ex suis subnotationibus debiti probationem praebere posse, patet ex *l. exemplo 7. ubi Baldus & Salicet. Cod. de probat. quā ratione neque rationes vel libri privatorum quippiam pro ipsis probare poterunt. Alex. conf. 84. num. 1. & 2. & conf. 180. numer. 1. volum. 7. & conf. 217. Viso. num. 4. vol. cod.*

Limita, nisi trium testium subscriptione sit munita, *l. comparationes 20. C. de fid. instrum. Auth. etsi. C. cod. ubi Dd. Regner. Sixtin. 2. conf. Marpurg. conf. 8. n. 6. quod tamen locum aliter non habere, nisi in casu eo, quo scriptura privata non alterius, sed ejus, qui convincitur, manu conscripra est. l. scripturas 11. C. qui pot. in pignor. hab. Dd. in l. 1. C. de edend. Castrenf. consil. 312. n. 2. lib. 2. cum contra scribentem etiam sine solennitate subscriptionis testium plenè probare valeat. d. l. 1. ubi Dec. post Alex. num. 2. not. ab. 2. C. de edend.*

Limita (2.) in libris mercatorum, *Brunnem. ad l. fin. C. de conven. fisci debet.*

VII.

Scripturam producens censetur confiteri contenta in ea scriptura, *Dd. in cap. cum venerabilis. de Except. & in l. 1. §. editiones. ff. de edend. Alex. conf. 108. num. 5. Roland. à Valle conf. 2. n. 216.*

116. vol. 1. Quod adeo procedere, ut productio scripturæ facta cum protestatione in parte & partibus non obstat, quo minus scriptura fidem faciat contra producentem, trad. gloss. in d. 9. editiones, vers. nec tantum contra. Bolognet. post Bald. in l. unic. col. 2. vers. iudex tamen. C. ut quæ desunt advocatis. Alex. conf. 124. num. 5. vol. 7. Vult 1. conf. Marp. 15. num. 15.

VIII.

Scribere in suum commodum quilibet potest. Modestin. in l. omnium 39. C. de testam. Moller. p. 4. in Constit. Saxon. 3. defin. 25. num. 16. Carpov. p. 4. constit. 3. defin. 25. num. 4. Et multi reperiuntur, qui exactè norunt in scribendo manum alterius imitari, l. cognoscere 56. ff. de Verbor. signific. l. cum pluris 15. §. ult. ff. de reb. auctor. judic. possid. Carpovius part. 1. constit. 17. defin. 12. n. 4.

IX.

Scriptura sola non est modus constituendi obligationem, sed inducit saltem præsumptionem obligationis ex causa, quæ allegatur, præcessisse, Sihar. in l. 3. n. 76. C. de reb. cred. Carpovius p. 1. constit. 17. defin. 35. num. 65.

X.

Scripturæ non probant, nisi sint subscriptæ, Mart. in Digest. noviss. p. 1. tit. Sigillum. cap. 10. ex decision. regni Arragon. Martin. Monter. 12. Jac. Bornit. part. 1. de instrum. lib. 2. c. 22. Et imprimis quidem à partibus. Felin. ad cap. 2. de fid. instrument. alique citati Gæddæo 1. consil. 28. n. 3.

XI.

Scriptura ut probet, necessarium est eam recognosci, Barth. in Auth. & in l. si contractus, num. 3. vers. ut igitur liqueat. C. de fide instrum. & in l. nuda num. 5. vers. sciendum est igitur. ff. de donat. Grammatic. decis. 84. sunt producta. Cravetta. conf. 73. dicendum. num. 15. vers. rursus probatur. col. 5. vol. 1. Bald. in Auth. contra qui propriam. num. 23. vers. deinde ex ista. in fin. C. de non numer. pecun.

XII.

Scripturæ privatæ fides adhibetur contra scribentem, l. Publicæ 26. §. fin. ff. de positi. l. de arate 11. §. 1. ff. de interr. act. l. scripturæ 11. §. qui prior. in pign. l. ult. C. arbit. tutel. Bald. in rubr. C. de fid. instrument. num. 41. Wesenb. 1. conf. 12. num. 46. Bart. Bald. Angel. Imol. Castr. & Dd. in l. nuda de donat. Felin. in c. 2. numer. 25. ibidemque Dec. n. 19. post Panorm. Anton. de Butt. Imol. de fid. instrum. Jafon in repet. l. admonendi. n. 76. cum seq. & n. 109. 110. & 120. de jurejur. Philipp. Portius conf. 139. numer. 8. consil. 78. numer. 1. conf. 132. n. 12. & conf. 170. numer. 17.

Limita: nisi is ipse contrarium probare velit, nimirum ex errore se ita scripsisse, ut in l. qui dam 15. de probat. ubi Cujac. in Modestin. hanc limitationem summopere notandam esse ait.

XIII.

Scriptura confessata & recognita æquiparatur publico instrumento. l. ne in arbitris 4. Cod. de arbit. l. cum ab initio 4. ubi Dd. ff. quem te-

stam. aper. l. qui agnitis 11. de except. Zaf. consil. 6. cum nobilis. num. 8. vol. 1. Wesenb. 1. conf. 27. n. 9. eamque auctoritatem habet quam publicum instrumentum, Jafon conf. 6. num. 8. vol. 1. Mart. decis. 991.

XIV.

Scriptura est stricti juris, Socin. conf. 33. num. 4. vol. 1. quæ aliis in ea non nominatis nec nocet nec prodest, Bart. in l. admonendi. num. 32. de jurejur. Bald. ad l. probationem 21. num. 1. & 2. C. de probat. l. lecta in 2. opposit. si cert. petat. & in l. interest. num. 2. C. de solut. Wesenb. 1. conf. 36. n. 5. unde & actum permanentem habere dicitur, Bald. in l. unic. num. 5. C. de confess. Wesenb. 1. conf. 38. num. 55. & intelligitur semper salvo jure tertii, Castrensi. conf. 72. in causa. numer. 2. vol. 2. Dec. conf. 468. superiore num. 26. Henning. Gæden. conf. 13. n. 29. Zaf. consil. 7. num. 75. libr. 1.

XV.

Scriptura non est trahenda ad eum sensum, quem sibi quisque præsumit, c. viro. 4. c. relatum 14. distinct. 37.

XVI.

Scriptura ut concordetur, distinguenda sunt tempora. c. si peccaverat 2. q. 1.

XVII.

Non scriptura, sed numeratio dotis rem facit dotalem, l. 1. C. de dot. caut. l. si ex cautione 3. C. de non numer. pecun. ubi gl. in verb. probare. l. cum citra. 15. C. de jur. dot. Vult. conf. Marp. 29. n. 24.

XVIII.

Scriptura subscribentis probat mandatum, l. 1. §. 4. quod juss. l. etiam 3. quod cum eo. ubi Gothofred. in verb. subscribente.

XIX.

Nemo ita simplex, imò magis stultus invenitur, ut in publico inventario scribi contra se aliquid patiat, l. ult. vers. fin. autem. C. arbit. tutel. l. cum indebito. 25. vers. qui enim. de probat. Aliquando tamen minus scribitur, quam dictum vel nuncupatum sit, & tum error scribentis dispositioni non nocet. l. Error. 7. C. de testam.

CAP. XV. Secreta arcana.

Axioma I.

Secreta patrimonii non sunt vulganda, l. 2. Cod. de aliment. pupill. præstand. ubi Gothofred. l. 2. C. quand. & quibus quart. pars. conf. Colleg. Jurid. Argentor. de Administr. & pericul. tutor. thes. 13. in fin.

II.

Secreta non sunt revelanda. l. mercatores. 4. C. de Commere. & merc. & hoc faciens removetur ab officio. Tiber. Decian. Conf. 48. n. 23. vol. 3. Secretarius quoque tenetur ad interelle, si revelet secretum. Bald. in l. 41. pr. ff. ad l. Aquil.

CAP. XVI.
Secundarium.

Secundario quæ eveniunt, in consideratione non habentur, l. 1. ff. de autor. tutor. Jason. in l. quoties. col. fin. C. de judic. M. Anton. in S. legatarius, n. 2. Inst. de legat. ita non attendi secundarium ex l. 1. S. denunciari 14. ff. de ventr. inspiciend. c. quamvis 2. de pact. in 6. deducunt Gloss. Alex. & alii in l. de unoquoque de re judic. Jason. in l. nec quicquam. S. ubi decretum. num. 1. ff. de offic. procons. nec dicitur verum detrimentum ejus, qui secundario læditur. Felin. in c. cum olim. de constit. Balb. de prescript. 1. part. 5. princ. num. 20. Valasc. de jure Emphyt. c. 17. numer. 15.

De Secundis Nuptiis vid. Nuptia Secunda.

CAP. XVII.
Securitas, Salva guardia,
Salvus conductus.

Axioma I.

Salvus conductus sive securitas data servari debet, Fach. 9. contr. 59. Pruckman. S. soluta potestas. c. 4. membr. 2. effect. 5. num. 25. etiam hosti, Guid. Papæ q. 118. num. 24. etiam improbo & perverso, Magal. in tract. de salvo conduct. part. 2. reg. 2. Ratio, quia in speciem contractus transit, ex quo etiam princeps efficaciter obligatur, arg. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constitut. pecun. l. 3. C. de LL. l. 6. de justit. & jur. l. 5. C. de locat. pred. civil. lib. 11. l. fin. C. de quadr. preser. l. 15. de publican. l. 1. S. 1. cum l. seq. de offic. procons. Speckhan. cent. 1. q. 1. num. 2. Menoch. 1. conf. 100. numer. 198. & 218. & arb. jud. quest. 336. per tot. Bertazol. 2. conf. 359. num. 14. Lud. Peguer. de cis. crim. 39. n. 6. Farin. prax. crim. lib. 11. titul. 4. quest. 29. per tot. adeo ut Princeps rumpens eum incidat in crimen læsæ Majestatis, Angel. post Bart. in l. 1. per illum text. ff. ad L. Jul. Majest. Castrensi. conf. 423. quia scio dubio. 5. col. pen. vol. 1. Boer. decis. 9. in princ. num. 2. & n. 4. cum nemo debeat decipi, qui de ejus literis confidit. Dec. conf. 51. num. 2. Bertazol. 2. conf. ult. decis. conf. 360. n. 11.

II.

Securitas veniendi includit securitatem recedendi, l. 1. C. de navicular. & ibi Bart. Felin. in c. intimamus, in pr. de treug. & pace. Myns. 1. obs. 82. Conf. Perez. C. de Navicular. n. 1. Brunnem. ad d. l. 1. C. cod.

III.

Securitas data certæ personæ non extenditur ad alios, qui sunt ex ejusdem comitatu, nisi in literis nomina eorum exprimantur. Perez. C. de Navicular. n. 16. Nam salvus conductus strictissime interpretandus. Hinc concedens vehere certas merces in patriam hostilem non extenditur ad reversionem aliarum mercium ex loco hostili, Perez. d. l. n. 17.

IV.

Securitas publica non est violanda, qui autem eam infringit, læsæ Majestatis reus est. l. 1. S. 1. ff. ad l. Jul. Majest. Ex causa tamen judex eam potest temperare l. 13. de pan. Perez. C. de Navicular. n. 18.

V.

Is, qui à rectâ viâ deflectit, securitatis & conductus privilegii indignum se reddit. Brunnem. ad l. 5. C. de Navicul.

CAP. XVIII.
Senatus. Senatus Consultum.

Axioma I.

Senatus personam principis representat, Aflic. decis. 120. numer. 6. Valasc. de jur. Emphyt. quest. 6. num. 17.

II.

Quoties in mutuo à filiofamilias accepto concurrat patris consensus vel tacitus vel expressus, toties cessat senatusconsultum Macedonianum. Quia sic cessat ejus ratio, ne scilicet filius pecuniâ mutuatitiâ corruptus minus obediens existat patri, l. 1. ff. ad Senatus C. Macedon. ita igitur pater, qui partem mutui à filio contracti solvit, non poterit quoad reliquum opponere hoc senatusconsultum l. 7. S. pen. ff. eod.

Limita: ut tamen ad probandum patris consensus solum ejus sigillum chirographo impressum non sufficiat, Zoes. ad ff. eod. tit. n. 9. Carpz. P. 2. Const. 10. def. 16. n. 2. nisi simul fuerit subscriptum.

III.

Quoties in talem causam impensum mutuum, ad quam ipse pater obligabatur, toties præsumitur adesse patris consensus. Quia tales impensas ipse pater facturus fuisset, imò facere debuisset, ergo quoad has dissentire non præsumitur, neque adeo locum hic habebit SCtum Macedonianum. Exemplum est in mutuo ad libros emendos necessarios, ad studia &c. dato.

De Senatus Consulto Vellejano vid. cap. Fœmina.

CAP. XIX.
Senectus, Senex.

Axioma I.

Senectus in cunctis semper est honoranda, l. fin. C. de tyron. l. semper 5. in pr. ff. de jur. immunit. l. 1. ff. de alb. scribend. Natt. tom. 1. conf. 195. n. 4. Unde etiam in jure Senioribus multa ut præcipua deferri videmus, ut est, quod tabulæ testamenti apud eos deponi debeant, l. ult. de fid. instrum. ut & alia instrumenta, Hector Felician. de societate. c. 40. n. 53. Myns. 4. obs. 37. n. 4. Gail. lib. 1. obs. 149. num. 9. Meichsner. tom. 3. decis. 34. num. 3. & seqq. item sigillum defuncti, arg. l. 77. S. 28. de legat. 2. Petr. de Raven ad lib. 2. Feud.

Feud. tit. 12. in f. Franc. Marc. num. 1. decis. 1138.
2. 4. & 5.

II.

Senectus altera est adolescentia & pueritia, Carpzov. p. 3. q. 118. num. 36. Senes enim omnibus modis in pueritiam revolvitur, rursusque ad initium reverti, autor est Aristot. lib. or. quest. 17. cap. 3. quod ex quotidiana experientia videre licet, siquidem primum redit albor & raritas capillitii, quorum utrumque pueris familiare, deinde balbuties, veluti altera infantia: quin etiam senibus omne corpus ad puerilem modum decrescit, consimilis virium imbecillitas, & cibi quoque consimiles utrique ætati congruunt, imò & morum ineptiæ, lævitas animi & hoc ipsum nihil sapere in senibus infantiam quandam referre videtur, ut non sine ratione dixerit Accursius; senes habere puerilem sententiam in l. senectus. C. de donat. Unde etiam evenit, quod senes pueris mirè delectentur, quasi similes jam ad summum amorem propensi, Tiraquel. de pen. temp. caus. 8. num. 3. Eaque causa est quod propter senilem ætatem iis delinquentibus succurratur, Dec. in l. fere in omnibus. num. 5. ubi & Cagnol. n. 2. ff. d. R. l. Bald. in l. quicumque. n. 17. vers. quarto casu. C. de serv. fugitiv. Capol. in l. si fugitivi. n. 26. C. eod. tit. Ludov. Carrer. in pract. in 2. tract. de homicid. §. circa quartum. num. 13. Novell. in tract. ad defens. part. 1. num. 45. Anton. Gomez. de delict. c. 1. num. 68. Farin. p. 3. oper. crim. quest. 92. num. 23. Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 329. Bertazzol. cons. crim. 70. n. 37. Andr. Gail. lib. 2. obs. 110. num. 34. Unde & Ulpian. ob virium imbecillitatem senes ætate defectos à tortura liberandos esse iudicat in l. §. ignoscitur 7. ff. ad SC. Syllan. quales sunt ii solum, qui corporis imbecillitate laborant, ut sine vitæ periculo præsentis tormentis interrogari nequeant, ac proinde ad senes illos robustos, graves ac perspicaces non extendendum esse, dicunt Franc. Cafon. in tract. de torment. cap. 10. num. 12. Hyppolit. de Marfil. ad l. editum 8. num. 15. ff. de quest. Johan. Zanger. in tract. de quest. cap. 1. num. 39. Quæ de causa etiam senes deliros à donationibus faciendis arcendos esse, tum quod juxta Varronis illud bis pueri effecti sint, tum etiam quia jam intellectu careant, & tam corpore quam animo consenuerint, atque ita tales decrepiti infantibus assimilantur, ut notant Dd. ad l. 12. ff. de term. mot. quæ deliria cum in senibus quavis etiam in ætate constitutis non præsumantur, ideoque probanda esse, refert Pacian. 1. consil. 134. numer. 54. Hinc potius perseverantiam sanæ mentis præsumi etiam in senissimo perhibet Bald. in l. servum, in fin. C. qui testam. fac. poss. cum plus valeat umbra senis experti, quam ensis vel eloquentia juvenis, idem in c. 1. de renunc. cui ad stipulatur & Angel. in d. l. servum. ubi hoc quoque ad mores & rectitudinem vivendi & sanitatem consilii intelligit, cum usus instructiorem, senectus doctiorem & cursus temporis sapienterem quem efficere dicatur, propter quam rationem ibid. subiunxit Castrensis n. 2. quod quantumcunque quis senex etiam centum annorum, nunquam tamen delirare, sed prudens esse præsumatur, quam-

vis contrarium erronei juvenes credant. Licet enim dicatur, quod in delictis parcatur senibus quoad poenæ remissionem, d. l. 2. de termin. mo. gloff. in l. auxilium §. in delictis. verb. miserratio. ff. de minor. & per consequens restitui, illud non fit ex beneficio restitutionis in integrum competente illis propter animi imprudentiam, scilicet quando non sumus in delictis, sed procedit ex miseratione proveniente propter corporis imbecillitatem, quæ non est ad graviolem poenam, Alber. in d. §. in delictis, num. 1.

III.

Senectus per se est morbus, Vult. 1. consil. 29. num. 61. prout M. Tullius Cicero in orat. de Q. Mutio loquens dicit, & ille senectutis morbus non equidem incidens & transiens. Unde & à JCtis Senes inter valetudinarios connumerantur, adeo ut statutum loquens de infirmis locum etiam habere in senibus, dicat Panorm. in c. magna, col. 1. de vot. per cap. 1. §. fin. autem Episcopus de Cleric. agrotant. in 6. ubi cum dispositum est in Episcopo agrotante, ut possit coadjutorem impetrare, idem statutum est in Episcopo senio agrotante. adde Paris. consil. 29. n. 63. vol. 2. Deficiente enim calore & corpore deficit intellectus, & sine intellectu corpus non agit, juxta Arist. allegatum à Bald. in l. fin. in pr. C. de bon. qualibet. Unde etiam senes in periculo mortis esse dicuntur, Imol. in c. fin. ut lit. non contigat. Abb. in c. magna devot. Lud. Gomez. ad §. item si quis. Inst. de act. n. 25.

IV.

Senior ejusdem Collegii potior est voce, loco & dignitate junioribus Collegiis, Perez. C. de Decurion. n. 31. Consilium enim senum optimum. Hinc adolescentes solent se illorum præceptis confirmare & dignos reddere functionibus. Perez. C. qui atat. n. 4.

CAP. XX.

Sententia.

Axioma I.

Sententia non ex litigatorum consensu, sed iudicis rerumque judicatarum auctoritate vires accipit, l. servo invito 65. §. cum Prator 2. ff. ad SC. Trebellian. Carpzov. part. 1. consil. 20. desin. 20. num. 1.

II.

Sententiæ vota ferentium magis ponderanda, quam numeranda, arg. l. 1. §. sed neque ex multitudinem 6. C. de i. l. E. Carpz. p. 1. consil. 27. desin. 12. n. 1.

III.

Sententia definitiva non potest ferri sine instantia, l. prolatam 4. C. de sentent. & interloc. Jason. in l. properandum. numer. 12. C. de judic. Cast. in l. Imperium. num. 3. ff. de iuris d. ibique Dec. num. 24. vers. secundus casus, extra enim instantiam lata est nulla, Bart. in d. l. properandum. n. 6. in fin. & Alex. num. 22. vers. circa prædicta col. 1. & ibi Jason. num. 28. vers. in quinta parte. col. penult. C. de judic. Bald. consil. 298. præmittendum

dum est col. fin. vol. 3. latè Alberic. in l. scire oportet. §. consequens. numer. 2. ff. de excusat. tutor. Pacian. 1. consil. 62. num. 1.

IV.

Sententia debet esse individua, ita ut non possit pro parte valere, pro parte non. l. in hoc iudicio 27. ff. famil. hercise. & ibi Bart. & Dd. idem in l. 1. C. si adversus iudic. not. 2. latè Felin. in c. cum inter num. 6. de sentent. & re iudic.

Declarat I. hoc procedere in individuis, l. si cum uno 4. ff. ex noxal. caus. agatur. l. 1. C. si in commun. eademq. caus. Vant. de Nullitat. ex defectu processus. n. 100.

Declarat II. verum esse respectu formæ, respectu verò materiæ tunc, quando scilicet unum ejus est capitulum in libello, & una persona declaravit. Costal. ad l. 44. ff. de iudic. per d. l. in hoc iudicio famil. hercise. l. qualem. 19. §. 1. de arbit. seculi capitula sunt separata, talem enim sententiam separabilia & diversa continentem capitula partim confirmare, partim reformare posse, etiam si hoc a parte nec allegatum nec petitum sit, colligi potest ex l. etiam si patre 29. §. ff. de minorib. l. quadam mulier 41. ff. famil. hercise. l. fin. ff. de iure patronat. ubi & Bart. cap. Raynucius 16. cap. Raynaldus 18. de testament. add. & Bald. in l. unica. Cod. ne liceat in una eademq. caus. iter provocari. num. 9. Bart. in l. 1. §. libelli 14. ff. de appellationib. quia tot intelliguntur sententiæ, quot capita & diversæ species, textus & gloss. in d. l. etiam si patre. §. 1. de minorib. Ferrarius in form. sentent. in causa appellationis. verb. in causis. n. quarto. Roman. consil. 281. Castr. consil. 329. num. 6. volum. 1. quos ad hoc allegat & sequitur Hieronymus Magon. decis. Florent. 36. num. 2. add. Gail. lib. 1. observ. no. 2. Burlat. consil. 176. num. 39. & 41. Vult 3. consil. Marpurg. 29. num. 40. Carpz. part. 1. constitut. 19. definit. 9. num. 7. Ita dicitur etiam esse tot sententiæ, quot sint nomina creditorum & debita in sententia expressa. l. etiam 29. §. 1. ubi gloss. de minor. quo casu per lenterationem unius altera non suspenditur. l. in hoc 27. ubi gloss. fam. hercise. Carpzov. part. 1. constitut. 28. definit. 5. n. 3. & 4.

V.

Sententia conformis debet esse libello. l. in fundo 38. ff. de rei vindic. l. si praeses 32. de pæn. cap. licet 31. de simon. Colleg. Argent. de re iudic. thes. 50. Carpzovius part. 1. constitut. 26. definit. 8. num. 1. Natt. consil. 120. numero 2. volum. 1. pro insanabili enim vicio habetur, si sententia non sit conformis libello d. c. licet. 31. de Simonia, quia ultra quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest. l. ut fundus. 18. commun. divid. nec debet Iudex officium impertiri nisi imploratus. l. 4. §. hoc autem de damn. infest. post Bald. & alios a se laudatos Wesenbec. in parat. de re iudic. n. 7. in fin. nec aliter valere eò quod iudex extra interrogata non respondeat. arg. l. de erate 11. §. quod autem Prætor. 5. ff. de interrog. adl. cap. inter dilectos 6. ubi gloss. de fid. Instrument. imò iudex fatuus dicitur, qui in alio condemnat, quam quod fuit petitum, l. fin. C. de fideicommiss. libert. quoniam iuxta formam petitionis partium sententia declarari

debet, cap. licet Helzi. de simonia. cap. qualiter 24. circa fin. de accusationib. Bald. in l. 1. colum. 2. vers. decimo oppono. C. si plures una sententia qua de causa si lata fuerit super eo, quod in libello non fuit petitum, & super quo nec lis contestata, eadem redditur ipso jure nulla, Bald. in l. ultima. C. de fideicommiss. libert. Alex. consil. 171. num. 10. lib. 6. Boer. quest. 38. num. 8. Menoch. consil. 345. n. 32. vol. 12. unde non sufficit sententiam libello esse conformem, verum necesse etiam est illam adus probatoriis respondere, cum hæc tria, libellus, probatio & sententia, ad hanc conformitatem desiderentur; quapropter ubi probatio libello vel sententiæ non convenit, oportet ut ibi sequatur absolutio. Baldus in l. 1. in fine. Cod. si plures una sententia fuer. condemn. & cap. 1. §. conventicula. num. 8. in fin. de pac. jurament. firmand. (alias inscribitur, de pace tenenda inter subditos. 2. Feud. 53.) ubi ait, non majoris esse efficacia sententiam, quam ipsas probationes, à quibus dependent. Si quidem quod ex ipsis probationibus sententia sumat effectum, monstrat l. sed si possessori 11. §. fin. ibidemque gloss. in verb. probatio, cum l. seq. de iurejurand. ob quam causam etiam sententiam esse secundum probationes, refert Jaton. in l. sub pretextu n. 6. Cod. de transactionib. cum iudex præsumatur secundum eas sibi factas judicasse, ideoque per acta probatoria declaratur sententia l. 74. ff. de iudic. l. 3. C. de sentent. qua fin. cert. quantur. vid. latè Socin. in fallent. regul. reg. 42. ubi multis modis limitat. Umm. disp. ad process. iudic. 19. thes. 10. num. 47. ubi in solo Papa & Imperatore receptum esse, quod sententiam a libello differentem ferre queant, ex Zas. in l. 42. num. 8. de re iudic. concludit. Quapropter licet verba sententiæ per se intelligi debeant, & secundum quod ipsa per se velint, non autem ad libellum, l. si iudex 10. ff. de his qui sui vel alien. Bart. in l. Julianus. n. 5. ff. de condit. indeb. Gail. 1. observ. n. 7. Cravett. consil. 197. num. 1. id eatenus intelligendum erit, quatenus petitioni libelli verba sententiæ eorumque significatio refragaretur. Quod si enim ad petitionem verba sententiæ applicari & referri possint, in re dubia per istam petitionem sententia ita declarari censetur, ut libello sit conformis, Cravett. consil. 936. num. 17. Regner. Sixtin. 2. consil. Marp. 14. num. 19. iunge Carpzov. lib. 3. respons. 97. ubi n. 23. statuit sententiam conformem esse debere libello, saltem quoad causam ipsam & res in libello petitas, non quoad conclusionem. Hartm. Pistoris observat. 102. n. 8.

VI.

Sententia mercede lata est nulla, nec est necesse appellare, cap. non sanè 15. 14. quest. 5. l. 2. ff. de condit. ob turp. caus. l. venales 7. Cod. quand. non est necess. provoc. cap. ei qui appellat. 41. §. venales 2. quest. 6. etiam si iusto pretio lata, quia sententia iustitiæ non est ferenda pro præmio, cap. qui rectè 11. quest. 3. Si quidem eo ipso, quod recipitur, merces injusta dicitur, cap. non licet 71. 11. quest. 3. dum dicit iustum iudicium, & in cap. qui rectè 60. ead. caus. & quest. cap. nonnè 15. 14. quest. 5. cap. cum ab omni 10. ad fin. de vit. & honest. Cleric. Paulus in d. l. venales. imo nec

(Z)

spem

spem iudex habere debet aliquid recipiendi, nisi vellet peccare mortaliter, si contrarium faceret, Gloss. in d. cap. qui recte. cap. si fuerit averis 1. 14. quasi. 3. & cap. fin. & in cap. consilium 38. de simon. cum nec consuetudo talis valeret, utpote peccati nutritiva, cap. ex parte 10. de consuetud. d. cap. cum omni 10. junct. gloss. de vii. & honest. Cleric. Valq. lib. 2. contr. jur. cap. 37. ubi ampliat etiam in eo, quod procedat non modo in iudicibus, sed etiam in arbitris, per l. fin. C. de iudic. c. secundo requiris 41. c. cum speciali 61. de appell.

VII.

Sententia verba non extenduntur ad intellectum, quem possent habere ex lata significatione, Abbas in cap. dilectus, num. 2. de offic. ordin. Jason, in l. centesimus. §. fin. de V. O. quia certum, quod sententia sit iuristi juris, l. 1. C. si plures una sent. l. terminatio 3. ubi Dd. C. de fructib. & lit. expens. Anton. Faber in C. lib. 8. tit. Etiam ob chirographum deb. pign. retiner. posse. defin. 1. n. 6. Carpov. p. 1. confit. 26. de fin. 15. numer. 6. Unde fit, ut verborum sonus citra extensionem omnem sententiam interpretetur, Bald. in l. 1. numer. 5. C. quibus provoc. non est necess. neque ob petitionem aut libellum verba sententiae excedere concessum sit, Socinus conf. 134. col. 2. in fin. vers. praeterea dato. lib. 1. adeo ut nec a jure interpretationem offensivam verba sententiae admittere queant, Socin. conf. 18. n. 7. lib. 3. prout nec in sententia fictio translativa de re ad rem, vel de persona ad personam locum habet, quando aliter valere potest, Angel. conf. 235. Albertus. col. 2. circa finem. Quando tamen sententia aliquid necessario supponit, tunc idem illud iudicatur esse expressum & ad illud se extendit. Decis. Pedemont. 64. n. 2. & seqq. vers. continuum. Alexand. 1. confil. 123. incipit discussis. n. 8. vers. unde non sequitur.

Limita (1.) Potest iudex in executione sententiae addere & supplere ea, quae sunt de natura actionis, quamvis in sententia sint omissa. Scaccia de sentent. & re iudic. gloss. 14. q. 17. n. 43. pag. 521.

Limita (2.) quod sententia extendatur ad necessarium antecedens. Valeron. de Transact. tit. 5. q. 3.

VIII.

Sententia ex abrupto & in continenti lata est nulla. l. ex stipulatione 7. ubi Bart. C. de sentent. & interlocut. l. 2. ibi: non subdit. Cod. de sentent. ex breviloq. recit. Gloss. in l. sed etsi, in verb. unus. ibi: alius quoq. ff. ex quib. caus. Majores. Petr. Royz. decis. Litvan. 2. num. 28. Mando. in pract. commiss. form. 9. in verb. in stat. col. 2. siquidem ea non est precipitanter ferenda cap. pen. 2. quest. 1. Clem. pastoralis 2. §. quod si. de sent. & re iudic. brevis enim temporis non solum actum reddit nullum, ex traditis per Rolandum conf. 76. num. 23. vol. 1. & Menoch. de arb. iudic. quest. 42. Ubi axioma hoc ampliat, limitat & exemplificat, verum etiam ex brevitate temporis & fraus & dolus praesumitur, Tiraquell. de retr. act. §. 1. gloss. 7. num. 77. Cephal. conf. 89. numer. 1. Farinac. 1. decis. 14. in addit. lit. a. quae ra-

tione sententiam etiam a Papa, vel Imperatore ex nimia brevitate temporis latam ut nullam rescindi, quia sine causa cognitione lata praesumatur, consulti responderunt, Ancharan. conf. 255. Fulgos. conf. 165. num. 1. vers. tertio quia. Alex. conf. 32. col. 2. vers. circa finem. vol. 1. & conf. 213. in fin. vol. 2. Vult. 2. conf. Marpurg. conf. 30. num. 110. & 204.

IX.

Sententia contra mortuum lata est ipso iure nulla, l. in sententiis 59. §. ult. ff. de re iudic. ibi demq. Bart. Myns. 1. obs. 85. ubi ex Paulo per l. de qua re 74. §. cum absentem 2. ff. de iudic. ampliat ita, ut nec contra defensorem, nec contra heredem defuncti quid operetur: rationem annexit Ulpian. in d. l. 59. quia morte rei peremptorium solvitur, ideoque ut in re integra de causa actio praestabitur.

Intellige scilicet, quando iudici ut iudici, hoc est, ex allegatione iudiciali de morte partis constaret: quando enim post publicam sententiam demum mors partis in iudicio allegatur, sententia per interlocutoriam in heredes transferri debet, Gail. 1. obs. 109. Guid. Pap. decis. 86. n. 2.

X.

Sententia sine processu si non est lata contra praesentem & non appellatam, praesumitur nulla, Gloss. & Dd. in c. per venerabilem, qui fil. sine legit. & Egid. decis. 89. Calliodor. de praes. decis. 1. Omnino enim necessum est, ut inter praesentes sententia feratur, l. 47. in princ. de re iudic. & ibi Dd. Umm. ad process. iudic. disp. 19. ib. §. n. 37.

Limita, non procedere regulam in sententia lata contra absentem, verum contumacem, Anton. Butr. in cap. quoniam, de probat. col. 15. Alex. conf. 22. numer. 5. Gabr. de sentent. consil. 4. n. 20. quam contra contumacem fictum, si non appellavit intra decendum a die notitiae, Imol. Butr. d. cap. quoniam, Farin. 1. decis. 13. numer. 8.

XI.

Sententias duas qui recenset, posteriorem amplecti videtur, l. qui filium 74. §. Fabius 1. ubi gloss. ad SC. Trebell. Carpovius p. 3. confit. 28. de fin. 6. num. 3.

XII.

Sententia ex modo agendi formari debet, cap. cum dilectus 2. extr. de ordin. cognit. cap. qualiter 24. extr. de accusat. cap. licet. 31. extr. de simon. cum ea ex actis & processu declaratur, l. ait Praetor 5. §. si iudex 1. ff. de re iudic. Corn. conf. 57. numer. 3. in fin. vol. 1. per l. si quis ad exhibendum 18. cum gloss. ff. de Except. rei iudic. l. Julianus verum 60. de condit. indeb. Siquidem ea habet relationem ad processum, cap. cum ad sedem 15. de resist. spoliat. & ex qualitate processus sententia iudicatur, Fachin. 12. contr. 55. sicut responsio ex interrogatione, l. qui sine 9. §. qui interrogatus 5. ff. de interrog. act. & rescripta ex supplicationibus l. i. C. de divers. rescript. Unde licet actor vel ejus vice procurator possit interpretari suam intentionem, dum ambigue locutus fuisset, non tamen sententiam iudicis interpretari potest, eo quod iudex

judex interpretationem divinare non poterat. *cap. ut nostrum i. extr. ut beneficia Ecclesiast. sine diminutione. l. si putator 31. cum ibi notat. ad Leg. Aquil.* Et ideo suadet ratio, quod non intelligatur sententia relata ad petitionem, prout petitio postea interpretatur ab actore, quia licet ita intellexerit, non tamen sequitur, quod in sententia judex ita intellexerit, prout in simili hujusmodi verbis utitur Bart. in *l. si quis intentione. ff. de judic. & ibi Bald.* ubi ait, quod *d. l. si quis*, non procedat quoad condemnationem rei, quia quoad eum fieri debet condemnatio, ut minor fiat condemnatio, & Angel. *ibid. circ. fin.* dicit, quod in fine litis, ubi tractatur de sententia ferenda, actor in perniciem rei interpretari non possit. Ergo multo minus post sententiam latam, Corn. *conf. 190. num. 7. vol. 4.* Cum verba sententiae non plus probent, quam ex iis de necessitate potest inferri, *l. si quis a liberis 5. §. si vel parens 8. ff. de liber. agnosc. l. 1. c. de ordin. judic. l. 2. c. de ordin. cognit. l. pen. ff. de his qui sunt sui vel alien. jur.* Decius *conf. 323. n. 1. Rolandus à Valle conf. 79. numer. 10. vol. 3. Alex. conf. 108. n. 2. vol. 5.*

XIII.

Sententias duas quoties idem sermo exprimit, ea potissimum accipitur quae rei gerenda est aptior, *l. 7. de R. I.* Siquidem verba sententiae impropriantur, ut salvetur mens judicantis, Gl. notat in *l. & puto 16. verb. communicari. ff. fam. heres. Bald. in l. 19. c. de fideicom. & in c. super. num. 21. de sent. & re judic.* Quin imò sententiae verba intelligenda, ita ut sententia adaptetur negotio, & negotium sententiae, cum omnis improprietas intellectui natura contractus, vel iudicii vel consensus partium toleretur, Bald. in *l. fin. numer. 3. c. de hered. institut.*

XIV.

Sententia, quae transivit in rem judicatam, instrumentis noviter repertis non retractatur, *l. sub specie 4. c. de re judic. l. 35. ff. eod.*

Intellige regulariter, res enim iudicatae non retractantur, quae ordinaria cognitione ac probatione definitae sunt, *d. l. sub specie.*

Limita, non obtinere (1.) in sententia, quae ex probationibus privilegiatis, loquuntur, lata est, *l. fin. c. ad l. Jul. de adult. aut (2.) quae ex inopia probationis ex religione & fide ipsius partis fuit decisa, Wesenb. in parat. ff. de iurejur. numer. 11. aut (3.) quoties ex dolosis & falsis instrumentis lata est, l. Divus 33. ff. de re judic. l. si prator 75. vers. & Marcellus. ff. de judic. l. admonendi 31. ff. de iurejur. l. si ex falsis 42. c. de transact. quod procedit etiam, si ex falsis testibus iudicatum esse dicatur, *cap. licet causam 9. de probat. text. in rubr. c. si ex fals. instrum. vel testib. Gloss. in l. si prator. §. Marcellus. ff. de judic. aut (4.) quando religio iudicantis sit circumventa, eò quod testes vel pecunia vel alio modo corrupti fuerint, & falsum dixerint, Vasq. lib. 2. contr. jur. c. 36. num. 2. quae de causa sententiam ex falsa causa consistentem in facto notorio esse ipso jure nullam, ex c. inter ceteras 9. de re jud. deducunt Schurf. *conf. 93. n. 2. cent. 1. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 8. num. 60. sicut & eam, in qua expressa sunt, quae relata ad acta, falsa dicuntur, per l. 1.***

§. 1. ff. de sent. quae sine appellat. probant Abbas & Dd. in cap. sicut. de re judic. Marant. de ordin. judic. in 2. partis 6. parte, n. 18. Vant. de nullit. sent. ex defect. process. n. 128. Regner. Sixtin. d. conf. 8. num. 59. (5.) in causis fisci, civitatum, Ecclesiarum & privilegiatarum personarum, Perez. C. de sentent. advers. Fisc. n. 2. 3. 4. Brunnem. C. eod. tit. (6.) in sententia criminali, Perez. eod. tit. n. 7. 8.

XV.

Sententia, quae numero vincit, eadem rationis pondere superior existimatur, *c. 1. extr. de his quae fiunt à major. l. quod major 19. ad municip. l. aliud est 160. §. 1. de R. I. l. nominationem 46. c. de decur. Carpoz. p. 1. consil. 27. defm. 12. numer. 2. siquidem sententia majoris & sanioris partis dicitur prevalere, *cap. cum inter 2. extr. de renunciat.* Inde etiam in casu, quo diversis collegiis sententiae ferendae, sententia ab uno tantum prolata, ipso jure pro nulla reputatur, Fulv. Pacian. lib. 2. de probat. c. 43. n. 66. vers. inter dum. §. num. 67. Farin. decis. 451. n. 11. 12.*

XVI.

Sententia, quae ad executionem nunquam est producta, perinde habetur ac si lata non esset, Cravetta *conf. 10. num. 5. conf. 425. num. 9. conf. 922. n. 14. Decianus respons. 23. num. 56. vol. 2.* Est enim sententia lata instar Legis vel statuti, quae lex vel statutum si non observetur, perinde est ac si factum non esset, Alexand. *conf. 132. numer. 1. lib. 1. Cravetta conf. 10. num. 5. Decianus d. respons. 23. num. 56. vol. 1. Goedd. 2. conf. Marp. 28. n. 89.* Siquidem iustitia exigit, sententias effectui tradi & contumaces puniri, Abbas in *cap. 1. num. 3. & 5. de dol. & contumac. cap. ult. §. in aliis. extr. ut lit. non contestat. l. debitoribus 31. & l. post rem 56. de re judic.* Unde etiam nec interposita cautio post rem iudicatam alicujus est effectus, sed facto & solutione opus est, ne scilicet victus litem iterum refricet, & instaret, Baldus in *Authent. & qui & in l. cum apud 10. Cod. de bon. autor. judic. Cravetta conf. 204. numer. 7.*

XVII.

Sententia nulla in rem judicatam transire, non potest, *l. 1. c. quando provocare non est necess. l. 4. §. condemnatum 6. ff. de re judic. Bartolus in l. 1. sentent. rescind. non poss. Innocentius & Doctores in cap. fraternitas. de frigid. & malefic. Vult. 2. Conf. Marpurgens. conf. 30. num. 108. nec meretur executionem, cum iudicatum dici non possit ab eo, qui jus dicendi potestatem non habet, *l. 1. §. fin. ff. ad SCum Tertullian. & l. 1. §. haec autem. Quod quisque jur. statuer.* Sententia enim per nullitatem strangulatur, ita ut ex sententia nulla res allegari nequeat, unde ubi non est res iudicata, ibi nec executio aliqua peti poterit, *l. 1. ff. de Except. rei judicat. Lanfranc. de Orian. in c. quoniam. n. 23. ff. de probat.* imò etiam si actualiter facta esset executio, tamen si de nullitate constet, retractari debet, per text. & Bart. in *c. si cum nulla 58. de re judic.**

XVIII.

Pro sententia semper praesumitur, Innocent. in *cap. bonae. num. 7. de Elect.* siquidem ea semper iusta & legitima praesumitur, donec probetur contra-

contrarium, cap. non inter 13. extr. de re judic. cap. in presentia 6. extr. de renunc. tam quoad processum, quam quoad iustitiam, nec propterea debet esse iudex facilius audiendo partem contrariam, Imola in c. tenor. col. 2. vers. avertendum. & in c. lator. col. 5. n. 5. & Felin. ibi num. 6. col. 4. vers. quanta declaratio. de re judic. Brunell. in tract. de sponsalib. & matrim. conclus. 35. num. 15. limit. 11.

Intellige scilicet quæ in rem iudicatam transivit, l. Herennius 63. §. 1. ff. de Evict. l. 2. Cod. de offic. civil. judic. cap. Pisanis 19. de restitut. spoliat. cap. sicut 16. in fin. de re judic. Alciatus reg. 3. præsumpt. 9. Duen. reg. 189. num. 112. Socinus reg. 362. præsupponit enim omnia ritè ac solenniter in iudicio esse acta & celebrata, Alexand. in l. sciendum ff. de V. O. Imol. in c. cum dilectus. num. 20. de consuetud. Felin. in cap. sicut. de re judic. per ill. text. num. 28. text. in cap. in presentia 6. de renunc. l. 1. C. de præd. & aliis reb. min. & in l. pacta novissima 12. Cod. de pact. l. bone memorie 33. §. porro de Elect. Vult. 2. consil. Marp. 18. numer. 106.

XX.

Sententia errore lata, eo detecto est nulla, Gloss. in cap. fraternitatis. de frigid. & malefic. Mynd. 6. observ. 35. Gail. 2. observ. 11. numer. 16. sententia enim si in ea intolerabilis error sit expressus, non valet, c. cum contingat 36. de offic. delegat.

Intellige scilicet de errore juris & facti eo, de quo manifesto & patenter oculo corporali habita relatione ad textum Legis & factum ipsum constat. l. si expressim 19. ff. de appellat. l. 2. C. quando provocare non est necess. c. 1. de sent. l. 1. Cod. de re judic. cap. solet 2. de sentent. excomm. in 6. Innoc. in c. 2. de dilat. Panorm. in c. inter monasterium de re judic. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 67. num. 50.

Limitationis loco notetur distinctio Bart. numer. 2. & Cyn. num. fin. in l. res iudicata. 2. C. de re judic. ubi distinguunt ita, utrum sententia contineat plura capitula, an unum, ita ut hoc casu sententia quidem in totum nulla sit, altero verò valeat in capitulo, nimirum illo, quo erratum non est, non autem in eo, quo erratum sit, l. Camelia 24. ff. de iure patronat. l. quædam mulier 41. ff. famul. hercise. juxta vulgatum illud, sententiam pro parte valere, & pro parte non posse, l. certa 5. C. quand. provoc. non est necess. adde & Gloss. in d. l. res iudicata, qua ratione etiam nec sententiam in causa matrimonii errore detecto transire in rem iudicatam, text. est in cap. lator. 7. de re judic. Quod verum intellige, si nimirum contra matrimonium lata sit, cap. tenor. 10. d. tit. secus si pro eo nullo subsistente impedimento feratur, hoc enim casu in rem iudicatam transibit, si ab eo debito tempore non sit appellatum, quantumquam si obstatet aliquod impedimentum canonicum, pura quia in gradu prohibito contractum, ea nec tum quidem subsistere queat, vide latissimè Gail. 1. observ. 110.

XX.

Sententia jus facit inter partes, l. ingenuum 25. de statu hominum, cap. cum inter 13. cap. in causis

19. de re judic. Doctores in cap. quoniam contra. de probat.

Amplia: sententia jus facit inter partes non tantum pro præsentia præstatione, sed etiam in futurum. Hinc, si colonus condemnatus sit pro præsentis anno domino censumolvere, etiam pro futuris annis parata est contra colonum rei iudicatæ executio, implorato solum iudicis officio. Perez. C. in quibus Caus. Colon. Censit. n. 2. Censius Tr. de Censibus q. 96. n. 20. seq.

Declarata verum esse, si nimirum (1.) sententia cum iusta contradictione lata sit, l. cum non iusto 3. de collus. deteg. Costal. add. l. 25. d. tit. & (2.) adversarius tempore sententiæ præsens fuerit, Bartolus ad d. l. 25. cum aliis si abesset, aliis non noceat, l. si ideo 35. §. 1. ff. de Evictio. l. qui repudiantis 17. §. ult. ff. de inoffic. testam. quia sententia inter auditos & consentientes jus facit, l. si fundus 16. §. si plures. ff. de pignor. l. 3. §. penult. ff. de iurejur. Antonius Faber in Cod. lib. 2. tit. 9. num. 8. Carpzovius part. 2. consil. 26. definit. 12. num. 8.

Limita I. non procedere, si ex falsis probationibus sententia contra absentem lata sit, l. si prætor. 75. vers. Marcellus. ff. de iudic.

Limita II. Si lata contra minorem 25. annis, l. 2. Codic. si ex fals. caus.

Limita III. si contra fiscum feratur, l. 2. C. de sent. ad fisc. lat.

Limita IV. quando ex actis falso fabricatis ad instantiam partis sit lata, l. si quis obrepserit 29. ff. de fals. c. olim 25. de refer.

Limita V. in quovis decreto, quod sententia dici possit, vide not. 2. quæst. 1. in summa, & ibi gloss. vide & Socinum reg. 450. Umm. in disput. ad process. 19. thes. 11. n. 52.

XXI.

Sententia in iudicio lata notorium inducit, l. 10. §. emptorem 12. ff. de act. empt. Bart. in l. 7. Cui. C. de his qui not. infam. Bald. in l. ea quidem. col. 3. C. de accusat. Cephal. consil. 57. num. 34. vol. 1. Menoch. recuper. possess. rem. 1. numer. 233. Vult. 3. consil. Marp. 22. numer. 125. cap. vestra 7. c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Welenb. 1. consil. 6. num. 63.

XXII.

Sententia causæ cognitionem desiderat. l. 2. l. 4. l. 7. C. de sentent. & interloc. Absque enim causæ cognitione prolata sententia est nulla, cap. nullum 10. cap. iudicantem 30. quæst. 5. Clem. pastoralis 2. de sentent. & re jud. l. ult. §. fin. ff. quod met. caus. Welenb. in parat. ff. de re jud. n. 7. Carpzov. p. 2. consil. 26. definit. 12. n. 4. & definit. n. 3. Bart. in d. l. 4. n. 8. Vant. de nullis. sent. ex defect. process. num. 31. quam & in dubio præsumi intervenire, nisi ex brevitate temporis aliud appareat, post Bart. in d. l. 4. num. 39. refert Umm. ad process. judic. disp. 17. num. 36.

XXIII.

Sententia ubi est aperta, de verbis non curatur, l. fin. C. qua res pignor. oblig. l. 3. §. conditio 9. de adim. legat. l. in conditionibus 19. l. pater Severianam 101. §. conditionum verba 2. de condit. & demonstr. l. 3. C. de liber. præter. l. cum virum 16. C. de fideicom. Welenb. 1. consil. 41. n. 160.

XXIV.

XXIV.

Sententia sine expressione causae lata, valida est, Marant. in specul. de ordin. judic. part. 6. de sentent. num. 50. Ratio, quia iudex causam quam movetur in sententia exprimere non tenetur, c. si cut 6. ubi Abbas & Dd. de re judic. neque etiam facile inferi debere rationes sententiae, addunt Caesar Contard. ad l. diffamari. c. 4. incip. limita. n. 144. Responsi. Altorph. §. incip. Et ist. Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 6. vers. sed non magis. M. Stephani lib. 6. de offic. judic. cap. 1. num. 54. Et 58. Welenb. 1. consil. 29. n. 62. vide locum de Iudice lib. 9. cap. 89. ax. 21.

XXV.

Sententia juri debet esse consentanea, l. 32. de re judic. ratio, quia ea proferenda non secundum propriam voluntatem, sed secundum Leges, cap. summopere 11. quasi. 3. Ea enim non iniuste petitioni, sed juri & iustitiae (quae ipsa & in libello administrari petuntur, c. cum dilectus 2. de ordin. cogn. c. 4. de offic. delegat. c. 1. de mutuis petic.) conformis esse debet, c. inter ceteras 9. extr. de sentent. Et re judic. Welenb. 1. consil. 13. numer. 25. adeo ut si esset contra ipsum jus expressum, foret ipso jure nulla, l. 19. ff. de appellat. licet ab ea non appelletur, cap. 1. Et c. cum causa 8. Et seq. c. cum inter 13. extr. de sentent. Et re judic. inde & agenti semper obstat, cap. tenor 10. extr. eod. cum sententia juri contraria non valeat, cap. cum dilecti 3. extr. de empte. Et vendit. c. eo qui §. item si sententia 2. quest. 6. & sententia carens effectu juris, carere debeat etiam auctoritate & nomine rei iudicatae, Clem. Pastoralis 2. §. ut igitur. de re judic.

XXVI.

Sententia contra consuetudinem lata ipso jure est nulla, Abbas in c. 1. & ibi Felin. numer. 4. extr. de sentent. Cyn. & Bald. in l. 2. C. quando provocat. non est necess. Jafon in Auth. jubemus. n. 3. C. de judic. & ab ea tanquam iniusta appellare licet, Bald. in rubr. extr. de dilat. Jafon ad d. Auth. jubemus. num. 3. Felin. in d. c. 1. extr. de sentent. Et re judic. Tiracquel. in tract. de penis, in prefat. n. 7. Schrader. de feud. p. 10. sect. 10. n. 232.

XXVII.

Sententia nulla, consuetudine confirmari non potest, c. ad audientiam. de re fer. Welenb. 1. consil. 6. num. 204. ac ne quidem a Principe, Bart. in l. si quis, C. de decur. lib. 10. Welenb. de consil. 233.

XXVIII.

Sententia posterior nihil novi inducit, sed retro ad priorem sententiam respicit, l. heres palam 21. vers. sed est. ff. de testam. Ruin. consil. 225. vol. fin. Magon. decis. Florentin. 18. num. 4. Rolandus à Valle consil. 15. num. 27. volum. 3. Regner. Sixtin. 2. consil. Marp. 8. num. 55.

XXIX.

Sententia sub conditione lata non valet, l. 1. §. 5. ff. quando appelland. cap. viduum 29. 2. q. 6. l. 33. pr. de excus. tur. Vant. de nullitat. ex defectu processus. n. 107. iii. Et 112.

Intellige verum 1. in conditione penitus remota & extrinseca, veluti si navis ex Asia venerit,

Sichard. ad l. 11. n. 4. C. de sent. ab hac enim tanquam iniqua appellari posse, text. est in d. l. 1. §. 5. quando appelland. 2. si sub conditione falsa lata esset, l. 37. in pr. de excus. tutor. 3. si lata sub conditione impossibili, l. ult. quae sent. sine appellat.

Limita I. secus esse si conditio foret intrinseca seu quae ipsi negotio cohaeret, Glossa & Bart. in d. l. 1. §. 5. num. 2. in fin. qualis est, condemnno te si non juraveris, l. 11. ubi Accurs. & Sich. rd. num. 3. d. tit. item condemnno Titium seu probaveris vel probatum fuerit, Bart. d. loc. num. 3. Cachet. ran. decis. 126. n. 10.

Limita II. in sententia interlocutoria, hanc enim sub conditione ferri posse, affirmant post Bart. in l. à Divo Pio 15. §. conditione ff. de re judic. Socin. reg. 456. Umm. in disp. ad process. 19. n. 44.

Limita III. quando ferretur sub conditione de futuro, Bart. in d. l. à Divo Pio. §. venditione. ff. de re judic.

Limita IV. si sub modo lata esset, l. cum eorum 5. junct. gl. C. de sentent. Bart. in l. ait Prator. §. si iudex ff. de re judic.

Limita V. si sub conditione resolutive feratur, puta condemnno Titium in centum, nisi ex statuto in plus vel minus condemnari debeat, vel ad iudico auctori bona Titii, si intra semestre spatium non probetur ipsum adhuc vivere, Jafon ad §. curare. num. 53. de action. Zal. in d. l. à Divo Pio. §. 2. num. 13. Fachin. 11. contr. 16. Bald. in l. cert. 1. in fin. C. quando provoc. non est necess. Felin. in c. cum contingat. n. 12. de offic. delegat.

XXX.

Sententia alterius iudicis, nisi sui, nullus tenetur aut damnatur, c. nullus. 9. quest. 2. c. ad nostram 3. extr. de consuetud. c. licet 4. extr. de offic. legat. c. etsi 4. extr. de judic. c. quod autem 4. extr. de penis. Et remiss. c. cum olim. 12. extr. de privileg. cap. à nobis 21. extr. de sentent. excom. c. accusatores 3. quest. 8. cap. Episcopum 9. quest. 2. c. Clericorum 11. quest. 1. unde etiam sententia illius, qui jurisdictionem non habet, pro nulla habetur, c. ex literis 29. P. & G. 40. extr. de offic. delegat.

XXXI.

Sententia pro parte tenet, pro parte non tenet, c. cum 10. c. dilectus 19. extr. de prebend. c. cum olim 14. extr. de privileg. & pro parte confirmatur, & pro parte infirmatur, cap. Raynaldus 18. extr. de testam. vid. supr. axiom. 3.

XXXII.

Sententia continere debet vel condemnationem vel absolutionem, c. illa 3. extr. de accusat. alias non tenet, c. ei qui §. definitiva. 2. q. 6.

Limita: nisi nulla sit, tunc enim nec absolvit, nec condemnat aliquem, sed iterum sententiam dandum est, c. ex tuarum 8. de purgat. canon.

XXXIII.

Sententia cum fertur, debet iustitia & veritas observari, cap. primo 2. quest. 1. siquidem in ea nihil iniquum contineri debet, cap. causam 14. extr. de sentent. Et re judic. cap. sanè proferatur 24. quest. 2. vel si sit contra canones lata, quia tunc nec condemnat, nec absolvit, nec in rem judica-

dicatam transit, nec necesse est ab ipsa appellare, *cap. significantibus 2. extr. de purgat. vulg.* nec ex furore, sed ratione ea ferenda, *c. illa 11. quæst. 3.* remota personarum acceptione, *cap. summo-pere. d. quæst. 3.* unde & sententia injusta non obest, *cap. quid obest. & seq. 11. quæst. 3.* quia viribus caret, *cap. injustum. d. quæst. 3.* ac proinde, si iusta causa probetur, revocatur, *cap. querelam 2. extr. de procurat.*

XXXIV.

Sententia definitiva obtinet auctoritatem rei iudicata, *cap. biduum in fin. 2. quæst. 6. Paul. de Castr. conf. 355. Videtur. num. 2. vol. 1. Innocentius in cap. tenor. de re iudicat.* siquidem sententia sine magna & evidenti causa rescindi non debet, nec pars admittenda est ad probandum contra ipsam, nisi evidentibus probationibus precedentibus, *Abb. d. c. tenor. n. 6. col. 2. vers. dicit tamen notanter. & in d. cap. lator. num. 11. col. 2. vers. Tertio quia. Pacian. 1. consil. 136. num. 10.*

Limita (1.) nisi quando condemnatus intra decendum appellaverit, *cap. quod 15. extr. de sent. & re iudic.* tunc enim differtur per decendum, quoties appellatio admittitur, *cap. anteriorum 2. quæst. 6. vel (2.) quando ab uno tantum iudice feratur, cum tamen duo fuerint delegati, cap. ei qui §. item si plures 2. quæst. 6. vel (3.) quando iudices fines mandati vel statuti excedant, d. cap. ei qui §. item cum cert. a. vel (4.) quando contra prius iudicata lata fuerit, d. cap. ei. §. item si sententia lata. vel (5.) quando iudex pretio corruptus eam tulerit, d. cap. ei. §. venales. vel (6.) quando citra solitum iudiciorum ordinem sit prolata, d. cap. item sententia. c. ad probandum 24. extr. de sent. & re iudic. vel (7.) quando per falsas probationes, & per subreptionem lata sit, *cap. veniam & seqq. 35. q. 9.**

XXXV.

Quoties iudex non observato processu seu stylo Curiae sententiam fert, toties sententia est ipso jure nulla, *l. prolata 4. C. de sentent. & interlocut.* Quia sic est contra jus lata: Est enim stylus curiae species consuetudinis, consuetudo autem introducta vim juris habet, *l. 32. §. 1. ff. de LL.*

Exempli ita igitur si iudex contra stylum curiae admitteret libellum articulatam, nulliter agitur, *vid. Recess. noviss. Imperii de An. 1654. §. Dasß bißhero.* Idem est si in examine testium omitteret citationem ad videndum jurare testes; si publicaret sententiam non citatâ parte. Plura vid. apud *Stryck. Volum. 1. disputat. 23. cap. 4. per tot.*

Declaro, ut procedat (1.) modò stylus curiae fuerit certus & inveteratus. (2.) Modò contra ipsam processus rationem sententia sit lata. Hinc salvari potest sententia, in cuius fine contra stylum receptissimum omiſsa est clausula *von Rechts wegen*, *vid. dist. Disput. cap. 6. n. 10.*

XXXVI.

Quoties sententia contra jus constitutionis seu contra jus in thesi est lata, toties est ipso jure nulla. Quia omnia illa, quæ contra leges sunt, pro infectis habentur, *l. 14. §. 1. in fin. C. de SS. Ecclæs. & l. non dubium 5. C. de LL.* nulliter igitur pronunciaret iudex, si diceret, impuberem posse testamentum condere, contra *l. 4. C. qui Te-*

stam. fac. poss. numerum trium liberorum non excusare à tutela contra pr. Inst. de Excus. Tutor.

Declaro: ut per jus constitutionis non solum intelligantur leges in Corpore Juris comprehensæ, sed & statuta, consuetudines & stylus curiæ, nam & hæc jus ponunt, *Zaf. ad ff. de R. J. n. 52.*

XXXVII.

Quoties sententia contra jus partis seu jus in hypothesi, i. e. contra applicationem juris lata, toties appellatione est rescindenda. Ratio: quia sic probabilis error iudicem aliquâ ex parte excusat, ut hinc ejus sententia non ipso jure infringatur, *l. 32. ff. de R. J.* Rescindendum ergo est, si iudex pronunciaverit, aliquem potuisse testari, quia excessit quatuordecim annos, & eos ille non excesserit, *Brunnem. ad l. 2. C. quando provoc.*

Declaro, ut hodiè etiam sententia contra jus in thesi lata sit appellatione rescindenda intra decendum juxta *Recessum Imperii de Anno 1654.* Hinc parum hodiè interest, an sententia sit ipso jure nulla, an verò rescindenda, nisi nullitas fuerit insanabilis in personâ iudicis, *Mov. P. 1. de cis. 100. vel partium vel substantialium processus;* his enim casibus adhuc intra triginta annos potest impugnari. *Conf. Brunnem. Repetit. W. senec. ad tit. ff. quæ sentent. sine appell. q. 3.*

XXXVIII.

Sententia contra indefensum minorem indefensamque civitatem lata est ipso jure nulla, *l. 4. §. in fin. de re iudic. l. 4. C. si advers. rem iudic. l. 1. C. de Jur. Reipubl.* puta si defensor vel Syndicus civitatis non creatus fuerit.

Limita: si iudex jufferit, civitati autem non placuerit defensorem nominare, sententia contra contumacem civitatem valet, sicuti & contra Ecclesiam, si prælatus legitime citatus non comparuerit, *cap. 5. X. de in integr. restit. cap. fin. X. ne sede vacant.* Si autem Syndicus causam deseruerit, civitas contra sententiam in integrum restituitur, *l. 3. C. eod.*

XXXIX.

Sententia nulla non debet cassari, sed cassa & irrita pronunciari, *cap. accedens 2. extr. ut lit. non contest.*

XL.

Sententia quæ nulla est, sit aliqua per approbationem Principis, *cap. ad petitionem 22. extr. de accusat. cap. à vobis 21. extr. de sentent. ex com. cap. si Episcopum 16. quæst. 6.*

XLI.

Sententia lata post appellationem legitimam facto vel verbis nil operatur, *cap. dilecti 52. c. dilecti 55. & seq. cap. dilecti 66. & seq. extr. de appellat. c. ex parte 13. extr. de privileg. quam obrem nec executioni mandanda, d. cap. dilecti 55. extr. de appellat.*

CAP. XXI.

Separabilia.

Quæ separari possunt, ab invalidis sustinentur, quæ

quæ nequeunt separari, cum vitiolis subruunt, l. si sponſus 10. §. 2.

CAP. XXII. Separata, Diversa.

Axioma I.

SEPARATORUM natura est diversitatem inducere, ut per Baldum *conf. 156. Cùm duæ sunt. num. 3. & in fin. lib. 3. Cardin. Tusch. practicar. conclus. tom. 7. lib. 5. conclus. 148. per totam. ubi num. 8. post Dyn. conf. 26. num. 4. vers. contra videtur. & Socin. consil. 85. Consiliis. num. 7. & 8. lib. 1. limitat, ut non procedat, quando unum capitulum dependet ab alio, quia tunc censentur connexa & inseparabilia, Narbona lib. 20. gloss. 22. numer. 39. tit. 1. lib. 4. Recop. Munor. Escobar. de ratiociniis cap. 13. pag. 105. num. 12. Quæ autem dicantur capitula, seu causæ separata, vide Alex. consil. 89. Diligenter, in fine. vers. Quæ autem dicantur. lib. 1. Agidius Bellam. consil. 18. num. 4. cum seqq.*

II.

SEPARATORUM separata debet esse ratio, l. Papinianus 20. ff. de minorib. l. fin. ff. de calumniatorib. [l. naturaliter 12. §. nihil commune 1. ff. de acquir. possess. l. Quint. Mutius 27. §. argento 2. ff. de aur. legat. l. neque 10. C. de probat. Carpz. part. 1. questionum crimin. 24. num. 73.] Bald. in l. cum necessitate. C. de fideicom. Decian. in tract. crimin. tom. 1. lib. 1. cap. 7. num. 4. Castrenf. conf. 389. numer. 2. vol. 1. Paris. conf. 101. num. 38. lib. 1. quos refert Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 111. num. 4. Menoch. conf. 436. num. 7. Ovid. de Amicis de jur. Emphyt. quest. 42. num. 9. [Ex separatis enim nihil inferitur, Regner. Sixtin. 1. Consil. Marp. 10. num. 44. cùm separatorum separata sit determinatio, l. si maritus 10. Cod. de donat. inter. vir. & uxor. Conf. Argent. 1. conf. 2. num. 123. ac natura, Honthem. lib. 3. de art. Notar. lib. 3. cap. 19. neque etiam inferri possit de uno ad aliud, l. neque natales 10. C. de probat. Cyn. in l. ea lege. col. 3. C. de condict. ob caus. ubi pulchrum exemplum ponit Petrus de Anchar. in repet. cap. canonum statuta, in 1. opposition. de constit. Conf. Argent. 1. conf. 88. numer. 29. live argumentatio fiat positivè, vel remotivè, l. naturaliter 12. §. nihil commune 1. ff. de acquir. possess. l. permisceri 52. in princ. ff. cod. & ibi Johan. de Imola. Unde etiam separata & diversa facta separata quoque

requirunt remedia, l. de atate 11. §. ex causa 8. ff. de interrogat. in jure faciend. & interrog. act. & in l. 1. ff. de ventr. in spic. cap. nulli 7. de Elect. in 6. & cap. ceterum 5. de juram. calumn. Gail. de pignor. cap. 19. num. 1. cùm æquum, ut separata diverso jure æstimentur, l. sancimus 34. C. de donat. Bart. ad l. 8. §. illud. ff. de fidejuss. Cantiuncula conf. 10. numer. 13. & ibi Nicol. Rucker. conf. 14. numer. 47. Laurent. dec. 53. num. 5. quapropter à separatis ad conjuncta, & à conjunctis ad separata non valet argumentum. Verbi gratia: Pater spurio in testamento vel a libi separatim nihil potest relinquere. Cæterum si spurius habeat socium, contraxeritque societatem cum Titio, pater potest instituere Titium, & sic propter societatem conjunctam erit & spurius capax, ut ei relinqui possit. Unde quod dici solet, quod ea, quæ possunt fieri separatim per sese, illa etiam posse fieri conjuncta, exemplo l. miles 6. §. decem 1. ff. de re judic. Zasius ad l. singularia. ff. de reb. cred. num. 22. illud intelligendum, quando partes cum conjunctis sunt homogeneæ, id est, unius ejusdemque rationis & naturæ: secus autem, si sint heterogeneæ, Zasius ad l. 6. §. 1. in fin. ff. de re judic. Exemplum de ratiociniis vid. apud Munor. de Escobar. de ratiociniis. cap. 13. n. 7. & 8.

CAP. XXIII. Separatio à thoro & mensâ.

Axioma I.

Quoties à thoro & mensâ facta separatio, toties omnes effectus matrimonii præter necessitatem cohabitationis manent salvi. Quia vinculum matrimoniale hoc casu non tollitur, Can. 1. caus. 32. q. 1. Hinc igitur separati non possunt inire alia vota & per alienam cohabitationem adulterium committunt.

II.

Ad separationem thori agens mulier jure petit sumtus litis ex bonis mariti. Carpz. P. 4. Conf. 21. def. 12.

CAP. XXIV. Sequestratio. Sequester.

Axioma I.

Sequestratio sine causâ cognitione fieri non debet, l. 5. §. ult. ibi: denunciatione facta ff. de possit. Alex. in l. 7. pr. qui satisdar. cog. Panormit. in cap. quoniam. num. 3. & 4. ut lit. non con-

(Z) 4

testat.

testas. Decius num. 6. in fine. Zuchard. num. 123. vers. est pene verum. in l. ult. Cod. de edict. D. Adrian. toll. Marfil. sing. 543. incip. maleficiis. vers. item adverteas. Alexand. conf. 6. num. 9. vol. 4. & conf. 103. num. 9. vol. 6. Decius conf. 366. n. 13. Schurf. conf. 15. in princ. cent. 3. Welenb. conf. 1. num. 64. & conf. 7. num. 7. Menochius de adipisc. possess. remed. ult. num. 14. Gail. lib. 1. observ. 147. num. 5. adeo ut sine causae cognitione, licet etiam iusta causa subesset, ea ipso jure nulla censetur, l. prolatam. 4. Cod. de sent. & interloc. Schurf. d. conf. 15. num. 14. & Welenb. d. conf. 7. num. 7.

II.

Nemo praesumitur pati rem sequestrari, seque eo possessionis commodum privari, argum. l. cum de indebito 25. Cod. de probat. l. si cum aurum 50. ff. de solut. gloss. Bartol. Imol. & Alexand. in l. quae dotis. ff. solut. matrim. Port. conf. 147. n. 8.

III.

Sequestratio similis est executioni, Bald. in cap. 1. num. 9. de sequestr. Schurf. conf. 15. Quod in presenti, num. 1. 5. & 6. cent. 3. ideoque ab ea regulariter non est incipiendum, etiam si modici esset praedicii, Angel. conf. 107. Paris. late conf. 41. Optimum. n. 17. volum. 1. & conf. 107. n. 2. volum. 3.

IV.

Sequestratio regulariter est prohibita, Gail. in tract. de Arrest. cap. 1. num. 7. Coraf. 3. miscell. c. 2. n. 2. ratio, quia ab executione iudicium inchoandum non est, nec possessor durante lite, commodum suae possessionis privandus, l. unic. C. de prohibet. sequestr. cap. 2. extr. eod. cap. 1. ut lit. non pendente. cap. cum teneamur 17. extr. de appellat. Gail. 1. observ. 108. num. 1. & 7. in fine. Welenb. c. 1. conf. 7. num. 6. Schurf. conf. 15. num. 1. cum seqq. Gœddeus, qui hujus sententiae verissimae rationes collegit, in tract. de sequestr. possess. cap. 1. num. 83. Fichardus 1. conf. 7. num. 4. Ubi etiam ampliatur eo in casu, quando timetur vis armorum, si quidem constet de possessione alterius partis.

Declarata regulam procedere in judiciali, secus verò in voluntaria, nisi in casibus jure expressis, quos recenset Matth. Coler. in tract. de process. execut. p. 1. cap. 2. num. 84. cum seq.

Limita I. hanc prohibitionem cessare, si lis super possessione iustis ex causis dubia, aut jure quodam incorporali, puta venandi, lignandi &c. ac ob id, quod uterque possessioni velit incumbere, seque magis possidere contendat, praefens periculum aut armorum subit. Ordin. Camer. Imper. part. 2. tit. 21. §. fin. Gail. 1. observ. 5. numer. 1. Christoph. Schwaneman. lib. 1. process. Cameral. cap. 16. per l. si cuius 13. §. sed si 7. de usufruct. l. ult. §. 1. ff. de offic. Proconsul. Clud. de sequestrat. cap. 5. cas. 1. pag. 204.

Limita II. in casu prodigalitatis, si reus sit deperditae vitae, ita ut metus adsit, ne ob dilapidationem aut prodigalitem bonorum suorum ad inopiam vergat, aut egestate laboret, l. Imperatores 2. §. fin. ff. de appellat. ibidemque gloss. verb. apud sequestrat. l. nam is 6. de dol. Gail. 1. observ. 147. num. 3. Mynf. 5. obs. 35. num. 4.

Limita III. in casu denegatae cautionis, l. 7. §. fin. ff. qui satisd. cog. l. 16. §. fin. ff. de off. Praefid. Limita IV. quando post litem contestatam accederet aliquid, quod esset accellorium ad id, quod est in iudicium deductum, l. adiles 25. §. item sciendum 8. ff. de adil. edict.

Limita V. quando esset defectus non ex parte actoris, ut quod non possidebat, cum tunc prior incipiat possidere post litem contestatam, & hic veniret in iudicio, & perderet, l. 3. ff. de petit. heredi. l. ei apud 5. ff. de pos. c. adversario 13. de except. add. Guid. Pap. conf. 123. circ. fin.

V.

Sequestratio est vice missionis in possessionem bonorum, qua creditoribus consuli solet, tot. tit. de bon. auth. jud. possid. c. 2. ubi Panorm. num. 10. 11. 12. Imol. num. 3. per ill. text. de dol. & contramac. Joh. Andr. in c. locupletari. col. 2. de R. l. in 6. sed non constituit dominos aut veros possessores, prout ex missione in bonorum possessionem, Bald. in cap. 1. num. 9. de sequestr. possess. Archidia. in cap. quia res 11. quest. 1. Felin. in cap. examinata a. num. 10. de iudic. Quam tamen sequestrationem in locum missionis tum demum interrogari, cum propter contumaciam rei non parentis in bona mitti actor potest, text. est, ubi & Dd. in d. cap. 2. vide latissime Welenb. cap. 2. conf. 7. num. 4.

VI.

Sequestratio de facto concessa, de facto etiam potest revocari, Paris. conf. 41. Optimum. n. 27. vol. 1. Felin. in c. significaverunt. in fin. de iudic. Decius conf. 366. numer. 10. Ancharan. conf. 248. n. 4. & conf. 292. n. 1. & 2. Rom. conf. 238. Circa. n. 2. & 4. Welenb. 1. conf. 7. n. 7.

VII.

Sequestratio remedium est extraordinarium, & subsidiarium, Gylman. 4. 1. vot. 4. numer. 35. Unde quando jure ordinario provideri potest, locus huic esse non potest, Schurf. conf. 15. num. 4. in princ. Welenb. conf. 7. num. 7. p. 1. Bald. in l. unic. num. 2. C. de prohibet. sequestr. nec de iustitia sequestri creditur, nisi quatenus ex actis probetur, Decius conf. 266. n. 13. Anchar. conf. 292. num. 2. alias enim est nulla & contra juris ordinem facta, & cassari debet. Rom. conf. 29. n. 2. Schurf. conf. 6. num. 4. & conf. 15. num. 5. cent. 3. Welenb. conf. 7. n. 7. per l. prolatam 4. C. de sent. & interloc. Regn. Sixtin. c. conf. Marp. 28. num. 33. Gylman. 4. 1. vot. 40. num. 26.

VIII.

Quoties alterius litigantium possessio certa est, toties sequestratio invitis partibus non decernenda. Quia nemini sine iusta causa facile auferenda possessio, l. meminere 6. C. unde vi. Nec quisquam pendente lite in ea turbandus. Depositio igitur pecuniae hereditariae sine causa cognitione possessori non injungenda, Mev. P. 1. Decis. 167.

IX.

Quoties periculum est rei amittendae, & metus inanis postea litis, toties sequestratio locum habet, Mev. P. 9. decis. 88. seqq. sic puella, si duo ipsius matrimonium ambiant, potest deponi, cap. 14. extra. de sponsal. & cap. 14. X. de probat. conf. l. 3. §. 6. ff. de Lib. exhib.

X. Ad

X.

Ad quodcunque obligatur curator bonorum, ad idem obligatur sequeſter. Quia & hic eſt curator rei ſequeſtratae. Tenebitur ergo fructus colligere, & ſi tempore perituri eſſent, vendere & diſtrahere, deque omnibus rationes reddere, vid. Harprecht. *ad ff. 3. Inſt. quib. mod. re contrah. oblig. n. 143. ſeqq.*

XI.

Sequeſtratio inducta eſt ob defectum idoneae cautionis, quam qui praestare poteſt, evitat onus ſequeſtrationis, l. 20. *pr. C. de Agricol. & Cenſit. num. 23.* & cautione tollitur ſequeſtrum, Gail. l. 1. *obſ. 148. n. 5.* finita tamen iſtanti non extinguitur fidejuſſio de re ſequeſtrata exhibenda, Brunnem. *ad l. 20. in fin. C. eod.*

XII.

Ex redditibus fundi ſequeſtrati interea onera publica exſolvenda ſunt, l. 20. *§. 4. C. eod.* Perez. *ibid. n. 24.*

XIII.

In ſequeſtrem rei poſſeſſio non tranſit, l. *inter eſſe puto 39. ff. de acquir. poſſeſſ.* niſi nominatim & expreſſe inter partes id actum fuerit, l. 17. *ff. de poſſe.* Duaren. *ad tit. C. de poſſe. cap. 1. circ. fin. & lib. 3. de benefic. cap. 10.* Coraſ. *lib. 3. miſ. ell. cap. 2. numer. 12.* Förner. *in l. ſequeſter 110. in fin. de verb. ſignif.* Goëdd. *de ſequeſtr. cap. 1. numer. 115.* Hillig. *ad Donell. lib. 5. cap. 13.* Pacius 4. *ev. 110. Q. 10. quaſt. 80.* Mindan. *de mater. poſſeſſ. cap. 2. num. 8.* Quando itaque dici ſolet ſequeſtrum poſſidere, hoc intellige verum, ſi nimirum omittenda poſſeſſionis cauſa apud ſequeſtrem deponatur, quo caſu revera quidem poſſidet, ſed naturaliter tantum, ita ut nec ejus poſſeſſio partibus ad uſucapionem procedat, cum ſecus ſit, ſi tantum cuſtodiae cauſa apud eum ſit depositum, tunc enim victoris poſſeſſioni ad uſucapionem etiam proficua ſequeſter ſua detentione miniſterium praestatur, prout diſtinguit *ex diſt. l. 39. §. 1. de acquir. poſſeſſ.* Dn. Doctor Biccus *in rebus quotidian. ſeſſion. 4. num. 45. lit. IV.*

CAP. XXV. Sermo.

Axioma I.

Sermo qui alias ex ſui natura ad plura referri poteſt, ſi aliquo in caſu prolatus unum duntaxat de neceſſitate comprehendere intelligatur, perinde habetur, ac ſi in ſpecie & expreſſe ad illud reſtrictio facta fuerit, l. 2. *ff. de liber. & poſſib.* Laur. Tenn. *in tr. caut. 87. n. 14.*

II.

Sermo ſubjectus eſt rei, & non res ſermoni, *cap. intelligentia 6. extr. de verbor. ſignificat.*

III.

Sermones ſuos unusquisque ponderet, & quod ſibi loqui non vult, alteri non loquatur, *cap. 14. in princ. diſt. 50.*

IV.

Sermonibus praevalet veritas geſtorum, *cap. cum inter 13. extr. de ſent. & rejudicat.*

V.

Sermo generalis & indefinitus nunquam trahitur ad illud, per quod quis incurreret ad poenam, Jaſon *in l. ſicut autem §. quod autem. n. 11. verſ. ſicut in generalis. ff. de re jud.* Pacian. *1. conf. 70. n. 2.*

VI.

In ſermonibus interpretandis magis attenditur communis uſus, quam ſtricta verborum ſignificatio, Gloſſa *in cap. nonnulli. verbor. ultra. extr. de reſcript.* Everhard. *in Topic. legal. loc. 7. de mod. arg. allegatus a Pacian. lib. 1. conf. 27. num. 38.*

VII.

SERMO ſimpliciter prolatus intelligitur de prima vice, l. *boves 80. §. hoc ſermone 1. ubi late Tiraquell. ff. de verbor. ſignificat. l. cum pater 77. §. pater 9. ff. de legat. 1.* Franciſc. Galet. *in margarita caſuum conſcientiae. verbor. ſermo.* Sanctarel. *var. reſol. p. 1. q. 38. n. 20. in fin.* cum aliis adductis. *ſupr. lib. 9. cap. de indefinitis.*

VIII.

SERMO generalis non comprehendit perſonam loquentis, late Anton. Gabr. *el comm. n. lib. 6. tit. de verb. ſignific. conſul. 9. per tot.* Decius *conſil. 104.* Menochius *conſ. 182. n. 2.* Rot. *decif. 23. n. 3. apud Farinac. p. 2. recent.* Ubi declarat, ut non procedat, quando aliud ſuadet identitas rationis, Alexand. *conſ. 182. Lectis & ponderatis. n. 4. verſ. ſignificatur. lib. 2.* ubi quod obligatio imperſonaliter facta, vel ſcripta, non obligat perſonam loquentis & ſcribentis, *& conſ. 112. Viſa copia. num. 4. lib. 7.* ubi quod verba imperſonaliter dicta non comprehendunt perſonam loquentis, niſi agatur de acquirendo ipſi loquenti; *& conſil. 149. Viſo proceſſu. num. 5. & 6. lib. 2.* ubi quod cedens jura ſibi competentia non cenſetur contra ſe ipſum, cedere, Afflict. *decif. 316. Quondam. num. 8. & 9.* ubi quod emens a communitate gabellam, non intelligitur emiſſe, niſi quoad alios, non quoad communitatem, quæ non vendidit ſuam exemptionem; item quod promittens defendere, non intelligitur contra ſe ipſum, Curtius jun. *conſ. 188. per totum.* ubi quod dominus concedens poenas communitati, non includit concedentem, ut poſſit ipſe condemnari, & alia ſimilia ponit. Surdus *conſ. 47. num. 20. & ſeq.* ubi quod ſtatutum poenale non ligat Regem ſtatuentem. Et *num. 23.* quod vendens gabellas non cenſetur vendere contra ſe ipſum, ut ipſe teheatur, ſi ante venditionem non ſolvebat gabellam, ſecus ſi ſolvebat.

IX.

SERMO generalis & indefinitus in odioſis

diolis verificatur in duobus, Oldrad. *consil. 81.* ubi quod provifus afferens ob-
tinere alia beneficia non excufatur à sub-
reptione, fi obtinet ultra duo beneficia,
refert Cardinalis Tufchus *practicar. con-
cluf. tom. 7. lit. S. consil. 218. num. unico.*

CAP. XXVI.

Servire, Servitus, Servus.

conf. Cap. Prædium. it. Homo.

Axioma I.

Servimus Deo bene vivendo, cap. si Ecclesia in
fin. 23. q. 4.

II.

Servire non debet major minori, cap. est or-
do 33. q. 5. contra naturam enim est, ut servus
præsit Domino. Wefembec. *consil. 314. num. 2.*
pag. 300.

III.

Servitii loco succedunt fructus, cap. 1. extr.
de feud.

IV.

Quoties quis in suo pati quid vel non fa-
cere tenetur, toties servitus dicitur constituta,
quia in hoc servitutis natura confistit. l. 15. ff. de
servit. Exemplum præbent omnes servitutes tam
rusticæ quàm urbanæ.

Limita: nisi quis per consequentiam aliquid
facere cogatur, ut in servitute oneris ferendi,
aut ex pacto contrahentium, qualia pacta tenen-
da esse scribit Antonius Imperator l. 2. ff. com-
muni. præd.

V.

Qualiscunque res illa cui servitus debetur, ta-
lis quoque ipsa est servitus, quia à potiori fit deno-
minatio; hinc servitus, quæ ex re meâ immediatè
personæ obvenit, est personalis, quæ verò perso-
næ per rem acquiritur, seu ubi res rei servit, est per-
sonalis. l. 1. ff. de servit.

VI.

Quæcunque servitus, seu quodcunque onus
reale est, illud derelictione rei poterit evitari.
Quia hoc ratione rei præstatur. Ubi igitur res
mea esse desit, cessabit quoque onus rei. Exem-
plum est in servitute oneris ferendi. l. 12. & 32. ff.
si servit. vindic. Aliud est in Collectis seu Con-
tributionibus.

VII.

Quoties quis in re suâ quid facere vult, toties
non opus est servitute, sed quodcunque volue-
rit, facere poterit in suum commodum. l. flumi-
ne 24. §. fin. ff. de damn. infect. quia rei suæ qui-
libet liber est arbiter & moderator l. in re man-
dat à 20. C. mandati. e. g. si quis in proprio parie-
te fenestras aperire velit. Aliud exemplum est
in alleg. l. 24. de damn. infect.

Amplia, ut etiam procedat, si id, quod facio,
vicino noceat, modò (1.) non fiat animo nocen-
di. (2.) modò alteri non fuerit servitus constitu-
ta. (3.) modò non etiam in alienum quid im-
mittatur.

VIII.

Quocunque modo transfertur dominium, eo
etiam servitus constituitur. Quia servitus æquæ
est jus in re ac dominium. Ita non solum ad-
bus inter vivos, sed etiam ultimâ voluntate con-
stituitur servitus. l. 16. ff. de servit. item offi-
cio judicis, beneficio legis & usucapione.

IX.

Quicunque non potest alienare, ille non potest
servitutem constituere, quia servitutis constitutio
est species alienationis. l. ult. C. de reb. alien. non
alien. Ita ergo usufructuarius, superficiarius,
Vasallus, Emphyteuta &c. non poterunt servitu-
tem constituere. Conf. Zac. ad ff. de servit.
num. 2.

Limita: ut scilicet tales non possint servitutem
constituere perpetuò duraturam, bene tamen
quoad dies vitæ, modò prædium habuerint,
quale non habet usufructuarius.

X.

Quæcunque prædia ita sita, ut inde utilitas in
alterum prædium redundare possit, illis imponi
potest servitus. Quia servitus maxime constituitur
in utilitate prædii dominantis. Ita igitur in ser-
vitute v. g. altius tollendi, ne luminibus offici-
atur, prædia etiam remota sufficiunt, quia & his
servitus usum præstare potest. l. 4. in fin. ff. si ser-
vit. vindic.

Limitatio petenda ex verbo possit, sufficit enim
utilitas potentialis seu sperata.

XI.

Res sua nemini servit, l. uti fruis, si usufruct. per.
l. 26. de servit. urb. præd. l. 22. in fin. de servit. rust.
præd. Vult. l. 1. §. R. 63. num. 41. Treud. disp. 16. thes.
1. lit. 6. vol. 1. Cujac. in Juliano ad l. 4. de usufr.
ad crescend.

Intellige, jure scilicet servitutis, non jure do-
minii, quod ex jure servitutis profluxit, Wefemb.
in parat. ff. de usufr. num. 4. qua ratione hoc axi-
oma non habere locum in servitutibus servorum,
tuetur Corraf. ad rubric. numer. 20. ff. de serv.
quin imò & omnes res nostras nobis jure domi-
nii servire tenet Arum, exercit. 5. thes. 1.

XII.

Quæcunque servitus apta est, ut semper utili-
tatem præstare possit, illa habet causam conti-
nuam. Quia non pendet ab arbitrio hominum,
& quodcunque placet, exerceri potest. Exem-
plum est in l. foramen 28. ff. de servit. præd.
urban.

Limita: ut sufficiat, quamvis non semper
præstiterit utilitatem actualem, modò potenti-
alem.

XIII.

Quoties quis verò dominò patiente longo
tempore servitute aliquâ usus est, toties titulo
non est opus. Quia usus ejus qui servitutem
exercet, & patientia domini est loco tituli, l. ult.
ff. de servit. Quam sententiam in praxi rece-
ptam esse testatur Wurmserus parat. obs. lib. 1. tit.
de servit. 10.

Limita, ut patientia hæc etiam includat
scientiam l. 2. C. de servit. ut dominus feudi ser-
vientis non tantum patiatur me servitute uti, sed
etiam

sed etiam ut sciat, daß einer mit Vorwissen und Gedult des Grund-Herrn soviel lange Jahre sich der servitus gebraucht. Carpz. Lib. 1. Resp. 76. n. 4. Brunnem. ad l. 2. C. de servit. (2.) ut, quoniam hic titulo non opus, bona fides ab allegante sit probanda l. 10. ff. si servit. vindic.

Amplia: ut procedat etiam axioma in servitute personali, Carpz. P. 2. Const. 4. def. 2. n. 5.

XXV.

Quoties in servitutum præscriptione patientia domini non adest, sed alicui cum non-domino seu bonæ fidei possessore res est, toties titulo opus est, uti accipienda l. ult. C. de præscript. longi temp. Quia sic in præscriptione servitutum idem obtinet, quod in usufructu rerum corporaliū, ad cuius exemplum illa dicitur introduci. d. l. ult. C. de præscript. long. temp.

Limita: ut, quoniam hic titulo opus, bona fides præsumatur, nec ab allegante sit probanda.

XXV.

Quousque servitus prædio dominanti utilis non est, eousque non videtur concessa. Quia servitus est stricti iuris, & hinc ultra utilitatem prædii dominantis non est extendenda. Hinc si fundus vicinus aqua ex vicino flumine publico ducta non amplius indigeat, desinit servitus.

XXVI.

Quæcunque merè civilia sunt, in illis servi habentur pro nullis; quæcunque verò sunt naturalia & in facto consistunt, in illis non item. l. 37. ff. de Reg. Jur. quia jus naturale omnes ex æquo obligat, sicut & in illis, quæ facti sunt, naturalis ratio saltem attenditur. Sic ex contractu servus non obligatur civiliter, sed naturaliter, l. 14. ff. de O. & A. ita possidere non potest civiliter sed naturaliter l. 38. §. 7. ff. de V. O. Aliud exemplum est in §. 2. Inst. de stipul. servor.

Declara: ut procedat in servo absolute tali, non considerato in respectu ad dominum, hoc enim casu etiam, quæ juris Civilis sunt, servo tribuuntur.

XXVII.

Quicquid juris est inter locatorem & conductorem, idem juris hodiè est inter dominum & servum. Quia nullum aliud vinculum inter dominum & servum quam locatio & conductio. Hinc igitur mortuo servo ante tempus finiti servitii, merces saltem pro ratâ temporis, quò servivit, debetur. Carpz. P. 2. Const. 5. def. 12. Nec dominus obligatus est servo ratione damni, quod sentit in corpore præstando servitia. Carpz. P. 1. Const. 51. def. 14.

XXVIII.

Quousque servus operas suas locavit, eousque domino acquirit, quia cum ulterius nullò vinculo servus obstrictus sit domino, ex operarum locatione dependebit quoque servi erga dominum obligatio. Ita ergo quod servus ex præpositione domini acquirit, domino acquirit; quod autem acquirit finitis operis diurnis, sibi retinet.

Declara: modò operæ locatæ fuerint ad rem licitam perficiendam, secus si ad rem illicitam.

XXIX.

Quicumque alterum servum sive hominem,

proprium esse dicit, illi probatio incumbit. Quia pro libertate ut naturali facultate semper præsumitur. Quicumque igitur asserit aliquid statui hominis adversum, illi probatio incumbit, cum salva semper præsumatur indoles rei primigenia.

Declara, ut probetur hominem esse servum (1.) ex præstatione servitorum, (2.) ex testibus, (3.) ex nativitate, si parentes tempore nativitatis fuerint conditionis rustica. Mev. P. 6. Dec. 335.

XX.

Principes liberorum hominum, non servorum utuntur servitio. Hinc servi cubicularii principis dati eò ipso liberi sunt, & qui invito domino in cubiculum principis irrepsit, quinquennio tantum à domino vindicari potest, l. 4. C. de præpos. sacri Cubicul.

XXI.

Servitute vel privilegio concessio quilibet civiliter uti debet, & ne lædatur jus aliorum l. 2. §. 10. ne quid in loco publ. line. nimia exaggeratione concessionis. Brunnem. ad l. 3. C. de Aqueduct.

XXII.

Servitutis usus ex fine constitutionis & consuetudine restringendus est. Brunnem. ad l. 4. C. de Aqueduct. n. 2.

XXIII.

Servitus altius tollendi grata est mercatoribus, qui opacant tabernas, ne sol affulgeat & vitia pannorum videantur. Schneidew. in §. 1. Inst. de serv. Præd. l. 2. §. R. n. 18.

XXIV.

Tolerabilius est servos mori suis dominis, quam servire extraneis, l. Lex 22. C. de admin. tutel.

XXV.

Servus & Dominus reputantur eadem vox eademque persona, §. post mortem & §. ei verò. Inst. de inutil. stipulat. l. si servus 42. ibi: ac si Domini sua voce, ibidemque gloss. de damn. infect. l. si mihi 12. §. regula 2. de legat. 1.

Intellige scilicet quoad ea, quæ sunt juris, cum in his servus inhabilis habeatur, l. quod attinet 52. ff. de Reg. Jur. secus verò quoad ea, quæ sunt facti, Jafon in l. Apud Julianum. §. si quis alicui not. 1. de legat. 1. prout prius latè declarat Aretin. in d. §. ei verò, & reassumit idem Jafon declarando in l. quod dicitur per tot. & maxime col. 12. ff. de V. O. vid. Ludov. Gomez. §. actiones. Inst. de action.

XXVI.

Servus communis duorum servorum personam sustinet, §. 4. Institut. de stipulat. servor.

Intellige, in dominorum scilicet persona, non cum naturaliter in se consideratur, quod exemplo illustrat C. A. lib. 7. tit. 2. ches. 7. cum enim querimus, cui legatum sit, tum servi personam unam respicimus; cum autem querimus, cui legatum acquiratur, tum ad dominorum personam nos referimus.

XXVII.

Servi capacitas vel incapacitas procedit ex capacitate domini, l. non minus 31. §. 1. ff. de hered. instit.

Declara

Declarata procedere, quando incapacitas sit ex parte personæ, secus quando sit ratione rei vel mixtim, quia tali casu talis incapacitas domini non attenditur, ut servus ex hoc dicatur prohibitus à legato. Bartolus in l. si mihi & tibi. §. regula, de legat. 1. Jason in l. Gallus. in princip. colum. 3. vers. ego tamen. de liberis & posthum. per l. 2. §. 1. ff. de administr. rer. ad civit. pertin.

XXIX.

Servorum una tantum est conditio. §. fin. Instit. de jur. personar.

Intellige verum quoad statum eorum, quia unus alio magis non est servus, secus quoad eorum officia, quibus olim fungebantur, Gloss. in l. ult. ff. de edil. edict. alios enim dici servos ordinarios, alios vicarios, textus est in l. si servus 7. ff. de pec. alios Atrienfes, alios Mediaffinos, alios veteratores, patet ex l. precipiunt 37. l. fin. ff. de edil. edict. alios novitios, alios Calones, alios lixas, Topicarios, diatarios, & si quæ alia erant servorum & officia & nomina, confirmant Giphani & Mynsing in comm. ad d. §. fin. institut. de jure personar.

XXX.

Servi pro nullis habentur, l. 32. ff. de reg. jur. l. 7. ff. ad Leg. Cornel. de falsis. & bestiis æquiparantur. l. 2. §. ult. ad L. Aquil. Groenvegen ad l. Divus. 9. de question.

Intellige verum, non absolute & ratione omnium prædicamentorum, sed secundum quid & respectu certi generis, nimirum personarum, utroque enim modo eum dici non ens, tradit Arist. lib. 2. de generat. & interit. cap. 3. text. 11. & Hawenreuter ibid. in comment. doctrin. Physiæ. quatenus juris civilis communionem non habent. l. qui testamento 20. §. servus 7. de testam. reputantur enim in censu rerum. l. 1. §. 1. de rer. divis. §. 1. Instit. de reb. corporalib. & incorporalib. tanquam *ἡ ἡμετέρα τοῦ ἀνθρώπου ἐκ φύσεως*, Aristot. lib. 1. politic. cap. 3. & lib. 9. Ethic. cap. 11. unde & quadrupedibus exæquantur in l. 2. §. 2. ff. ad Leg. Aquil. Hue refer & illud Senecæ lib. 5. de benefic. cap. 19. servus mei mancipii res est, quod tamen verum intellige, si servus objectivè consideretur, ut est in Lege Aquilia, secus si subjectivè, hoc est, qui ipse damnum inferat; quo casu quadrupedi non æquiparatur, sed ab eo separatur in edicto, si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, ubi Wefenb. num. 4.

XXXI.

Ex servi vel famuli delicto dominus non tenetur, Bartol. in l. ne quid. num. 1. ff. de incend. ruin. & naufrag. Curtius jun. in l. 1. num. 13. C. de serv. fugitiv. Geminian. in cap. si Episcopus. de offic. ord. in 6. Thom. Grammat. cons. crim. 8. circa princip. Jason in l. age num. 7. C. de transact. Boff. in tit. de furt. num. 55. & in tit. de damn. dato n. 7. Servorum enim culpa dominis suis non debet esse nociva, Clar. in pract. crimin. §. fin. q. 86. cum planum sit, quod unius culpa alteri nocere non debeat. l. 3. de transact. l. electio 26. §. fin. ff. de nox. act. l. rem hereditariam 65. in fin. ff. de edict. Menoch. 2. arbitr. judic. cap. 182. numer. 48.

Limita, nisi servus in eo delinqueret, cujus o-

perâ dominus uteretur, l. 1. ff. furti. adverb. *naut. caup. tot. tit. Naut. caupon. stabular. ut recept. restituit. §. penult. Instit. de obligat. qua ex quasi delictis. fac. text. in l. cuicumque §. §. sed & cum fullo 10. ff. de institut. action. maxime si ex occasione Domini eoque sciente gerat, Curtius senior consil. 41. num. 10. Emanuel Searez in suo thesaur. recept. sentent. lit. F. num. 50. Scientia enim Domini præsumitur, atque sic de delicto teneri dicitur, Quod tamen intellige verum in delicto, quod tractum habet successivum, secus si habeat momentaneum, Abbas in cap. cum causam. extr. de testib. quem refert Grammat. d. consil. 8. num. 1. vide & Bald. in l. 1. circ. fin. C. si quacumque præd. pot. Laur. Tennin. in tract. cautel. 72. num. 5.*

XXXI.

Servus præsupponit Dominum, §. servus 2. Instit. de jur. personar. l. 4. §. 1. ff. de stat. homin. §. 1. & 2. Instit. de his qui sunt sui vel alien. juris. l. 1. §. 1. & 2. ff. eod.

Declarata verum, quatenus nimirum est in prædicamento relationis & quatenus ad Dominum refertur, Secus ut est qualitas, & in prædicamento qualitatis, hoc enim respectu servus etiam dicitur; quicumque liber non est, licet adu Dominum non habeat, l. 23. de liberali caus. l. 30. de pecul. l. 38. §. 1. de Noxal. act. quales sunt illi, qui pro derelicto habiti sunt, l. ult. ff. pro derelicto. junct. §. interdum. Instit. de rer. divis. manumissi à proprietario durante adhuc usufructu in persona usufructuarii. Ulpianus in fragment. Instit. tit. 1. §. servus. l. 1. Comm. de manumissis. Francisc. Balduin. in Justinian. suo sol. 366. vel qui in metallum damnati aut bestiis subiecti sunt, §. pane servus. infra tit. quibus modis jus patriæ potest. solo. vide Cujacium 18. observ. cap. 13.

XXXII.

Servus servum habere non potest arg. capit. Clericos 4. extr. de offic. Vicar.

XXXIII.

Qui hoc petit, ne postea serviat, videtur petere, ut libertas ei præstetur, l. generaliter 24. §. si petitum 7. ff. de fideic. libert.

XXXIV.

Servus nec Prætoria jurisdictione ita obligatur, ut cum eo sit actio, l. 7. §. 2. de capit. minut. §. 6. Instit. de noxal. action.

CAP. XXVII. Severitas.

Axioma I.

Severitas non animo sæviendi, sed animo mendendi est exercenda, c. odio 2. & seq. dist. 86. l. ita planè 13. q. 4. si quidem ea in delinquentium benignitate temperanda, c. disciplina 9. c. sunt namque 14. & seq. dist. 45. c. quid faciet. c. quod Christus 23. q. 4. & contumacibus severitas ostendenda, humilibus verò venia non deneganda, c. quante. 10. in fin. 2. q. 5.

II.

Severitate majori corrigendum est majus peccatum, cap. ex multis. in med. 1. q. 3. Quin imò se-

veritas

Veritas data in casu, quod dari non debuit, dummodo sit data à persona facultatem habente, servari debet, Bart. in l. *is qui reus*, num. 12. *vers. dicit tamen*, ff. de pub. jud. Farin. 1. *conf. crim.* 53. num. 7.

III.

Severitati detrahendum est propter multitudinem, c. *ult. extr. de transact. c. ut constitueretur* 25. *dist. 50. c. commutationes* 1. *dist. 44. c. non potest. c. ipsa pietas*, in fin. 23. q. 4. c. *dilectus* 30. c. *quoniam* 40. *extr. de simon. vide supr. lib. XI. c. de multitudine*, aliquando consideratis locorum & temporum qualitatibus c. *super st. extr. de sentent. excomm.* item pro vitando scandalo, cap. *cum ex 2. extr. de nov. oper. nunc.*

IV.

Severitatis nervi non debent dissolvi, ubi fidei subversio timetur, cap. *absit* 26. *dist. 50. cap. jussum* 23. q. 3.

V.

Severitate aliquem diligere melius est, quam cum lenitate decipere, cap. *non omnis* 5. *quasi. 5.*

CAP. XXVIII.

Sexus.

Sexus fragilitati compatiendum est, c. *ex parte* 13. *extr. de privil.* quoniam & sexui & conditioni parcitur, c. *mulieres* 6. *extr. de sent. excomm.*

CAP. XXIX.

Signatum, Signum, Signum, Signum.

Axioma I.

Per signum probatur res ejus, cuius est signum, l. *quod si* 14. §. *fin. ff. de peric. & commod. rei vend.* Gail. 2. *observ.* 158. num. 6. Honthem. lib. 2. *de art. Notar. cap. 52. num. 1.* Ubi enim sigillum, ibi non requiritur alia probatio, ut voluit Purpurant. in l. *admonendi* col. 21. *post med. ff. de jurejur.* cum habeat vim subscriptionis, Lud. Roman. *conf.* 203. & ex sigillo consensus arguatur. l. 2. C. *de reb. alien. non al.* Bart. in l. *quæ doris in fin.* ibidemque Alex. col. fin. *ff. solut. matr.* Dec. in c. 5. in pr. *post Felin. de probat.* idem Dec. in c. 2. in fin. *ff. de fid. instr.* siquidem adjectio sigilli etiam in privatis hominibus tanti est momenti, ut fidem & vim publicæ scripturæ inducere dicatur, Bart. Salic. & Da. communiter in *Auth. signa*. C. *de Episcop. audient. c. post cessionem* 7. *de prob.* Innoc. in c. 1. *de fid. instr.* Lanfr. in c. *quoniam*, in verb. *instrumentum*, num. 2. *de probat.* Wesenb. *conf.* 42. n. 8. Regn. Sixtin. 2. *conf. Marpurg.* 11. n. 30. Hinc sigillationem contra eum, qui sigillavit, plene probare, refert Gloss. in l. 2. C. *de reb. al. non alien* quam sequuntur Rebuff. in tr. *de Chirogr. & Schedul. recognit.* in pref. n. 61. Mascard. *de probat. concl.* 1302. vol. 5. Unde quo plura sigilla alicui scripturæ adhibentur, eo magis res stabilitur, & plus fidei ea scriptura meretur, *Auth. itaque* C. *commun. de success. §. sed hodie. Instr.* ubi gloss. *de adoption.* Paris. *conf.* 29. num. 38. lib.

3. Baptist. Martinens. *conf.* 50. num. 9. Grat. *conf.* 8. num. 56. lib. 2. siquidem sigillatio operatur approbationem & ratificationem, Bald. in c. 1. in verb. *Imperiale*, num. 7. Clem. *de Pac. Constant.* Cravett. *de antiq. temp.* p. 1. §. *queritur*, n. 44. Rom. *conf.* 303. numer. 2. Schurff. *conf.* 17. num. 13. cent. 3. Burfat. *conf.* 39. n. 26. lib. 1. Capell. Thol. *decis.* 24. non modo in publicis duntaxat, sed etiam in privatis scripturis, per allegata Wesenb. 1. *conf.* 14. n. 62. imò sigillationem plus operari quam subscriptionem, post Purpurant. in *repet. l. admonendi*, num. 117. *ff. de jurejur.* asserunt Mascard. *de probat. conclus.* 1312. vol. 3. Wes. d. *conf.* 14. num. 3. Vult. 3. *conf. Marp.* 18. num. 18. qua ratione etiam instrumentum sigillo Principis vel Capituli sigillatum ex consuetudine executionem paratam habere dicitur, Johan. Faber in l. *certum*, C. *fam. berc. Boer. in consuet. Burg.* §. 27. *de jurisdict.* imò majoris virtutis quam garentionatum perhibetur, cum per sigilli appositionem insinuatam dicatur, Pyrrh. in *consuet. Aurel. in rubr. exec. instr. art. 1. & 2.* signumque sit ratificationis & approbationis contractus. l. in *fraudem* 15. §. 1. *de militar. testam.* ac ita per Regias ordinationes constitutum esse ait Rebuff. d. loc. Sic sigillum Archiepiscopi, Episcopi, vel Prælati ordinariam jurisdictionem habentis dici authenticum, ac executionem habere paratam, post gl. in c. 2. *de fide instr.* probat Gylman. 4. l. *pot. 3. rum.* 81.

Quæ omnia tamen intellige procedere, si nimirum ex circumstantiis colligi possit, à quo, cujus voluntate, & propter quid sigillum sit appositum. Aliàs enim cum sigillum nihil loquatur, ut res animata, Bald. in l. *falsus in fin. C. de furt.* Felin. & Dec. in c. *tertio*, num. 1. *extr. de probat.* Cravett. *conf.* 46. num. 5. p. 1. sed sit mutus & incertus testis, Bald. in *Consuet. de pac. Constant.* §. *Imperialis clementia*, n. 6. Panorm. in cap. 2. *extr. de fid. instr.* fidem nullam per se contra sigilli Dominum facere potest. Coler. *de process. execut. p. 1. c. 1. num. 125.* Bocer. *de feud. invest. cap. 4. num. 70.* & ideo regulariter sine subscriptione vel æquipollenti nihil operabitur. Bald. in l. *falsus*, circa fin. C. *de furt.* Academ. Ingolstadt. *conf.* 17. *inter consil. Modestin. Pistor. cap. 10.* Aldobrand. in *noviss. decis. Rotæ Rom.* p. 2. *decis.* 535. num. 4. Unde etiam sigilla ignota fidem non facere, etiam si mille sint, per gloss. in cap. 1. *dist. 98.* quam sequitur & Panorm. in c. *quod super*, per ill. *text. extr. de fid. instrum.* affirmat Modestin. Pistor. *conf.* 27. num. 75. vol. 1. ideoque ante omnia verificari debent, Menoch. *de arb. jud. quasi.* c. 113. num. 9. ut probatis sigillis probata intelligatur veritas, Menoch. d. c. 113. Gædd. 1. *conf. Marpurg.* 28. num. 38.

II.

Signa debent verbis exprimi, alias nihil operantur, Clem. *ult. de sent. excomm.* signis enim loquimur, c. *omnis*, 12. *de penit. & remiss.* unde & in matrimonio signa idem faciunt, quam verba, cum contrahentes voluntatem verbis exprimere non possunt, c. *cum apud*, 23. *extr. de spons.* quia nihil refert, signis aut verbis voluntatem suam de-

(Aa)

claret,

elaret, *d. c. cum apud*, cum solus consensus signis vel verbis expressis faciat matrimonium. *cap. sua 25. extr. de sponsalibus.*

III.

Signum est res faciens aliquid aliud ex se in cognitionem venire præter speciem, quam ingerit sensibus corporis, *c. signum 33. de consecr. dist. 2.*

IV.

Remoto sigillo Instrumentum annullatur. *l. 30. C. de Testam. Nov. 119. c. 9.*

Limita: Fides instrumenti publici durat, licet sigillum frangatur vel deponatur. *Zaf. l. i. Conf. 2. n. 37.*

V.

Sigillorum resignatio vel remotio præsumitur facta per eum, apud quem instrumentum reperitur, *text. in l. majorem 4. junct. gl. 4. in verb. exhibet. ad fin. C. de fals. l. si chirographum 24. junct. gl. 2. ff. de probat. l. nostram 30. C. de testam. ubi instrumentum testamenti, cujus sigilla sunt incisa vel remota, voluntate testatoris non valet; quin imò multi fortius in literis contractuum procedere, cum ultimæ voluntates sint favorabiliores contractibus, l. in testamentis 12. de R. l. refert Gøden. 1. conf. 95. n. 9. & 30.*

VI.

SIGNATUM cognoscitur ex signis, *l. 1. §. si intelligatur 6. ff. de adilit. edict. l. signata 3. ubi Bartolus C. de fabricens. lib. 11. Surdus conf. 126. num. 15.*

Et ideo res præsumitur esse illius, cujus est sigillum, quo signata est, ex latè ad ductis per Afflict. *decis. 23. numer. 3. & 4. Anton. Gomez. l. 45. Tauri. numer. 3. & 77. Boër. decis. 105. numer. 9. Soar. tom. 1. commun. opinion. l. 4. tit. 41. numer. 6. p. 651. Rebuff. ad Leges Gallie. tit. de mercator. min. vendent. art. 1. gloss. 2. numer. 21. Ofasch. Pedem. decis. 40. numer. 2. Mascard. de probationib. concl. 91. & conclus. 157. n. 7. cum seqq. & conclus. 160. n. 4. & conclus. 551. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 64. Hieronymus de Laurent. Avenionens. decis. 30. numer. 2. Brunor. à Sole in locis communib. verb. res 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 60. numer. 62. cum seqq. Curia Philip. tom. 2. lib. 1. cap. 7. numer. 13. cum seqq. ubi num. 16. subdit, quod si apud duos sit contentio super rebus, quæ ad eos pertinent, eò quod eodem sigillo ambo utuntur, possidenti adjudicari debent; si verò non sint apud eos, sed penes tertium dividuntur inter contententes. Ovid. de Amicis de Jure Emphyteut. quest. 24. n. 9.*

VII.

Signa sunt distribuenda, ubi panis, frumentum vel tale quid inter plures distribui debet, ut sine fraude distributio procedat. *Perez. C. de frument. Alexandrin. n. 2. in fin. & n. 3.*

CAP. XXX. Silentium vid. infra Tacere.

Silentium annale consensui comparatur, *§. 71. tius. ubi Dd. de success. feud. Welenb. 2. conf. 54. num. 20. ac vim habet refutationis, Curt. sen. conf. 81. in pr. Welenb. 2. conf. 68. num. 6. ac per illud quisque sibi præjudicat. Julius Clarus de feud. q. 4. vers. & hac quidem regula. Arius Pinell. in Auth. nisi tricenmale. n. 51. 54. C. de bon. matern. Welenb. 2. conf. 54. num. 24.*

CAP. XXXI.

Significatio.

Axioma I.

Significatio vocabuli debet retineri, nec ab ea recedi, *cap. ult. extr. de verbor. significat. II.*

Significatio unius nominis non extenditur ad aliud. *cap. significante 34. extr. de rescript. II.*

CAP. XXXII.

Simile.

Axioma I.

Similium idem est judicium, *cap. inter ceteras 4. de rescript. cap. 2. de translat. Episcop. §. item 10. vers. Et huic simile. Inst. de mand. cap. in causis 19. extr. de sent. & rejud. c. super 4. extr. de stat. Monach. c. majores 3. §. illudve 20. extr. de baptisim. cap. excommunicamus 13. §. credentes. extr. de heret. Bald. in l. humanitatis. numer. 14. C. de impuber. substit. Welenb. 1. conf. 4. num. 76. & conf. 9. num. 18. Est enim similitudo figmentum rei propriæ, & non propriæ res ipsa, & ideo convenit, quod sint differentia, aliàs esset identitas. Bald. in l. 1. in fin. C. de patr. qui fil. distrax. Jason in l. qui ususfructum. col. 2. per text. ill. ff. de V. O. in 2. notat. Bald. in l. meminimus. C. de legitim. hered. & in l. qui literis in princ. ubi Bart. Angel. & Modern. ff. de vulgar. substit. vid. sup. lit. R. cap. Ratio ax. 13. siquidem comparata non per omnia convenire, argumento sit §. 5. Inst. de exhered. liber. collata. l. 4. §. sancimus. C. de liber. præterit. item §. ult. Inst. de exhered. liber. comparata Novell. 115. cap. 3. l. 3. C. de inoff. testam. unde & à Dd. symbolizare & fraternizare dicuntur, vid. Brunor. à Sole in voce Nullitas. num. 2. & familia similibus conveniunt, labra lactucis. l. pen. C. de heret. Utigitur hæc regula procedat, requiritur (1.) ut similitudo inter res comparatas in eo puncto intercedat, in quo fit comparatio, licet in aliis quædam dissimilitudo occurrat, quod latè exemplis illustrat Dn. D. Biccus ad l. 3. §. ex contrario 5. ff. de acquir. poss. §. part. poster. membr. 4. quest. 13. ex c. constitutus 45. extr. de appell. c. cum dilecta 4. extr. de confirm. util. vel inutil. (2.) contineat in se duo habilia extrema, nimirum extremum à quo, quod debet esse certum, & illi, in cujus gratiam similitudo adducitur, notum,*

notum; & extremum, ad quod debet esse dubium, & illi, cui similitudinem proponimus, ignotum, quomodo & Canon Logicus docet, similia debere nota esse ei, cui afferuntur, alioquin ipsi nihil vel declaratura vel persuasura esse, exempla vid. in l. testamento 31. ff. de condit. & demonstr. l. comparationes 20. C. de fid. instr. Bald. in l. data opera 11. col. 5. lit. c. C. qui accusar. non poss. ubi ait, similitudinem esse sumendam, aut à majori, aut certè à pari ratione, non autem à minori. In illo enim extremo, in quo major ratio militat, major etiam noticia & certitudo locum habebit, add. & ejusd. comm. ad l. illud 19. col. 2. C. de SS. Eccles. & ejusdem addition: ad Speculat. in tit. de disput. & allegat. post princ. Huc quadrabit & distinctio Lud. Gomez. ad §. in personam Inst. de act. numer. 21. ubi refert, quod quando simile plures habet differentias quam concordantias, dicatur simile improprie, licet regulariter non sit simile; si verò simile haberet plures concordantias quam differentias, dicatur simile proprie & regulariter. facit gloss. in l. Julianus in vers. offerri, quam ibi notabiliter declarat Gothofred. ff. de act. empt.

Amplia, obtinere eam non solum in legibus, l. non possunt 12. ff. de LL. modò in illo casu simili non reperitur dispositio aliqua Legislator. contraria Bart. in Auth. quas actiones col. 3. l. non dubium §. col. 2. fac. 2. C. de LL. per l. 21. ff. de milit. testam. l. si verò 64. §. viro 9. ff. solut. matrim. statutis, Bald. in l. 1. C. de interd. col. 2. consuetudinibus, l. de quibus 32. ff. de LL. Angel. in l. si cuius de evict. verum etiam in contractibus (nam & in his à similibus argumentum procedit) l. 1. §. si quis servum 9. cum seq. ff. de pos. l. nominibus 2. C. de O. & A. testamentis, l. fin. ff. de testam. interd. l. 1. C. de interd. imò & in poenis delictorum (quamvis cautum sit, ut constitutiones poenales potius restringi quam extendi debeant, l. de interpretatione 42. ff. de poen.) §. ut qui Dominum 2. vers. sed quia natura ibi: iudex solers & c. quæ fuit poen. caus. benefic. amitt. 2. l. 24. & quod magis, etiam in dispositionibus exorbitantibus & jure communi procedere, docent l. si quis servo 20. Cod. de furt. fac. l. de eo 63. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. inter omnes 46. §. recte 7. ff. de furt.

Limita I. nisi quando contrarium illius verbis apertis in jure expressum & decisum sit, Panorm. in cap. ad translationem 7. col. ult. extr. de Constit. & ibid. Felinus.

Limita II. si dispositio odiosa adjectam haberet particulam taxativam, quæ ad similes casus nunquam extendi posset, exempl. l. 2. Cod. de patr. qui fil. distrax.

Limita III. quando in dispositione vel statuto caveretur, verba esse intelligenda ad literam, & prout jacent, l. 1. ff. de his que in testam. delentur. & ibi Gothof. in marginalibus.

Limita IV. in constitutionibus imponentibus poenam aliquam habito respectu ad privilegium aliquod contra jus commune concessum, §. 19. vers. item mixta actio. Inst. de action. Baldus in cap. item qui 2. vers. predictis modis. 2. F. 22.

Limita V. Quando versamur in materia pri-

vationis, Novell. 2. cap. cum igitur 3. vers. si autem non voluerit, ibi: patres si ad secundas nuptias &c. Bald. in Auth. ex testamento. C. de collat.

Limita VI. in ea lege vel statuto, quod in se non habeat antiquam naturam, nisi quod ita placuerit statuenti, exempl. l. prospexit. 12. §. ipsa igitur. ff. qui & à quib. manumiss. l. si vero 64. §. de viro 9. ff. solut. matr. Bald. in l. etsi dotis. col. 1. vers. quero in socero. C. de jur. dot. Add. & Everhard. in Top. legal. loc. à simili, ubi decem casus enumerat, in quibus hoc argumentum non procedat, p. m. 101.

II.

Similia facile etiam attendentem decipere possunt, Senec. lib. 2. de ira, cap. 21. At contrà ἐπὶ τῶν πολλῶν διεσπασμένων καὶ ἀδελφῶν πανελῶς αἰ διαφοράι, id est, in iis, quæ multum inter se discrepant, facile apparent eorum dissimilitudines, Aristot. 1. Top. cap. 16. vid. Kubach. pag. 317.

III.

SIMILE non est idem, textus est in l. 4. C. quib. res judic. non nocet. Gloss. in l. quod Nerva 32. & ibi Bartol. ff. de positi. l. pecuniam 36. ff. si certum petatur. l. ad similitudinem 27. C. de Episc. & Cler. l. 85. §. 10. ff. de solut. ibi: & hoc pertinet nos fecisse comparationem. §. sed inter eas. Inst. de nupt. cap. capitulum 30. de rescr. Zabarell. cons. 136. Cassan. in catalogo glorie mundi, p. 1. consid. 48. vers. quartus casus. Marcus Mant. singul. 318. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 84. Bertazol. de clausul. instrum. claus. 27. gloss. 12. n. 1. Surd. de aliment. tit. 9. quest. 1. n. 4. Gutier. pract. libr. 2. quest. 176. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 3. n. 51. & c. Anton. in Comment. ad l. 5. n. 70. ff. de condit. & demonstr. Ferrer. in const. Catalon. gloss. 7. n. 106. Card. Tusch. pract. concl. tom. 7. lit. S. concl. 247. Menoch. cons. 406. n. 50. & cons. 135. n. 19.

Et licet simile non possit dici identitas, qua simile non est idem; tamen valde simile reputatur idem. Baldus cons. 408. Quidam civis. num. 8. vers. quapropter de necessitate. lib. 1. quem refert Card. Tusch. d. lit. S. concl. 246. n. 6. [unde ubi unum simile removeretur, ibi & aliud remotum esse debet, l. oratio 16. de sponsalib. l. ult. C. de indict. viduit.]

CAP. XXXIII.
Simonia.

Axioma I.

Simonia est maximum omnium peccatum, c. sicut 6. c. per tuas 32. in fin. extr. de Simon. c. quibusdam. c. cum liqueat. c. ult. 1. q. 1. Refertur enim inter species criminis læsæ Majestatis divinæ, estque ad instar publici delicti, l. 31. C. de Episc. & Cler. Unde & tales, qui studiosa voluntate emendi vel vendendi aliquid spirituale nituntur, pro hæreticis habentur, c. quicumque & seqq. 1. q. 1. Honthem. 1. de art. Notar. lib. 1. cap.

(Aa) 2

35. S. 3.

35. §. 3. n. 6. & à quibuscunque personis, siue sint criminosi vel meretrices, vel etiam servi proprii, c. tanta 7. extr. de simon. tanquam hæretici non modo accusari possunt, cap. quero ergo. §. verum. c. pen. §. porro. c. ult. §. sed cum 6. q. 1. sed & si convicti, vel deponi, c. ea qua c. ex multis 1. q. 3. c. pen. extr. de confess. c. sicut 6. c. de hoc 11. extr. de simon. excommunicari, c. qui studet 1. q. 1. vel nondum convicti, suspendi debent c. quærites 5. extr. d. t. siquidem Spiritus sancti donum pretio comparari quid aliud est, quam capitale crimen, & simoniaca hæresis, text. in cap. qui studet. 1. quæst. 1. & ibi gloss. in verb. communio. n. & in c. nullus Episcopus 100. cad. caus. & quæst. junct. gloss. in verb. exigat. Hyppolit. in l. unic. C. de mptor. virgin. num. 292. qua de causa in de testationem tanti criminis receptum est, uti refert Hyppolit. in d. l. unic. C. de rapt. virgin. n. 292. ut hoc crimen etiam sola voluntate (Canonistæ mentale simoniam vocant, cap. fin. de simon. gloss. ibid. in verb. affectu animi. & in cap. tua nos. in verb. culpabiles. & in c. consalere. verb. voluerunt. eod. tit. Panorm. & alii ibid. gloss. in cap. ex parte 1. in verb. dimittere. de offic. delegat. Franciscus Marc. quæst. 544.) committatur, cap. tua 34. extr. de simon. Gail. 1. de pac. publ. cap. 4. num. 23.

II.

Simoniam crimen est occultum ac difficilis probationis, Dec. conf. 342. num. 11. Cravett. conf. 281. col. pen. vers. non obstat. Menoch. 1. arbit. jud. cas. 116. num. 12. ideoque conjecturis & præsumptionibus probatur, Farin. 1. decis. 9. per tot. & committitur non tantum in spiritualibus, sed etiam in eis annexis, cap. quæstum 5. extr. de rer. permut. c. de jure 16. extr. de jur. patr. gl. in c. vendentes 1. q. 3. Abb. in c. cum ab omni. de vit. & honestat. Cler. Clem. 2. col. post med. & ibi Imol. idem Abb. in c. ne Prelat. vices suas. Valsq. l. 2. contr. 37. num. 9. Hinc quando dicitur & judicem simoniam committere, quando pro justo vel injusto judicio aliquid recipitur, gloss. in cap. vendentes 1. quæst. 3. id intelligi procedere scilicet in spiritualibus, secus in profanis; licet enim hoc etiam in casu sit gravissimum peccatum, simonia tamen non committitur, Valsq. d. loc. quemadmodum etiam nec ex pactis jure non reprobatis, Gloss. & Dd. in cap. significasti de Elect. Oldrad. conf. 275. num. 8. col. ult. vers. circa septimam. Farin. 1. conf. crim. 91. n. 15.

CAP. XXXIV.

Simplicitas, simpliciter.

Axioma I.

Simplicitas hominum legibus est amica, §. 3. Inst. de legit. agnat. tutel. Clem. 2. de penit. & remiss. cap. sancta 56. ubi gloss. 2. quæst. 7. §. sed quia. Inst. de fideicom. hered. l. ult. §. tales itaque 1. C. de furt. qua de causa simplicitati parcendum esse legimus in cap. ad audientiam 24. extr. de appellat. cap. ult. extr. de permut. cap. ex tuarum 2. extr. de sortileg. cap. scriptura. 3. de conse-

crat. dist. 2. nec simplices decipiendos, habemus in Clem. abusivonibus 2. §. ad hæc. de penit. & remiss. Unde, quod per simplicitatem omissum est, non obesse dicitur, sed ei subvenitur, ut imperitia. Gloss. in cap. super literis 20. verb. simplicitatem de rescript. Honthem. 3. de art. Notar. cap. 13. n. 24. Unde etiam illa, quæ ob simplicitatem in precibus non sunt expressa, rescriptum non vitiant, Gloss. in d. cap. super. ibique Abb. 3. notab. de rescript. ita simplicitatem aliquando excusare à dolo, dicunt text. in l. 7. ff. de juridict. l. 2. §. ult. ff. si quis in jus vocat. à delicto, testatur Cardinal. in Clem. 1. quæst. 39. de privileg. Felinus in cap. quoniam. num. 11. de probat. Marfil. sing. 287. Huc pertinet, quod scribit Abbas in cap. pastoralis. in fin. & in cap. dilecti. de judic. quem sequitur Marfil. sing. 450. quod licet positionibus per se, non autem per Procuratorem respondendum sit, nihilominus tamen procurator pro homine simplici respondere queat. Menoch. 2. arbit. judic. cap. 193. numer. 1. qua de causa talis à tutela remotus ob simplicitatem infamis non efficitur, l. 3. §. ult. ff. de suspect. tutor. rusticum etiam ob contumaciam, in quam alii incidunt, ratione simplicitatis excusari, textus est in l. contumacia 33. ff. de re judic. eodem modo & præter regulam, quæ in aliis obtinet, liberari à suspitione usuraria, patet ex cap. ad nostram 5. de empt. l. cum allegas 15. C. de usur. l. pater 17. in princ. ff. de dol. exceptio. idem dici & de testimoniis contrariis, utpote in poena criminis falsi, text. est in Nov. 90. §. quamvis, de testib. quandoque tamen evenire, ut non quævis simplicitas excuset, prout est illa, quæ discretioni adversatur, ex cap. Petrus. ubi gloss. 24. dist. 39. infert Cardin. in cap. 2. col. 2. vers. oppono. de penit. vel etiam quando esset juris maxime notorii, ex Angel. & Imol. in l. ex consensu. §. ult. ff. de appell. Alex. conf. 123. n. 14. lib. 1. trad. Menoch. 2. arbit. judic. cas. 194. num. 16. vid. lib. præced. cap. Rusticus. obiter addi potest hæc, simplicitatem etiam aliam dici asinam, aliam columbariam, quarum illam reprobari, hanc autem commendari ex cap. si cupis 16. q. 1. fac. l. 6. de jur. & facti ignorant. deduxit Reincking. 2. class. 2. cap. 11. num. 42. juxta illud: Simplex esto, sicut columba, nec cuiquam machineris dolos, cap. si cupis. §. habere 16. q. 1.

II.

Simpliciter quod præcipitur, plus timetur, quam quod generaliter imperatur, cap. si adversus 11. extr. de hæret.

III.

Simplicitas est, quæ dolo caret, cap. ex merito 6. quæst. 1. cap. si cupis 16. quæst. 1. eaque innata excusat tantum in commissis, non in committendis, cap. tanta 24. in fin. dist. 86.

CAP. XXXV.

Simulatio, Dissimulatio,
Simulatus contractus.

Axioma I.

Simulatio in dubio non præsumitur, l. sed si ma-

si maritus 14. §. fin. ff. qui & a quibus manu-
missi. l. rogasti 17. ff. si cert. petatur. Bald. consil.
456. num. 1. lib. 1. Marc. Anton. Rovecal. in sua
schola subdit. num. 1. verb. nunquam autem præ-
sumitur. Farinac. 1. consil. 91. num. 7. unde diffi-
cilis eam esse probationis dixit Menochius 2. consil.
116. num. 12. siquidem opus est, probare certam
ac determinatam speciem simulationis: cum e-
nim plures simulationum species reperiuntur,
quarum alie sint licite, alie illicitæ, Abb. in consil.
9. num. 2. vers. & ratio evidens. col. 2. ideoque
non sufficit probatio, quæ in genere contractum
simulatum esse concludat, nisi species illicita si-
mulationis ostendatur, Bart. consil. 65. factum ra-
le, num. 4. vers. prædictis his præmissis. col. 2. ubi
refert, quod cum verba simulationis possint mul-
tipliciter intelligi, quicumque dicit contractum si-
mulatum sive agendo sive excipiendo, debet dice-
re, quæ causa simulationis contractus simulatus
sit, alias intentio esset incerta, & absolvendus ille,
contra quem simulatio contractus allegatur, cum
de jure nullæ fisiones, nullæque simulationes præ-
sumantur, nisi appareat causa, propter quam fa-
cta fuerint, quod idem notavit Baldus in l. ab Ana-
stasio in fin. C. mandat. dum inquit, quod ille,
qui dicit instrumentum simulatum, dicere debet,
in qua parte sit simulatum, & quare, & sic modos
simulationis exprimere; id enim quod pluri-
bus modis fieri potest, debet declarari per in-
tervenientem, nec est bona consequentia, in-
strumentum est simulatum. Ergo in totum est
simulatum, & ob id concludit, quod actor ex-
primere debeat, in qua parte instrumentum si-
mulatum esse dicatur, quem secuti sunt Ancha-
ran. consil. 227. Ad corroboracionem Castrensi. in
l. juris gentium. §. dolo malo. ff. de pact. Alex.
consil. 111. Viso superiore. num. 1. vers. & præsup-
pono. vol. 3. consil. 28. In causa. num. 12. vers. &
qui opponit. vol. 5. Aretin. consil. 159. Longa est,
sub numer. 1. vers. venio nunc ad tertium. col. 6.
in princ. Gozadin. consil. 94. numer. 54. vers. se-
cundo nisi allegetur. col. pen. Alexand. in l. juris
gentium. §. pactorum in fin. ff. de pact. Salicet.
in l. ab Anastasio in fin. C. mandat. Capoll. in
presumpt. 26. numer. 89. vers. & adverte in præ-
dicta. tract. de simulat. contract. Dec. in l. ima-
ginaria in fin. ff. de R. I. Alban. consil. 9. numer. 1.
Quæ de causa simulationem contra scripturam
non nisi alia scriptura probati, post Bart. in l.
12. vers. & idem est cautela. C. de non num. pec.
respondit Chassan. in consuetud. Burgund. 10. §.
12. numer. 7. quam illationem tamen utpote pe-
riculosam ac veritati parum consentaneam di-
vulgavit Valac. in tr. de jur. emphyt. quest. 7.
Idque potissimum ex eo, quod quamvis contra-
ctus in scriptis fiat, & scriptura sit vel de substan-
tia, vel de solennitate probatoria, simulatio ta-
men adversus eandem scripturam etiam testibus
& presumptionibus probari possit, per ea, quæ
tenent Bart. in l. 1. §. 7. & ibi Bald. n. 16. de non num.
pecun. Decius consil. 543. numer. 14. & consil. 235. Jo-
han. Riminald. consil. 85. numer. 4. lib. 1. Afflict. in
cap. 1. de feud. dato invicem L. commissor. num.
10. Bald. in l. cum precibus. C. de probat. & in l. 1.
ubi Paulus, & idem Paulus in l. fin. C. plus va-

let. quod agitur, quam quod simulat. concepit.
Alciat. in l. cum ea. C. de transact. Bart. in l.
Lucius. ff. deposit. & consil. 65. Petr. Nicol. So-
cin. consil. 263. Alexand. consil. 28. col. 3. volum. 5.
& consil. 112. volum. 3. Decius consil. 463. numer. 8.
Capoll. cautel. 24. Rebuff. ad Leg. Gallia 2.
tom. pag. 133. Bartolus in l. ei qui in fin. Cod. de
distract. pignor. per cap. de causis 4. de offic. de-
leg. & cap. 2. de renunc. in 6. Alexand.
consil. 46. col. 1. vol. 3. Cornel. consil. 135. col. ult.
vol. 1. Socinus consil. 264. col. 2. in fin. & consil.
83. col. 2. vol. 3. Geminianus consil. 116. vol. 2. vers.
in contrarium. Calcanus consil. 16. numer. 11. Ca-
strensi. consil. 58. colum. fin. & consil. 74. col. 2. vol.
3. Decius consil. 403. numer. 18. Cravett. consil. 73.
num. 7. Berous consil. 108. num. 21. vol. 1. Grat. re-
spons. 11. num. 14. vol. 2. Menoch. 2. de arb. jud.
quest. 217. ubi tandem judicis arbitrio relinquen-
dum concludit, vide & Cushman. 1. resp. 18. n. 33.
& seqq.

II.

Simulata nullius sunt momenti. vid. supr. lib.
1. cap. 25. axiom. 10. Bald. in l. sub specie. C. de re
judicat. Simulatus enim contractus est sicuti
cadaver sine anima, & corpus sine spiritu, nec
contractus appellari potest, Bald. in l. 1. plus va-
lere quod agitur. & in l. ei qui C. de distract. pi-
gnor. Bart. in l. 2. §. parvi. col. 2. ff. quod vi aut
clam. Joseph. Ludov. conclusi. 71. vers. & quando
adsunt. Ideoque dixit Bartolus in l. nemo potest
ff. de legat. 1. quod si contractus simulatus in-
substantialibus deficiat, nomen contractus non
mereatur, facit quod scribit Baldus in d. l. ab Ana-
stasio, not. 4. Quod contractus simulatus di-
catur coloratus sive depictus, quo extrinsecus
apparet aliquid, sed intrinsecus non habet sub-
stantiam, vid. & Jafon. l. fin. §. in computatione.
col. fin. C. de jur. delib. Vult. 3. consil. Marp. 18. n.
83. Menoch. remed. recup. possess. 15. numer. 183.
post Jaf. in l. cum ea que 21. num. 3. per ill. text. C.
de transact. in tantum ut & instrumento guaren-
tigionato exceptio simulationis opponi possit,
quoniam substantiam ejus aufert, Jafon in l. ne-
mo potest. in 1. lectura. num. 42. & seqq. de legat.
1. Menoch. consil. 27. numer. 43. & eleganter We-
senb. consil. 11. num. 28. cum tituli falsi figmentum
non præstet veritati impedimentum l. si ancillam
7. C. de contrab. empr. nec etiam si super contra-
ctu simulato juramentum interpositum esset, vi-
gore præstiti juramenti valere ac obligari possit,
gl. in d. l. in emptione. C. plus valere quod agitur.
vid. supr. lit. 1. cap. Juramentum. Unde etiam
in dubio omnis simulatio ut vitiosa improbat,
& judicatur ad malum finem pertinens esse. cap.
21. de præbend. & dignit. c. 4. de pign. vid. Wesenb.
in C. plus valere quod agitur. num. 6. Ita quo-
que simulata ignorantia neminem excusat, L. 2.
C. de bon. libert. simulatus titulus non prodest ad
prescriptionem, Vasq. illustr. Controv. lib. 2. cap.
67. num. 6. simulata nuptia nullius sunt momen-
ti l. 30. ff. de Rit. Nupt. ita simulatio vitiat senten-
tiam, juramentum, transactionem, laudum. Bald.
in l. 1. C. plus val. quod ag.

Amplia in accessoriis: Sic enim renunciatio
simulata contractui appositæ etiam est inefficax.

(Aa) 3

Mascard.

Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 447. num. 34.
Dalner. de renunciat. cap. 19. num. 17.

Limita I. axioma procedere & contractum nunquam convallescere, tum si sit perpetua & durans simulatio, aliud si non sit durabilis, ut in specie, l. si non singuli §. C. si cert. pet. ubi vid. omnino Sichard. n. 7.

Limita II. si fiat ob publicam utilitatem ad bonum finem, quo casu eam permissam esse ex cap. utilitatem 22. quæst. 2. probat Laurentius Tennin. in tract. cautel. caut. 246. num. 5.

Limita III. si dolus malus absit. l. optima. 14. C. de contrab. & committ. stipul. ubi vid. Cujac. pag. 1296. D.

III.

Simulatio est actus, qui non potest proficisci ab uno solo, sed requirit consensum utriusque partis, Castrenf. in l. 7. §. dolo. ff. de pact. Pacian. 1. consil. 79. num. 41, siquidem ea non pendet à voluntate sola unius, sed perficitur ex consensu & voluntate duorum contrahentium, sicut nec confessio unius non facit, nisi & alter consentiat. Pacianus cons. 77. num. 116. Unde etiam si in contractu partes renunciant exceptioni simulationis & apparentia contractus, tunc hæc verba declarant voluntatem & mentem contrahentium, se nimirum nolle istum contractum haberi pro fictio vel ad simulationem facto, Mascard. 1. conclus. 447. num. 21. & 22.

IV.

Simulatio sine allegatione & probatione causa certæ aut idoneæ probari non potest, Alban. cons. 9. n. 7. col. 3. Pacian. cons. 117. n. 20.

V.

Per simulatos contractus nec dominium nec possessio transfertur. Bart. in l. emptor. 12. de aq. plu. arcend. per ill. text. etiam per constituti clausulam aut precarium, Bald. cons. 326. vol. 4. Alex. & Jason. in l. 1. §. si vir. & l. quod meo. ff. de acq. poss. Vital. in tr. clausul. de simulat. contrah. Vult. d. cons. 18. n. 63. Joseph. d. consil. 51. vers. & quando adsint. Imò si quis, ne patrimonialia opera præstaret, per tacitam fidem seu simulatam conventionem servandi sibi prædia, ea alicui vendiderit, qui immunis est ab istis oneribus, fisco bona vendita vindicantur l. 15 §. 2. ad municip.

Pro declaratione hujus facit Lud. Gomez. in §. item si quis. Inst. de abt. num. 3. tres species, dum nimirum distinguit inter simulationem apparitivam, quando ille, qui vendit, manet in possessione rei venditæ, l. sicut §. super vacuum 7. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solv. & eam, cum contractus sit in veritate, sed modico tempore duraturus, Bald. in l. 23. C. de mandat. & deniq; illam, quando contractus simulatus factus apparet, & de mente inter partes agitur, quod nihil sit. l. nuda 55. ff. de contrab. empt. l. imaginaria 16. de R. I. quibus positus Bart. cons. 65. Factum tale est. conciliare nititur d. l. emptor. 12. ff. de aq. plu. arc. cum his quæ habentur in l. eleganter 7. §. 2. ff. de dol. ita ut prior intelligenda veniat de ultima simulatione, respectu cujus dominium non transferatur, duobus vero primis casibus bene transferatur, adde & Angel. & Arctin. de Excepti.

in princ. in 3. col. in fin. ex quo nota. Sic etiam simulatam alienationem vocari & illam, quæ facta sit, non iusto & æquabili pretio (quam Imperatores gratiosam emptionem nominant) patet ex l. 16. Cod. de rescindend. vendit. l. 2. Cod. de fide & jur. haste. cum hoc casu in totum simuletur emptio, quæ tamen revera donationem & largitionem pro parte continet, Pinell. in p. 1. l. 2. C. de rescind. vendit. c. 2. num. 28. quin imò & illam pro simulata alienatione haberi, si pretii numeratio & solutio non aliter quàm per patris apocham vel confessionem probari possit, refert Speculat. in tit. de confess. §. nunc videndum. vers. si num quid. num. 11. quem sequitur Capoll. in tr. cautel. caut. 21. quia tunc præsumitur simulatio, Bart. in l. per diversas 22. C. mandat. quæ ideò præsumpta, exemplo doli præsumpti non male vocari potest. l. 8. §. 9. l. 44. ff. mandat. Rauchbar. p. 1. quæst. jur. civil. & Saxon. quæst. 43. num. 46.

VI.

Simulationis exceptio instrumento guaranteegionato objici non potest. Bart. in l. 1. §. & parvi. n. 4. ff. quod vi aut clam.

Excipe (1) nisi de ea constet per præsumptiones juris, & de jure, Baldus in l. 1. num. 7. C. plus valer. quod agitur. Panorm. in cap. item cum quæ. num. 7. de restitut. spoliat. Coler. de process. executiv. c. 1. p. 4. num. 92. vel (2) nisi notoria sit, ut in continenti doceri & probari possit, Decius in cap. ex parte. num. 7. de offic. delegat. Coler. de process. executiv. cap. 10. num. 232. p. 1. probata enim simulatione instrumentum superficialiter quidem est & dicitur instrumentum, sed substantialiter & intellectualiter non est instrumentum, Bald. in l. si non. C. de donat. int. vir. & uxor. Decius in d. c. ex parte. limit. 12. Rauchbar. part. 2. quæst. jur. 25. n. 100.

VII.

Simulatio renunciatione partium non tollitur, Odofred. in l. fin. C. de pact. pign. Alberic. in l. 1. C. eod. Hostiens. in summ. de pign. §. quibus pactis. vers. quid si renunciavit. siquidem simulationis renunciationem etiam simulatam dici, si ipse contractus simulatus probetur, testantur. Mar. Jun. cons. 77. num. 51. ubi allegat. Petr. Nicol. Socin. cons. 63. in fin. Bartholom. Veronens. in tract. de simulat. contrah. præsumpt. 26. col. 2. vers. sed circa prædictas præsumptiones. Regner. Sixtin. 3. cons. Marp. 12. num. 51. quin imò ejusmodi renunciationem planè pro nulla ac inutili reputari, docent Bart. in l. nemo potest. col. 2. vers. quæro, an renunciatio. de legat. 1. Panorm. in c. significantibus. in fin. de offic. delegat. Curt. cons. 8. in fin. Barbat. cons. 21. col. 9. Vult. 3. consil. Marp. 18. num. 50.

VIII.

Simulatè quod concipitur, non tam valet, quàm quod in veritate agitur, cap. cum interis. extr. de sent. & re judic. tot. tit. Cod. plus valere quod agitur, quàm quod simulat. concip. vid. omnino Bargal. lib. 5. de dolo cap. 23. per tot.

IX.

Qui debitum suum occultat aut diminuit, eo fine, ut plus acciperet, & alter facilius transigaret, ac de debito suo remittat, in mala fide & fraude versari perhibetur, *cap. de cetero* §. ubi Canonistæ de sentent. & re judic. Anchar. *conf. 117. Socin. 2. conf. 19.* aut qui debitum suum insidiosè dissimulat, *l. ea quæ 43. §. ultimo. ff. de contr. empt.* ex qua machinatione nec laus nec lucrum sperandum per text. in *l. qui cum tutoribus 9. de transact. l. tres fratres 35. de pati. Marth. Welenb. conf. 42. num. 46. & seqq. Bart. ad l. iurjurandum quod ex conventionem 17. de iurejur. c. inter dilectos 8. de donat. Alciat. ad *cap. cum contingat. n. 180. extr. eod.**

X.

Qui de conditione sua dissimulat, malus est, *l. 4. quibus ad libertat. proclam. non liceat.* Simulatio enim est species falsi & in hoc distat à dissimulatione, quod dissimulatio sit stellionatus, non falsitas: est dolus malus, non falsitas, *l. 3. §. 1. de crim. stellionat. Cujac. in Papin. ad l. 80. §. §. Titius 5. de furt. pag. 327. D. & ideo simulatio dolosa alteri non præjudicat, cap. quacunque 9. 22. quæst. 3.*

XI.

Simulatio si in tempore assumatur, utilis est, *cap. penult. 22. quæst. 2.* atque idcirco Magistratui modus poenæ prudenter est dissimulandus, *l. 14. de offic. Præsidi.* & quandoque sæpè ea contra hostes expedit, *cap. Dominus 2. 23. quæst. 2.*

CAP. XXXVI. Singula.

SINGULA quæ non profunt, multa collecta juvant, *l. spadonem 15. §. qui iura 11. ff. de excusat. tutor. l. rationes 6. & l. instrumenta 5. C. de probat. l. si stipulatus 4. in pr. ff. de usuris. [l. 57. de rit. nupt. l. cum seimus 22. C. de Agricol. & censit. c. cum causam 13. extr. de probat. c. præterea 27. extr. de testib.] Gloss. verb. legitimis, in l. 2. ff. illo titul. de excusat. tutor. Anton. Gabriel. commun. titul. de probationib. conclus. 1. n. 1. Alex. *conf. 13. Ex iis quæ. num. 19. cum seqq. libr. 1. Cald. Pereira in l. si curatorem. verb. sua facilitate. num. 59. Versu tamen hæc duo C. de in integr. restitut. minor. Menochius *consil. 284. num. 43. Surd. consil. 245. num. 31. & conf. 329. num. 20. Anton. Monach. Lucens. decis. 55. num. 33. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 7. lit. S. conclus. 276. Farinac. in praxi criminal. part. 4. *conf. 39. num. 1. Ferrer. in Constit. Catalonia. gloss. 5. num. 147. Mari. Antonin. variar. resolut. lib. 2. resol. 55. num. 16. & libr. 3. resol. 7. num. 13. Rot. decis. 774. num. 7. part. 2. recent. [Farinac. 1. *consil. crimin. 46. num. 1. quo tendit & Quintilian. lib.*****

5. cap. 12. dum ait: Si non possunt valere singula, quia magna non sunt, valent, quia multa sunt, universa nocebunt: si non ut fulmine, tamen ut grandine, cuius verba usurpat etiam Cujac. in c. pervenit. 4. de Empt. vendit. Quæ singulæ rationes (inquit) etsi videantur exigua per se, multum tamen coacervata & connexa proficiunt emptori, etiamsi non ut fulmine, ut Quintilianus loquitur, tamen ut grandine, juxta illud Ovidii:

*Et quæ non profunt singula multa
juvant.*

*add. & eundem Cujac. in recitat. ad l. 16. de bon. poss. contr. tabul. ad quod respicit etiam Chrysostom. homil. 17. in Matth. dum ait, non simpliciter & in universum, generalique tantum definitione excutimus ac examinemus negotia, sed tempus & causam & voluntatem & personarum differentias, & quæcunque ipsis alia contigerint, accuratè & diligenter omnia exquiramus atque expendamus, cum periculosius nihil sit, quam iudicare ex thesi. Duar. ad l. qui Romæ. §. Agerius de V. O. Petr. Faber ad l. omnis definitio. de R. I. referente Mornacio ad l. 51. §. in clivo ad L. Aquil. Unde etiam & in iure civili ex una aliqua conjectura non temerè concluditur, sed simul multæ assumuntur, ut si quærat: An qui chartas legavit, videatur legasse libros? hoc præsumit Ulpian. in l. 52. §. 4. delegat. 3. non ex uno argumento, sed pluribus conjunctis, veluti (1.) si dixerit: chartas meas universas do lego, (2.) si nullas alias chartas, quam libros habuerit, (3.) si studiosus studiose legaverit, *add. & l. 79. §. 3. & 4. d. tit. ubi Cujac. in Papin. lib. 7. respons. liquidem specialiter etiam potest constitui ex multis concurrentibus, quorum singula non sufficerent. Exempl. l. 57. §. 1. de rit. nupt. idem putat & Cujac. in cap. cum haberet 5. extr. de eo qui duxer. in matrimon. quam per adulter, si ad voluntatis defuncti conjecturam & præsumptionem non sufficit unum aliquod argumentum, sed multa debent concurrere. Cujac. in Papin. lib. 7. respons. ad l. 91. §. Titio. & §. balneas. de legat. 3. argum. d. §. & l. 52. §. 2. d. rit. simile fere exemplum in cap. 13. extr. qui sit. sint legitim. item in l. 31. §. 1. deposit. l. penult. in fin. de impens. in rem dotal. fact. l. 84. de jure dot. l. 9. §. 19. de bon. damnat.]**

Intellige, quando singula genere suo perfecta sunt, non ita si vitiosa, & genere suo

(Aa) 4

suo

suo imperfecta sunt, §. ex eo. *Institut. quibus modis testam. infirm.* Abb. *consil.* 16. *Ad clarum, in fine lib. 1.* Alexand. *consil.* 150. *In causa & lite. num. 26. & seq. lib. 5.* Tob. Non. *in rubr. Institut. de obligat. numer. 25.* Menochius *de presumpt. lib. 3. pres. 39. num. 6.* Cardin. Tusch. *d. lit. S. conclus.* 276. *num. 8. & 10.* Rot. *decis.* 455. *num. 2. ad med. p. 2. in posthum. Farinac.* [sic exempli gratia imperfectæ excusationum (à tutela) species invicem mixtæ non prodesse probant *d. l. 15. §. 11. de excusat. tut.* ubi C. A. *thes.* 14. *in fin. & thes.* 18. *num. 13. l. 1. qui num. tutor. add. & Joh. de Amic. consil.* 127. *num. 10. & 24.* Nevizan. *consil.* 78. *n. 44.* Paris. *consil.* 153. *n. 36. vol. 4.*]

Declara, ut procedat in civilibus, in quibus agitur de modico præjudicio, secus in criminalibus, ita Hippol. *consil.* 20. *n. 48.* [scil. quando de condemnando aliquem ageretur, tunc enim verissimum, quod plura imperfecta in suo genere non plene probata non conjungantur. Unde quoad effectum torquendi præsertim in delictis occultis contrarium servari, concurrentibus tamen illis tribus requisitis positissimè Farin. *in sua pract. crim. part. 1. lib. de Ind. & tortur. q. 37. n. 11. & n. 48.* tuctur Grammat. *decis.* 34. *n. 35. add. Gig. de crimin. les. Majest. lib. 2. tit. quem & per quos crimin. les. Majest. prob. quest. 25. numer. 3.* Boss. *in tit. de pact. supposit. numer. 36. vers. item advertatur.* Thesaur. *decis.* Pedemont. 24. *in fin.* Paul. Granut. *theoremat. 23. num. 14.* Arnald. Albert. *de agnosc. assert. cathol. & heretic. quest. 26. n. 2.* Menoch. *lib. 2. de presumpt. quest. 91.* vid. & Alex. *consil.* 21. *Repetitio, in princ. lib. 4.* quos refert Cardin. Tusch. *d. lit. S. conclus.* 276. *num. 14.* ubi *num. 15.* post Alex. *consil.* 115. *n. 9. & seq. lib. 4.* subdit, pariter procedere ubicunque agitur de re difficultis probationis de sui natura, quia tunc singula, quæ non profunt, junguntur. Intellige etiam & declara axioma procedere, quando ad perficiendum eorum totum plura tendunt, secus si ad diversa, quia tunc non profunt singula, nec multiplicata juvant, *l. unic. C. qui num. tutel.* Sebast. Medices *de R. l. reg. 3. num. 4.* ubi primam partem in naturalibus exemplificat.

CAP. XXXVII.

Singulare, Singularia,

Singularitas,

Axioma I.

Singulare jus illud dicitur, quod contra sub-

tilitatem & rigorem juris ex utilitate & æquitate proditum est, & receptum in civitate. Quale jus est Usucapionum, libertatum, conditionis furtivæ, mutui in Novell. 136. *cap. 4.* vid. Cujac. *ad l. 1. de fin. Papin. ad l. 1. de LL.* quapropter singularia seu jus singulare continentia in doctrina aliquando procedere, ostendit etiam Cujac. *in parat. C. de testam. milit.*

II.

Duo vel plura singularia circa unam personam, vel rem non possunt concurrere, *l. 1. C. de dot. promiss.* Sandæus *lib. 3. decis. Erisic. tit. 15. de fin. 2. pag. 33.* Tiraquell. *in l. si unquam 8. C. de revoc. donat. verb. donatione largitus. numer. 167.* Pruckman. *1. consil. 10. num. 69.* Berlich. *1. conclus. 53. n. 32. 2. decis. 216. num. 6.* Ernest. Cothman. *5. respons. 1. numer. 451.* Ratio, quia duo exorbitantia in una eademque re minus sunt toleranda, Bald. *2. consil. 275. num. 9. vers. porro.* Carpov. *de jure fuminar. decad. 4. post. 20. numer. 20.*

III.

Singularia & pecuniaria singularem & pecuniariam merentur tractationem, *l. item 15. hoc editum 27. ff. de injur. Welenb. in parat. Cod. de sanct. baptism. iteretur. vid. l. 9. §. quoniam 3. de reb. credit. quapropter & sententia jure singulari recepta in consequentiam non est trahenda, l. fideicommissaria 23. §. 3. de fideicommiss. libert. c. que à jure 28. de R. l. Exemplum elegans est in l. 11. C. de hered. tut.*

IV.

Ex singularibus propositionibus licet veritatis universalis propositio non appareat, nisi per signum universale forsitan exprimitur, *cap. in Genesi 55. de Election.*

V.

Singularitas morum etiam bonorum interdum scandalizat inconsumtos, *c. illa 11. in fin. distinct. 12. & flagitium reputatur, cap. que contra 2. in princ. distinct. 8.*

VI.

Singulares de populo intelliguntur interdicti, interdicto populo, *cap. si sententia 16. de sentent. excomm.*

CAP. XXXVIII.
Societas, Socius.

Axioma I.

Societas in se habet jus quodammodo fraternitatis, *l. 64. in princ. ff. pro soc.* in qua partes societatis regulariter æquales esse debent. *l. 29. & ibi gloss. in verb. societati. ff. pro soc.* Paul. de Casti. *consil.* 349. *col. 2. vers. sed contra. p. 1. incip. ex die quo iste Raphael.* Iniquum enim est ex eadem societate alium plus, alium minus consequi, *d. l. 64. §. si cum tres. ff. pro socio.* nec oportet id communicari, quod quisque non propter societatem, sed propter suam partem acquisierit, *d. l. 63. §. si servo 9. ff. pro socio.* neque societas claudicare, Alex. *consil.* 48. *col. 1. lib. 1. incip. diligenter perspectis.* Confil. Argent. *1. consil. 104. num. 15. cum seqq.*

Imò

Imò socius interdum potior est fratribus, cognatis & uxore. *Perez. in tit. Cod. ut liberalitat. Imper. socius. n. 13. 14.*

II.

Societas tamdiu durat, quamdiu consensus partium integer perseverat, *l. 5. C. pro soc. Societas enim ut consensu, non sola re contrahitur, Bart. in l. Titium. §. altero. col. 2. de administr. tutor. Lud. Gomez. ad §. item Serviana. numer. 18. institut. de action. ita etiam mutuo dissensu iterum dissolvi potest, l. tamdiu. §. C. pro socio. Treutl. vol. 1. disp. 27. ch. 11. lit. a.*

III.

Societas donationis causa jure communi est nulla, *l. 5. §. ult. ff. pro soc. l. 35. §. si quis §. de donat. mort. caus. l. 32. §. 4. ubi Langenbeck. in annotationib. suis ff. de donat. inter. vir. & uxor.*

IV.

Socius sui ipsius socius non est, sed alterius, *l. 20. ff. pro socio. Nec enim uno tantum faciente contrahi potest societas, sed promiscuum factum exigit, ubi facto contrahitur, cum requiratur quod in societatem uterque aliquid ponat, vel rem vel factum, l. 5. l. 29. ff. pro soc. Conf. Arg. 104. num. 61. vol. 1.*

V.

Societas in dubio judicanda potius est in usu rei quam in ipsa re, *Bald. in l. 1. num. 5. vers. preterea est. C. pro soc. Pacian. 1. conf. 31. num. 46. Et in dubio censetur contracta juxta loci consuetudinem. Bald. in l. 1. C. pro soc.*

VI.

Socii mei socius, non est meus socius, *l. nam socius mei 20. C. pro soc. l. consilii 47. §. 1. de R. I. Socius enim mihi esse non potest, quem constat, me noluisse mihi esse socium, Ulpian. in l. qui admittitur 10. & ibid. Madaus num. 2. ff. pro socio.*

Quod intellige de hujusmodi, qui peculiarem societatem ita cum socio meo contraxit, ut nihil mihi cum eo negotii fuerit, & socium mihi esse nolui, ut patet ex d. l. qui admittitur, alijs ubi hæc ratio cessat, ibi merito & illud jus cessabit, quo negatur socius meus esse, qui mei socius est, *leg. quod dictum 32. ff. de pact. l. adigere 6. §. quavis 2. de jure patron. c. cum cessante 60. de appellat. l. 77. §. 20. de legat. 3. Regner. Sixtin. 1. Consil. Marpurgens. 11. numero 50.*

VII.

Noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se, *l. 1. §. 10. de offic. prefet. urb. l. 28. de inoffic. testam. vid. Gothofr. Antonii disp. 11. thes. 3. lit. D. Jerem. Reusner. disput. feudal. 9. thes. 19. Obrecht. lib. 4. Feud. cap. 2. num. 13. Rittersh. lib. 2. part. feud. cap. 5. num. 12.*

VIII.

Quoties omnium omnino bonorum inita est societas, toties bona quocunque titulo quaesita aut erogata comprehenduntur *l. 3. §. 1. ff. pro socio. Quia hæc fuisse videtur intentio contrahentium, qui enim omne dicit, nihil excludit, l. 68. pr. ff. de Legat. 1. Ita ergo comprehenduntur hereditates, legata, donationes, d. l. 3. §. 1. ita thesaurus ab*

uno sociorum inventus. *Zoëf. ad ff. pro soc. n. 10. Similiter ea, quæ unus ex sociis filia in dotem aut filio ad studia vel honorem erogavit, l. 73. §. ult. ff. h. t.*

Limita: modò honesto titulo fuerint quaesita aut erogata. *Conf. Harprecht. ad pr. Inst. de societate. n. 21.*

IX.

Quoties societas bonorum simpliciter inita, toties illa tantum conferenda, quæ titulo oneroso sunt acquisita, quia reliqua non veniunt ex quaestu seu operâ cujusque *l. 8. ff. pro Socio. Ita ergo lucrum ex emptione, locatione & similibus commerciis quaesitum erit conferendum, l. 7. ff. eod. Non item hereditates, legata, donationes & similia. l. 9. seqq. ff. eod.*

Declaratur in dubio hæc potius societas, quam omnium omnino bonorum videatur contracta, *d. l. 7. Carpz. P. 3. Conf. 26. def. 45. n. 3.*

X.

Toties pactum de lucro & damno inæquali vitiosum est, quoties unus solus damnum aut ejus partem, nihil verò lucri percipit, *l. 29. §. fin. ff. pro socio. quia hoc pactum ob absolutam inæqualitatem & iniquum est, & contra substantiam contractus societatis, scil. lucri communicationem. Habn. ad Wesenb. b. t. n. 6.*

Limita: nisi certò constet, animo donandi aliquem omne damnum in se suscepisse, sic enim tolerabitur pactum. *l. 38. ff. de Contrab. Em.*

XI.

Quoties socius secundum formam societatis contraxit, toties socios reliquos obligat. Quia ea, quæ in formâ seu lege societatis continentur, socii sibi invicem mandasse creduntur.

Limita, ut procedat, etiamsi versio in rem societatis non probetur à creditore. *Lauterbach. ad tit. pro socio. n. 4.*

XII.

Socius pari jure cum socio utitur.

Limita (1.) Si socius personaliter in aliquo privilegiatus sit. Itaque colonus partarius, qui fundum sibi colit, pro sua ratâ à collectarum solutione non est immunis. *Perez. C. de Indict. n. 24. sicut nec colonus fundorum Ecclesiæ. Brunnem. ad l. 3. C. de muner. & bonor. non contin.*

Limita (2.) si socius unus re communi uti velit, alter eam sterilem linquere malit, illi præfertur huic. *Perez. C. de Navicular. n. 39.*

CAP. XXXIX.

Solennitas.

Axioma I.

Solennitatis quæ sunt, ea in ipso actu interveniant necesse est, *cap. auditis 29. cap. quia 42. de Elect. Wesenb. in parat. ff. de autor. & consens. tutor. num. 5. & de V. O. num. 12. Regner. Sixtin. 1. Consil. Marpurg. 11. num. 77. siquidem ea est natura solennium, ut dividi & separari nequeant, l. continuus 137. in princ. cum ibi not. de V. O. l. cum antiquitas 28. C. de testament. Wesenb. in parat. ff. de testam. num. 10. Tiraquell. de LL. Connubial. verb. consentement. gloss. 6. numer. 8. Carpzov. part.*

part. 2. constit. 15. definit. 309. numer. 5. neque etiam ex solennibus quippiam omittendum vel mutandum, l. Divus 7. in integr. restitut. l. etsi 144. de Regul. Jur. Wesenb. in Comment. Cod. de condict. ob caus. dat. numer. 6. in fin. Cardin. consil. 18. dub. 1. Everhardus in loc. Topic. in loc. de defect. forma, numero 4. sed semper mos solennitatis expleri debet, l. ex illo 13. ibi solennitatis more expleto. Cod. de appellationib. vid. Bornit. libr. 2. de different. instrument. cap. 22. Pruckman. volum. 2. cons. 35. Peregrinum decisio. 67. num. 5. ne omisso solennitatis vitiet actum, l. cum bi 8. §. si Prator. 17. de transact. Bald. in l. hac consultissima. in princ. Cod. qui testament. facer. possunt. Arnold. Raiger. in thes. voc. actus. pag. 40. num. 12. Unde etiam ubi solennitate opus est, semper presumitur eam intervenisse, Bald. in l. cum virum. num. 7. vers. hoc sequitur de fidei commiss. per l. sciendum 30. de V. O. Gylman. lib. 4. vot. 1. num. 40. quod procedere maxime si solennitas alicujus actus auctoritate juris inventa, substantialis forma ipsius actus, & de essentia ejus, tenent Baldus in l. comparationes. numer. 5. vers. tertio oppono. Cod. de fid. instrument. Vasquez in tractatu de success. §. ultim. voluntas. libro 1. de testator. potentia. §. 3. num. 3. hinc nisi strictè observetur, actus ipso jure nullus efficitur, l. 9. §. sed si quis rem 3. ff. ad exhibend. l. cum bi 8. §. si Prator 17. ff. de transactioib. l. 1. §. præterea 4. vers. utrumque. ff. de ration. distrahend. Bocer. de investit. feud. cap. 4. num. 54. Quamobrem qui se fundat in lege, quæ certas solennitates in aliquo actu requirit, ex ea non juvatur, nisi manifestè probaverit se omnes ipsius qualitates observasse, Marfil. latè in rubr. C. de probationib. num. 347. Alexand. cons. 77. num. 5. volum. 7. Curt. cons. 60. Cacheran. decis. 165. numer. 6. Quod si enim unam ex istis qualitatibus quis omiserit, cum solennia observasse dici non poterit, Roland. à Valle consil. 72. num. 58. volum. 3. ac proinde totus actus ut corruat necesse est, dict. cap. quia propter 42. ubi Dd. de Elect. cap. sine exceptione 12. quest. 2. Cyn. Bald. in l. ambiguitatis Cod. de testament. cap. cum dilecta 22. de rescript. Bartol. in l. item. §. sed si ita. ff. quod cujusque univers. nom. Johannes Andreae in verb. circa formam. in cap. prudentiam. §. 1. de offic. delegat. ubi refert Hostiens. ad hoc allegare textum juris divini ex Deuteronom. cap. 12. qui præcipit hoc tantum facito Domino, nec addas vel detrahas, ita omissionem solennitatis substantialis in solenni quodam actu ipsum actum vitare etiam in parte minima, ex l. 9. §. sed si quis 3. vers. nam mutata forma. ad exhibend. deducunt Bald. in l. 1. de liber. & posthum. Antonius de Butr. in cap. Pisani. extr. de restitut. spoliator. Felin. in cap. dilectus. extr. de rescript. Grammatic. decis. 79. num. 11. Navius ad l. 122. §. 2. de Verb. Obligat. num. 8. Hyppolit. Rimin. cons. 249. num. 28. Tiberius Decianus respons. 86. num. 1. & 5. volum. 2. Pantichman. quest. 23. num. 9. lib. 2. Bocer. de investit. feud. capite 4. num. 66. unde etiam tales solennitates ne quidem inter rusticos remissas esse, dicit Barthol. Muscul. de success. convent. class. 1. membr. 3. lit. C. numer. 42. adeo ut

ex illa omissione præsumptio doli oriatur, ita quidem ut nec probatio in contrarium admittatur, Angel. post gloss. in l. fin. Cod. quod met. caus. Curt. jun. cons. 50. numer. 2. Paril. cons. 100. num. 70. volum. 1. Cacheran. decis. 58. numer. 33.

Declara & limita I. regulam procedere de solennitatibus propriè dictis, quæ actui sunt substantiales, vel de substantiali vel gravi solennitate, ut loquitur Raiger. d. loc. num. 12. Nam alias requisita minus solennia aut momentosa actum non vitiant, l. 1. §. ult. de vent. inspic. quo casu etiam omissionem levis solennitatis non vitare maxime in consistorio Principis, ut quæ ibidem non valde attenduntur, post Gail. 1. observo. 41. num. 1. refert Carpov. 2. respons. 100. num. 16. & lib. 4. respons. 37. num. 13. ubi tamen leve videri non debet, quod sæpius observandum jubet vel Lex vel consuetudo. Tiraquell. de retr. act. lignag. §. 3. gloss. 1. num. 4.

Declara & limita II. obtinere, nisi æquitas evidens hoc poscat solennia juris mutanda esse, l. 183. ff. de R. i. cujus exemplum extat in testamento inter liberos, quod subsistere duobus testibus adhibitis, tamen si aliis numerus testium septenarius ad solenne testamentum requiratur, dicitur l. hac consultissima 21. C. de testam. cujus intellectum plenius exponit Gail. 2. observo. 12. cui adscriptur Marcellus, ubi etiam minori ex magno damno ex æquitate subveniri debere, perhibet in l. Divus 7. ff. de restit. in integr.

Declara & limita III. si solennitas in actu aliquo non requisita interveniret, sed minus apte, quo casu actum non vitare, patet ex l. 21. in fin. ff. qui testam. fac. l. 1. §. fuit questum 15. ad SC. Trebell. l. 1. in princ. C. de rei uxor. act. Gail. lib. 1. observo. 66. num. 15. Petrei. conclus. criminal. conclus. 23. quia non presumitur elegisse viam, petquam ejus intentio impugnetur, argum. l. si miles 3. de testament. milit. sed potius demonstrationis, quam necessariae dispositionis & coarctationis ergo posuisse, Em. Soarez in addit. Gomez. cap. 11. num. 6. tit. 4.

II.

Solennitates intrinsecæ presumuntur, §. si scriptum 17. insit. de inutil. stipulat. l. jurisgentium 7. §. quod ferè 12. ff. de pacti. l. sciendum ubi Jason. de V. O. vid. omnino Menoch. de presumpt. lib. 3. cap. 32.

Limita I. nisi qualitas actus ex loco & tempore repugnet, quia non verisimile eo loco & tempore potuisse intervenire, Mascard. de probationib. conclus. 1314. num. 19.

Limita II. nisi lex vel statutum veller eam solennitatem expresse probari, Mascard. d. loc. num. 16. Jason. in d. l. sciendum. num. 25.

Limita III. in solennitate intrinseca requisita a statuto, ea enim non presumitur, quia impropria est probatio, sed probari debet, Jason. contr. Bald. in d. l. sciendum. num. 26.

Limita IV. quando testis deponeret de aliquo contractu, nisi specificè solennitatem intrinsecam declararet, non presumitur, Mascard. dict. conclus. 1314. num. 19. de qua tamen dubitat, quia repugna-

pugnat expresse cap. sicut 16. de sentent. & re judicat.

Limita V. si contrarium fuerit probatum, vid. Jafon in d. l. sciendum n. 24. Mascard. d. conclus. 1314. num. 20. licet enim presumatur, in contrarium tamen admittitur probatio, gloss. in d. c. si cut. in gl. pen. in fin.

III.

Solennitates extrinsecus advenientes, nisi probentur, non presumuntur, l. sciendum 30. ff. de V. O. ubi Dd. & Zas. l. quacunq. 13. §. fin. ff. de public. in rem act. ibique gloss. in verb. auctore. Castrensi. in l. suis heres. numero 1. C. de repud. vel abstinent. hered. Welenb. 2. conf. 65. numer. 3. Jafon. in l. transactio. C. de transact. Gail. lib. 2. observ. 71. num. 5. ubi declarat procedere, si nimirum defectus solennitatis requisitae in iudicio a parte adversa allegatus sit.

Limita ergo I. non obtinere, quando defectus solennitatis extrinsecus non est a parte gravata allegatus, quo casu stat presumptio pro instrumento, quod nimirum omnia rite & acta & celebrata sint. Alex. & Roman. in dist. l. sciendum. Imol. inc. dilectus n. 20. in fin. de consuet. Felin. in c. sicut de re judic. Matthesian. sing. 12. incip. nota. quod Apostill. ibid. n. 5. p. 18. c. ea no scitur. 6. extr. de his que sunt a Prelat. sine consens. Capit.

Limita II. propter diuturnitatem temporum, ob quam presumitur solennitatem extrinsecam praecessisse, l. si filius 10. Cod. de pet. hered. l. qui in aliena 6. §. sed et si. cum gloss. ibid. ff. de acquirend. hered. Gail. lib. 2. observat. 71. maxime si tale sit tempus, cujus initii memoria non extat, Dec. consil. 409. num. 13. vers. pro vera resolutione. colum. fin. Bald. consil. 41. illud affirm. col. 6. volum. 1. Ruin. consil. 35. adeo plenè. num. 18. vers. praeerea. vol. 1. Pacian. 1. consil. 20. num. 77.

Limita III. quando intervenisset iuramentum, Anton. de Butr. in cap. quod sicut de Elect. & in cap. si diligenti de foro compet. supplet enim hoc omnes solennitates alioqui requisitas. Alex. consil. 53. n. 6. vers. aut non intervenit. vol. 3. Joh. Andree ad Speculat. de sentent. §. ut autem verb. procedendum. Grammatic. consil. civil. 108. n. 77. Anton. Gabr. Roman. lib. 2. de jurejur. conclus. 5. n. 14. Welenb. 1. conf. 23. n. 22.

Limita IV. quando interveniret decretum iudicis, Speculat. in tit. de empt. & vendit. §. nunc videndum. vers. & generaliter.

Limita V. in iudice actum iudicalem faciente, quia tunc presumitur solennitatem extrinsecam intervenisse, Socin. in tr. fallent. reg. 463. ubi hoc & in laudo arbitratorum locum habere responder.

Limita VI. in actu modici praedicii facta a viro bono, Matthesian. sing. 12. n. 3. adde Honthem. 2. art. Notar. c. 5. n. 27. ubi undecim limitationes enumerat. Mascard. de probat. conclus. 1315. per tot.

IV.

Solennitatis defectus nunquam potest corrigi, Decius in l. si liberrimus. de R. l. l. Gallus 29 §. videndum 14. de liber. & posthum. Dd. in l. Impera-

tor. de stat. homin. Felinus in cap. ex literis. de fid. instrum. Augustin. Berous consil. 5. Reperitur instrumentum. numer. 2. vol. 2. fac. l. 4. §. condemnatum 6. de re judic. ubi Alex. Bart. in l. 1. §. parvi. quod vi aut clam. Pantichman. 2. quest. 23. num. 11.

V.

In solennitatibus consuetudo loci, in quo actus celebratur, debet attendi l. cum fundus 48. ff. de evict. l. semper in stipulationibus 34. ff. de R. l. l. 1. C. de emancip. liberor. ibidemque gloss. verb. dumviris. l. 2. quemadmodum. testam. aper. Dd. in cap. quod Clerici. de for. compet. Cephal. consil. 170. num. 21. vol. 2. incip. in causa. Gail. 2. observ. 123.

VI.

Solennitas requisita in actu faciendo requiritur etiam in eo reparando & reficiendo, Jafon in repet. l. quo minus. n. 189. ff. de fluminib. Gail. 2. observ. 61. num. 5. ubi limitat, non procedere, si a Tyranno vel tempore belli ab hostibus Ecclesia vel civitas destructa, aut castrum dirutum soloque aequatum sit: quo casu tantum abesse, quod iura sua amittant, ut etiam alio loco restaurata eadem retineant, concludit.

VII.

Fraus & dolus praesumitur ob solennitatem omisam, Perez. C. de fid. & jur. bastan. 17. seq. Ex adverso, quae cum magna solennitate fiunt, revocanda facile non sunt. Brunnem. C. de re milit. col. 5. l. 10. §. 2. C. de Numerar. Perez. C. eod. n. 11. nisi id fiat vitio Tabellionis l. 24. C. de Testament. Brunnem. C. de Numerar. col. 4.

VIII.

Solennitas non necessaria si in actu interveniat, non vitatur Actus, ex eo, quod imperfecte & minus solenniter adhibeatur. Valeron. de Transaction. tit. 5. Quest. 4. num. 20.

CAP. XL.
Sollicitudo.

Axioma I.

Sollicitudo temporalium suffocat spiritualia, c. 1. §. gibbus. dist. 49.

II.

Sollicitudo pia est, egenorum commodis intendere, capit. divina 4. distinct. 87.

III.

Sollicitudine nimia elicit non valent. capit. si quando 5. extr. de rescript.

CAP. XLI.
Solitum, Consuetum.

Axioma I.

Solita fieri, facta esse creduntur, l. semper in stipulationibus 34. ubi Dd. de Reg. jur. l. quero 54. §. 1. ibi: quamvis nihil expressum sit, tamen verisimile esse ita convenisse locat. l. 2. & ibi not. l. 37. pr. & §. 1. de evictio. l. ult. in fin. princip. ibi: reipsa hoc videtur actum esse. C. de donat. ante nupt. & transeunt aliquando in juris necessitatem.

tatem. §. i. Institut. de fideicomm. hered. l. neque nates 10. ubi Baldus Cod. de probat. Wefenb. conf. 44. num. 64. Everhard. à Mittelb. in loc. Top. loc. ab usufr. sive solutis. Vult. 3. conf. Marp. 32. num. 112.

II.

Solutum dicitur non tantum id, quod sapius, sed & quod semel accidit vel factum est, Bart. ad l. Mel. 14. §. sed si aliment. per ill. text. ff. de alim. legat. & ad l. 2. vers. secundo quaro C. quom. & quando judex. Alex. conf. 5. si vera sunt. col. ult. lib. 5. Corn. conf. 28. in fin. vol. 3. Roch. de Curt. in rubr. de consuet. q. 5. num. 43. Cagnol. ad l. diem funto. num. 97. ff. de offic. assessor. Cædd. 3. conf. Marp. 26. num. 143.

III.

In dubio secundum id, quod fieri solitum est, interpretatio fieri debet. l. quod si nolit. 31. §. quia assiduus 20 ff. de edil. edit. l. semper in stipulationibus 34. de Reg. Jur. l. eum qui probabilem 19. C. de Epist. & Cler. c. 1. & ibid. Cardin. Johan. Calderin. in Panorm. Imol. de Cleric. non resident. Roland. à Valle conf. 81. num. 14. Cephal. conf. 96. num. 3. & conf. 194. num. 16. Cravett. conf. 77. Socin. jun. conf. 2. num. 25. vol. 1. Qui enim facit, quod plerumque fit, dolose agere non censetur, l. quid sit fugitivus. §. apud Labeonem 12. de edil. edit. Jafon. in l. certi conditio. §. si nummos. si certat. petat. Alberic. in l. dolum. num. 6. Cod. de dolo. Ancharan. cap. cum venerabilem. notab. 2. vers. & forte est natio. de consuetudin. Marfil. conf. 90. num. 11. & 12. & conf. 100. num. 11. Decius conf. 473. num. 8. Cravett. conf. 6. num. 78. Decianus resp. 29. num. 16. vol. 1.

CAP. XLII.

Solvere, Solutio.

Axioma I.

Solvere & promittere sunt paria, l. ult. C. ad L. Falcid.

Intellige, scilicet quoad comprobationem actus, secus verò quoad repetitionem; qui enim cum exceptione, ut quatenus facere potest conveniatur, solverit, tutus esset, non repetit, l. 8. ff. de condit. indeb. at si illud tantum promiserit, non magis tenetur, quam antea, l. quod si maritus 3. ff. de constit. pecun. Costal. add. l. 8. de condit. indeb.

II.

Solvere qui non potest in termino, interim perjurus non fit, Bald. in c. 1. n. 5. que fuit prim. conf. benef. amitt. ubi ait, quod licet sit perjurus quoad actum, non tamen est perjurus quoad reatum, Gail. 1. obs. 142. num. 4.

III.

Solvere non dicitur, qui pignora aut fidejussores licet idoneos offert. l. 4. §. ait Prator 3. de re judic. junct. l. quod si non solvere 10. de pign. act. Berlich. 2. conclus. 41. num. 13. vers. quod usque. Reincking. de retract. consang. quest. 6. num. 60. & seqq.

IV.

Solutionis dies æque pars est stipulationis atque summa ipsa, l. 1. §. 2. ff. de dend.

V.

Solvere plus debito nemo præsumitur, Angel. conf. 126. num. 2. vers. 1. Neviz. conf. 96. num. 14. in fin. Tiraquell. de retr. tit. 1. §. 1. gloss. 8. numer. 35. Bertaz. 1. consult. decis. conf. 70. numer. 7. quia nemo tam fatuus esse censetur, ut plus solvat, quam debeat, l. cum de indebito 25. vers. qui enim solvit, de probat. fac. l. ult. C. ar. bitr. tutel.

VI.

Solvens partem debiti ex unica tantum causa procedentis, videtur totum debitum agnoscere, l. cum notissimi 7. §. imò s. cum seq. C. de præscr. 30. ann. vid. Elbert. Leonin. conf. 12. pag. 146. n. 18. & ideo per partem debiti solutam creditor censetur in toto jure sibi salvum retinuisse, exempl. in l. is qui usufr. 20. ff. quib. mod. usufr. amitt. ubi habens usumfructum fundi, si tantum eo simpliciter utatur, & non fruatur, per usum scienter receptum, non amittit usumfructum, quia, ut inquit Baldus ibidem, per usum partis scienter receptum retinetur possessio totius partis, vide Florian. in d. l. is qui usufr. n. 1. vers. extra usque ad fin. colum. 2. & ibi Fulgol. numer. 3. vers. hac lex inducitur. col. 2. Caltren. num. 1. & plenius in l. si prius, num. 2. vers. & per illam ff. de aq. plur. arc. Speculat. in §. 1. num. 17. vers. quod si cum debere, & num. 22. vers. sed pone miles. de præscript. Johan. Andreae in cap. plus semper. num. 6. vers. solvit. de Regul. Jur. in 6. Bart. in d. l. si prius, num. 12. vers. ultimo. Dyn. & ibidem Alber. de aq. plur. Pacian. conf. 101. num. 2.

VII.

Solvè & repete, ita Dd. in l. 2. C. ad L. Cornel. de fals. c. debitores 6. extr. de jurejur. Rota Genuen. decis. 3. n. 10. Oldendorp. cl. 4. tit. 17. vers. pen. Wilhelm. Ant. de Freundsp. de refer. morator. concl. 63. n. 212. g. 3. Calpinus in Lexic. sub vocab. Gelf. Quod Brocardicu nequaquam universale, sed singulare in casibus exceptis, verbi gratia, instrumenti guarantee, recte statuit Card. Tusch. præf. concl. lit. S. concl. 34. Hering. de fidejuss. c. 25. n. 10. (1) quia dolo facit, qui petit id quod redditurus est, l. in condemnatione 173. §. dolo 3. de R. l. (2) quia interest potius nonolvere, quam solutum repetere, l. 3. C. de solut. l. si stipulatur 15 ff. de fidejuss. l. 3. de compens. l. nemo adeo 171. de R. l. Anton. Faber in l. ult. si quis caution. in judic. Exceptiones seu casus speciales vid. in l. 2. C. ad L. Cornel. de fals. c. debitores 6. de jurejur. Wilhelm. de Freundsp. de refer. morator. concl. 63. n. 212. g. 3. nec similis est sententia germanica Geld vor Recht nach (ut putant nonnulli Dd.) Wehn. pr. obs. lit. g. f. 159. quia & Wehner. & Oldendorp. de casu inverso loquuntur.

VIII.

Solutum sive pro extinctione debiti semper præsumitur in favorem recipientis, l. cum de indebito 25. pr. vers. fin. verò ab initio. ff. de probat. Corn. conf. 169. n. 13. vers. respondetur. vol. 1. Pacian. 1. conf. 150. n. 10.

IX. Mul.

IX.

Multa recte solvuntur, quæ non legitime exiguntur, l. cum is. 32. §. mulier. 2. de condit. in deb. Exemplum vide in c. si verò expressum. in Auth. de hered. Falcid. ubi heres institutus pie quidem facit, ut hereditatem adeat, attamen eadem pietas adeo non obligat, ut ad adeundum lege compelli possit, idem comprobatur per text. in l. pen. §. illa. de necess. serv. hered. inst. ubi testator heredes hortatur, ne adeo impii existant, ut servos liberalitate & legato defuncti, quamvis servi permanent, defraudent: non tamen inde mox sequitur, servos ab heredibus relictum jure exigere posse, Pantichmannus lib. 2. quæst. 6. num. 48.

X.

Solvendo esse & idoneus quisque tamdiu præsumitur, donec probetur contrarium, Mascard. de prob. concl. 326. num. ult. facit egregie l. cum 4. de jure codic. quod quomodo fiat, exponit idem concl. 739. incip. facultatis. & post eum Carpov. 4. resp. 38. n. 10. ubi plures allegat.

XI.

Solutio intelligitur fieri in causam solventi minus onerosam, l. 1. ff. §. l. 1. C. de solut. l. si usuras 28. C. de usur. Wesenb. 1. conf. 4. num. 8. unde in quacunque causam in ipsa solutione, solum se velle dixerit debitor, in eandem solum accipitur, d. l. 1. in pr. ff. de solut. Exempla sunt in l. 5. §. 1. l. 24. l. 102. §. 1. ff. eod. tit. nec quicquam impedit contradictio creditoris, quin debitor in eam causam liberetur, quam in solutione expressit. Hillig. in Don. enucl. l. 16. c. 12. lit. B. alias si neuter hoc expresserit, solum ita accipiendum, quo magis debitori profit, & is graviore debito liberetur, l. 3. ff. de solut. quod fiet, si solum magis in usuras debitas d. l. 5. §. 2. vers. si forte, quam fortem accipitur, etiam si contrarium ordinem scriptura præseferat, l. 4. dist. tit. Hinc & in dubio solutionem intelligi potius fieri ex causa censuali, quam emphyteutica vel feudali, infert Matth. de Afflict. §. si quis per 30. annos not ab. 6. de feud. defunct.

XII.

Solutum ubicunque destinatur, ibi intelligitur esse contractum, l. contraxisse 20. ff. de O. & A. Jason & Dd. in l. 1. de eo quod certo loc. l. 3. ff. de reb. auct. judic. possid. adeo ut licet alibi vera sit contractum, locus tamen ille non attendatur, Jas. post Bart. in d. l. 1. num. 4. l. unic. C. ubi conven. quis cert. loc. l. heres absens 19. §. fin. ff. de judic. l. cum qui 5. §. 1. ff. de const. pecun. nec ibi forum sortiantur contrahentes ex contractu, scilicet quoad directam actionem (licet arbitraria in domicilio exerceri possit, Jason in d. l. 1. in fin.) sed tantum eo loci, quo solutio destinata est, Wesenb. 1. conf. 14. num. 54.

XIII.

Solvitur unumquodque eodem modo, (præcipue & magis proprie) quo ligatur, l. ab emptione 8. ff. de pact. l. nihil tam naturale 35. ff. de R. J. Wesenb. 1. conf. 7. num. 7. contrarium enim jure pereunt omnia, quæ jure contrahuntur, l. omnia 100. ff. prædict. tit. ac proinde

Paulus in l. ferè 153. eod. tit. obligationis ac liberationis eandem rationem statuit, ita videlicet, ut quibuscunque modis obligamur, iisdem ferè in contrarium actis liberemur. Vide Philipp. Matth. ad d. l. 35. numer. 2. & ibidem Hyppolit. à Collibus.

XIV.

Solutio ultra id, quod actum est, non extenditur, Jas. in l. un. C. de error. calculi, num. 6. quæ transactioni hac in parte adæquatur, Jason in l. si de certa. C. de transact. num. 4. l. Emor. 47. §. Lucius 1. ff. de pact. ut ultra id, de quo expressè actum est, extendi ad alia bona nequeat, Alex. conf. 46. num. 7. vol. 1. Ancharan. conf. 330. n. 1. & 2. quia actus ultra non operantur, quam geruntur, Wesenb. 2. conf. 52. num. 49. Et ideo solutio non tollit aliam obligationem, quam in cujus causam facta est, l. qui per collusionem 49. §. 1. ff. de action. empt. l. 8. vers. ibi enim due. ff. de eo quod cert. loc. junct. l. 1. & seqq. ff. de solut. Carpz. p. 2. conf. 31. defin. 13. num. 4.

XV.

Solutio non præsumitur, sed probari debet, Wesenb. 2. conf. 72. num. 5. l. si ex majore 7. C. de Except. l. ult. & l. judicatum 22. C. de solut. l. testium. 18. C. de testib. 16. l. ult. C. si cert. per. l. asseveratio 10. C. de non num. pecun. l. quingenta 22. l. cum de indebito 25. de probat. l. 2. C. de donat. ante nupt. præcipue ab eo, qui allegat d. l. asseveratio 10. de non num. pecun. l. 11. C. de probat. l. in exceptionibus 19. ff. eod. in fin. Bart. in l. 1. num. 3. de Except. quia solutio est facti, d. l. 25. §. 1. ff. de probat.

XVI.

Solutioni similis est præscriptio 30. annorum, l. si pupilli 66. §. ult. de solut. Bald. tract. de præscript. §. 1. in princ. quæst. 6. numer. 4. qua non modo tollitur omnis actio, l. omnes 4. l. sicut 3. C. de præscript. 30. annorum, sed omnis etiam obligatio tanquam solutione facta. princip. Insit. quibus modis toll. obligat. Gloss. in rub. de divers. & tempor. præscript. Wesenb. 1. conf. 4. num. 105. ubi Felin. num. 4. cap. ad aures 6. ubi Dd. de præscr. l. si quis 8. C. de præscript. 30. annor.

XVII.

Qui solvit, eo ipso contractum approbare dicitur, l. ad solutionem 5. C. de re judic. cap. quoad consultationem 15. eod. tit. Gozadin. conf. 38. num. 19. Speculat. sub tit. de Syndico. numer. 7. Alex. conf. 127. col. 1. vol. 5. siquidem solvens aliquid virtute transactionis, eo ipso transactionem, Calcan. conf. 101. in fin. & solvens virtute sententiæ, eam approbare censetur. Vult. 3. Consil. Marpurg. conf. 29. n. 206.

XVIII.

Unica solutio non facit præsumi in præteritum esse solutum. Baldus in l. quicunque. num. 3. vers. nunc venio. Cod. de apoch. publ. Pacianus 1. conf. 98. num. 47.

Limita: si quis trium annorum coherentium apochas producat, etiam anteriores penstationes solvisse præsumitur, adeo ut creditor contrarium probare teneatur l. 3. C. de apoch. publ. secus est, si unâ numeratione trium annorum

(Bb)

norum pensionationes solutæ sint. *Perey. C. de apoch. publ. numer. 5. seqq.* Trium annorum solutio autem apochis, non testibus probanda est, non tamen præcisè requiritur, ut ultimorum trium annorum solutio probetur. *Brunnem. ad l. 3. C. eod.*

XIX.

Solvuntur sine conditione, quæ promissa sunt sine conditione, c. *inter cetera 22. q. 4. c. un. in fin. 2. q. ult.*

XX.

Solvere quod antecessor consuevit, ad id successor tenetur. *cap. ex parte 18. extr. de censib.*

XXI.

Quoties una omnium est obligatio; toties uno solvente alter liberatur. Ita si unus ex promissoribus correis solvat, liberantur reliqui, *l. 1. Inst. de duob. reis. l. 2. ff. eod.* Ita si duo seu plures fecerint, quo minus se quis in iudicio stiterit, omnes obligantur, at uno solvente liberantur reliqui. *Brunnem. ad l. 1. in fin. ff. de eo per quem fact.*

Limita: ut tamen solvens contra illum, pro quo solvit, regressum habere queat. *L. 2. C. de duob. reis.*

XXII.

Toties solvi potest creditoris creditor, quoties ejus creditum liquidum nec ullâ exceptione elidibile, quia hæc solutio tendit in creditoris utilitatem, *l. 11. §. 5. ff. de pign. act.* Et creditor videtur habere pecuniam, quæ in rem ejus versa est. Ita ergo si meus creditor debitum creditoris sui per retentionem vel etiam compensationem elidere possit, huic non tutò solvetur.

XXIII.

Quoties solutio pupillo facienda moram non patitur, toties fieri potest sine decreto judicis; nam quotiescunque periculum est in morâ, toties à juris communis regulis receditur. *l. 5. §. 12. de oper. nov. nunc.* Exemplum est in solutione reddituum, pensionum & usurarum. *l. 27. ff. de admin. tutor.* quia in his alimenta pupilli consistunt.

XXIV.

Quoties dies solutionis in gratiam debitoris adjectus, toties ante diem solvi potest, *l. 70. ff. de solut.* Quoties verò in gratiam creditoris, toties antea solvi nequit. Nam casu priori quilibet juri suo renunciare potest; at casu posteriori nulli jus suum aut sua commoditas ullâ ratione adimenda est vel diminuenda.

XXV.

Quoties dies solutionis simpliciter adjectus, toties in gratiam debitoris adjectus in dubio præsumitur. Quia huic interim liberum arbitrium concessum videtur, negotium suum ista pecuniâ gerendi, eaque liber utendi.

Limita: ut procedat, nisi debitum fuerit usurarium. Nam semper illud, quod fit principaliter, potius spectandum, quam quod per consequentiam. *Sand. decis. Trisic. lib. 3. tit. 16. def. 1.*

XXVI.

Quoties is, qui pluribus nominibus obligatus est, solvit, toties in ipsius arbitrio est, cui debito imputatum velit, *l. 1. C. de solut.* quia quilibet suæ rei legem dicere potest. Ita ergo debitor, qui creditori suo objicit exceptionem compensationis, statueret potest, quodnam debitum voluerit compensatum. *Mev. P. 1. dec. 116.*

Limita, ut procedat (1.) si debitor ipse solvat, secus si creditor ex venditione pignoris solutionem sibi faciat, *l. 101. §. 1. ff. de solut.* (2.) si debitor statim constituat, cui debito velit imputatum. Postea enim creditoris erit statuere. *l. 1. in fin. §. l. 2. ff. eod.*

XXVII.

Quoties debitor non exprimit, in quam causam solvat, toties imputatur (1.) in usuras, (2.) in fortem duriorem. *l. 3. ff. de solut.* Quia alioquin usurarum obligatio unâ cum forte adimeretur creditori, quod ei valde præjudicaret. *Brunnem. ad l. 1. C. de solut. in fin. ita ergo imputabitur potius in debitum proprium, quam v. g. fidejussorium. l. 4. ff. de solut.* In debitum purum & certum potius, quam in dubium & incertum. *vid. Zoef. ad. ff. de solut. n. 33.*

Limita, ut procedat (1.) si usuræ civiliter debeantur & sint liquidæ, *Sand. dist. tit. 16. def. fin.* (2.) si agatur de uno eodemque debito. *Carpz. P. 2. const. 17. def. 29.*

XXVIII.

Si non stat per solventem, quod minus solvat, liberatur quidem à poenâ legali & conventionali, non verò statim ab ipsâ rei debitæ obligatione.

Limita: (1.) si publicæ functiones susceptori offerantur & respuantur, *l. 1. C. de susceptor.* (2.) Si sequatur rei debitæ amissio sine debitoris culpa, *l. 72. pr. ff. de solut. Brunnem. C. ad d. l. 1. de susceptor. in fin.*

XXIX.

Solvere cessans tributa privatur re tributariâ, si per biennium cessavit, & ita prædia allibrata seu in æstimum redacta à non-solventibus auferri & vendi possunt. *Brunnem. ad l. fin. C. de exact. tribut. num. 2.*

XXX.

SOLUTIONE ejus, quod debetur, tollitur, & extinguitur obligatio, *l. nullas. C. de solut. l. solvitur 5. ff. quibus modis pignus vel hypoth. princip. Inst. quibus modis tollitur obligatio.* Bartol. *conf. 67. Satis dubie. in fin. libr. 1. Johann. de Anan. conf. 10. Decius conf. 449. num. 36. Abbas conf. 07. Viso. in princ. lib. 2. Alex. conf. 17. Requisitus in causa. num. 3. lib. 1. Baldus conf. 192. Et conf. 175. lib. 2. Ancharan. conf. 318. In quest. num. 2. Sürdus conf. 145. numer. 14. Et 15. Et conf. 150. numer. 96. Cardinal. Tusch. *lit. S. concl. 340.* Carolus de Grassis *de except. except. 25. numer. 6.* Pyrrh. Maur.*

Maur. de solut. cap. 54. per tot. Steph. Gratian. disc. for. tom. 4. cap. 675. num. 36. [Nec refert, an ea fiat pro sciente, vel ignorante, invito, vel volente, l. solutione 23. l. solvere 53. ff. de solut. l. solvendo 39. ff. de negot. gest. Ipso enim gestu, hoc est, quod pro alio solvitur, dicitur ejus negotium gessisse; ita ut ipsum liberet ab obligatione, & paret sibi actionem negotiorum gestorum, Sichard. ad l. 9. num. 5. C. de solut. quod tamen distinctionem recipit; si enim pro invito solvat, repetitio ei nullo modo conceditur, l. fin. C. de negot. gest. l. 53. ff. mandat. si verò pro ignorante & utiliter & re debitoris solverit, dabitur negotiorum gestorum actio, l. cum pecuniam 43. ff. de negot. gest. Cagnol. ad l. invito 69. ff. de R. I. Arum. ubi ad contraria respondet exerc. 16. tbes. 1.

Amplia primò in solutione facta de mandato Judicis, quia solvens liberatur, & est securus, l. non videtur 107. §. qui jussu 1. ff. de Regulis Juris. l. liberto 21. §. Lucius 3. ff. de annuis legat. Bart. in l. creditor in princip. ff. de solut. Bald. conf. 528. lib. 2. Menoch. conf. 68. num. 12. cum seqq. Farin. in praxi crimin. p. 3. quest. 97. num. 111. Gutier. pract. lib. 1. quest. 113. numer. 4. Rot. decis. 151. & decis. 849. num. 2. apud eundem Farin. in prima collect. novissimarum. Declara, nisi fiat de mandato Judicis injusto, secundum Gutier. pract. lib. 1. q. 18. num. 10. cum seqq. & Farinac. d. quest. 97. num. 112.

Amplia secundò, quod solutione ejus, quod debetur, nedum tollitur omnis obligatio, sed etiam hypotheca. Glossa. verb. tollitur, in princip. Instit. quibus modis toll. obligat. Beroi. conf. 204. num. 7. lib. 1. Bald. conf. 263. Initium lib. 5. Alex. conf. 106. Viss. in fin. lib. 6. [Unde & solutione tolli & resolvi totum jus pignoris sine traditione, patet ex l. ne creditores 10. C. de pign. act. l. acceptam 19. C. de usur. l. ob signatione 3. C. de solut. l. si cum venderet 13. ubi Castrenf. de pignor. act. l. ex reftigali 13. de pignorib. quia resolutio jure datoris, resolvitur & jus acceptoris, dict. l. ex reftigali 13. de pignorib. Wefenbec. libr. 1. consil. 2. num. 68.]

XXXI.

SOLUTIONEM diminutam creditor recipere non tenetur, l. tutor. 41. §. Lucius 1. ff. de usur. partis enim solutio multa affert incommoda, l. plane 3. ff. famil. hercisc. Gloss. Bart. & Alex. in l. quidam assimaverunt. ff. si certum pet. Surdus decis. 186. num. 2. Solutio verò facta videtur de

reliqua summa, quando aliquid petitur de resto, Mascard. de probat. conclus. 111. num. 20. Parlador. rer. quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 1. num. 20.

XXXII.

SOLVENS in dubio videturolvere de pecunia sua, & non de pecunia illius, cujus nomine solvit, l. si defunctus 10. C. arbitrium tutelae. Menoch. conf. 12. num. 20. & 22. & de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 46. Chassan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 14. verb. menbles. num. 5. Burg. de Pace. conf. 3. num. 73. Mascard. de probat. concl. 611. & conclus. 1159. & conclus. 1319. num. 12. Surdus de aliment. tit. 6. quest. 8. num. 51. Gam. Lusitan. decis. 247. num. 2. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 20. num. 13. Rot. decis. 339. ad fin. apud Farinac. in 1. collect. novissimarum. Et praesumiturolvere ob causam graviolem, Menochius conf. 231. num. 28. & conf. 1185. num. 14. & conf. 1187. num. 26.

XXXIII.

SOLVENS alii, quam vero creditori, non liberatur, l. si unus 27. §. pacta. vers. ante omnia. ff. de pactis. Surdus decis. 60. num. 1. Gratianus discept. forens. cap. 20. a num. 30. & cap. 194. num. 17. Card. Tusch. pract. conclus. tom. 7. lit. 8. conclus. 340. n. 48. cum seqq. ubi num. 51. cum Abb. conf. 80. lib. 1. ampliat, solutionem factam alteri, quam ei, cui debetur, non liberare solventem, etiamsi accipiens caveat cum fidejussione de relevando illum indemnem.

XXXIV.

SOLVI non potest aliud pro alio invito creditori, l. 2. §. mutui datio 1. & ibi glossa in fin. ac latè Jason ff. si certum petatur. l. promissor 21. §. fin. ff. de constitut. pecun. l. item liberatur 6. §. qui paratus 1. ff. quibus modis pign. vel hypothec. l. cum a quo 16. cum l. seq. Cod. de solutionibus. Socinus regul. 28. Cotta in memorab. verb. solvi, pag. mibi 767. Donatus a Fina tom. 2. communium opinionum, lib. 8. tit. 27. de solutionibus, num. 36. pag. mibi 393. Vitalis de Camban. in tract. clausul. 376. num. 1. Thomas de Thomasset. in floribus Legum, reg. 31. Gutier. de juram. confirmat. part. 1. cap. 29. Escobar. de ratiocin. cap. 15. num. 1. Pichardus in disputat. de Mora. num. 97. Surdus decis. 224. num. 16. Cevall. commun. contra comm. quest. 899. numer. 97. tom. 4. Garc. Gironde de privileg. seu exempt. explicat. num. 203. Anton. Monach. Bononiens. decis. 35. num. 8. Cardinalis Tuschus d. lit. 8. conclus. 354. latè Pyr. Maur. dict. tract.

tract. de solutionib. cap. 7. qui huic regulæ plures ampliaciones & viginti sex limitationes assignat. *Leo Valent. decisio. 184. num. 19.* Duranus *Rota decis. 1. numer. 1. & num. 2.* Quando verò aliud pro alio de consensu creditoris solvitur, tunc per talem solutionem extinguitur obligatio, *Gozadinus consil. 38. num. 8.* *Surdus consilio 145. num. 14. & sequent.* quos refert *Cardinalis Tuschus dict. lit. S. conclus. 340. num. 31.* [In obligatione tamen sæpe aliud esse, quàm in solutione, patet ex *l. 1. de pen. legat. l. 9. collata cum l. 35. de aur. legat. C. Arg. ibid. thes. 3. add. & l. obligationum 44. §. 5. de O. & A. ubi gloss. pluribus exemplis id illustrat, & ibidem Giphani.]*

XXXV.

SOLVERE minus dicitur qui tardius solvit, & plusolvere dicitur qui statim solvit, *l. ut si cui 22. §. 1. l. minus 32. ff. de verborum significat. l. solidum 85. ff. de solutionib. §. plus ante pen. Institut. de fideiuss. §. si quis agens 33. vers. plus autem Institut. de actionib. cap. 1. ubi Doctores de plus petit. cum aliis adductis per Tiraquell. de retractu lignag. gloss. 18. §. 1. num. 35. Surd. consil. 345. num. 9. Menoch. consil. 35. numer. 27.* [Hartman. Pistor. 1. quest. pract. 15. num. 75. Solidum etiam non solvit tam is qui nihil solvit, quàm qui non totum, *Bart. ad l. item illud 7. §. si cuius dolo. num. 1. ff. de tribut. action. per text. in l. 32. ff. de V. S.* Ubi minusolvere dicitur, qui tardius solvit, cum bis det, qui citò, h. e. sine mora det, juxta illud *Ausonii:*

Si benè quid facias, facias citò, nam citò factum

Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Add. & *Cujac. ad l. 84. l. continuus. §. qui insulam. ff. de V. O. l. Celsus 23. ff. de recept. arbitri. l. et si post tres 8. ff. si quis caution. in judic. sistend. idem Cujac. in tr. ad African. ad l. trajectitia. ff. de O. & A. quia qui stato præstitutoque die non solvit, in mora esse dicitur, *l. magnam. 12. C. de contr. stipulat. l. qui Romæ 122. §. Flavius 21. l. si fundum 114. de V. O. l. mora 32. ff. de usur. cum majus plerumque sit compendium temporis, quàm quantitatis, juxta illud, in tempore venire, quod omnium primum est, de quo *Gœdd. ad l. 12. §. 1. num. 6. de V. S.***

CAP. XLIII.

Sopita, extincta.

Jus semel extinctum amplius non reviviscit, *l. quod res 89. §. arcam 8. de solut. cap. queris à*

me 129. de consecrat. distinct. 4. Gothofred. Anton. qui plures allegat, disputat. feudal. 6. thes. 6. lit. a. vid. & Hartman. Pistor. hoc declarantem lib. 2. quest. 36. num. 29. & sup. lit. l. 6. Ju.

CAP. XLIV.

Sors, Sortitio, Sortilegium.

Axioma 1.

Sors non est aliquid mali, sed est res in dubitatione humana divinam indicans voluntatem, *cap. sors. 26. quest. 2.* unde videmus in casibus dubiis plerumque rem forti committi, *l. cum ambo 14. ff. de judic. l. genemiter 24. §. quid ergo 17. ff. de fideicommiss. libert. l. 5. ff. famil. hercis. l. 3. in princ. C. commun. de legat. §. optiones 23. Institut. de legat. Novell. 162. cap. 3. in fin. Anton. Faber in Cod. lib. 3. tit. 25. definit. 2. m. 1. Carpov. part. 1. constit. 7. definit. 23. num. 3. & part. 3. constit. 15. definit. 41. num. 4.* Ubi enim humanum non sufficit consilium, ibi fortuna altercationem dirimere potest, *Bald. in cap. cum omnes, col. 12. extr. de constit. cum non incongruum, ut in re ambigua judex eligatur fortuna, Laurent. Tennia. in tract. cautel. caut. 179. num. 18.* hinc evenit, quod in interdito uti possidetis data probationum paritate forte decidi posse questionem, censuerit gloss. in cap. licet causam, verb. uti possidetis. extr. de probat. ubi etiam *Felinus num. 44. vid. & Cujac.* ut qui fortis & fortunæ judicium jure divino & humano approbatum esse latè & eleganter probat in recitat. *ad l. 12. de option. legat.*

II.

Sortibus non facile credendum, *cap. non statim. cap. non exemplo 26. quest. 2.* imò prohibentur, *cap. sortes 26. quest. 5.* Licet enim sortibus nihil mali insit, prohibentur tamen fidelibus, ne sub hac specie divinationis ad antiquos idololatriæ cultus redirent, *cap. sors. §. bis ita 26. quest. 2.* & ideo in electione specialiter prohibita sunt, *cap. ult. extr. de sortileg.* ita facti questionem forte non esse dirimendam, text. est in *l. duo sunt Titii 30. ff. de testament. tutel. secus tamen esse in questionibus juris, ut quæ fortunam judicem habere possunt, patet ex l. sed cum ambo 14. ff. de judic. l. si 3. in princ. Cod. commun. de legat.*

III.

Sorti unusquisque subicitur ex suo admisso, nec alieni criminis successor constituitur, *crimen. 1. quest. 4.*

IV.

Sortilegia jure sunt prohibita, *l. nemo 5. C. de maleficiis & mathematic. can. 1.* ibique gloss. caus. 25. quest. 1. c. ult. de sortileg. & ideo graviter puniuntur, *c. 1. extr. eod.*

Intellige scilicet si sint superstitiosa & divinatoria, *c. sortilegi. 26. quest. 1.* secus enim est in illis quæ sine superstitione in casibus jure & lege non improbatas usurpantur; hæc enim licita esse, utpote divino juri comprobata, defendit *Reinking. de retract. quest. 2. num. 94. & seqq. CAP.*

CAP. XLV.
Specialia, Specialitas.

Axioma I.

Specialia generalibus semper insunt, l. in 20. 10. 13. l. semper. 147. ff. de Regul. Jur. Species enim generi non derogat, sed potius genus speciem ampliatur, quando in dispositione primum speciei, & postea generis est facta mentio, l. hoc legatum 45. l. ea tamen 46. ff. de legat. 3. Unde qui alimenta cuiquam legavit, non cibum & potum saltem, sed & vestitum & habitationem quoque ei legasse intelligitur, quia sine his alii corpus non potest, l. legatis 6. ff. de alim. legat. vid. & Anton. Tellaure. decis. 59. Philipp. Matth. ad l. 80. de R. l. quapropter tantundem operari dispositionem generalem quoad omnia sub hac comprehensa, quantum operatur specialis quoad specialia expressim ex l. si duo 51. de admin. tut. l. omnes 4. in princ. C. de prescript. 30. annor. probat Rauchbar. 1. quæst. 11. num. 22. & seqq.

II.

Speciale jus dicitur illud, quod est exemptum à communibus regulis, l. si non speciali 9. C. de testament. vel quod à sua generalitate est exemptum, l. item apud Labeonem 15. §. hoc editum 26. ff. de injur. Afflict. decis. 122. num. 3. Patian. conf. 47. num. 21.

III.

Specialitas omne omnino excludit, l. item apud 15. §. hoc editum 26. ff. de injur. c. si de cetero 4. §. quæstum 4. ff. si quis caution. in judic. fisci. cap. bone 3. extr. de confirm. util. vel inutil. cap. super eo. 10. extr. de appellat. c. ad hoc 10. extr. de rescript. cap. si adversus 11. extr. de heretic. clem. 1. de excess. Pralat. Vult. 1. consil. Marpurg. 17. num. 31. an autem specialis enumeratio excludat intellectum etiam generalem, vid. in clem. exivi. 1. de V. S. Unde & specialiter id demum dictum intelligitur, quod à generalitate omnino est abstractum & specificatum, l. uxorem 41. §. felicissimo 3. de legat. 3. d. l. item 15. §. 26. de injur. l. 1. §. dixit aliquis. & §. unde queritur. de publican. l. legatus 7. de supel. legat. l. 4. §. quæstum 4. si quis. caut. l. servus 97. §. fin. de legat. 3. c. qui ad agendum 4. de procur. in 6. Alex. conf. 154. colum. 1. num. 1. & conf. 163. lib. 3. num. 2. Campeg. conf. 56. conf. 156. num. 7. Matthes. ad Afflict. decis. 120. Wesenb. 1. conf. 32. num. 14.

IV.

Specialia plus operantur quam generalia, l. apud Labeonem 15. §. hoc editum 26. ff. de injur. d. l. si de cetero 4. §. quæstum 4. Ubi Dd. ff. si quis caution. Decian. conf. 122. num. 1. vol. 3. Vult. 3. conf. Marpurg. 30. num. 25. & idem specialis significatio semper preferenda iis in casibus, quibus vox aliqua speciatim & generatim communi, vel alio jure accipitur, l. si in rem 6. §. 1. ff. de rei vindic. l. hoc legatum 45. ff. de legat. 3. Sebast. Sapia. in l. 1. num. 41. ff. de offic. ejus cui mand. jurisd. Ludov. Alvar. ad rubr. ff. de legat. 1. num. 84. & 127. & ibid. Petr. Crispin. num. 35. & Cravett. numer. 144. Hieron. Butigell. ad

rubr. ff. si cert. pet. numer. 2. Grat. conf. 74. num. 45. & conf. 108. numer. 20. volum. 2. Regner. Sixtin. 1. conf. Marpurg. 10. num. 7. unde & specialis confirmatio plus roboris quam generalis habere dicitur, cap. quanquam. dist. 23. Gail. 2. obs. 1. num. 5. sicut & clausula specialis validius operatur quam generalis, post Cagnol. & Dec. in l. in toto ff. de R. l. Wesenb. conf. 3. numer. 57. quia quod specialiter fit vel dicitur, plus valet, quam id quod generaliter fit vel dicitur, gl. in l. 15. §. 26. in verb. neglecta de injur. per l. & ita 3. §. 1. ibi: ut innotesceret. Nauta Caup. stabular. l. 1. §. dixerit aliquis 2. ibi: sed è reputavit de publican. hinc speciale mandatum derogare generali, licet de eo mentionem non faciat, probant cap. 1. c. pastoralis 14. extr. de rescript. c. studuisti 2. extr. de offic. legat. & speciale præceptum plus tenere quam generale, textus est in l. si adversus 11. extr. de heret. & generales non revocare speciales literas probant cap. ex literis 2. extr. de dolo & contumac. cap. bone 3. extr. de confirmat. inutil.

V.

Specialia non sunt multiplicanda, Dd. in l. singularia. ff. si cert. petatur. & post eos Decian. respons. 13. num. 23. lib. 3. Exemplum ponunt Dd. in statuto, quod si posset unum vel duo operari contra jus commune, illud intelligi debeat, ut in uno tantum sortiatur effectum, Cacheran. decis. 59. num. 13. & decis. 165. n. 22. Francisc. Curt. in l. transigere. num. 20. C. de transact. Gozadin. conf. 84. n. 13. & conf. 35. num. 14. Roland. à Valle conf. 70. num. 38. lib. 3. Port. conf. 86. n. 6. & conf. 127. num. 8. Grat. conf. 19. num. 46. & conf. 121. vol. 1. Regner. Sixtin. 1. conf. Marpurg. 14. num. 39.

VI.

Quæ speciali nota indigent, nisi specialiter exprimantur, pro neglectis censeri debent, cap. quia 4. de sentent. excomm. in 6. l. item apud Labeonem 15. §. hoc editum 26. de injur. Frider. Senens. conf. 233. casus talis est, numer. 3. Cephal. conf. 332. numer. 10. quia magis inspicitur, quod specialiter dispositum, quam quod in genere, cum genus cedat speciei, cap. genus 34. de R. l. in 6. l. sanctio 41. ff. de pan. l. pediculus 32. §. argento. de auro legato, Bart. in l. quæstum. §. illud. de fund. instruct. l. doli clausul. 119. de V. O. l. in sacris 2. C. de proxim. sacr. scrin. Jason in l. Titius. de liber. & posthum. num. 4. Hyppolit. Riminald. conf. 135. num. 11. & num. 55. cum seqq. cum quæ specialiter fieri debent, non sufficiat, ut generaliter fiant, Barbat. consil. 19. scripsit. lib. 1. Cephal. conf. 524. num. 14. quandoque tamen bonus iudex ex personis causisque variè (etiam contra regulam) constituit, cap. ad hoc 2. Feud. 28. l. 5. de probat. l. 40. de petit. hered.

VII.

Speciale & exceptum in uno denotat jus commune in contrarium, l. municipem 1. in fin. ad municipal. gloss. in l. presenti 6. §. cum autem 3. verb. ad modum debiti. C. de his qui ad Eccles. confug. Mundius ad l. diffamari. cap. 4. num. 74. de ingen. manumiss.

(Bb) 3

VIII. Non

VIII.

Non est novum, ut Lex specialiter quibusdam enumeratis generale subiciat verbum, quo specialia complectatur, l. 27. §. 16. ad L. Aquil. c. 4. ibi: sed si aliquis vel aliquid articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittitur. de procurat. in 6. Berlich. 2. conclus. 22. num. 20. ubi plures allegat Carpov. 2. consil. 17. defin. 2. qui tamen errant, quod hoc tanquam singulare juris Saxonici commendent, quod communi juris ratione nititur.

IX.

Speciale non debet trahi ad generale, c. sane 9. extr. de privileg. nec ad consequentiam, c. qui a jure 28. de R. l. in 6.

X.

Speciali utilitati præferatur communis, cap. licet 18. extr. de regular. vid. infr. lib. XIX. c. Utilitas.

XI.

Specialiter interdum non licet, quod licet in genere, c. omnis 12. extr. de penitent. & remiss. cap. ne captanda 3. de concess. præbend. in 6.

XII.

Quæ specialiter notantur, melius memorie commendantur, Novell. 1. l. item apud Labeonem 15. §. hoc editum 16. ff. de injur. c. quanquam 6. dist. 23.

XIII.

SPECIALIA duo non possunt concurrere circa idem, & in eodem subjecto, l. cum post 69. §. gener. 4. ff. de jure dotium. leg. 1. Cod. de dotis promiss. c. singula 89. distinct. §. licet 4. Institut. de adopt. latè Stephan. Nathen. de justitia vulnerata tit. 7. cap. 2. p. 347. & seq. Socin. regul. 3. ubi limitat sex modis, Bart. in 1. question. Lucanæ civitatis, in princip. numero 10. vers. de cimo probatur, Panorm. ad cap. ultim. de sponsal. Oldrad. consil. 79. Duo specialia, in princip. & consil. 325. num. 4. vers. item promissio. Thom. de Thomasset. in floribus legum, regul. 102. Menoch. conf. 336. numer. 3. Richard. ad §. 1. Institut. de milit. testament. num. 8. & 11. latè Cardin. Tusch. præct. concl. tom. 7. lit. S. conclus. 360. per totam. Surd. consil. 34. num. 46. Decian. consil. 74. num. 5. idem Menoch. de præsumpt. lib. 1. præf. 21. num. 3. Stephan. Gratian. disceptat. forens. tom. 2. dist. c. 518. numer. 27. & cap. 520. num. 10. & cap. 573. num. 36. Unde duo plurave specialia circa idem statutum concurrere absurdum dicunt Myns. consil. 10. num. 72. centur. 1. Cornel. consil. 254. num. 3. vers. & sic militarent. volum. 1. per l. 1. C. de dot. promiss. Bart. in l. si tibi in princ. ff. de pact. Goedd. 1. conf. Marpurgens. 26. num. 151. sicuti nec una specialitas & una præsumptio simul, ut scripsit

latè Tiraquell. de jur. constitut. part. 3. l. mitat. num. 235. vid. Menochium remed. 4. adipisc. poss.]

Intellige, quando duo, vel plura specialia veniunt principaliter, non verò in consequentiam alterius, ut declarant Bart. d. g. 7. Lucan. civitatis, in fin. vers. ad decimum. Thom. de Thomasset. d. regul. 102. Tob. Non. ad rubr. Institut. de testament. num. 20. Cardinalis Tuschus d. lit. S. conclus. 360. num. 23. [Ut autem omittamus, quod de falsitate hujus brocardi tradunt, Alciat. in l. si is qui. ubi Bologner. num. 402. de Usucap. id etiam inter cetera limitari potest, ut non procedat, quando uno speciali profit, alterum juris subordinatione & dispositione sequatur Simon. Ulric. Pistor. in not. ad lib. 1. quest. 1. Hartman. qq. lit. N. p. 10. Limitat & alio modo Ruinus & alii citati Phanuc. de Phanuc. in comment. de lucr. dot. gl. 10. numer. 9. quando specialia manant à diversis fontibus. l. singularia. & ibi Jason. si certum petat. ubi tum etiam conjunctim admittantur.]

XIV.

SPECIALIA non passim admittenda, Alexand. in l. quod in bonis. §. cum fideicommissum. in fin. ff. ad Leg. Falcid. Cardinal. Tusch. dict. lit. S. conclus. 361. num. 1. Nec trahi debent in argumentum, vel in consequentiam, quia ab eis non est licitum arguere, Castrenf. consil. 97. Ne in propriis. num. 3. in fin. lib. 2. Cardinal. Tusch. d. lit. S. conclus. 462. numer. 12. ubi numer. 14. post Abb. consil. 114. Attingendo. a numer. 5. libr. 2. hoc limitat propter identitatem rationis. Amplia, quod specialis dispositio in uno casu, nedum non tribuit facultatem arguendi, sed imò facit quod in aliis casibus Jus commune sit in contrarium, ita Cornelius consil. 81. numer. 9. lib. 2. Angel. consil. 183. in fin. Bald. consil. 382. In questione. num. 7. vers. cum igitur. lib. 5. quod duplicatur lib. 1. consil. 250. Anchar. consil. 203. in fin. Roman. consil. 86. Viso questionis themate. num. 12. vers. tertia. Abb. consil. 79. Illud in Jure. In princip. lib. 1. Guid. Papæ decis. 473. ubi ait, quod generaliter ubi est Jus speciale in certo casu, sequitur quod in contrarium est Jus commune extra illum casum, Joan. de Imola consil. 139. in fine. vers. non obstat ultimo. ubi quod specialia privilegia fisci arguunt in contrarium esse Jus commune in aliis personis.

CAP.

CAP. XLVI.
Species.

Axioma I.

Species natura sua non recipit duplicationem, Wesenbec. 1. consil. 26. num. 10. & ideo ubi semel præstatur, non amplius debetur, etiam si sæpius à testatore sit relictum, l. plane 34. §. si eadem t. ubi Jafon num. 6. & 12. de legat. 1. l. huiusmodi 84. §. cum pater 6. ff. eod. Bart. in l. Lucius de legat. 2.

II.

Plus est in specie quàm in genere, l. 2. de V. S. l. ut Alphenus 87. eod. l. 1. §. apud Labeonem 2. ff. de ag. plur. arcend. l. item apud 15. §. ait Prator. ff. de injur. Bart. ad d. l. 2. de verb. signif. per l. 1. §. 1. de offic. pref. & urb. quia quod specialiter declaratur, validius operatur, quàm quod in genere prædicatur, Bald. in l. 2. Cod. de serv. pign. dat. manumiss. cuius rationem optime illustrat Goedd. ad d. l. 2. de V. S. num. 6. ubi vid. ac generi per speciem semper derogatur, licet de genere in derogante specie mentio nulla fiat, cap. dudum 14. §. nos igitur. de prabend. & dignitat. in 6. cap. quamvis 38. eod. cap. generi 34. de R. l. in 6. quamvis enim genus potentia comprehendat speciem (quomodo animal potentia continet hominem, cum possit esse non homo) species tamen actu continet genus, quomodo omnis homo animal est. Vossius lib. 1. Inst. Orator. cap. 1. pag. 5.

III.

Species præcedentes declarant generalia subsequencia, l. quæsitum 12. §. idem respondit 43. de fund. instruit. l. si servus plurium 57. de legat. 1. l. fin. §. cui dulcia 1. circa fin. de tritic. vin. & ol. legat. l. nam quod. de penu legat. Felin. in cap. sedes de rescript. Hyppolit. Riminald. consil. 199. videbatur igitur. num. 104. volum. 2. quam regulam communiter in omnibus actibus ab Interpretibus receptam esse, dixerunt Decius consil. 76. & post eam Pantfchman. 1. quæst. 6. num. 76.

IV.

Extinctio rei obligationem ad speciem perimit, & à morâ & poenâ excusat. Sed obligatio ad genus, quod perire non potest, manet, etiam si absit difficultas illud comparandi. Perez. C. de canon. frumentar. urb. Rom. n. 6.

V.

Speciei debitor, e. g. administrator, depositarius &c. illam præcisè præstare tenetur.

Limita (1.) in eo, qui aliam ejusdem bonitatis indilatè ad manus habet. (2.) Depositarius frumento & re fungibili aliâ uti potest, & satisfacere tantundem reddendo; cedit enim hoc in commodum deponentis, siquidem potuisset diuturnitate frumentum corrumpi, quod hæc ratione salvum manet. Perez. C. de frumento urbis Constantinop. num. 10.

VI.

Species non mutant qualitates accidentales, §. ultimo. Institut. de jure personar. gloss. in l. ultima. §. quoties ad verb. anno de publican. & petigal. Sic diversæ possessionum causæ non constituunt diversas species, siquidem causæ ac tituli possessionum sunt res ab his separatæ, quemadmodum & aliæ causæ efficientes ab effectis distant, Wesenb. parat. de acquir. possess. num. 3. & num. ultimo.

CAP. XLVII.
Specificatio.

Axioma I.

Quoties species nova ad pristinam materiam reduci nequit, toties est specificantis. Quia sic materia habetur pro deperditâ, ergo ipsum quoque dominium sublatum censetur, utpote quod ita distingui nequit amplius. Exempla sunt in §. 25. Inst. de rer. divis. Conf. Köppen in usu pract. Inst. obs. 74.

Limita: modò specificans fuerit in bonâ fide.

II.

Quoties nova species ad pristinam materiam reduci potest, toties non fit specificantis, sed cedit domino materiæ; ita enim materiæ formæ prævalere videtur. Exempla sunt in supra alleg. §. 25.

Limita: nisi plus artis in confectionem speciei impensum, quàm ipsa materiæ æstimatio est.

III.

Quoties bona fides non adest in specificante, toties nec speciei dominium acquirit, nec impensas in specificationem factas recipit. ratio est in l. 53. ff. de R. J. quia qui scienter in rem alienam impensas facit, donasse videtur.

CAP. XLVIII.
Spes.

Qui spem emit, incertum quid emit, Borcholt. de V. O. cap. 2. num. 204. l. nec emptio 8. de contrab. empt. Unde Aristot. autore Diogene Laertio aliquando interrogatus, τί ἐστιν ἐλπίς; h. e. quid sit spes? respondit: γρηγορόν & ἐνυπνιον, i. e. vigilantis somnium: fallit enim spes multis modis, etiam sapientissimos, Bald. in tr. schismat. quem posuit in rubr. C. si quis aliquis testar. prohibuer. cum lubrica sit, & ab incerto eventu pendeat, Pantfchman. 2. quæst. 5. num. 30. adeo ut ejusmodi spes de jure propè in nulla consideratione habeatur, Jafon in l. is potest. de acquir. hered. ubi dicit, quod non est jus, quod non fundatur in præsentia, vid. & Bart. in l. post emancipationem. §. illud de liberat. legat. qua de causa cum ejusmodi spes non sit considerabilis, multo minus erit æstimabilis, cum non sit jus formatum, Decius consil. 390. num. 11. Burlat. consil. 30. n. 49. sic compertum est, quod

(Bb) 4

qui

qui spem habet in hereditate viventis, nullum jus in spe habere dicatur, Bart. & Bolognet. in l. i. n. 4. col. 2. vers. quandoque est aliquod jus. C. de pact. & in l. fin. num. 18. eod. tit. Jac. de S. Georg. in l. qui cum tutoribus. ff. de transact. per. l. post emancipationem 6. §. i. ubi Bart. ff. de liber. legat. quod procedere etiam in patris hereditate, quæ filiis debita videtur, tuctur Bart. in l. i. §. si impuberi. ff. de Collat. & in l. cum Dominus. §. fin. de pecul. legat. ubi dicit non posse propterea filium liberare debitorum paternorum, cum talis spes non attendatur, & in l. sciendum, ad fin. pr. num. 12. ff. qui satisfaciunt. cog. Alciat. in d. l. fin. in pr. C. de pact. Jac. Phil. Port. consil. 23. num. 38. ubi refert filium nullum jus habere, & quod sit fragilis spes, cum parentes ipsi inanem hereditatem relinquere possint. Hinc est quod à quibusdam Dd. de spe loquentibus spes vana, Bald. in l. spem. num. 3. C. de donat. & ibid. Angel. in d. l. qui cum tutoribus. num. 2. Curt. in d. l. fin. n. 1. Tiraquell. in Tract. de jure primogenit. quest. 40. num. 221. ab aliis illegitima, veluti Bartol. in d. l. post emancipationem. §. i. invalida, Petr. Anton. Anguifol. lib. 6. fuor. consil. conf. 66. n. 8. improba seu improbata, Aretin. in l. 3. §. interdum. n. 12. ff. de vulgar. substit. Alexand. conf. pen. num. 22. volum. 5. Marant. in l. is qui potest. num. 355. ff. de acq. hered. Valquez. in tr. de success. progress. §. 8. numer. 13. & illustr. contr. c. 48. num. 40. illicita, Bertazol. 1. conf. 57. num. 9. & somnium vigilantium ex Platone vocata fuerit ab Alciat. in l. conditionales. vers. qui spem. ff. de V. S. vid. & Tiraquell. in tr. de LL. Connubial. gloss. 2. num. 40. ubi num. 33. ex Aristotele de fallacia spei abunde scribit, Port. conf. 1. num. 73. 25. & 40.

Limita: nisi spes esset probabilis & fundata, cuius jus potest in bonis nostris esse, Ancharan. conf. 188. Bertazol. 1. consult. decis. conf. 56. num. 94. ita videtur comprehendi hereditas futura, tam ex ultima voluntate, quam ea quæ venit ab intestato: ex ultima voluntate, ex qua quis sibi caveri petit eveniente conditione de restituendo legato, quod ei non permitteretur, si spes non attendatur, tot. tit. ut legat. nom. caveatur. quoad casum intestati, vid. Bart. in l. post emancipationem. §. i. de liberat. legat.

CAP. XLIX.

Spiritualia.

Axioma I.

Spiritualia temporalibus sunt digniora, cap. illud. 5. extr. de Major. & obed. & ideo negotia spiritualia celeriore expeditionem exigunt, cap. si duo in fin. de procurat. in 6. unde etiam in spiritualibus omnis pactio est illicita, cap. ult. extr. de pact. cap. quæsitum 5. extr. de rer. permut. sicut & conditio, cap. duo 34. extr. de simon. sic in iis etiam nec transactionem locum habere patet ex cap. constitutus 4. cap. super 7. extr. de transact. sic etiam de rebus spiritualibus compromissio facta in Laicum non vadit, cap. contingit 8. extr. de arbit. nec etiam locum habet successio hereditaria, cap. i. extr. de prebend. c.

ad hunc. 25. extr. de decim. & summam in causis spiritualibus non Legum districtione, sed canonum æquitate proceditur, cap. literas 2. extr. de juram. calumn. quatenus autem canones in iis sequi debeamus, egregie docet Basil. Monner. cap. 3. de matrim. cap. 4. scilicet nec cum honestate, utilitate publicâ vel legibus divinis pugnent, Harpr. in pr. Institut. de nup. num. 65.

II.

Spiritualium & temporalium rerum permutatio ad invicem fieri non potest, cap. ad quæstiones 6. extr. de rer. permut. cap. ult. eod. sed spiritualia inter se & temporalia inter se recte permittuntur, d. cap. ad quæstiones 6. extr. de rer. permutat.

III.

Quæstio facti nil spiritualitatis habet, Alexand. in l. Titia. ff. solut. matr. Costal. in rubr. de sponsal. Jason in l. quoties. numer. 6. C. de judic. Vant. de nullit. ex defect. jurisd. ordin. numer. 54. vers. quævis si esset. Aufser. de potest. secul. in Ecclesiast. reg. 4. numer. 12. vers. octavo fallit. Menoch. retin. possiff. rem. 3. num. 335. Thom. Mich. de Jurisd. conclus. 41. lit. b.

IV.

In spiritualibus nulla est personarum exceptio, cap. novit. 13. de judic. Menoch. 2. arb. jud. cas. 447. numer. 12.

V.

In spiritualibus fictio juris non consideratur, Abb. in c. cum in jure. de Elect. & in c. si animum. de judic. lib. 6. Valquez. 2. contr. 40. n. 9.

VI.

Jus spirituale considerat æquitatem & reiectum, cap. filius noster 5. de testament. Valquez. d. loc.

VII.

Spiritualia Laici nec possidere nec prescribere possunt, c. causam 7. extr. de prescrip. neque etiam administratio spiritualis ei concedi debet, c. quamvis 17. c. tua 25. extr. de decim.

VIII.

In causis spiritualibus non juratur de calumnia, cap. literas 2. extr. de juram. calumn. Intellige scilicet de jure veteri, hodie enim illud immutatum esse, per c. i. §. fin. de juram. cal. in 6. testis & Valq. 2. contr. jur. cap. 25. n. 20.

CAP. L.

Spolium.

Axioma I.

Spolium non committitur absque possessione, l. i. §. si qua 19. ff. de vi & vi armat. Decius conf. 125. in princ. incip. in causa spoliatio. Gail. 2. observ. 120. num. 20. Spoliatus enim nemo potest dici, nisi quis probet, se possedisse, l. i. §. de jectur 9. ff. de vi & vi armat. c. ult. §. objicitur. vers. non enim probatur 3. q. 1. Bald. in cap. cum Ecclesia Sutrina. col. 4. vers. 5. de causa possiff. & propriet. Corn. conf. 8. num. 2. lib. 1. & conf. 17. num. 7. lib. 4. Jacob. Novell. in prax. criminali tit. spoliatus de facto. incip. vulgaris regula. num.

num. 44. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 10. num. 11. non obstante domini exceptione l. si quis ad se. 7. C. ad L. Jul. de vi publ. vid. Reiget. in thesaur. verb. spoliatus n. 1.

II.

Spoliatus ante omnia restituendus est, nec respondere tenetur ad actionem à spoliante intentatam, antequam ei restitutio facta, l. 1. §. qui vi 31. l. cum fundum 18. l. colon. 12. ff. de vi & vi arm. l. si fundum 7. C. ad Leg. Jul. de vi publ. & privat. cap. 2. & c. fin. de ord. cogn. cap. 1. 3. quest. 2. cap. conquerente 7. extr. de restit. spol. cap. ult. §. q. 2. cap. historia 33. q. 2. cap. nullus 2. q. 2. c. Episcopus 3. q. 1. cap. venerabili 37. de offic. deleg. & quidem cum omni sua causa & fructibus in pristinum statum, cap. bone 51. de appellat. c. constitutus 8. extr. de fil. presbyt. ord. can. redintegranda. caus. 3. q. 1. quod remedium amplissimum vocat Welenb. in parat. de vi & vi armat. numer. ult. Quod procedere non solum in rebus immobilibus, sed etiam mobilibus per spoliū ablatis, asserunt Dd. communiter in l. naturaliter 12. §. 1. ff. de acquir. possess. Alex. in l. rem que. num. 4. & §. ff. eod. Plot. in l. si quando §. 46. num. 1. C. unde vi. Gabr. post alios à se allegatos Comment. concl. lib. 5. de restit. spol. concl. 1. num. 65. adeo ut præter rem principalem, quantumvis jam antea recuperatam, cætera omnia, quæ nec dum restituta vel recuperata sunt, simul cum omnibus fructibus, qui percepti sunt, vel qui percipi potuerunt, & interesse, omnique damno refundenda ac restituenda sint. Paris. conf. 1. num. 45. lib. 1. & conf. 105. num. 7. in fin. lib. 3. Cephal. conf. 310. num. 31. lib. 3. 301. quod etiam extendunt ad expensas à spoliato etiam extrajudicialiter factas. Paris. d. conf. 1. num. 46. cum seqq. lib. 1. Jason in l. sancimus. num. 7. C. de iudic. Gabr. comm. concl. lib. 5. de restit. spol. concl. 1. num. 11. Menoch. de recuper. possess. remed. 1. num. 306. Bolognet. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 95. ff. de acquir. possess. etiam ad extremum usque obolum. per cap. conquerente 7. in verb. integr. de restit. spol. ubi Bald. in princ. dum ait, quod spoliatus debeat in integrum restitui, usque ad ultimum quadrantem, adeo ut si unus nummus deficeret, in aliis respondere non teneatur. Idem etiam statuunt Jason conf. 162. colum. 2. in fin. lib. 4. Curtius jun. consil. 41. in fin. Cephal. consil. 301. num. 30. lib. 3. Cravett. conf. 140. numer. 3. lib. 1. Roland. à Vall. conf. 53. num. 25. lib. 1. Anton. de Matth. in l. naturaliter. §. nihil commune in regula spoliatus ante omnia & c. ampl. 49. ff. de acquir. poss. Abb. inc. venerabilis. de offic. deleg. sive petitorium, Cravett. post alios allegatos conf. 140. numer. 3. lib. 1. sive possessorium intentatum sit, cap. 2. & cap. fin. de ord. cognit. Plot. in l. si quando §. 46. num. 1. vers. item procedere. C. unde vi. Schurff. conf. 58. numer. 3. cent. 2. Paris. conf. 1. num. 44. cum seqq. lib. 1. ubi addit, id procedere etiam in quocunque possessorio, etiam in maxime privilegiato remedio, c. redintegranda 3. q. 1. etiamsi in expellendo possessore nulla violentia intervenerit, Bart. in l. si coloni. per ill. text. C. de Agric. lib. 11. Bald. in l.

pen. C. si à non compet. judic. Ruin. conf. 5. num. 7. vol. 4. Anton. de Butr. in cap. sapè. col. pen. de restit. spol. Bertrand. conf. 144. num. 10. vol. 3. Decian. conf. 37. num. 23. lib. 3. ubi hoc probari dicit per l. si quis conductionis 25. C. locat. & l. minerint 8. C. unde vi. idem tenet & Plot. in l. si quando §. 46. num. 2. C. unde vi. ubi ostendit, damna, expensas, fructus, interesse rerum spoliatarum æstimationem, valorem, qualitatem & alia omnia, ad quæ spoliatus restituendus est, ex solo etiam juramento in litem probari: idque procedere, sive spoliatio per vim fiat, sive clam, cui accedit, ut quod restitutio impetretur, nulla spoliationis ac violentiæ adhibita probatio necessaria est contra eum, à quo quis possessione suâ privatus est, seu sufficit spoliatum docere, se ante spoliantem possessionem haberi, secundum Abb. in c. cum ad sedem. numer. 28. de restit. spol. Welenb. 1. consil. 6. numer. 59. ubi allegat Innocentium inc. sapè. de restit. spol. per ill. text. atque hanc sententiam verissimam esse refert Fab. Acorombon. in d. l. naturaliter. §. nihil. 1. de acq. poss. adeo quidem, ut etiam spoliatus contra Ecclesiam in continenti probationes domini offerentem ante omnia restitui debeat. Ant. de Matth. in d. l. 12. §. 1. in reg. spoliatus ante omnia & c. fallent. 18. ff. de acquir. possess. cum contrarium statuere esset contra generalitatem textus in c. 1. de restit. spol. & in c. antiquitas 1. 2. quest. 2. quid asserere.

Limita I. ut spoliatus non sit ante omnia restituendus, si tertius exceptionem domini spoliato objiciat: rem scilicet esse suam & non spoliati, Panorm. in c. 2. in fin. de restit. spol. c. in literis. n. 7. & 33. de restit. spol. ratio est, quia spoliatus duo extrema probare debet, (1.) possessionem tempore spoli, (2.) quod spoliatus sit ab eo, qui convenitur vel mandato vel ratihabitione ejusdem, c. cum olim 7. de caus. poss. & propriet.

Limita II. in intruso, c. in nomine Domini. ibique gloss. in verb. audientia, dist. 23.

Limita III. in crimine simoniæ, c. causatum 4. de simon.

Limita IV. in contumace, c. decernimus 10. 3. q. 9. dicitur ibi in contumaciter absentem ferendam esse sententiam.

Limita V. in causa scandalis, c. in primis 7. 2. q. 1.

Limita VI. in fornicatore, c. significasti 4. de divor.

Limita VII. in reo absente c. consultationibus 10. de off. deleg.

Limita VIII. in possidente, c. olim 12. de restit. spol.

Limita IX. si spoliatio per modum exceptionis est probata, cap. cum dilectus 2. de ordin. cognit.

Limita X. in viro nimis contra uxorem faviente, c. literas 13. cap. ex irammissa 8. de restit. spol.

Limita XI. in eo, qui sub conditione possidet & revera non spoliavit cap. cum ad sedem. 15. cap. cum ad spem 1. de restit. spoliat.

Limita XII. in colono, l. 1. l. cum fundum 18. de vi armat.

Limita

Limita XIII. in spontanea resignatione & abjuracione, *cap. audita 4. de restitut. spoliat.*

Limita XIV. si spoliatus ad ulteriora procedat, quia sibi imputare debet, quod ante omnia se super re spoliata investiri non fecerit, Bald. in l. i. col. pen. verb. vel pone aliud exemplum. C. de apoch.

Limita XV. si spoliatus contra jus restitui petit, quia tunc exceptione repellitur, Bald. in tit. de Pac. Constant. §. omnes in pr. verb. restituuntur. vid. Cothman. 2. consil. 67. incip. Acta inter Volradum. num. 35. & seqq.

Limita XVI. si exceptio contra eum opposita probationem non requirat, quia tunc restitui non debet. Bald. in l. pen. col. ult. vers. ult. nota C. si à non compet. judic.

Limita XVII. si non de jure spoliati constituerit, item Baldus in d. l. pen. not. ab. ult.

Limita XVIII. si spoliatus adversarium de dominio probare non patitur, Innocentius in cap. cum Bertholdus. de re judic. cap. in literis. extr. de restit. spoliat. Socinus in tr. fallent. reg. 466. & Ant. Matt. ad d. l. 12. §. 1. de acquir. possess.

Limita XIX. si evidenter & notoriè ex actis constet in petitorio, spoliatum nihil juris habere, vel restitutio irreparabile damnum afferat. Cothman. dict. loc. num. 21. Cacheran. consil. 67. Ursil. in addit. ad Matth. de Afflict. decis. Neapol. 116. num. 2. & 3. & ad decis. 303. num. 1. & seqq. Cavalcan. decis. 35. num. 459. part. 2. Caranza. decis. rot. Lucens. 3. n. 2. Rosenthal. de feudis cap. 10. concl. 41. num. 94. cum seqq. Johann. Baptista Sylvat. consil. 30. n. 27. & seqq. Gratian. disceptat. forens. tom. 5. cap. 899. num. 10. & 20. Cothman. 2. respons. 67. n. 35. & seqq. & 3. respons. 38. n. 286. & 301. Anton. Capyc. decis. Neapolit. 76. num. 4. Alex. in l. naturaliter. §. 1. de acquir. possess. Gail. 1. observ. 22. n. 4. Fach. 8. contr. 44. per cap. ad decimas 2. de rest. spol. in 6. Georg. Everhard. col. 1. consil. 27. num. 63. Joan. Melonius in suo thesaur. jur. feudal. civil. & crim. tit. 41. de spol. num. 7.

Limita XX. in beneficiis reservatis, quibus restitutio non datur, quia effectus possessionis vel sunt cassati & infecti, Abb. in cap. in literis. num. 28. de restit. spoliat. Navarr. in c. ac certa. oppositio. de restitut. spoliat. Anton. Gabriel. de restit. spoliat. lib. 5. concl. 1. num. 68. Valasc. de jur. Emphyt. quæst. 8. num. 27. Et ante alios Menoch. de recuperand. possess. remed. 1. num. 215. & multis seqq.

III.

Spolium lite pendente factum gravius est eo, quod factum est extra judicium. Ripa in l. 12. §. 1. ff. de acquir. possess. num. 68. & ibi Jafon. num. 31. Decius consil. 220. num. 3. Menochius in tr. de recup. possess. remed. 1. num. 337. & remed. 17. num. 28. ratio, quia offendit & jus, & judicium, & partem, cap. cordi 1. in fin. de appell. in 6. Rota Roman. decis. 25. ubi Domini idem tenuerunt addentes, quod talis spoliatus post litem motam dicatur malæ fidei, dolosus & temerarius, & contemptor juris & mundi, adeo, ut etiam si sine violentia lite pendente occupasset,

nihilominus violento invasori aequiparetur, pro ut probat Tiberius Decianus consil. 41. num. 7. allegatus à Vult. 3. consil. Marp. 22. num. 124.

IV.

Spolium ratificans conveniri potest, ut spoliator ipse, l. 1. §. de jectis 13. de vi & vi armat. Ripa in d. l. 12. §. 1. ff. de acquir. possess. num. 51. & ibi Alexand. num. 142. Matth. de Afflict. decis. 376. n. 3. Menoch. consil. 2. num. 24. lib. 1. Gabr. lib. 1. concl. tit. de restit. spoliat. concl. 3. num. 28. Regner. Sixtin. 2. consil. Marpurg. 10. n. 117. Jafon in l. Civitas. num. 3. ff. de reb. credit. Paris. consil. 21. num. 32. vol. 4. Jafon consil. 139. col. 2. vol. 4. Vult. 3. consil. Marpurg. 21. num. 119. maximè si tertius ille possideat, & reperiat habere rem spoliatam, cap. sape 18. de restit. spoliat. & pluribus persequuntur Baldus consil. 190. vol. 2. Jafon, Socinus in l. rem. quæ nobis. ff. de acquir. possess. Angel. in §. quadrupli. Institut. de action. quos sequitur Decianus consil. 47. n. 13. allegans Castrensis consil. 272. & Bald. consil. 309. vol. 3. vide & Modest. Pistor. consil. 40. num. 86. volum. 1.

CAP. LI.
Sponsalia.

Axioma I.

Ubi quicunque adest consensus præsens sive purus de matrimonio, ibi adfuit sponsalia de præsentibus. Quia ubi est consensus præsens, ibi quoque præsens est obligatio. Ita ergo sponsalia de præsentibus sunt, si dicam: ducam te in uxorem. Et in dubio sponsalia de præsentibus præsumuntur. Köpfer in usu pract. de sponsal. obs. 25. n. 26. seqq.

II.

Quoties consensus suspenditur in certum tempus seu eventum, toties sponsalia sunt de futuro. Quia ibi adhuc futura est obligatio eventiente deum tempore stringens. Ita ergo si dicam: ducam te si ex Gallia me redeunte adhuc innupta fueris, erunt sponsalia de futuro.

Limita: ut procedat de consensu suspendito, non de suspensâ matrimonii executione.

III.

Quocunque medio consensus sufficienter declaratur, eo etiam sponsalia legitimè contrahuntur, quia per consensum contrahuntur sponsalia leg. 4. & u. ff. de sponsal. hinc igitur etiam per literas, per procuratorem, imò per nutum poterunt sponsalia contrahi; non verò si annulus simpliciter virgini datus.

Limita: ut iudex dijudicet, quænam media sint sufficientia ad sententiam exprimendam.

IV.

Quotiescunque contra requisita legum sponsalia contrahuntur, toties ea pro clandestinis & nullis habentur, ratio est in l. 5. C. de legibus. Ita ergo qui parentis consensum non adhibet, injustè sponsalia contrahit, licet testes præsentès fuerint. Carpz. jurispr. Eccles. l. 2. def. 38. E contra qui consensum tacitum saltem parentum habet, rectè sponsalia contrahit. Mev. P. 8.

P. 8. decis. 48. & P. 9. decis. 198. seqq. ubi casus de matre proco respondente se ipsi filiam suam amanti non denegaturam.

Limita, ut talia sponsalia nulla sint, quamdiu talia sunt. hinc si ab initio sine testibus contracta, postea persona desponsata coram tribus testibus repetant consensum, valida fiunt. *Mev. P. 8. decis. 39. Quod secus in Saxoniâ, Carpzov. l. 2. def. 35.*

V.

Quæcunque persona possunt nuptias contrahere, illæ quoque sponsalia, quia sponsalia sunt aditus nuptiarum *cap. 39. & 84. de R. J. in 610.*

Declaro, ut hoc axioma simpliciter converti non possit: nam sponsalia contrahere possunt, qui nuptias inire prohibentur, v. g. ob sanguinis turbationem vidua intra annum luctus nuptias inire non potest, recte tamen contrahit sponsalia *l. 10. §. 1. ff. de his qui not. infam. Ita pupilla sponsa fieri potest, non uxor, pr. Inst. de nupt.*

VI.

Quoties diversa sponsalia publica concurrunt, toties priora posterioribus præferuntur. Quia obligatio Deo semel est qualita, à quâ improbo suo facto sponsus vel sponsa liberare se non potuit.

Limita (1.) ut procedat, nisi ad posteriora concubitus accesserit. *Carpzov. d. lib. 2. def. 63. (2.) nisi accesserit benedictio sacerdotalis cap. 30. extra. de sponsal. Berl. P. 4. conclus. 28. numer. 67. Conf. plur. Stryck. in annotat. ad rubr. Instit. de nuptiis.*

VII.

Quoties diversa concurrunt sponsalia, toties ea, quæ prius perfectionem suam sunt consecuta, præferuntur reliquis, adeoque v. g. publica clandestinis, quia clandestina contra leges incuntur & ita pro nullis habentur.

Limita, nisi ad clandestina accesserit copula, antequam publica fuerint celebrata. *vid. axioma. seq.*

VIII.

Quoties copula accedit sponsalibus imperfectis, toties ea fiunt perfecta, adeoque ex conditionatis fiunt pura, ex clandestinis publica. Quia ita per copulam sponsalia subsecutam ipsum matrimonium contractum censetur. *Carpz. Jurispr. Eccles. lib. 2. def. 69.*

De sponsaliorum dissolutione vid. *Repudium.*

CAP. LII.

Sponte, Spontaneum.

Axioma I.

Spontanei actus nec gerentis privilegio, nec liberis in futurum, sed saltem quoad illum unicum actum præjudicant nec renun-

ciationem juris sui important. *Perez. tor. tit. C. de his qui sponte muner. publ.*

II.

Ei, qui sponte aliquid facit, plus favendum, quam qui coactè. *Brunnem. ad l. fin. C. de his qui sponte.*

CAP. LIII.

Sportulæ.

Axioma I.

Sportulæ iudicibus regulariter debentur. Limita (1.) si non scriptis cognoscant, (2.) Si hodie causa sit exiguae quantitatis aut pauperum, tunc nihil datur, *Nov. 82. Aut si sit vilium personarum, Nov. 17. cap. 3.*

II.

Judices non possunt sportulas pro lubitu augere, & si faciant, graviter puniendi sunt. *Brunnem. C. de proxim. sacror. scrip. col. 3. num. 4. De sportulis apparitorum vid. Perez. C. de apparitor. præf. prætor. num. 3.*

CAP. LIV.

Spurius.

Axioma I.

Spurii de jure aliis deficientibus & urgente necessitate publicâ ad decurionatus & tabellionatus officium admittendi, imò & qui ex incestu nati sunt; non enim impedienda est dignitas ejus, quâ nihil admittit. Hodie autem non nisi præviâ legittimatione. *Perez. C. de decur. num. 6. seq.*

II.

Spurii sequuntur conditionem matris non quoad dignitatem, sed quoad statum. Hinc ex nobilibus nati non sunt nobiles, nisi ex more quarundam regionum. *Perez. C. de dignit. num. 43. seq. Tiraquell. de nobilit. cap. 15. n. 20.*

III.

Spurii sunt infames. Hinc nec Doctores creati possunt, *Myns. cent. 4. obs. 31. nec Notarii, Alex. conf. 80. vol. 2. vid. Bastardus.*

CAP. LV.

Status.

Axioma I.

Status rei non mutat conditionem personæ, *l. ult. C. de imponend. lucrativ. descript. nec afficit eam quoad libertatem, Symphorian. tom. 3. præjud. pag. 120. Vietor in disputat. de causis exempt. imper. concl. 30. siquidem dignitatis adjunctione non mutatur in deterius rei conditio aut status personarum, l. ult. C. de nupt. l. n. ff. de Senator. Chopin. lib. 2. de roman. lit. g. num. 10. Vietor d. disp. concl. 18. siquidem status nobilior semper ad se trahit ignobiliorem, Bald. in l. 2. C. comm. de legat.*

II.

Status hominis est dividuus, distractionemque admittit, *Dauth. in tr. de test. n. 150. pag. 135. Unde*

Unde potest quis per stipulationem suam conditionem gravare, Mascard. *concl.* 1405. alterumve hominem se reddere, Azeved. *constitut.* Hispan. *tom.* 4. *tit.* 3. *num.* 3. Mandelius *conf.* 12. Victor *d. diffut.* *concl.* 23.

III.

Status rei primævus non est in præjudicium tertii immutandus, Baldus in *l. ult.* *num.* 3. *C. de suis & legit.* Præpositus in *cap.* 1. *num.* 2. an agnati vel fil. per §. *præterea.* quib. mod. feud. amittatur. 1. feud. 5. quia destinatio aut usus possessoris non potest immutare rerum naturam vel qualitatem, *l. cetera* 41. §. *sed si separavit* 14. ubi Bald. Angel. Imol. Jaf. de *legat.* 1. *l. in fundo* 78. §. *si fundus* 4. de *jur. dot.* Welenb. 1. *conf.* 4. *n.* 22.

IV.

Secundum statum præsentem res determinari debet, *cap. ferrum* 18. ibi: non debet inspicere quod fuit, quia incipit esse, quod non fuit. *distin.* 50. *l. non distinguemus* 32. §. *sacerdotio* 4. de *recept. arbit.* Calder. in *dist.* Clericus acquisivit beneficium. Anch. *conf.* 171. *Casus.* *conf.* 404. in *fin.* Alex. *conf.* 35. in *fin.* lib. 4. Socin. *conf.* 97. lib. 1. Cagnol. in *l. in omnibus* 136. §. *non debet* 4. de *R. I.* Welenb. 2. *conf.* 55. *num.* 7. & 329. *n.* 40. vid. supra *axiom.* 3. in *loco de Præsentem.*

V.

Status personæ & veritas facti attendenda est, *cap. mulieres* 6. *extr. de sentent. excomm.*

VI.

Status is alicujus videtur esse, in quo ipseprehenditur, donec contrarium doceatur. *c. si judex* 12. §. *de sent. excomm.* in 6.

VII.

Quæcunque conditio efficit, ut quis diverso jure communi utatur, illa mutat statum civilem. Quia talis conditio efficit demum verum statum. Consistit autem jus commune in jure cōnubiorum, testamentorum & contractuum. Quò jure diversimodè utuntur liber & servus, civis & peregrinus, pater & filius. Non autem senator & plebejus. Hinc senatu motus statum non mutat. §. 5. *Instit. de capite. dimin.*

Limita: modò quis naturaliter aptus sit, ut jure communi uti possit.

CAP. LVI. Statutum.

Axioma I.

Statuta ex jure communi interpretationem accipiunt, *cap. ex parte* 3. & ibi not. Abb. de *V. S. cap. causam* 3. de *dolo* 1. 2. ubi Bald. & Dd. *Cod. de noxal. act.* & *cap. cum dilectus* 8. de *consuetud.* Jafon in *l. propterandum* 13. in *princ.* *num.* 5. *C. de judic.* Alex. *conf.* 140. *Videtur.* *num.* 4. *vol.* 2. *Forster. lib.* 2. de *interpret. cap. ult.* Gail. 1. *observ.* 50. *num.* 8. & *observ.* 35. *num.* 10. *Mynf.* 1. *obs.* 5. Cravett. *conf.* 259. *num.* 2. & *conf.* 236. *num.* 9. ut, quoad fieri possit, non recedatur à jure communi, *cap. causam* *qu.* 18. ibique Panorm. de *restr.* Hartm. Pistor. 1. *quæst. pract.* 16. *num.* 15. ac quam minimum jus commune lædant, *l. si cum dorem* 22. in *princ.* *l. si verò* 64. §. *de viro* 9. ubi

communiter Dd. de *solut. matrim.* ideoque & omnia statuta in dispositione juris manere dicuntur, *l. si extraneus* 6. ubi Jafon & Dd. de *con. dist. caus. dat. d. l. si cum dorem*, ubi Bart. & Dd. *solut. matrim.* Bald. & Salicet. in *l. 3. C. de instit. & substit.* Schurff. *conf.* 51. & 55. *cent.* 1. Jafon post alios in *l. illam.* *C. de collat.* & statuti verba impropriantur, Bald. in *l. omnes, de justit.* & *jur.* *num.* 58. *l. 1. C. de summ. Trinit.* & in *l. Caesar.* *n.* 58. de *publican.* Panorm. in *cap. dilectus* *num.* 21. de *consuetudin.* Jafon in *l. 1. §. fin. ff. quod quisque jur.* Cravett. *conf.* 197. *num.* 6. Quam ob rem, licet statuta derogantia juri communi præferenda sint in loco statuti, inprimis quod etiam dicatur de jure competere, quod competit de jure speciali, textus notabilis in *cap. 1. junct. gl. extr. ut lit. pendens.* *l. omnes populi* 19. ubi Dd. communiter de *just.* & *jur.* Johan. Petr. Surdus *conf.* 58. *num.* 3. Regner. Sixtin. 2. *conf.* *Marp.* 12. *num.* 6. ac ea quæ expressè veniunt contra jus commune interpretentur, prout jacent. Jaf. in *Auth. novissima.* *num.* 24. *C. de inoffic. testam.* nihilominus tamen etiam tunc à jure communi interpretationem passivam recipere perhibentur, Cravett. *conf.* 236. *num.* 9. & *conf.* 258. *num.* 2. cum enim statuta non abhorreant ab æquitate, Cravett. *conf.* 195. *num.* 4. ideoque non solum ob rationem & causam expressam, verum etiam ob tacitam, conjecturam & præsumptam restringuntur, Cravett. *conf.* 259. *n.* 5. ita quoque statuta de eodem disponentia, de quo alias jam juris communis functio extat, licet ita sint interpretanda, & aliquid ultra jus commune operentur, Bartol. & Dd. in *l. 2. de usucap.* Jafon in *l. in traditionibus* *num.* 14. *C. de pact.* Alex. *conf.* 227. *ponderatus.* *num.* 11. *vol.* 6. *Parif. conf.* 84. *num.* 13. 14. & 15. *vol.* 2. Jafon in *l. propterandum* 13. §. 6. *num.* 8. *C. de judic.* Carpov. 3. *Jurisprud. Saxon.* 1. *num.* 6. Berlich. *detif.* 245. *num.* 3. ne alioqui videantur frustratoria, *l. si quando* 109. in *princ. ff. de legat.* 1. *cap. si Papa* 10. de *privileg.* in 6. *c. pastoralis* 55. ubi Panormitan. de *appellat.* cum si nihil juri communi adderent, statutum non esset, sed merum jus commune, Alex. & Dd. post Bart. in *l. de quibus* *num.* 5. de *Legib.* per *l. jus civile* 6. *ff. de just. & jur.* Chaslan. in *consuetud. Burgund. rubr.* 4. §. 15. in *fin.* *num.* 4. per gloss. magnam in *cap. 1. de constit.* in 6. Roch. de Curt. in *cap. fin. in princ.* *num.* 10. de *consuet.* attamen non detorquendum est propterea à nativa sua phrasi verborumque proprietate, cum satis operetur etiam statutum, quamvis nihil novi juris inducat, sed tantum jus commune confirmet, Bart. in *l. 1. in fin. ff. ad Leg. Falcid.* Bald. in *l. 2. circa fin.* *C. de constit. pecun.* Gloss. in *cap. 1. de constit.* in 6. Castrenl. *conf.* 376. *num.* 2. *vol.* 2. *Ruin. conf.* 27. *num.* 12. *vol.* 3. Alberic. de Rosat. de *statut. in princ.* *quæst.* 2. & 9. vel declaret, Castrenl. in *l. leges* *num.* 7. *Cod. de Legib.* exemplo edictorum Prætoriorum, *l. 6 l. 7. ff. de justit. & jur.* 9. 1. & 2. *Instit. de bon. poss.* quibus statuta comparari solent, Alex. & Dd. in *l. 5. de V. O.* quod tamen in casibus dubiis verum intelligit Schurff. *conf.* 3. in *præsent.* *num.* 7. *centur.* 2. adeo ut verba statuti

potius

potius impropiari, quam ut ad jus alieno auferendum extendi debeant, Glossa magna in fin. l. ult. §. in computatione. ubi Bart. Angel. Salicet. Castrenf. Alex. C. de jure deliber. per cap. cum dilectus 8. de consuetud. cap. ad audientiam 15. de Cleric. non resident. Decius in c. super eo, in pr. de offic. deleg. Alex. in l. 3. §. Prætor. num. 11. de damn. infect. & conf. 154. n. 7. conf. 201. n. 1. vol. 7. confil. 107. per seclis. in fin. conf. 5. num. 5. conf. 35. num. 2. conf. 197. n. 8. vol. 5. conf. 36. num. 11. vol. 4. Jason conf. 239. in fin. lib. 2. conf. 12. n. 4. lib. 3. conf. 50. lib. 1. Cravett. confil. 259. n. 2. latè Schurff. conf. 36. In præfenti. n. 7. cent. 2.

Limitari etiam solet regula (1.) ut non procedat in statutis eidem juri communi derogantibus Gail. 2. observ. 33. num. 1. & 2. (2.) in statutis, præter jus commune disponentibus, de qua Bernh. Grav. 2. conclus. 33. num. 9.

II.

Statutorum verba stricte sunt accipienda, Gloss. & Dd. in Auth. quas actiones. C. de SS. Eccles. gloss. in cap. cupientes §. quod si per viginti. de Elect. in 6. Hartm. Pistor. 1. quest. 16. num. 23. Gail. 2. observ. 79. sunt enim stricti juris, Alex. conf. 184. num. 10. vol. 6. Paris. conf. 127. num. 29. vol. 1. & proprie accipi debent. Bald. in l. max. num. n. 13. C. de liber. præterit. latè Menoch. conf. 5. n. 2. 3. cum multis seqq. Tiraquell. in l. si unquam. verb. libertis. n. 4. C. de revoc. donat. & de retract. proximit. §. 1. Gl. comm. num. 71. nec à verbis regulariter recedendum, l. 1. §. si is qui navem 19. vers. in re ergo. de Exert. act. l. quod constitutum 21. de milit. testam. l. constitution. 24. ad municip. Dd. in l. 5. C. de Legib. Jason. in l. 1. §. 2. de vulg. & pupill. subdit. præsertim quando ipsa verba sunt clara & aperta, Hartm. Pistor. 1. quest. 31. num. 20. nec ulterius supra verba extendenda, l. illum 19. ubi Bald. n. 1. C. de collat. Schurff. conf. 15. Exploratis. num. 1. cent. 1. Menoch. d. conf. 5. num. 2. per d. l. quod constitutum 21. de milit. testam. l. 4. de damn. infect. Siquidem ubi statuti verba non conveniunt, nec dispositio congruit, Bart. in l. 4. §. Prætor. in fin. ff. de damn. infect. ut quæ tantum in casu dispositio obtinet, Gloss. in l. mancipia. C. de servis fugitiv. quam sequuntur Dec. conf. 101. n. 1. conf. 137. in fin. conf. 466. n. 8. conf. 591. n. 3. & 4. Cravett. conf. 130. num. 2. conf. 131. n. 1. conf. 198. n. 4. Curt. Jun. conf. 76. n. 3. conf. 256. n. 9. conf. 265. n. 24. Ruin. conf. 61. num. 9. lib. 1. Marfil. sing. 339. Menoch. remed. 9. recap. poss. n. 161. Alciat. resp. 560. n. 6. & ideo restringitur ad casum, de quo discrete loquitur Alex. conf. 197. num. 6. vol. 6. Ruin. conf. 43. n. 2. & 9.

Quod intellige, si scilicet præter & contra jus commune, l. 9. ff. de justit. & jur. vel contra jus divinum circa temporalia statutum (quod valere potest, quando ejus causa peccatum excludat) quid disponderet, prout notant Bart. & Dd. in d. l. 9. Schneidev. ad §. actiones. Insti. de act. n. 23. Siquidem ubi statutum ad juris communis correctionem directò tendit, tum in casu illo, à quo communi jure recedit, secundum illud interpretandum non est, Bald. in l. max. num. C. de liber. præter. l. 14. C. de judic. in pr.

Paulus de Castr. in l. fin. §. licentia 10. C. de jure deliber. Alex. conf. 105. n. 19. vol. 3. Ruin. conf. 32. n. 13. vol. 3. Cephal. confil. 137. n. 27. Hartm. Pistor. 1. q. 31. n. 30. & seqq. & à verbis ne latum unguem quidem recedendum, l. si servum 71. §. non dixit 5. de acq. hered. cum talia potius sint attendenda, quam inanes imagines & minus certa, l. si alii 16. ff. de usufr. legat. Hartm. Pistor. 1. q. 16. n. 17. ubi tamen verbis statuti non ita inharendum, ut inde absurda & rationi minus convenienti interpretationi locus detur, quia potius ea plerumque ita accipienda, ut absurdum evitetur, l. in lege 32. ff. de contrab. empr. l. 7. §. divorcio 1. & seq. ff. solut. matrim. l. scire 13. §. aliud 2. de Excusat. tut. cap. erit autem 2. distinct. 4. id quod admittitur etiam, si verba statuti adversarentur, atque hæc inde ad sensum minus proprium trahenda essent, cap. cum dilectus 8. de consuetudin. Hartm. Pistor. 1. quest. 31. num. 28. Vel intellige procedere, si statuta sint poenalia & odiosa, Bald. in l. in illud. num. 4. C. de SS. Eccles. Bartol. in l. furri. §. fin. ff. de his qui notantur infam. & in l. transigere. Cod. de transact. Wesenb. 1. confil. 6. num. 135.

III.

Statuta intelliguntur de re formanda, non formata, quæ statuto non indiget, Bart. in l. 2. in fin. C. de fund. patr. lib. 12. Wesenb. 1. conf. 5. n. 38. Neque enim porriguntur ad præterita vel pendentia, sed ea ex jure veteri confirmato deciduntur, Bald. in l. leges. n. 5. & Castrenf. num. 7. C. de legib. Paris. conf. 19. n. 16. vol. 1.

Limita (1.) nisi statuta magis jus commune confirmant quam infirmant, his enim in casibus etiam ad præterita reduci ac retrotrahi possunt, Castrenf. in l. leges. num. 1. per l. non dubium 5. vers. quod ad omnes. C. de LL. Bart. in l. omnes. num. 44. de justit. & jur. per l. ult. Cod. de pact. l. ult. Cod. de transact. Alex. conf. 6. Viss. num. 5. vol. 1. & intelliguntur casus præcedentes complecti, Bald. in d. l. Leges. num. 1. & 5. l. non dubium 5. C. de Legib. n. 2. instar confirmationis, Bart. in l. omnes. num. 4. de justit. & jur. l. de quibus. num. 4. ff. de Legib. Alban. in tract. statut. p. 1. quest. 2. per l. bene à Zenone 3. vers. qui agitur. C. de quadrienn. præscript. §. in omnibus. Auth. de Monach. vel (2.) quando statutum procederet annullando, tunc si habeat causam ex præterito, etiam ad præteritum extenditur, Bart. in d. l. omnes. num. 44. per l. pen. l. ult. C. de incest. nupt. præsertim si causa in natura seu ratione naturali sit fundata, d. l. pen. & ult. d. tit.

IV.

Contra statuta quicquid sit illicitè, id fraudulenter fieri præsumitur, cap. qui contra 72. de R. l. in 6. l. 1. C. unde vi. l. si non convictus 5. Cod. de injur. Wesenb. 1. conf. 28. num. 29.

V.

Statuta contra juramenti observantiam, nihil possunt disponente, Bart. in l. omnes populi in 2. q. 3. q. principalis. n. 22. ff. de l. & l. Dd. in c. Ecclesia S. Mariae. ibique Felin. extr. de Constit. & in c. cum contingat. extr. de jurejur. adeo ut nec id ex causa rationali quicquam facere valeat, (C c)

Jal.

Jaf. in *Aurb. sacramenta puberum* num. 33. C. si *adv. vend.*

Intellige verum super juramento nimirum jam præstito, secus super præstando, quia tunc statutum juramentum præstandum prohibens valeret, *l. quæ sub conditione §. in pr. & §. quoties 6. ff. de cond. instir. Gloss. in l. adigere, §. quamvis, in verb. Lex Julia. ff. de jur. patr. Imol. Domin. de S. Gemin. inc. quamvis. col. fin. extr. de pact. Cephal. conf. 466. num. 67.*

VI.

Statuti verba loquentia de casu vero, non sunt extendenda ad casum fictum *l. 3. §. hæc verba 1. ff. de negot. gest.*

Intellige verum, si intelligatur, cum statutum sit contra jus, *l. præcipimus 32. C. de appell. secus si secundum vel præter jus consideretur, tunc enim etiam ad casum fictum illud extendi, ex l. Gallus 29. §. quid si §. ff. de liber. & posth. docet Coltal. ad l. 3. ff. de negot. gest.*

VII.

In statutorum interpretatione communis practica potissimum est attendenda *l. si de interpretatione 37. ff. de Legib. cap. cum dilectus §. de consuetud. quippe ex qua sola vera interpretatio desumitur, ut ait Baldus in c. 1. in pr. de feud. fin. culp. non amitt. sicut etiam statuti verba recipiunt interpretationem à communi usu loquendi. l. librorum 52. §. quid tamen 4. ibique Bart. deleg. 3. Jafon in l. 2. num. 12. C. de success. edict. Farinac. 1. conf. 95. num. 13. Joh. de Amic. conf. 42. num. 17. & ideo ab ea minimè recedendum. l. illud 19. de Excus. tut. quem allegant Dec. conf. 358. Hartm. Pist. 1. q. 13. num. 13. Alii sic efferunt, statutorum interpretationem esse ex observantia petendam. Argentor. 1. consil. 101. n. 49. Cum observantia omne dubium tollat. Cravett. consil. 201. n. 11. Honded. 1. conf. 6. num. 36. etiam si non nisi semel evenierit. Bartol. in l. 1. n. 7. C. quomodo & quando judex. Decius consil. 4. num. 7. vers. nam etiam. per l. Melas 14. §. 1. de alim. & cibis. legat.*

VIII.

Statutorum verba in dubio semper referuntur ad tempus dispositionis, *l. si ita 7. ibique Bart. num. 4. ff. de aur. legat. Pinell. in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 1. rubr. num. 23. Menoch. conf. 97. num. 137. vers. nec obstat. Farin. 1. conf. 95. num. 16.*

IX.

Statuta condendi facultatem qui habet, habet etiam potestatem ea revocandi, Everhard. in loc. Topic. à contract. ad distract. num. 7. quia ejus est destituere, cujus instituere. *cap. cum ex injuncto 12. in fin. de heret. ac auctor contractus vel statuti, potest etiam esse auctor totius distractus, scilicet ante poenam commissam, Bald. in l. 2. C. si serv. export. veneat. Capoll. caut. 246. Canonistæ in cap. dilecto, de præbend. Bart. in d. l. omnes populi. quæst. 3. circa fin. ff. de justit. & jure.*

X.

Quæcunque statuta administrationem civitatis municipalis concernunt, ea à civitate condendi possunt etiam sine consensu Principis. *tot. tit.*

C. de decretis ab ordin. faciend. Quia princeps concedendo civitati municipali jus administrandi, concessisse etiam videtur jus aliquid statuendi circa administrationem. *l. 2. ff. de jurisdict. Ita ergo valent statuta circa braxationem cerevisiæ, circa custodiendum ignem, venditionem carnis & panis, &c.*

Declara: ut intelligatur de consensu principis speciali.

XI.

Quodcunque statutum juri communi derogat, illud à civitate municipali sine consensu principis induci nequit, & per consequentiam nec tale statutum sine consensu principis introductum obligat. *arg. l. 3. §. 5. ff. de sepulcr. viol. & l. 5. C. de defens. civitat. Quia res, de quâ disponitur, debet subesse dispositioni statuentis. Atqui verò jus commune non subest dispositioni civitatis sed principis, ergo circa hujus consensum civitas nihil immutare poterit. Ita ergo non poterit civitas in causis jure communi appellabilibus prohibere appellationem. *Mev. P. 1. decis. 222.**

Limita: nisi hoc civitati specialiter concessum, *Brunnem. ad l. 9. ff. de l. & l. num. 2.*

XII.

Quodcunque non potest introduci per pacta, illud nec potest per statuta, Quia statuta sunt jus quoddam conventionale. Quousque igitur singuli se potuerunt pactis constringere, eousque & plures statuta condere possunt. Ita de rebus turpibus pacisci non licet, ergo nec statuta de iis ferre.

Limita: ut valeat argumentum à pacto ad statutum non affirmative sed negative. (2.) ut non semper, quod statuto fieri potest, possit etiam fieri pacto, quia statutum efficacius est quam pactum. *Carpzov. P. 2. consil. 21. def. 10. n. 2.*

XIII.

Collegiorum statuta non valent, nisi de rebus suæ artis. Quia ad has habent jurisdictionem aliquam & potestatem coercendi collegiatos, ex vi nimirum pacti liciti in ipsa constitutione collegii quasi facti. Non igitur valent statuta de insinuando testamento coram collegio opificum. Ita quoque statuta, quibus libris mercatorum probandi potestas tribuitur, non pertinent ad alia, quam quæ mercaturam concernunt. *Mev. P. 1. dec. 24. n. 12.*

Limita: modò sint rationabilia & non sapient monopolium. *Conf. l. un. C. de monopol.*

XIV.

Quicunque jurisdictioni statuentium non subsumunt, illi statutis non obligantur. Dependet enim statutorum auctoritas ex vi jurisdictionis. Exemplum est in clericis, forensibus & c.

Limita (1.) quoties statutum in rem conceptum, toties etiam forenses obligat. Secus si in personam sit conceptum. *l. 1. in fin. ff. de tutor. & curator. dat. (2.) si statutum circa solennia actus disposuerit. (3.) si statutum fuerit poenale. Nam & tunc forenses obligantur. *vid. Axiom. seqq.**

XV. Quo.

XV.

Quoties de solennibus questio est, toties illius loci statuta attendenda, ubi actus solennis gestus est. *l. si fundus 6. ff. de evict.* Quia si actus illo loco non subsisteret, ubi geritur, nullibi subsistere posset, cum haberet vitiosum initium. Exemplum testamenti conditi à forensi habet *Carpz. p. 3. cons. 6. def. 12.*

Limita: nisi statutum ad certas personas esset restrictum. vid. *Richt. ad tit. C. qui testam. fac. poss. l. 9. num. 19.*

XVI.

Ubiunque agitur de penis forensi infligendis, ibi statuta illius loci attendenda, ubi delictum est commissum. Quia delinquendo in penam loci statutarium quasi consensisse videtur, hinc eam eo ipso momento, quò delinquit, incurrit. Ita ergò qui extra Saxoniam adulterium simplex commisit, non poterit in Saxonià deprehensus capitaliter puniri. vid. *Carpz. pract. crim. quest. 54. n. 51.*

XVII.

Statuta generalia non includunt personas non subditas, Abb. in *cap. à nobis col. 1. de sent. excomm.* Validitas enim eorum dependet ex potestate statuentium, Abb. in *c. Ecclesia S. Mariæ. col. 4. vers. ad primum. de constit. Marant. in quest. legal. disp. 8. n. 15.*

XVIII.

Statuti pars una declarari solet per aliam. *l. 5. C. de LL. l. qui filiabus 17. in pr. ff. de legat. 1.* præsertim quando in parte aliqua statuti certa regula constituitur, tum enim secundum eam omnes aliæ partes statuti accipiendæ erunt, Bart. in *l. Prator. §. erit. ff. de vi bonor. rapt. Hartm. Pist. 1. 9. 33. num. 1.* Unde etiam statutum generaliter loquens intelligitur secundum aliud, quod magis distinguit, *l. sciendum 25. ff. qui satisd. cog. Auth. offeratur. C. de litis contest. §. cum ex aliena. Inst. de rer. divis. fac. not. Jas. in l. quod te. num. 16. si cert. per. Alexand. cons. 7. num. 6. vol. 1.* adeò ut licet aliud statutum extet, quod disponat verba statuti secundum literam accipienda esse, nihilominus tamen interpretatio hæc ex alia ejus parte desumpta admittenda erit, prout docet Petrus de Ancharan. *cons. 422. incip. visio puncto. colum. 3. in princ. quem refert Dec. in l. fin. num. 2. C. de edend.*

XIX.

Statuta æquiparantur ultimis voluntatibus, Bart. in *l. 1. C. de his quib. ut indig. Tiraq. latè de retract. consang. in fin. num. 13. Cravett. cons. ult. num. 12. Socin. jun. consil. 181. Quocirca. num. 30. lib. 2. Bart. in l. 9. num. 37. ff. de just. & jur. Menoch. 2. arb. jud. cons. 185. n. 45. Everh. in loc. Top. in loc. ab ult. volum. ad legem vel statut. per text. in l. cum tale 72. §. in falsam causam. 5. ff. de condit. & demonstr.*

XX.

Si in & consuetudo paribus passibus ambulet, Cravett. *cons. 251. num. 3. consil. 137. num. 2. Welsenb. 1. consil. 50. num. 13.* quia hæc

in idem recidunt & convertuntur, Cravett. *d. cons. 137. num. 5.* & junguntur ut causa & effectus, *l. 4. ff. de just. & jur.* ubi itaque statutum non obtinet, ibi nec consuetudo locum habere potest, Cravett. *1. cons. 30. num. 3. Welsenb. 1. cons. 1. num. 54. pag. 10.* de cujus tamen origine & causa efficiente Cujacius *l. 11. Pauli ad edict. ad l. 23. de minorib.* ita sentit, dum ait: Profecto plerique errores Dd. veterum, quibus nunquam benè notum fuit jus civile, cum & ejus juris sermo eis plane esset incognitus, transierunt in decreta vel mores, à jure Romano aberrantibus. At nihilominus statuta & consuetudines locorum derogant juri communi, quando vigent, *cap. ult. extr. de Consuetud. & judicandum est secundum jus ejusmodi solum,* per Glossam & Canonistas in *cap. 1. extr. ut lit. pendet. latè Argentr. 2. cons. 51. num. 36. & seq. adeò ut etiam statuta & consuetudines locorum vicinorum credantur etiam valere in loco vicino, Paul. de Castro *consil. 372. num. 2.* & consuetudo aliqua in loco vigere dicatur, quæ in locis vicinis maxime celebrioribus observatur. Boër. *decis. 263. num. 9. Bursat. cons. 161. num. 20. & 63. Menoch. vol. 3. cons. 228. num. 55. & seq.**

XXI.

Statuta non secundum corticem, sed secundum rationem sunt accipienda, Bald. in *l. quicunque in fin. C. de serv. fugitiv. l. omnes. num. 18. de justit. & jur. Alexand. cons. 106. Perseclis. cons. 83. Visa. num. 3. consil. 144. Post redditum. num. 3. lib. 2. cum aliis. quæ cumulat Tiraquell. de pen. in princ. num. 20. & seq. latè Cravett. *consil. 259. Verba. num. 5.* recipiunt enim naturalem intellectum, *l. cui pactus 5. ff. de serv. export. l. non sine 5. C. de bon. quæ liber. Jacob Mandel. cons. 96. Præterilla. num. 3. tom. 1. Consil. Arg. 73. n. 178. vol. 1.* Quamobrem etiam statutum non solum ob justam causam & rationem expressam, Jas. in *l. non dubium 5. C. de Legib. verum etiam præsumptam & conjecturatam, Cravett. 8. Anno n. 21. pro varietate temporum, Alex. cons. 106. Perseclis. n. 4. vol. 2. ex æquo & bono instar ultimæ voluntatis limitari perhibetur, Cravett. *cons. 254. num. 6. cons. 274. numer. 11.* quemadmodum ex omni alienationis prohibitione excipitur casus necessitatis, *l. alienationes 13. fam. hercisc. l. 1. ff. de fund. dotal. l. pater filium 38. de legat. 3. Jason in l. si unus. §. pactus ne peteret, de pact. Cravett. cons. 6. Plura. num. 95. Gerard. sing. 100. Cagnol. in l. quæ propter necessitatem. de R. l. Tiraq. de retract. consang. §. 26. num. 18. & de pen. caus. 23. num. 4. ob quam à statuto recedi possit, Phil. Port. *cons. 118. num. 6. cons. 16. num. 2. cons. 19. num. 88. cons. 38. num. 22. & 34. num. 18. Paris. cons. 32. num. 12. vol. 2.* ita similimodo receptum esse in administratoribus iis, qui licet aliàs prohibeantur mutuare pecuniam, cui præsumunt, facere tamen illud ex causa necessitatis non denegatur, *Auth. novissime. vers. nisi ex necessitate. C. de admin. tutel. etiam si jurassent non alienare, Guid. Papæ decis. 156. Aufr. dec. Tbolos. 256.* quia quæ propter necessitatem sunt
(Cc) 2
recepta,***

recepta, in argumentum duci non debent, l. 162. ubi Dec. Cagnol. Maynard. de R. I. adde & Redoan. de reb. Ecclesiast. non alien. q. 4. §. quando. num. 25. Quocirca evenire solet, ut in statutis, quæ in plurali numero loquuntur (quamvis stricti juris sint) nec in uno individuo verificari propriè possint. l. fin. ff. ad SC. Trebell. l. ubi 12. de testib. cap. pluralis 40. de Reg. Jur. ratio naturalis magis quam verborum proprietates attendatur, & ideo ex illa extendatur statutum ad alios, quam qui proprietate sermonis continentur, Bald. & Dd. in l. 1. Cod. de condit. insert. Corfert. in sing. stat. Ital. Joh. Arn. in soliloq. 79. incip. diximus cum allegatis. Non officit, quod casus omissus remanere debeat sub dispositione juris communis, l. si extraneus 6. ubi Jafon & Dd. de condit. caus. dat. nec enim pro omissio haberi debet, quod venit ex intentione contrahentium & paritate rationis, ut ibidem Jafon & Dd. exponunt, quamvis tacite tantum veniat, Cagnol. in l. semper in stipulationibus. num. 2. cum seqq. de R. I. quia & id actum esse censetur, Decius ibidem n. 5. & rationis unitas diversos casus velut genus species, non per extensionem complectitur, latissime Tiraquell. in l. si unquam verb. literis. num. 37. C. de revoc. donat. exempl. l. 1. ult. l. 5. in princ. de rescind. vendit.

XXII.

Statuta & consuetudines sunt facti, & ex facto consistunt, cap. 1. de constit. in 6. Menoch. conf. 8. n. 16. & lib. 2. presumpt. 8. n. 7. Surdus conf. 371. n. 1. Valasc. conf. 169. n. 9.

XXIII.

Statuta non ligant probabiliter ignorantes cap. ut animarum 2. de constit. in 6. quia ignorantia statutorum excusat, cap. 1. de constit. in 6.

CAP. LVII.
Stellionatus.

Quoties aliquod nomen criminis deficit, crimen stellionatus commissum esse dicitur. Quia perinde uti in civilibus actio doli competit in subsidium. Ita in criminalibus, si delicta specialia nomina non habeant, crimen stellionatus dicitur commissum. Exempla vid. in l. 3. ff. de crim. stellion. Ita si quis merces supposuerit aut pro adamante vitrum subjecerit hoc crimen commississe dicitur.

CAP. LIX.
Stipendium.

Axioma I.

Executio non potest fieri in stipendiis, Carleval. de judic. tit. 3. disp. 18.

II.

Stipendia mortuorum militum heredibus præstanda l. 14. C. de erog. milit. annon. & uxoris præstanda quoque sunt, si milites ægrotent, l. 16. §. fin. C. eod.

III.

Ex perceptione stipendiorum non probatur miles, Doctor vel tabellio, nisi doceatur legiti-

ma creatio. Brunnem. ad l. 1. C. de fugitiv. Colon.

CAP. LIX.
Stipulatio.

Axioma I.

Stipulari alteri nemo potest, l. stipulatio ista 38. §. alteri 17. ubi Dd. de V. O. §. si quis alii. & §. alteri. Inst. de inutil. stipul. Ant. de Buttr. & Panorm. in proem. decret. num. 21. cum similib. per Anton. Gabr. tit. de V. O. concl. 1. congestis, quod & de Jure Canonico obtinere, contra gloss. in cap. quoties 11. quest. 7. quam communiter reprobari ait Gabr. d. conclus. tuetur Honthem. 1. de art. Notar. cap. 12. num. 1.

Limitationes vide apud Accurs. in gloss. dist. §. si quis alii. Inst. de inutil. stipul. d. l. stipulatio ista. §. alteri, ubi etiam Bart. ff. de V. O. Jafon in d. l. stipulatio. §. si stipuler. & Gabr. d. conclus. 1. de V. O. adde & Carpzov. p. 2. conf. 33. defin. 26. & 27. & p. 2. constit. 18. defin. 23. num. 6.

II.

Stipulari nemo potest rem suam sibi dari, quæ jam sua est, vel in eum casum, quo sua est futura, §. item nemo 24. Inst. de inutil. stipul. l. 82. de V. O. quia dare est dominium transferre, l. 75. §. fin. ff. eod. quod non potest transferri in eum, qui dominus est, Schneidev. ad d. §. item. Inst. de inutil. stipul. tum quia rerum nostrarum dominium nobis non nisi ex una causa contingere potest, l. 3. §. ex plurimis 4. ff. de acquir. possess. tum etiam quia paria sunt tempore prohibito aliquid fieri, & conferri in tempus prohibuit, l. in tempus 62. ff. de hered. Inst. l. quod sponsa 4. C. de donat. ante nupt. sicut ergo quando res in præsentia mea sit, eam stipulari prohibeor; ita etiam si res in præsentia non sit mea, tamen futura mea sit, in eum casum temporis prohibiti non potest conferri stipulatio.

Limita I. non procedere, quando non pure, sed sub conditione stipulatio concepta reperitur, l. si rem meam 31. ff. de verb. oblig. fieri enim potest, ut existentis conditionis tempore non sit stipulatoris, arg. l. existimo 61. de contr. empt. l. cetera 41. §. 1. de legat. 7.

Limita II. in fure, quia omnis actio degenerat odio furis, ab eo enim bene possum stipulari rem meam, l. scire debemus 29. §. si à fure 1. de V. O. cum mea, ratione possessionis, interlit.

Limita III. quando prima causa acquisitionis domini est dubia, secunda certa, vel quando per secundam fit pinguior acquisitio, quam ex prima, tunc enim res mea potest acquiri ex nova stipulatione, Joh. Andr. in c. cum personæ, de privil. liber. Aret. in l. existimo. ff. de V. O.

Limita IV. si quis æstimationem sive pretium rei suæ stipuletur, valet stipulatio, pretium enim rei meæ non est meum, & aliud est res, & aliud pretium sive æstimatio, dist. l. nemo 82. l. si alii 42. §. rerum 1. ff. de usuris.

Limita V. si stipuletur quis rem suam sibi restitui à promissore, utilis est stipulatio, quia ea specie

specie non stipulatur dominium, sed factum nudum restitutionis, quando scilicet res sua est penes promissorem, *d. l. nemo*.

Limita VI. si rei meæ dominium à me quandoque revocari possit, quo casu prohibeor eam per stipulationem meam efficere, ut irrevocabili- ter mea sit, *l. in bello 12. §. si quis servum 7. de ca- pitiu. & posth.*

III.

Stipulatio rei, quæ non est, nec esse potest in- rerum natura, inutilis, *§. 1. & §. si impossibilis. ibidemque Dd. Infit. de inutil. stipulat. Conf. Arg. 1. conf. 24. num. 34.*

IV.

Stipulatio sine causa, hoc est, sine contra- ctu, est nulla, *l. à Titio 108. ff. de V. O. l. 2. §. circa 3. ff. de doli mali excepti. ubi enim causa obliga- tionis deficit, ea valere non potest, Bald. in l. fin. ff. de constit. pecun. l. generaliter 52. ff. de Episc. & Cleric. & in l. si quis sub condicione. de condit. in- stit. quia (inquit) ubi non est efficax causa, non- etiam erit efficax cautatum, *l. inter quos. de le- gat. 3. Gloss. in l. si ob turpem. de condit. ob turp. caus. Alex. in l. Publica. §. 1. de post.**

Intellige verum de stipulatione conventio- nali, quæ accedit tanquam robur contractibus innominatis vel nominatis, quibus apponitur, alioquin si stipulatio consideretur, quatenus per se subsistit etiam sine alio contractu, ut in *l. 1. & tot. tit. de V. O.* atque sic non de contractu, sed indiscreta quadam rerum suarum jactatione, quæ tamen tractatum requirit, *d. l. Titia. de V. O.* accipiat, si de istis non constet, valebit in- vim donationis, *Bart. in l. nuda. col. 1. ff. de do- nat. Bald. in l. fin. in §. apposit. C. si cert. per. & d. l. 2. §. circa 3. de Except. doli. Ludovicus Gomez. ad §. sequens. Institur. de Adion. num. 12. si ni- mirum exprimat, donationis causa factum esse, Tiraquell. in retract. convent. in fin. num. 104. & seq. Alexand. conf. 19. In his. num. 3. vol. 4. conf. 3. num. 1. vol. 1. alias non præsumitur, *l. cum de indebito 25. de probat. in fin. l. 3. ubi Bal- dus n. 5. C. de non num. pecun. l. si cum aurum 10. de solut. Tiraquell. de retract. proximit. §. 39. Gloss. 2. num. 19. & in l. si unquam. verb. donatio- nes. num. 179. Cod. de revocand. donat. Wesenb. 1. conf. 31. num. 16. volum. 1.**

V.

Quæcunque in stipulatione spectant ad ver- borum solennitatem, ea hodie planè sunt inu- tilia. Quatenus verò materia stipulationis circa ipsum consensum ejusque suspensionem, seu restrictionem disponit, eatenus adhuc scitu necessaria est. Quæ ergo de stipulatione, sub conditione, modo, die, &c. in jure afferuntur, necessaria sunt, qui dilationem consensu de- monstrant.

CAP. LX.
Strictum Jus.

Ea, quæ stricti juris sunt, sufficit etiam in- minimo effectum habere. Archidiacon. in cap. 2. de fil. presbyt. in 6. Anton. de Butr. in cap. At

si Clerici. §. de adult. col. 3. extr. de judic. Andr. Knichen, de invest. paci. cap. 2. num. 103. Bocer. de feud. invest. c. 5. n. 87.

CAP. LXI.
Studia.

Axioma I.

Studiorum causa habetur pro pia, *Bart. Bald. Angel. Jason & Dd. in l. 1. in fin. ff. solut. matr. Matthæus Wesenb. 1. confil. 26. n. 26. Unde & relicum in studia, in piam causam relicum, censetur, prout hoc pluribus demonstrat Tira- quell. in tr. de privil. pia causa, in presat. circ. fin.*

II.

Studiofi non possunt compelli ad munera civitatis subeunda, etiam quando ab Acade- miis redeunt, quamdiu se alteri functioni non- addicunt. *Perez C. de incol. n. 3. 4. conf. Perez. C. qui atate n. 8. seq.*

III.

Major est favor studiorum, quam munerum publicorum. *l. 1. 2. C. qui atate. Hinc faber im- pediens studia à Magistratu potest expelli. Brunnem. C. qui atate. debet enim locus studi- orum vacuus esse à tumultibus. Hinc non- saltem Doctores, sed & Studiofi possunt expel- lere ex viciniâ fabrum sibi obstrepentem. Brunnem. ad l. 1. C. de excusat. Artific. & Perez. C. eod. n. 7. Quod ampliatur: licet fabri suâ habitatione Doctores pravenerint. *Perez. C. de stud. liberal. n. 6. seq. Brunnem. ad l. un. C. eod. num. 2.**

IV.

Pater tenetur subministrare impensas filio studentem etiam invitatus. *L. de bonis 6. §. non so- lum. l. 5. ff. de carbon. edit. Hartm. Pistor. l. 1. 4. 19. Wesenb. vol. 2. conf. 80. Imò summam expen- sarum in studia constitutam augere tenetur, si non sufficit. *Decian. 2. conf. 38.**

CAP. LXII.
Stultitia, Stultus.

Axioma I.

Stulti non debent esse melioris conditionis, quam prudentes, *l. servus 4. ff. quod vi aut clam. Wesenb. 1. conf. 6. n. 217.*

II.

Stultitia potius præsumitur, quam donatio, *Baldus in l. generaliter. num. 5. C. de non num. pecun. Jasoni n. l. Labeo. num. 4. ff. de paci. We- senb. 1. conf. 41. num. 119.*

CAP. LXIII.
Stylus.

Axioma I.

Stylus semper observandus est, *Bald. in l. fin. C. quæ sit long. consuetud. habetur enim stylus communis pro lege, prout infinitis autoritati- bus confirmant Francisc. Nicon. in repet. rubr. n. (C) 3*

130. &

130. & 137. ff. de nov. oper. nunc. Anton. de Petr. in repet. l. 1. num. 395. ff. de iurejur. Felin. in cap. ex parte. num. 16. verb. stylus extr. de rescript. Conf. Arg. 1. conf. 29. num. 91. Rebuff. 3. comm. de Conf. art. 2. gloss. 8. num. 18. Hyppolit. de Marfil. sing. 118. Paris. consil. 44. num. 17. vol. 1. Boër. conf. 8. Thesaur. decis. 1. num. 9. Cabedo decis. 211. num. 5. p. 1. Gamma decad. 16. num. 7. Farin. 1. consil. 85. num. 108. ac dicitur practica confirmata, Cyn. in l. 2. & Bald. in l. fin. C. que sit long. consuetud. Conf. Arg. 1. conf. 29. num. 91. ideoque à styli forma non est recedendum, Boër. conf. 8. num. 7. Lancelot. p. 2. cap. 20. de attentatis post inhibitionem, in prefat. quest. 4. num. 409. etiam si in contrarium esset juris dispositio, l. si quando 11. in fin. C. de injur. §. fin. in sit. de satisdat. Alexand. conf. 240. num. 2. volum. 2. Asin. in prax. §. 22. cap. 16. limit. 3. num. 1. & 2. Christoph. Crusius part. 4. de judic. cap. 36. num. ult. & statuta civitatis aliter disponent, Johannes de Amicis conf. 145. num. 8. Asin. dist. §. 22. num. 1. atque ita servatur, in procedendo Johann. de Amic. consil. 42. num. 2. & conf. 143. num. 3. omniaque reddit valida, cap. 2. de temp. ordin. Paris. consil. 113. in princ. vel. 4. Ruland. consil. 70. vol. 3. num. 52. ligatque forenses quoad ordinaria, secus quoad decisoria, Viv. in commun. opin. lib. 1. conclus. 156. n. 1. ac contentiosam voluntariamque jurisdictionem tribuit, imò per eum merum imperium & causarum cognitio acquiritur, Farin. 1. consil. 85. num. 108.

II.

Stylus in notitiam populi cum pervenit, vim habet consuetudinis, Alexand. conf. 36. in fin. lib. 2. Unde & stylus, qui contra consuetudinem pugnat, in fraudis presumptionem incidit, cum ea non observata nihil agatur, l. 47. ff. de judic. Bart. in l. jurisperitos, in princip. ff. de Excusat. tutor. quam ob rem juri Prætorio assimilatur & vocatur practica Curie vel Tribunalium confirmata, Cyn. in l. 2. C. que sit long. consuet. Mascardus de probat. vol. 3. concl. 3. n. 51. Schvvaneman. libr. 2. process. Camer. cap. 19. num. 17. ideo quod ex actibus judicialibus introducatur, Boër. conf. 8. num. 3. (cum sit jus non scriptum ab uno iudice, circa acta judiciaria sæpius introductum, Caravit. super primo ritu magnæ Curie post num. 17.) ac proinde propriè non consuetudo, sed stylus vocatur: qui licet non requiratur induci à toto populo, sed à majori parte populi, requiritur tamen illum induci coram Magistratu auctoritatem legis condendæ habente, Alex. conf. 36. in fin. lib. 2. Decius in rubr. extr. de consuetud. col. 3. & conf. 677. in fin. Joseph. Ludov. in decis. 96. p. 2. num. 8. dum inquit, quod ad hoc, ut stylus sit observandus, requiritur quod sit confirmatus auctoritate superioris, mediante aliquâ suâ constitutione seu confirmatione.

Quod intellige, quando nimirum agitur de toto præjudicio causæ & negotii principalis; quando autem concernit modum agendi, tunc confirmatio adeò non requiritur, ut stylus etiam coram inferiore Magistratu induci pos-

sit, Cravett. conf. 39. col. 5. & in tract. de antiq. temp. p. 4. Bartol. Socin. conf. 36. num. 2. & conf. 39. col. 5. lib. 4. Joseph. Ludov. decis. 96. n. 30. p. 2. vide & Dec. in rubr. extr. de consuet. colum. 13. quia ratione etiam stylus præferitur, cum concurrat presumptio juris communis, quando stylus diversimodè observatur, idem Ludov. d. decis. 97. p. 2. num. 23.

III.

Stylus unius curiæ non potest operari ac inducere derogationem Legis contra jus commune, sed solum declarationem ejus, quod esset arbitrio judicis commissum, Rolandus à Valle conf. 3. num. 36. lib. 1. Hieronymus Gierarch. in addit. ad Jul. Clar. §. sentent. quest. 50. lit. b. qua de causa stylus non valet, ut quis valeat, absque citatione condemnari, Alex. post Bald. in l. si sic. num. 18. ff. de legat. 1.

Quod intellige, quando nimirum de magno præjudicio ageretur, cum quandoque etiam solennitati citationis derogare queat, juxta Alex. consil. 65. num. 10. lib. 1. veluti in notoriis, cap. bone 33. de Elect. l. si verò §. §. qui pro rei 1. ff. qui satisdat. cogantur. in quibus ordo juris non requiritur, cap. pervenerit §. extr. de testib. cap. consuluit 29. de appellat. cap. manifesta 15. 2. quest. 1. cap. super eo 3. de testibus cogend. cap. quanto 3. de translat. Episcoporum.

Limita (1.) nisi stylus, qui est contra jus, jam esset præscriptus, quia tunc eum valere ut consuetudinem, quæ etiam contra jus valet, post Roch. de Curt. in repet. rubr. de consuet. q. 4. tenent per text. in cap. fin. de consuet. Carovit. super primo ritu magnæ Curie num. 23. vers. Limita. & Farin. 1. conf. 85. num. 122. vel. (2.) quando consuetudine per tacitum consensum omnium firmatus fuerit, Alex. conf. 36. in fin. volum. 2. vel (3.) si à superiori, qui introducendi potestatem habet, confirmatus sit, Natta in addit. ad Alexandr. 36. Grammat. conf. 1. num. 20.

IV.

Stylus indies recipit varietatem. Scacc. de judic. lib. 2. cap. 3. num. 277. ex tempore, Bertazol. cl. 4. gl. 36. num. 36. Reichs-Abschied zu Speyer 1557. §. Diereit. ibi: Diereit aber an unserm Cammer & Gericht durch vielfältige Veränderung der Deystiger / auch dessen alter wolhergebrachter stylus und Brauch / bevorab in Erlernung der Process / zu vielmalen geändert. Stylus enim curiæ est volubilis, & mutatur ad mutationem Principis auditorum & advocatorum, qui faciles sunt in statutis prædecessorum, Hieron. Cavall. quest. pract. comm. contr. comm. c. 20. num. 19. idem q. 737. num. 21. c. 72. ubi plures allegat. Boër. consil. 8. n. 4. Mar. Anton. lib. 2. resol. 37. num. 16. in fin. Cavalcan. p. 2. de contract. decis. 17. num. 8.

CAP. LXIV.
Subditus.

Axioma I.

* Subditos tueri supremi Principis præcipuum munus est, latè Barthol. Chassan. in Catalog. glor. mun. p. 5. conf. 16. cap. administratores 26. d. quest.

d. *quæst.* Corset. in *tract. de potest. Regia part. 3. q. 32. num. 59.* Johannes Lupus in *tractat. de cons. Princip. §. antequam veniant. vers. itaque ex celo. num. 6.* Cravetta *cons. 241. Princeps illustissimus. num. 7.* Est enim status Domini & subditorum connexus, Crot. in *l. filiusfam. §. Domini. col. 7. post med. ff. de legat. 1. Brun. Astenf. consil. 109. col. 3. Cravetta cons. 241. num. 3.* quapropter subditorum magnam habendam esse rationem, ne à Dominis graventur, aut damnis afficiantur, sed ut potius Domini tam iis quam sibi ipsis consulant, respondit Bald. *cons. 88. col. 2. post med. vers. ad Dominum pertinet. lib. 2.* Unde sicut officium regum esse perhibetur, reprime malos & exaltare bonos, c. *regnum 23. quæst. 5.* ita etiam de ipso Principe dicitur, quod subditorum suorum curam magnam gerere, eosque tanquam filios & nepotes tractare debeat, *l. si quis filium 34. ubi Jason circa princ. C. de inoffic. testam. Bald. consil. 460. Cravetta cons. 241. Princeps. n. 9. fac. l. 1. C. de veteran. Angel. consil. 110. sanctissim. a. col. 2. Philip. Portius consil. 194. Ex facto species. num. 6. Regner. Sixtin. 3. consil. Marpurg. u. numer. 45.*

II.

Subditos habere locupletes Dominorum, quam maximè interest, *gloss. in cap. 3. de recept. Panorm. in c. licet causa. num. 13. de probat. & Felin. ibid. Everhard. jun. consil. 1. num. 190. vol. 2. cum hi pingues ejus nervi, l. 2. C. de omni agr. descripe. & eorum commodum Dominorum proprium commodum esse dicitur, l. unic. §. 14. C. de caduc. toll. Utpote quorum fiscum, utentem subiectis locupletibus abundare oporteat, Nov. 8. in *pref. §. consideravimus. Fachin. consil. 89. Challan. in consuetud. Burgund. rubr. 6. §. 4. vers. si par le pere, num. 6.* siquidem ex divitiis subditorum augetur potestas Dominorum propter fructus jurisdictionis, tributa, vectigalia & alia munera publica, ex quibus Domini quotannis magnam utilitatem percipere possunt. Unde etiam ejusmodi utilitates in fructu & patrimonio Dominorum esse dicuntur, cum singulis annis renascantur, *l. si navis 61. ff. de rei vind. c. 1. de feud. lib. 2. quæ sint regal. Gail. de arrest. c. 1. n. 4. & thesaurus Principis non in fisco, sed subditorum divitiis positus, Aub. ut judic. sine quoque suffrag. §. cogitatio. Matth. Coler. consil. 39. num. 49. vel ut ait. Henon. in *disput. politic. Dominorum certissimus thesaurus in subditorum loculis situs & reconditus sit, ac Princeps quaestores aerarii certiores non habeat, quam locupletes subditos, Carpzovius in Capitulat. Casar. cap. 6. num. 3. vide Affum. in *tel. necessitat. pag. 17.****

III.

Subditi concordiam alere debent, arg. *l. si cuius 13. §. 3. verb. equissimum. ff. de usufruct. l. si quis ingenuum 21. in fin. ff. de capt. & postlimin. revers. Novell. 85. in princ. Harprecht. in Commentar. ad §. ferè 12. Institur. de rer. divis. n. 97.*

IV.

Subditos non servitus personalis vel anonyma ut in fundo, sed domicilium & habitatio facit, *l. domicilium 20. ff. ad municipal. l. si in patria*

*§. C. de incol. lib. 10. Gail. 2. observ. 25. & 36. & de pignor. cap. 8. num. 5. & cap. 15. num. 15. Mynf. 1. observ. 12. Jac. de S. Georg. de homag. num. 32. Knichen. in *Encyclop. cap. 3. num. 29. & seqq. Rosenthal. concl. 85. col. 6. num. 9. lit. m. Coler. de process. Execut. part. 2. c. 1. n. 12. Petr. Ancharan. lib. 1. quæst. famil. 11. num. 16. Natt. consil. 4. num. 1. Honded. consil. 61. n. 3. & 17. vol. 2. Surd. consil. 515. num. 66. Cephal. consil. 53. n. 34. Burlat. consil. 16. n. 1. Paris consil. 12. vol. 3. Menoch. consil. 692. n. 3. Meichsner. in *causa Teutschmeister contr. 2. Detingen tom. 2. lib. 1. decis. 6. n. 129. Vietor de caus. exempt. Imper. concl. 22. unde etiam ad faciendum quem subditum non incolatus præteritus, sed præsens domicilium inspicitur, cum incolatus & domicilium ad libitum mutari vel constitui possit, ubi quis vult, modo re integra nec in fraudem fiat, l. nihil 131. l. libertus 17. §. patris 11. l. incola 29. ff. ad municipal. Pacian. consil. 4. num. 93.***

V.

Subditum non facit sola bonorum possessio, *l. si libertus 17. §. sola 5. ff. ad municip. Vult. 1. F. c. 6. n. 7. Jac. de S. Georg. verb. quicquid. n. 9. Cravett. consil. 201. num. 15. Cujac. consil. 3. Castr. consil. 89. num. 2. Roland. à Valle consil. 1. n. 30. vol. 3. Meichsner. tom. 2. lib. 1. decis. 6. num. 58. Tilem. de Benign. *synagm. 2. decad. 1. vol. 1. numer. 61.**

VI.

Subditi præsumuntur, qui mandatis superiorum parent, & faciunt quæ subditi facere solent, Innocent. in *cap. olim 2. vers. item qui parent mandatis. de restitut. spol. Gylman. part. 2. tom. 1. tit. 6. num. 20.* siquidem per obedientiam acquiritur & probatur jus subjectionis, Gloss. & Innocent. in *d. c. olim de restitut. spoliar. ac proinde etiam subdito adversus suum Principem non facile, nisi ex evidentissima causa, mandata conceduntur, Gail. lib. 1. observ. 13. n. 4. vers. iudex tamen. tum quod præsumptio iustitiæ sit pro Magistratu, l. 2. C. de offic. civit. judic. cap. sicut nobis 16. in fin. extr. de sentent. & re judic. Dd. ad *l. 1. C. si per vim vel alio modo. Gail. 1. observ. 10. num. 5.* tum etiam ut subditi adversus Magistratus suos non armentur, nec ad maiorem inobedientiam fiducia mandatorum invitentur, *l. prætor edixit 9. ff. de injur. §. scribi quoque. Novell. 12. de mandat. Princip. §. si quis vero existimans. Novell. 86. ut different judic. tum denique ne forte hac occasione obedientia sua potnam effugere conentur, contra quam publice utile sit, l. congruit 13. ff. de offic. Præsid. l. ita vulneratus 51. ff. ad L. Aquil. Gail. de arrest. c. 10. n. 13. Joh. Goedd. 2. consil. Marpurg. 28. num. 12.**

VII.

Subditus inferioris Magistratus non potest esse subditus superioris, Rauchbar. 1. *quæst. jur. civil. & Saxon. quæst. 13.*

Intelligere respectu scilicet alterius juris, quam ejus, cujus nomine inferioriorem superiorem recognoscit, Bart. in *l. Claudius. num. 2. in fin. quis pot. in pignor. Cephal. consil. 618. num. 38.* non vero ratione generalis jurisdictionis, cujus respectu subditi quoque superioris esse perhibentur.

tur, Speculat. in tit. de fend. §. quoniam. Albert. Brun. conf. 32. num. 2. præsertim si utrique, h. e. tam superiori quam ordinario Magistratui fidem juraverint & voverint, d. c. 1. §. fin. qualit. Vassall. jurar. deb.

VIII.

Subditus qui semel fuit, & hodiè subditus esse præsumitur, Menoch. 6. præsumpt. 62. n. 5. Umm. disput. ad process. judic. n. 48. Exemplo servi, qui quando semel servus factus est, deinceps talis quoque præsumitur, Alciat. regul. 2. præf. 20.

IX.

Subditi non plus, quam expedit, sint subditi, c. admonendi. 2. q. 7.

X.

Subditi reverentiam debent suis superioribus, Extravag. Com. debent. 1. in princ. de offic. ordin.

XI.

Princeps subditis collectas sine Provincialium consensu & remonstratione necessitatis imponere non debet. Perez. C. de indict. n. 8. 9.

XII.

Subditi meri, qui non ratione feudi obligati, dominum ad bellum proficiscenrem comitari non tenentur. Defensio tamen iis injungi potest. Brunnem. ad l. 1. C. ne russicani ad ullum obsequium. in fin.

XIII.

Præbitiones coenarum & prandiorum, quæ Domini à subditis exigunt, sunt contra jus, nisi protectio in utilitate subditorum suscepta sit. Brunnem. C. de erogat. milit. annon. col. 1.

XIV.

Domini non possunt cogere subditos, ut eis munera dent, gratis agros colant, equos rebus vehendis præstent, item ut nullibi, nisi in suis furnis panes coquant, nec aliis molendinis utantur. Perez. C. de auro coron. n. 8. seqq.

XV.

Subditi extra castrum & domicilium servitia præstare non tenentur, nisi contrarium consuetudine introductum sit. Brunnem. ad l. 7. C. de ann. & trib. Forum verò naves & currus ad vehendam annonam publicam etiam ad loca periculosa mitti possunt, datâ tamen illis mercede, quæ datio mercedis efficit, ut si currus pereat, princeps subditis damnum non resarciat. Perez. C. de navib. non exor. s. n. 10. seq. imminente tamen necessitate etiam sine mercede publica ad Angarias tenentur. Brunnem. ad l. 7. C. de fabricens. num. 2.

XVI.

Subditi liberè, quò velint, discedere possunt. Perez. C. de municip. n. 18. seq. nisi statuto prohibeantur vel lege. Perez. d. l. conf. l. fin. C. de metallar. l. 11. C. de murileg.

XVII.

Subditi alieni non debent à potentioribus in protectionem recipi, nisi à solo Rege. Perez. C. ut nemo ad suum patrocini. n. 1. seqq.

XVIII.

Subditi puniri possunt etiam de delictis ex-

tra territorium commissis. Bald. in l. fin. C. de commerc. & mercat.

XIX.

Subditi puniri nequeunt pendente lite de rebellionem. Bartol. in l. cum aliquis. 21. C. de jure delib.

CAP. LXV.
Subjectio.

Subjectio signum est tributi præstatio, Gloss. in c. omnis anima, de censib. & per consequens Majestatis, quia subjectio indicat Majestatem tanquam suam correlatum, l. magnum. 28. n. quast. 1. Marth. Stephan. 2. de jurisdic. c. 1. membr. 1. n. 115. Arnif. 3. de Majest. c. 7. n. 10. Unde & ex jure collectandi, Mascard. de probat. concl. 940. n. 1. & præstatione census subjectio probatur, c. ult. de caus. poss. & propriis.

Intellige, si nimirum de causa constet; aliis enim cum possit ex multis causis pensio præstari etiam à non subjecto, imò & plane ab exempto, vix est ut ex sola præstatione probatio subjectio inducatur, c. constitutus 6. de religio. domib. Joh. Andr. in cap. quoniam de privileg. Panorm. in dict. cap. ult. Costal. ad l. 6. de Usur. qua de causa intuitu hujus nullam ex præstatione pensionis subjectio induci, concludunt Schönborn. 5. politic. c. 10. in fin. Bodin. 6. de republ. c. 2. num. 648. Kirchner. disput. 16. coroll. 2. Befold. 1. polit. c. 9. §. 3. n. 1. & lib. 2. c. 6. atque idè subjectio (quia odiosa & stricti juris) nihil operabitur, nisi quod manifesto consensu comprobatur, c. quamvis 38. de præbend. in 6. aut subsequente aliquo actu jurisdictionis roboratum sit, per ea quæ tradit Cravett. conf. 113. 211. 425. num. 47. Anton. de Amatis decif. 58. num. 30. ne videlicet homines liberi solis confessionibus aut scripturis ad deterorem fortunam detrahantur, l. 22. C. de Agricol. & censib. Anton. Fab. lib. 7. C. tit. 3. de fin. 5. Victor in disp. de caus. exempt. Imper. concl. 23.

CAP. LXVI.
Subjecta.

Axioma I.

In eodem subjecto duo contraria se non compatiuntur, l. si ut certo 5. §. si duobus 15. ff. commod. l. si inter me 15. ff. de except. rei judic. l. Pomponius 40. §. fin. de procurat. l. hac verba 69. de V. S. Welsenb. 1. conf. 6. n. 10. vid. supra lib. III. cap. de Contrario.

II.

Subjecta mutant accidentia, cap. Marthe 6. §. quævisisti. extr. de celebrat. missar.

III.

Deficiente subjecto, deficit jus ut & accedens, l. 1. C. de condiç. ob causam. Welsenb. 7. conf. 25. n. 11. siquidem ubi præsuppositum non datur, ibi etiam cessat & dispositum, Gloss. in l. mancipia. C. de serv. fugitiv. Menoch. remed. r. cup. poss. 9. num. 161. Dec. confil. 161. n. 1. conf. 317. in fin. conf. 466. n. 8. conf. 591. num. 3. & 4. conf. 511. num. 4. Cravett. conf. 130. n. 2. conf. 132. n. 1. conf.

conf. 198. n. 4. C. jun. conf. 76. n. 3. conf. 256. n. 9. conf. 265. n. 24. Ruin. confil. 60. n. 9. lib. 1. Hypopolit. de Marfil. sing. 339. Alciat. resp. 580. n. 6. & 7. Welenb. 4. concl. 200. num. 69. cum nihil concludat, quando illud, de quo agitur, non concernit, l. si maritus 10. C. de donat. inter vir. & uxor. Welenb. 4. conf. 171. n. 13.

IV.

SUBJECTA talia sunt, qualia prædicta demonstrant, l. 3. ff. de fundo instr. l. fin. §. cui dulcia 1. ff. de vino, trit. oleo leg. Oldrad. conf. 80. Talia sunt, & conf. 326. num. 17. vers. item in hoc. Petr. de Anchar. conf. 65. num. 5. & conf. 82. n. 10. Signorol. de Homod. conf. 205. in fin. & conf. 199. num. 6. Cravett. conf. 25. n. 30. Brunor. à Sole in locis commun. verb. subjectum. Surd. decis. 149. num. 18. & conf. 34. num. 40. & conf. 375. num. 45. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 7. lit. S. concl. 716. à princip. [gloss. in cap. dudum de decim. Capoll. in tractat. de serv. rustic. sub c. de aqueductu. num. 14. Hern. in c. 1. §. 1. de nat. feud. Welenbec. parat. ff. de iustit. & iure num. 3. Vult. 3. conf. Marpurg. 18. num. 151.

V.

Pro ratione subjecti limitantur verba, quæ alias extensionem indicant. Hinc vox: *in perpetuum*, restringitur ad dies vite in privilegiis, mandato, societate &c. Perez. C. de excusat. numer. num. 18.

CAP. LXVII.
Subreptio & Obreptio.

Axioma I.

Subreptione quæ fiunt, cassari debent, c. cum dilectus 32. extr. de Elect. c. cum olim. 12. extr. de sentent. & rejudic. c. si aliquando 41. & seqq. extr. de sentent. excommuni. c. ult. de fil. presbyt. in 6. subreptione siquidem obtenta literæ non valent, cap. cum dilecti 22. c. dilectus 26. extr. de rescript. nec surreptitiis literis jurisdictio datur, cap. cum nostris 6. de concess. prebend. cum subreptione obtentis literis quicquid sit, opposita exceptione cassetur, d. c. 22. de rescript. adeo ut etiam sententia Papæ subreptione lata, in melius reformari debeat, c. cum ex literis 5. extr. de in integr. restit. Utique jure communi non nocet. cap. Ex parte 3. de capell. monach. l. 2. & 5. C. si contra jus & util.

II.

Subreptionem solum excludit motus proprius, non autem gratiam contra intentionem concedentis, Abbas in cap. nonnulli. de rescript. num. 10. Gylman. 1. part. 2. vot. 3. tit. 11. num. 62. ideoque ubi in rescripto adest clausula motus proprii, ibi omnis exceptio subreptionis tollitur, Bald. in c. nisi. num. 4. de offic. del. g. Franc. in cap. si motu proprio. num. 5. de prebend. in 6. Paris. confil. 222. num. 12. lib. 2. Caputac. decis. 73. num. 2. part. 2. & decis. 218. p. 3. Farin. 1. conf. 93. num. 4. item si in rescripto esset clausula ex certa scientia, gloss. in c. 12. verb. non obstantibus.

ibique Panorm. in fin. extr. de fil. presbyt. Joh. Andr. in cap. olim. num. 4. vers. fin. autem ex certa scientia. ibique Hostiens. n. 5. vers. & si aliter fiat. Cardin. Zabarel. col. 2. vers. & dicit Hostiens. extr. de V. S. Corn. conf. 313. num. 10. lib. 4. Myns. conf. 19. decad. 2. Gylman. tom. 2. part. 1. vot. 30. num. 7. ac proinde non induci subreptionem ex taciturnitate eorum, quibus expressis adhuc Princeps verisimiliter gratiam fecisset, dicunt Alciat. conf. 362. num. 2. Grat. 1. resp. 71. num. 16. lib. 2. Farin. 1. conf. 93. num. 5. cum subreptio nulla sit, cum quis tacet, quod expressum non nocuisset. Gozadin. conf. 1. n. 10. Gylman. 4. 1. num. 130. p. 67.

III.

Obreptio magis vitiat gratiam quam subreptio, l. si quis obrepserit 29. ff. de fals. & l. & si legibus 18. Cod. si contr. jus vel util. pub. Abbas in c. cum dilecti. n. 15. de rescript. Berous in cap. super literis. in 1. lett. n. 1. in fin. & in 2. lett. num. 1. extr. eod. Farin. 1. conf. crim. 47. n. 11.

CAP. LXIIX.
Subrogatum.

Axioma I.

Res subrogata non intelligitur nec cadit in obligationem prioris, nisi expressè hoc cautum sit, aut nisi ex re prima sit orta, Claud. Pratejus in tract. regular. lib. 6. tit. de success. & subrogat. c. 2. in fin. per l. fidejussor. 16. §. fin. ff. de fidejuss. Goedd. 3. conf. Marp. 33. n. 261.

II.

Subrogante cessante cessat subrogatum, l. 1. §. hac actione 5. ibique Bart. ff. si quis testam. lib. esse poss. Farin. 1. conf. 15. n. 14. Hinc substitutus in officio ab aliquo ad tempus, si substituens moriatur, non præcisè in locum substituentis succedit, sed alius erit constituendus, cui meritorum suffragantur insignia. Quod secus est in privato impuberis curatore l. 25. de tut. & curat. dat. Rectè tamen fecerit Princeps, si substitutum aliis præferat, modò ejus virtus & eruditio mereantur. Perez. C. de præpos. agent. n. 5.

III.

Ubi lex alicui personalem inspectionem committit rei alicujus, non potest in eâ curâ alium surrogare.

IV.

SUBROGATUM sapit naturam ejus, in cujus locum subrogatur, l. si eum 10. §. qui injuriarum 2. ff. si quis caut. ubi Bart. Bald. Angel. & alii, l. 1. §. hac actio. ff. si quis qui testam. liber. l. filia 28. §. Attia 1. ff. de condit. & demonstrat. l. unic. §. 1. C. de rei uxoris act. §. fuerat. Instit. de actionib. [l. si ex lapidinis 32. ff. de jure dot. l. si ipsa 18. ff. quod met. caus. l. proponebatur 76. ff. de judic. l. si eum 10. §. 1. si quis caution. l. 20. de acquirend. dom. l. 28. de novat. l. 26. de donat. inter vir. & uxor. l. qui fundum 87. §. qui filios 7. ff. ad L. Falcid. l. cum debere 33. ff. de servis. præd. urb. l. generalis

rali 32. §. beredis instituti 7. de usufruct. legat. l. 98. de v. s. ibidemque Goedd. num. 10. Andr. Tiraquell. de jure primogen. quest. 55. num. 1. Gail. de pignorat. cap. 11. num. 6.] cap. Ecclesia. il. 1. ubi glossa 1. vers. & est hic argum. ut lite pendente. Alex. conf. 88. Quod concurrere. numer. 4. vers. corrobore. lib. 1. quod duplicatur conf. 137. eod. libr. 1. Anchar. conf. 421. Premittendum. in princ. ubi ait, quod hæc regula est magistralis, Cravett. conf. 973. num. 2. cum seqq. Socin. reg. 34. plenè Decian. conf. 43. numer. 14. cum seqq. lib. 3. ubi infert ad plura, Everhard. in Topicis legal. loco 93. Petr. Andr. Gammar. in Dialect. legal. lib. 2. de loco subrogato 4. Tiraquell. de jure primogenit. quest. 49. num. 43. & in tract. le mort. p. 2. declar. 9. num. 28. Thom. de Thomasset. in floribus legum, regul. 289. Tob. Noni. ad §. sed neque heres. Institut. de testam. num. 5. Pichard. ad §. ex conditionali. num. 13. Institut. de verb. obligationib. Brunor. à Sole in locis communib. verb. subrogatum. Anton. Gabr. commun. l. 6. titul. de Regulis Jur. conclus. 2. [unde & surrogatus in alicujus locum ejusdem debet juris & conditionis, qualis est ille, in cujus locum subrogatus est, Bald. in l. Parabolani. 18. C. de Episcop. & Cleric. Berlich. 3. conclus. 41. n. 4. Cephal. 1. conf. 20. num. 2. & seqq.] Menoch. conf. 52. num. 68. & 158. & conf. 70. num. 10. & conf. 95. num. 50. & conf. 97. & num. 157. & conf. 211. numer. 70. & conf. 215. num. 151. & conf. 280. num. 12. & conf. 650. num. 9. & conf. 840. num. 40. & conf. 896. n. 3. & conf. 784. num. 12. ubi ait procedere, quando is, qui subrogatus est, æqualis est conditionibus, moribus & scientia cum eo, cui subrogatus est, Molin. de primogen. lib. 4. capite 4. num. 36. Petr. Surd. decision. 35. num. 9. & decision. 306. num. 5. & de aliment. titul. 9. quest. 27. num. 9. & conf. 26. num. 5. Escob. de ratiocin. comput. 15. num. 2. Monet. de decimis. cap. 9. num. 75. & de opt. canon. cap. 5. quest. 8. num. 146. Franc. Leo in thesauro fori Eccles. p. 2. cap. 4. n. 55. Mari. Anton. variar. resolut. l. 1. resolut. 111. n. 28. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gl. 5. §. 9. n. 99. Cardin. Tusch. pract. concl. tom. 7. lit. S. concl. 757. per totam. Marefc. var. resolut. l. 2. c. 8. n. 8. Giurba in consuetud. Messanen. c. 12. gl. 2. n. 9. Castil. controvers. l. 4. cap. 36. n. 51. cum seqq. & lib. 5. p. 2. cap. 89. num. 83. & 84. Joan. Maria. Novar. in prax. elect. & variat. fori. quest. 52. num. 8. & 9. sect. 1. & quest. forens. lib. 1. quest. 48. num. 6. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 624. num. 2. cum seqq. ubi num. 10. am-

pliat sive expressè, sive tacitè subrogatio fiat, & c. 706. num. 67. & c. 719. num. 9. ubi num. 10. extendit etiam in materia stricta & correctoria, & cap. 766. num. 37. & c. 769. & c. 791. num. 14. tom. 4. & c. 989. num. 23. tom. 5. Robles de represent. lib. 1. cap. 12. num. 18. & lib. 3. cap. 1. num. 7. & cap. 18. num. 31. Anell. Amat. conf. 60. num. 8. & conf. 81. num. 18. Joseph. Vela disceptat. forens. dissertat. 12. numer. 29. in fin. [quibus etiam add. Lud. Gomez. ad §. fuerat. institut. de actionib. ubi num. 5. eam extendit, quod nimirum locum etiam habeat in ultimis voluntatibus & actibus piis etiam respectu pœnæ, per ea quæ notantur in cap. tua nobis 17. de testam. & quæ traduntur à Bald. in l. si puellam. in verb. fiunt. C. si mancip. ita fuerit alien. & multis similibus hoc exornat Felin. in cap. cum accessissent. col. 7. vers. ex hoc dicto de const. & in c. cum dilecta. col. 16. vers. amplia 7. de rescript. add. Alex. in l. 1. §. hac actio. in Apostil. ad Bart. ff. si quis test. liber. esse juss. fuerit. unde per hanc infert Calc. conf. 11. incipiente quod non presumatur. col. 9. num. 15. quod sicuti peti potest supplementum, si minus legitima sit relictum, ita etiam possit peti suppletio dotis si minor data sit, ratione potissimum ea, quia dos surrogetur in locum legitima, per ib. allegata, & ea quæ probat Fabian. de Monte in repet. Aut. novissima, p. 8. col. 4. C. de inoff. test. qua de causa per hanc regulam ait Socin. conf. 112. incip. multum abunde. col. pen. vol. 2. quod stante statuto, contractus minorum non valeant, nisi in præsentia, & cum consensu consanguineorum, si per minorem procurator constituatur cum dicta solennitate, tunc procuratoris erit omnia observare, ad quæ ipse minor tenebatur, ex quo censetur subrogatus in locum, cui adstipulantur, & Joh. Baptist. de S. Severin. in repet. l. cunctos populos. pag. 14. col. 2. & in Autb. sacramenta puberum. C. si advers. vendit. Aretin. in l. mutum. colum. ult. ff. de acquirend. bered. Hyppolit. de Martil. in repet. rubr. C. de probat. col. 71. ita sicut creditor ex forma statuti potest facere capi debitorem personaliter, idem etiam poterit efficere cessionarius, qui utilis Dominus est, quia tali casu utile dominium surrogatur in locum directi, prout concludunt Bald. in l. per diversas, in 10. questione. Cod. de mandat. per text. §. in reliquum. vers. unde consequens in Autb. de bered. que ab intestat. Jafon in l. possideri. post Aretin. col. 1. n. 11. ff. de acquirend. poss. qvin

quin imò eam etiam procedere in surrogatione respectu nominis, ex l. filia 28. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. ubi eadem ancilla reputatur, ex quo nomen idem imponitur, annectit Dec. conf. 77. non levis. num. 3. part. 2. & in c. 1. col. 5. de prebend.]

Intellige subrogatum sapere naturam primordiale, non accidentalem ejus, in cuius locum subrogatur, text. in l. 48. §. ult. ff. de furt. ut declarant Surd. d. tit. 9. quest. 21. num. 22. [Socin. conf. 141. consideratis in 2. col. l. 1. & in tract. regul. 385. fall. 1. Jason in l. post dotem. col. 6. num. 28. ff. solut. matrim. per text. in l. item veniunt 20. §. cum prædiximus 4. ff. de petit. hered.] & ideo, quando dicitur subrogatum sapere naturam ejus, in cuius locum subrogatur cum omnibus qualitatibus & causis, intelligitur de naturali causa, non de accidentali, Beroi. conf. 71. num. 42. & seq. lib. 1. Card. Tusch. d. conclus. 757. num. 55. Et intellige etiam procedere in surrogatione legis, non hominis, ex Rimin. jun. conf. 18. num. 88. & conf. 113. num. 128. & seq. quem refert Card. Tusch. d. lit. S. concl. 757. num. 49. ubi num. 54. post Anchar. conf. 110. num. 3. (adde eundem conf. 420. num. 2.) subdit, subrogatum non sapere naturam ejus, cuius loco subrogatur, nisi vel in subsidium, vel quando subrogatio est in plenum jus. Intellige etiam, ut supra tetigimus, in princ. quando subrogatum habet qualitates ejus, in cuius locum subrogatur, quia si qualitas, vel unum ex requisitis necessariis subrogato deficiat, vel diversa inter utrumque datur qualitas, ejus naturam, in cuius locum subrogatur, non sapit, l. Lucius 14. ff. de fideicom. libert. Surd. conf. 31. n. 41. & conf. 138. num. 21. & conf. 143. num. 48. & conf. 269. num. 30. Polyd. Ripa observ. 250. Morot. conf. 49. numer. 3. Francisc. à Soula in l. femina. ff. de Reg. Jur. part. 1. num. 229. Joan. Maria. Novat. in praxi elect. & variat. fori. d. quest. 52. numer. 10. cum seqq. Didac. de Marino in addit. ad decis. Grammat. 108. num. 13. plenè Giurba in consil. criminal. 99. num. 13. ubi quod inter subrogatum, & eum, cui fit subrogatio, null'a esse debet differentia, nec diversa qualitas.

Primò limita, quando subrogatum fit ad rem diversæ naturæ, l. cum in fundo 78. §. si fundus 4. ibi, sed ita ut non vice corpus habeatur. ff. de jure dot. Surd. de aliment. tit. 5. quest. 1. num. 34. [Bart. in repet. l. pater filium. col. penultima. vers. dices tu. ff. de inoff. testament. Socin. in l. cum filio, in 14. col. de leg. 1. Roman. notat.

bili 225. Andr. Siculus in cap. ab Excommunicato. in 5. colum. num. 33. de rescript.] & quando non viget eadem qualitas in subrogato, l. 1. §. si quis autem. 13. de success. edict. Hartn. Pistor. 3. quest. 24. n. ult. imò repugnat, Rimin. jun. conf. 113. n. 129. quem refert Card. Tusch. d. lit. S. conclus. 757. n. 57. Francisc. à Soula in repet. l. femina. ff. de R. I. part. 1. n. 229. [quia tali casu non sapit naturam illius, in cuius locum surrogatur Alex. in cons. 107. visobemate, in 2. col. vers. est similis, in 3. volum. Felin. in cap. superbis, in 5. col. de accusat. facit quod voluit Bart. in l. si quis nec causam. ff. si cere. pet. ubi ait, quod in casu illius Legis, licet depositum surrogetur in locum mutui, non tamen regulatur secundum naturam mutui, ut accipiens teneatur de casu fortuito, ut si pecunia fuit data in sacculo, quo casu cum non fuit translatum dominium, ideo propter diversam qualitatem non sapit in hoc naturam mutui, ad idem facit text. in c. super questionem 27. §. si vero de offic. deleg. 1. Ubi si duo delegati Principis cum potestate subdelegantis, si unus alteri subdelegaverit vices suas, non poterit ille postea delegare propter qualitatem diversam.] vid. & Menoch. conf. 427. num. 8. [quod tamen argumentum ex diversitate seu diversa qualitate, surrogati facile refelli, tenet Carpozov. part. 3. consil. 13. defin. 30. num. 10. ubi exemplum & p. 2. consil. 12. defin. 2. n. 4. & 5.] Jadd. Robles d. lib. 1. cap. 12. num. 68. ubi ait hoc axioma non procedere, quando persona subrogata est diversi juris & conditionis illius, in cuius locum subrogatur. & num. 69. etiam limitat, quando cessat in persona subrogata illa qualitas, propter quam privilegium conceditur.

Secundò limita, ubi aliquid est specialiter attributum, tunc enim in eo subrogatum non sapit eandem naturam, nec surrogationis regula id extendit, quod fuit specialiter concessum, Surd. de aliment. tit. 9. quest. 21. num. 21. Dn. Barbof. in l. cum Prator. §. 1. num. 421. ff. de judic. [prout est in eo, cui mandata est jurisdictio, quia licet censeatur surrogatus in locum judicis ordinarii, tamen demandare jurisdictionem non potest sicut ordinarius, quia reperitur expressè dispositum, ut in l. more §. ff. de jurisdictione, Jacob. de Nigr. in l. fin. in 1. notab. ff. de offic. ejus cui mand. jurisd.]

Tertiò limita quod procedat, quando surrogatus totam prærogativam capit à subrogante, sive ab illo, in cuius locum subro-

subrogatur, secus verò si per prius saltem in habitu aliquid subrogato competeat, quia tali casu si surrogatio fiat respectu actus sive exercitii, regula non procedit, quia iudicatur illa potestas ut propria, non ut subrogata, Felin. ex dictis. Abbat. in cap. licet ex suscepto, in 2. col. vers. ex qua signa, de for. compet.]

Quartò limita, quando illud, in cuius locum fit subrogatio, esset extinctum, Rimin. jun. cons. 113. n. 121. Card. Tusch. dict. lit. S. conclus. 757. n. 56. [secus enim esset si actio prima duraret, quia esset potius accumulatio quàm surrogatio, Jas. in l. 9. ff. de reb. cred. colum. 7.]

Quintò limita in pœnalibus, secundum Seraphin. decis. 537. n. 4. Ant. Gabr. commun. tit. de R. I. conclus. 2. n. 29. Mari. Giurba d. cons. 96. n. 16.

Sextò limita in privilegiis, ut scribunt Azeved. l. 1. num. 27. tit. 1. lib. 6. novæ Recopil. Garc. Gironda de privileg. seu exempt. explicat. num. 1313.

[Limita septimò, quod procedat tantum in universalibus, secus in particularibus, Carpz. d. p. 3. cons. 30. de fin. 1. n. 12.]

Limita octavo, quando subest diversa ratio, l. 1. §. si quis 13. de success. edict.

Adde nonò, procedere hanc regulam in surrogatione immediata, non mediata, ut in feudo novo comparato ex distractione feudi antiqui, vid. Gothof. Anton. Disp. feud. 1. thes. 5. lit. B. n. 6.

Addit ultimò Decius adhuc duas, ut non procedat, ubi de personæ industria vel de materia jurisdictionis agitur in cap. si pro debilitate. col. 3. de offic. delegat. Nemo itaque unquam dicere ausus est surrogatum esse idem cum eo, in cuius locum surrogatum est, v. c. nemo dixit pretium, quod loco rei est, esse rem ipsam, Anton. Fab. in rat. dub. ad l. 34. de pecul. confer Cephal. d. cons. 10. n. 1. Hinc utres rei vel pretio surrogetur tantummodò in quatuor casibus receptum esse, traditur à gloss. in l. 1. verb. constitutum. C. si quis alteri vel sibi. nempe (1.) favore, vel Ecclesiæ, sicut proponis 8. C. de rei vindicat. (2.) vel pupilli, l. 2. C. quando ex fact. tut. l. Curator 3. C. arbitr. tutel. vel (3.) dotis, l. res 3. jur. dot. Welenb. i. cons. 38. num. 33. vel (4.) si uxor (quem casum Welenb. ibi non descripsit) marito donaverit pecuniam, illeque ex ista rem emerit, nec solvendo sit, datur enim tum mulieri utilis in rem actio, l. uxor marito 55. de donat. inter vir. & uxor. Quam ob rem cum his casibus illud sit speciale, intelligi potest in aliis contra esse, Welenb. d. loc.

& lib. 2. cons. 79. n. 13. Quod si ergo, verbi causa, res alicui hypothecata à domino rei vendatur, pretium loco rei non succedit, nec ego pretium petere possum, nisi res sit præscripta, vel aliter ruina, naufragio, incendio perempta, Berlich. 7. concl. 69. in fin. vid. & Welenb. i. cons. 38. n. 33. ubi in causa dotis hoc sublimitare videtur.

CAP. LXIX. Subscriptio.

Axioma I.

Subscribens consentire censetur subscriptis, l. emptor. 47. §. Lucius 1. ff. de pactis. l. fin. §. fin. autem dubium 2. vers. subscriptionem. Cod. de iure delib. l. sicut 8. §. non videtur. ff. quib. mod. pign. solv. cap. si quis 6. extr. de rebus Eccles. non alienand. Tiber. Decian. resp. 29. Philip. Matth. i. cons. 32. num. 16. per l. si ego 9. §. 3. ff. de jur. dot. l. contrati. 17. ibi: subscriptionem, C. de fide instrum. maxime si etiam sigillatio accedat, Bart. in l. que dotis. n. 7. & ibid. Roman. & Alex. n. 38. Et Jason n. 94. ff. solut. matr. Decius in cap. 2. n. 27. de fide instr. fit enim ea ad confirmationem eorum, quæ in scriptura reperiuntur, Johan. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de condu. apposit. super rubr. Regn. Sixtin. 2. Cons. Marp. 8. n. 12. Castrenf. cons. 116. n. 2. faciunt summopere notata Felin. in cap. 2. n. 2. de fide instr. ubi huius rationis respectu ait paria esse subscribere, privatæ scripturæ per alium scriptæ & manu suâ eam scribere, sive asserere, eam de manu suâ esse: cum nihil interfit, suâ manu quis instrumentum scribat, an verò subscribat, d. l. sicut. §. non videtur, quibus modis pignus solv. l. Gajus 39. ff. de pignorat. act. Angel. in l. si ita stipulatus. 126. §. Ebrýogonus 2. ff. de v. O. Bald. in Auth. contra qui propriam. vol. 2. vers. item quæro C. de non num. pecun. Innocent. in cap. quoniam contra. de probat. & ibid. Felin. n. 43. Menoch. de arbitr. judic. quasi. cas. 94. n. 14. ubi ait, subscriptionem representare totam scripturam, cui subijcitur, Vult. 3. Cons. Marp. 18. n. 79. quocirca quando quis semel subscripsit, ea subscriptio depositioni contrariæ etiam iurata & judicialiter factæ præfertur. Capyt. decis. Neapol. 192. num. pen. allegans ad hoc Aretin. in cap. per tuas, de probat. Imol. in cap. cum causam. de testib. Felin. in cap. cum tua, col. ult. eod. Vult. 1. Cons. Marp. 15. n. 152. ac proinde & subscribenti sigilloque suo corroboranti contractum vel negotium, quod illo invito fieri nequit, non tantum subscriptionem vel sigillationem, sed & solam dissimulationem nocere, ex l. fideiussor. 26. §. 1. de pign. l. 2. C. si res alien. pign. detur. l. sape 53. de re judic. deducunt. Goedd. 1. Cons. Marp. 25. n. 151. & cons. 26. num. 6. Costal. ad l. Gajus 39. ff. de pignorat. act. cum subscriptione contractus muniatur ac probetur, d. l. sicut 8. §. non videtur. & l. 17. verb. subscriptione partium confirmata. C. de fid. instrum. Wel. cons. 131. ubi latè num. 3. pag. 656.

Limita,

Limita, nisi aliquis præsens esset, & subscriberet actui, qui se invito fieri posset, quo casu eum consensisse non continuo dicendus est, ut cum venditur res mea, quæ etiam me contradicente vendi potest, *l. rem alienam 41. ff. de pignor. act.* neque etiam ex eo actu probationis transferretur in subscribentem, Bald. *ibid.* vel nisi subscriptio fieret, non lectis aut intellectis verbis instrumenti, *l. ult. C. plus val. quod agitur, quam quod simulat. concip. l. de his 6. ff. de transact.* vel nisi subscriberet in contractu rem suam putans esse alienam, *l. Titius 3. ff. de rescind. vendit.* vel nisi se actui ut testis subscriberet, *l. Titia 34. §. Lucium 2. de legat. 2. l. Gajus Sejus 39. de pign. act.* vide Joh. Sandæum lib. 3. *decis. tit. 5. desin. 8.*

II.

Sine subscriptione sigillum etiam publicum fidem non facit, Molin. in *consuetud. Paris. rubr. de feud. §. 8. num. 13. pag. 177.* cum nihil per se loquatur, mutumque testimonium (quod nullum est) sine subscriptione vel æquipollente habeatur, Wesenb. *conf. 12. num. 50. §. 51. ex Baldo. ad l. falsus in fin. C. de furt. Bart. in proam. Digest. §. ad l. ad testium 22. §. si quis. ff. de his qui testam. fac. poss. vid. Gœdd. ad l. 39. ff. de V. §. numer. 3.*

III.

Subscriptio idem operatur, quod holographum, *§. 1. vers. instrumenta. Inst. de V. O. l. si ita stipulatus 126. §. 2. ibidemque Jalon de V. O. Reusner. vol. 2. de testam. part. 1. cap. 4. num. 14. §. 15.* subscribens enim censetur virtualiter omnia scripsisse, quæ subscripsit, Julius Clarus *§. testamentum. quæst. 14. num. 1. §. ibidem additionator. latè Dauth. ad l. 21. §. ex imperfecto. num. 28. Cod. de testam. pag. mibi 444. vid. tamen Everhardum libr. 1. consil. 13. n. 49. §. seqq.*

CAP. LXX. Substantia, Substantialia.

Axioma I.

Substantia alicujus actus ex solo temporis cursu non præsumitur, quæ ex re ipsa non appareret, *l. nullo 24. C. de rei vindic. l. diutina 4. C. de præscript. long. temp. Modestini. Pistor. conf. 25. num. 20. vol. 2. Gœdd. 1. Consil. Marp. conf. 28. num. 286.*

II.

Substantiâ deficiente, deficit omne accedens ac totus effectus *l. 1. C. de condit. ob caus.* neque etiam ea præsumitur, sed declarari debet, ut latè docet Masc. de *probat. concl. 1415.* vide & Honthem. 2. de *art. Notar. cap. 1. num. 2. §. 3.* ubi itaque substantialia contractus remouentur, remouus etiam ipse contractus esse dicitur, Salicetus in *Authent. Sacramentum puerum. num. 10. C. si advers. vendit. Nicol. Everhard. in loc. Topic. à defectu forma. per. l. Non codicillum 14. C. de testam. l. cum manus a 80 §. fin. ff. de contr. empt. Vult. 3. conf. Marp. 18. num. 7. Wesenb. consil. 327. num. 40. pag. 632.*

III.

Substantia & natura à se invicem distinguuntur, Kubach. *pag. 383.* Ut enim in aliis rebus, maxime apud Græcos, substantia, persona intelligitur, non natura, Isidor. 7. *cap. 4.* ita in contractibus, qui suam naturam habent & substantiam, hæc variare videmus. Alia igitur est substantia, atque alia natura emptionis; substantia enim emptionis ex pretio consistit, *l. 72. de contrab. empt. l. si non donationis 13. C. eod. tit. quem admodum & res, l. nec emptio 8. ff. de contr. empt.* Evictio verò est de natura emptionis, seu ex his, quæ insunt naturaliter, *l. ex emptio 11. in princ. de action. empt.* atque ita ex cæteris venditionis, *l. si duo 13. §. si quis 3. de jurejur. ita duplæ cautio est ex natura emptionis l. quod si nolit 21. 20. §. quia. de adil. edict. & est ex his, quæ sunt adminicula emptionis, d. l. 72. atque sic nec evictio, nec duplæ cautio de substantia emptionis erunt. Pacta itaque, quæ fiunt contra substantiam, immutant contractum, verbi gratia, ne pretium rei venditæ detur, rei venditæ dominium in accipientem transeat, *l. 55. l. 80. §. ult. ff. de contrab. emptio.* ea verò, quæ fiunt citra substantiam, verbi gratia, si pretium rei venditæ augetur vel minuitur, *dist. l. 72.* licet sint contra naturam contractus, fieri queunt, *l. 7. §. 2. de pact. l. 5. §. 4. de præscript. verb. verbi causa, ne duplæ cautio præstetur, d. l. 21. ne venditor de evictione teneatur, vide Eman. Merill. lib. 3. observat. 23.**

CAP. LXXI. Substitutio. Substitutus.

Axioma I.

Substitutio potentior & efficacior censetur quam jus accrescendi, *l. 2. §. si duo 8. ff. de bon. poss. §. si secund. tabul. l. 1. §. in primis 3. §. pro secundo 4. C. de caduc. toll. Alex. Imol. ad l. 57. num. 24. ff. ad SC. Trebell. Novell. 1. §. si quis autem. vers. si verò institutio. Auth. hoc. amplius. C. de fideicom. §. ratio, quia substitutus admittitur ex voluntate & dispositione defuncti expressa, conjunctus verò & jus accrescendi habens ex nuda conjecturata & tacita mente defuncti, Dd. in *l. un. C. quand. non petent. pare. Gomez. lib. 1. var. resolut. cap. 3. num. 26.**

Limita, nisi ex præsumpta voluntate appareat, voluisse præferri conjunctum substituto, *l. quidam 30. ubi Bart. ff. de vulg. substit. idem in d. l. 2. §. si ff. de bonor. poss. §. secund. tabul. vel quando substitutio esset copulative seu conjunctim facta, quia tunc ille, qui adivit, habebit partes aliorum per jus accrescendi, & excludetur substitutus per ejus additionem, Bart. in *l. 1. in pr. q. 2. q. 5. in princ. ff. de vulg. substit. vel quando institutos & sic conjunctos in institutione testator ad invicem substituit, tunc enim talis substitutio jus accrescendi non impedit, Baldus in *Lunic. Cod. quand. non petent. part. Socin. in tract. fallent. 219. 479.***

II.

Substitutio in unum tantum casum concepta, (Dd) ad

ad alium extendi non potest. *l. si ita quis 21. l. si mater 23. §. 1. ff. de vulg. & pupill. substit.* Substitutiones enim strictè accipiuntur, ut de una ad aliam personam porrigi non debeant, prout respondent Decian. *respons. 2. num. 61. lib. 2. Cravett. conf. 98. num. 5. Corn. conf. 119. col. 6. lit. O. vol. 2. & conf. 276. col. 3. lit. F. vol. 3. cum expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil operetur, l. si in diem 46. ff. de condit. & demonstr. l. hæc verba 3. ff. de legat. 1. l. non rectè 3. C. de fideiuss. Ludov. Roman. *conf. 56. num. 3.**

Limita, nisi ob eandem rationem & verisimilem mentem testatoris possit extendi ad casum etiam non expressum, & personas in dispositione non nominatas, *l. cum proponas 3. C. de hered. instit.* Cravett. *conf. 326. numer. 2. Decian. resp. 1. n. 158. lib. 1.* Ubi hoc adeo verum esse ait, ut ad contrarios etiam casus ob eandem mentem extendatur, per regulam, quod quodocunque casus secundum literam non est expressus, sed omissus, & tamen eadem ratio & æquitas in omisso, quæ in expresso subest, non expressum pro omisso haberi non debet, prout in terminis substitutionis trad. Bald. *in l. mater. C. de instit. & substit.* & post eum Cravett. *conf. 326. num. 9. adde & Regner. Sixtin. 2. conf. Marpurg. 17. numer. 43.*

III.

Quoties hereditas immediatè capitur à testatore, toties substitutio est directà: Quoties verò capitur de manu illius, qui institutus heres est, toties est substitutio fideicommissaria seu obliqua. Ratio hujus divisionis est, ut per istam eò melius jura substitutionum declarentur. *vid. Carpz. P. 3. Conf. 8. def. 8. n. 3.*

IV.

Quoties institui sibi invicem simpliciter substituti sunt, toties eas partes in substitutione capiunt, quas habent in institutione *l. 24. ff. de vulg. & pupill. substit.* quia testator eatenus dilexisse videtur substitutos, quatenus dilexit institutos. Exemplum est in *d. l. 24.*

Limita, nisi de alià testatoris mente evidenter constet, *d. l. 24. Conf. Stryck. in annot. ad Instit. de substit. §. 2.*

V.

Quoties quis substituitur in casum deficientis heredis, si scilicet heres esse nolit vel non possit, toties substitutio est vulgaris *pr. Instit. de vulg. substit.* quia hæc vulgariter fit, seu vulgari & communi modo *l. 4. §. 2. ff. eod.*

VI.

Quoties unus casus in substitutione vulgari expressus, toties tacite continetur alter. Quia eadem est ratio in casu omisso, quæ est in casu expresso, ut scilicet defunctus heredem habeat: ad utrumque ergo casum testator videtur respexisse. Hinc sub expresso casu voluntatis continetur etiam casus impotentie. *Gomez. Lib. 1. Var. Resol. cap. 3. n. 10.*

Amplia, ut etiam procedat in pupillari substitutione. Ita sub expressa vulgari continetur pupillaris tacita, & sub hac etiam illa *l. 4. de vulg. & pupill. substit. ibique gloss. & DD.*

VII.

Quoties ab instituto heredem adita est hereditas, toties expirat substitutio vulgaris *l. 5. C. de impub. & al. substit.* quia sic deficit conditio, sub qua facta erat substitutio, scilicet si heres non erit.

Limita, ut procedat (1.) nisi aditio rescindatur per restitutionem in integrum, ubi locus sit substituto *l. 7. §. 10. ff. de minor. (2.)* nisi heres acquisitâ hereditate nolit implere voluntatem defuncti; sic enim substituto, qui de implenda voluntate defuncti cavet, deferretur hereditas, *Auth. Hoc amplius. C. de fideicommiss.*

VIII.

Quoties impuberi in ullum casum, si intra pubertatem decesserit, substituitur, toties substitutio est pupillaris. Quia pupillo per eam substituitur, quippe qui post mortem patris fit sui juris.

IX.

Quò ordine ab intestato succeditur, eo ordine etiam exemplariter substituitur. Quia hoc humanitatis ratio exigit, quâ nititur exemplaris substitutio. Ergo hodie exemplariter substituendi, (1.) liberi, (2.) parentes, (3.) fratres.

Limita; ut tamen sufficiat, modò substituatur quoad legitimam. Hæc tamen illis tantum debetur.

X.

Substitutio pupillaris expressa continet sub se tacitam vulgarem, *l. quamvis 4. C. de impub. & alior. substit.* *DD. in l. 2. ff. de vulg. substit.* sub qua vulgari continentur omnes casus, per quos institutus heres non fit, *l. 3. in fin. ff. de liber. & posthum. DD. in l. 1. ff. de vulg. substit.* eamque exemplis exornant *Imol. in cap. Raynautius. extra. de testam. & in l. qui habet. ff. de vulg. substit.* *Johann. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de secund. nupt. ad rubr. quem sequuntur Bart. Bald. & Alberic. in Auth. hoc locum. Cod. de secund. nupt. Calcagnin. conf. 103. Castrensi. conf. 89. incip. dubitatio vertitur. num. 2. lib. 1. quin imò quod vulgaris in casum mortis extendatur ad casum repudiationis, respondent Paris. *conf. 19. incipient. ad resolutionem. num. 175. lib. 2. Fulgos. in l. fin. col. 2. C. de instit. & substit.* Hinc substitutionem factam post mortem filiorum purificari, filiis non natis perhibent Socin. *sen. conf. 52. lib. 1. Socin. jun. conf. 181. num. 44. lib. 2. Curt. sen. conf. 51. num. 28. Paris. conf. 70. n. 20. lib. 2. Decius conf. 227. Alciat. conf. 494. n. 11.* Quapropter si quis, verbi causa, constituerit posthumum nasciturum, eique substituerit Cajum sub conditione, si heres erit, & in pupillari ætate decesserit, admitteatur quoque substitutus in casu, quo institutus natus non fuerit, *Dec. in l. 1. num. 14. limit. 3. ff. de vulg. substit.* cui ad stipulatur etiam Bart. *in d. l. 1. n. 33. eod.* ubi ait, quod si substitutio facta est ventri, partus autem non nascatur, substitutus admitteatur, his add. & Guilhelm. de Cun. *in l. precibus. C. de impub. substit.* *Steph. Bertrand. conf. 174. incip. nemini dubium. n. 30. lib. 3. Bero. conf. 102. n. 18. Decian. conf. 10. numer. 60. cum segg. libr. 1. Alciat. in l. commo. diffinit.**

diffin. num. 21. de liber. & posth. & in tr. de V. S. lib. 3. p. 2. & conf. 250. n. 6. conf. 494. n. 11. Bursat. conf. 19. n. 13. lib. 1. Corn. conf. 276. lib. 3. Valent. Forster. 1. conf. Marp. 8. n. 11. Curt. sen. conf. 72. incip. Dominus Ludovicus. col. pen. in princ. & conf. 81. col. pen. Vigilius in §. 1. vers. & ipsi filio. num. 20. Insi. de pupill. substitit.

XI.

Substitutio sibi ipsi fieri non potest. *l. filiumfam. 27. in princ. quando dies legat. cod. l. planè 94. §. si cui 2. l. legatum 116. §. heredi 1. ff. de legat. 1. Cephal. conf. 37. n. 25. Bertaz. 1. conf. decis. 51. n. 36.*

XII.

Is, qui suscipit vicem alterius, non propterea ipsi par est dignitate, licet ejus iuribus utatur, quando scil. in perpetuum ei subrogatus est, non quando ad tempus ejus vices gerit, ubi tamen aliquibus privilegiis utitur. *Brunnem. C. de Comit. rei milit.*

XIII.

Qui per substitutum servit, gaudet iisdem privilegiis, quibus gauderet, si in propria persona serviret. *l. 64. C. de Decur.*

Declara: hoc obtinet tantum in dignitatibus, non in aliis Collegiis. *Brunnem. C. de Comit. rei milit. in fin.*

XIV.

Qui ob morbum vel senium alium substituere potest, substituit sub periculo suarum facultatum. *l. 1. C. de prapof. agent. debetque substituere idoneum ejusdemque scrinii, id est, ejusdem juris & conditionis. e. g. Doctor Doctorem, non scholarem, quantumcunque sufficientem, artificem artificem, alias nulla esset subrogatio, & quod gestum est, non subsistit, quamvis ad tempus tantum sit furrogatus. Perez. C. de prapof. agent. n. 3. seq.*

XV.

Facilius ei permittendus est substitutus, quem præcedentia merita commendant. *Brunnem. C. de prapof. agent. col. 1. n. 1.*

CAP. LXXII.
Subtilitas.

Axioma I.

Subtilitas juris neminem debet damno afficere, *l. 3. ff. de separar. aliquando enim subtilitas legalis (hoc est, ad causas publicas comparata) minutarum nomine eluditur, Nov. 136. c. 4. in fin. ac proinde sola juris subtilitate obstricti, doli exceptione uti possunt. l. si quis 36. de V. O. Hinc de nimium subtilibus inferit Barth. Blarer, l. diffamari C. de ingenuis manumiss. in præfat. ad lect. quod plerumque decidere soleant femoralia, Confer Ernest. Cothman, vol. 3. respons. 80. n. 223. Unde & Hieron. de Cavallos in specul. aureo commun. opin. contra communem. quest. 101. num. 25. pag. 120. rotat: Lucrosa & practicabilia appetenda esse, non verò subtilia & parum fructuosa, & Aleman. consule. 8. princip. 1. p. 37. ubi nescio quis ad marginem in exemplari meo, quod à veteramentario coëmi, verba hæc adscripserit: UBI MANET HONESTUM, A-*

MICE? Cavendum itaque, ne dum nimia subtilitate utimur, (circa res pupillares) ipsa subtilitas ad perniciem (eorum) revertatur, monet *l. sancimus 7. in princ. C. ad SC. Trebellian.* Interim tamen Legista debet novisse subtilia, ne dicatur claudicare ejus scientia, *Zaf. in repetit. l. 31. §. 1. de reb. cred. & ex eo Schummius in Comment. MS. ibid.* Atque eò trahunt vulgaram versionem, *Novell. 89. cap. 12. §. ult. ibi: oportet per omnem viam subtilitatem simulque pietatem transire: quanquam ibi Imperator aliter sentiat & loquatur.* Unde ipse Cothman. alibi (*respons. Academ. 1. num. 453.*) ait subtilitatum contemptores esse stultos allegando *l. Lucius Titius 88. §. ult. verb. diligentiam, de legat. 2.* Hinc etiam judici incumbit cum omni subtilitate in causam inquirere. *l. properandum 13. §. fin autem 3. C. de judic. l. 11. Cod. eod.* Legislatoris etiam est sancire subtiliore tractatu habito, *l. 15. C. de legit. hered. quod enim legitur, judicem aliquando non subtiliter cognoscere debere, l. 1. C. ut in possess. legat. vox subtiliter idem quod summatim notat.*

Conciliationis tamen loco hîc notari potest distinctio subtilitatis, qua distingui solet inter rationabilem, quæ ad juris interpretationem confert, quæ necessaria est, & non contemnenda, *l. unic. C. de professor. qui in urbe Constantinopol. docent. ibi: interpretandi subtilitatem, l. 2. §. 15. C. de V. I. E. l. 10. §. plurium. de question. & inter captiosam, quæ ad simplices decipiendos tendit. Atque hanc frangere prudentium auctoritatem, not. l. 5. de transactionib. cap. de quibus. distinct. 20. quia hæc in perniciem deducit, l. sancimus 7. Cod. ad SC. Trebellian. post Lucam de Penna Reincking. lib. 2. class. 2. cap. 11. numer. 42. vid. omnino tract. nostrum de jure Cerevisiar. in præfat.*

II.

SUBTILITAS nimia veritatem lædit, *Decius conf. 666. Visa copia. circa fin. Gemmin. conf. 49. super isto puncto. numer. 4. vers. nam subtilitas, Roman. conf. 301. In proposita. num. 15. vers. secundo demonstro. [& pietas eam subvertit, Anton. Faber in Cod. lib. 5. tit. 21. defin. 1. num. 7. Carp-zovius part. 2. constit. 11. defin. 11. num. 5.] & voluntates contrahentium subvertit, l. 1. C. ut action. ab herede, vel contra heredem. [& iniquam juris differentiam, l. Lege 12. Tabularum 14. Cod. de legitim. hered.] & errorem inducit, l. si servum 91. de V. O. Baldus in proem. Decretal. incip. Initium. circa fin. Roman. ubi supra. [Baldus in l. precibus. num. 23. de impub. & aliis substit. per l. ille aut ille 12. §. cum in verbis 1. de legat. 3. idem conf. 226. num. 1. ad fin. vol. 1. & conf. 280. vers. & idem disputando. volum. 4. Pantfchman. 2. pract. quest. 13. n. 87.] Rolandus à Valle conf. 55. numer. 7. lib. 1. ubi ait, quod in rebus clavis subtilizatio est errorem querere, & ideo illa*

(D d) 2

non

non est curanda in foro Ecclesiastico, ex quo de mente constat, *cap. dilecti 6. de judic. Federic. de Senis conf. 158. Reverende Pater. in princ.* maxime in causis beneficialibus, Ancharan. *conf. 295. Pro clariori. in fin.* [Unde, quod dici solet, iudicantem oportere cuncta rimari, *cap. iudicantem 30. quest. 5.* intelligi debet absque nimia subtilitate, quia, ut ibi glossa subiungit, iudex in omnibus non debet esse curiosus, & hoc idem affirmavit Alberic. *in l. sancimus. Cod. ad SC. Trebell.* ubi ait, quod multi ex nimia subtilitate decipiantur, cum qui nimis subtilizat, seipsum frangat, ut de Baldo dixit Jason *in l. edita 3. C. de eden. & Aristides ob nimiam iustitiam fuerit expulsus.* Lucas de Penna *in l. praecept 3. col. 2. Cod. de Canon. largition. lib. 10.* Ideoque in jure Canonico tales Legum subtilitates non curari, post gl. sing. *in cap. suscitata. verb. Monasterium. de in integr. restit. ex cap. licet. de probat. retulit Gylman. tom. 2. part. 2. vot. 11. n. 8.* Quapropter tales subtilitates à iudicibus non facile admittendae, juxta praeceptum JCTi *in l. sicut 8. §. si debitori 6. ff. quibus modis pign. solv. & quae notantur in cap. dilecti. de judic.* sed potius imitandum exemplum Javoleni *in l. quisquis 116. de V. S. qui reprobatà opinione Labeonis, verborum subtili interpretatione nitentis, sententiam Proculi mentem disponentis considerantis amplexus est, cum optimum sit, non propriam verborum significationem servare, sive (ut alii legunt) scrutari, sed imprimis quid disponens demonstrare voluit, l. cum de 18. §. item 3. ff. de fund. instr. Hartm. Pistor. 1. quest. 26. n. 27. ne ex nimia subtilitate voluntates contrahentium intervertantur, contra textum l. 1. Cod. ut action. ab hered. ibi: ne propter nimiam subtilitatem &c. fac. text. in l. in conventionibus 28. de V. S. quam tamen tolerari in disputando, non iudicando, testis est Bald. in l. veteris 13. C. de contrab. stipulat. Unde subtilitas illa ut perniciosa detestanda est, per quam testamenta solemniter condita, ab his, qui jus condendi testamenta habent, subvertentur, Signorol. *conf. 159. per l. final. Cod. de impub. substitut. Wesenb. conf. 85. n. 47. per l. 1. C. de sacros. Eccles. l. cum necessitatem 18. C. de fideicommiss. Joh. Goedd. lib. 3. Conf. Marpurg. conf. 27. n. 41. ne, ut Imperator monet, dum nimia scrupulositate seu subtilitate circa praetermissa conditionis verba utimur, voluntas testatoris defraudetur, l. si quis hered. 7. Cod. de**

insit. & substit. Wesenb. 2. conf. 94. n. 9. adde & ea, quae contra nimis subtilizantes scribit Neviz. *lib. 5. Sylv. nupt. n. 67. pag. 5.* unde & interpretatio nimis subtilis potius verborum lucratio, quam interpretatio dicitur, Baldus *in l. omne verbum C. de Legat.*

CAP. LXXIII. Successio, Successor.

Axioma I.

Quamdiu locus est successioni ex testamento, ab intestato hereditas non debetur, *l. quamdiu 3. ff. de acquir. hered. l. quamdiu 69. cod. l. 3. in fin. l. 37. de hered. instit. l. 4. de injust. & irrit. testam. l. 19. §. 1. ff. de condit. & demonstr. l. 3. §. 2. de post. sess. secund. tab. l. 5. C. de imp. subst.*

Intellige verum, quando testamentum rite & secundum leges conditum est, §. 2. *Instit. de hered. quae ab intest. defer. ibi: aut non jure fecit. l. Si unus 12. C. de testam. vid. Vult. 1. conf. Marp. 21. n. 27.*

II.

Quoties vel ab initio vel ex eventu Testamentum deficit, toties ab intestato succeditur, quia cessante provisione hominis incipit provisio legis. Ita ergo si testamentum vel plane non factum, ubi tamen à defuncto fieri poterat, vel factum quidem, sed non jure, aut postea ruptum vel destitutum, successioni ab intestato locus est, *pr. Instit. de hered. quae ab intest.*

III.

Quoties ex descendantibus aliquis superest, toties nemo ex ascendentibus seu collateralibus admittitur, quia hereditas ambulat cum sanguine & ad commune parentum votum magis descendit quam ascendit, *l. 7. in fin. ff. si Tab. Testam. null. extab.*

Limita, ut procedat in descendantibus legitimis.

IV.

Quotocunque gradu descendentes sint, omnes ad successionem admittuntur, si nemo ex eorum parentibus superest. Quia ob jus representationis omnes in pari gradu reputantur, adeoque succedunt ex jure transmissio seu jure sanguinis.

V.

Quacunque ratione concurrunt descendentes, semper succedunt in stirpes. Ratio iterum consistit in jure representationis: hinc etiam si soli ad sint nepotes vel soli pronepotes, succedunt tamen in stirpes.

Limita, ut procedat, si ascendenti succedatur, secus si collateraliter. Nam fratrum filii soli, i. e. non concurrentibus fratribus extantibus, in capita succedunt, non in stirpes. *Rec. Imp. Spirens. de Anno 1529. §. item als bis hero.*

VI.

Quoties diversorum matrimoniorum liberi concurrunt, toties illa quisque praecipue capiti quae defuncti

defunctus à suo parente jure usufructus percepit, non quæ jure proprietatis: In reliquis succedunt æqualiter. Quia in illis proprietates remanent penes liberos, ergo mortuo illo, cui usufructus competeat, revertitur usufructus ad liberos istius matrimonii. Hæc verò cum pleno jure patri sint acquisita, ad liberos æqualiter transmittuntur. Hinc igitur, cum hodiè portio statutaria pleno jure acquiratur superstiti conjugi, in illa succedent liberi utriusque matrimonii æqualiter. *Conf. Stryck. Tract. de success. ab intest. Dissert. 1. cap. 2. §. 6.*

Limita: ut hoc non procedat in privignis, quippe quorum in successione nulla habetur ratio, l. 3. C. Communia de success.

VII.

Quoties legitimatio per subsequens matrimonium facta, toties legitimati eodem plane jure cum legitimis succedunt. Quia matrimonium subsequens purgat omnia vitia antecedentia. *cap. tanta. 6. extra. qui filii sint legitimi.*

Limita: modò legitimati nati sint ex tali muliere, cum quæ tunc temporis prohibitum non erat matrimonium, *Nov. 89. cap. 8.*

VIII.

Quoties legitimatio per Rescriptum principis facta ante liberorum legitimorum existentiam, toties legitimati æquali jure cum his succedunt, quia sic legitimatis jus est quæsitum, nec quicquid juris auferatur legitimis.

IX.

Quoties legitimatio per rescriptum Principis facta post liberorum legitimorum existentiam, toties non succedunt legitimati, quia legitimi antea nati jus quæsitum habent, quod ipsis à principe ablatum in dubio non censetur. *l. nec acquir. 4. C. de emancip. liber.*

Limita, nisi princeps in specie hoc expresserit per clausulam *NON OBSTANTE*. *Conf. Stryck. de success. ab intest. Dissert. 1. cap. 2. §. 74.*

X.

Quoties de successione maternæ lineæ seu rectæ seu collateralis quæritur, toties naturales & spurii æqualiter cum legitimis succedunt. *§. 3. Instit. ad Scutum orphit.* quia ratione matris etiam sunt legitimi, cum in matre, quæ semper certa est, omnis ratio illegitimitatis cesset.

Limita: ut non procedat in matre illustri, si alios liberos legitimis habeat.

XI.

Quoties agitur de successione lineæ paternæ, toties illegitimè nati non succedunt. *Nov. 89. cap. 12. §. 6.*

Ratio: quia pater est incertus; certus enim est is, quem justæ nuptiæ demonstrant.

Limita: ut non procedat (1.) quoad alimenta. (2.) si pater non habeat liberos nec uxorem, tunc enim succedunt in sextantem.

XII.

Quoties de successione ascendentium quæritur, toties proximior semper excludit remotiorem. *Nov. 118. Cap. 2. in pr.* quia inter ascendentes non est locus representationis, utpote qui sanguinem non ducunt à descendantibus. Ita ergo mater excludit avum, avus proavum, &c.

XIII.

Quoties parentes plures disparis numeri soli concurrunt, toties succedunt in lineas, aliàs in capita, si scilicet cum collateralibus concurrant. Quia enim jus Representationis hic cessat, cessat quoque successio in stirpes. Inde linearis vocari solet hæc successio. Ita si in lineâ paternâ adsit avus, in maternâ avus & avia, in duas partes hereditas dividitur.

Amplia: ut procedat in tantum, ut ne quidem origo bonorum, & unde provenierint, attendatur. *Stryck. de success. ab intest. Dissert. 2. cap. 1. §. 21.*

XIV.

Quoties in lineâ collateraliali adsunt Germani Germanorumque liberi, toties cum ascendentibus concurrunt. Fratrum verò nepotes excluduntur, quia jus representationis in collateralibus ultra fratrum filios non extenditur. *Ausb. post fratres fratrumque. §. c. C. de Legit. hered.*

Limita: ut cum ascendentibus admittantur non nisi Germani: uterini enim & consanguinei ab ascendentibus excluduntur.

XV.

Quotocunque gradu ascendentes sint, nunquam à collateralibus excluduntur. Nam in successione prior semper & potior ratio habenda ascendentium ob vinculum gratitudinis, quam ipsis debent descendentes.

XVI.

Quotiescunque ascendentes aut fratres Germani Germanorumque liberi adsunt, toties unilaterales non admittuntur. Pro illis enim ratio gratitudinis, pro his duplicitas vinculi militat.

XVII.

Quoties fratrum filii cum fratribus vel ascendentibus defuncti concurrunt, toties succedunt jure representationis seu in stirpes.

Amplia, ut procedat etiam tunc, quando fratrum filii cum fratribus unilateralibus concurrunt; nam & sic jure representationis, & consequenter in stirpes succedunt, quia alioquin ab unilateralibus ob gradus proximitatem excluderentur. *Nov. 118. cap. 3. vers. unde Consequens.*

XVIII.

Quoties fratrum filii soli sunt, toties non succedunt jure representationis, sed in capita. vid. *Consil. Caroli V. de An. 1529. d. 23. April.* Quia sic non jure transmissio sed proprio vocantur, cum jus representationis illis eo saltem casu concessum, si cum aliis fratribus aut ascendentibus concurrant.

Amplia, ut etiam tunc in capita succedant, cum soli sunt, & patrum, qui adest, excludit, quia adhuc succedunt jure proprio. *Stryck. de success. ab intest. Dissert. 3. cap. 1. §. 15.*

Limita: ut aliud sit, si fratrum filii succedant in contractum defuncti, sic enim jure transmissio succedunt in stirpes.

XIX.

Quoties nulli fratres fratrumque liberi adsunt, toties indistinctè succedit proximior, ita ut nec representatio, nec duplicitas vinculi, nec distinctio bonorū amplius attendatur. Quia causa successionis collateralium est conjunctio sanguinis cum

(D d) 3

defun-

defuncto: quō magis ergo quis alteri conjunctus, eō magis succedere debet.

Limita: nisi quis ex patre & matre consobrinus esset, ut si duo fratres duas duxissent sorores. Quod tamen cum ex jure civili probari non possit, à Facultate Juridicā Viadrinā aliquando rejectum & contrarium responsum fuit. *Brunnem. cent. 2. decis. 26.*

XX.

Quocunque casu filius succedit patri, eo casu pater succedit filio, quia jura successionum sunt reciproca, l. ii. de legit. hered.

Limita, ut non procedat in adoptione minus plenā; nam in illā filius succedit patri, sed non pater filio, quia ad patrem nullum jus devolutum.

XXI.

Quoties vidua in successione concurret cum liberis, toties jure communi tantum capit suæ portionis usumfructum, *Nov. 117. cap. 5. ne alioquin liberi nimium lædantur*, & quia uxori per usumfructum jam satis prospectum de necessariis vitæ subsidiiis.

Limita: modò liberi ex eodem matrimonio fuerint geniti. *d. Novell. 117. cap. 5. ibi: si verò talis mulier filios ex eo non habuerit.*

XXII.

Quoties vidua concurret cum aliis sanguine junctis, toties proprietatem consequitur. Quia hoc in casu major favor est uxoris quàm in priori, hinc etiam majus beneficium eidem tributum. Hinc igitur etiam tunc, quando cum parentibus concurret, plenam proprietatem consequitur uxor. *Brunnem. ad Auth. præterea. C. unde vir & uxor.*

Limita, ut aliud sit in portione statutariā. vid. **PORTIO STATUTARIA.**

XXIII.

Successionis ubi eadem est ratio, omnes æqualiter succedunt, l. 2. Titio 108. ibiq. gl. ad verb. reddi ff. de P. O. cap. scire debet 8. dist. 76. Quando enim plures unā oratione junguntur, debent pariformiter esse juncti, l. de jea 20. §. 2. ubi Bart. de fund. instruct. l. si legatarius 8. §. fin. ubi Bart. de leg. 3. gloss. in l. liber homo. §. Titius. ff. de hered. institut. per regulam, quod una determinatio, respiciens plura, æqualiter determinet, l. jam hoc jure 4. in princ. ff. de vulg. substitut. ubi Jason num. 8. & l. Lucius. n. 3. eod. tit. ac proinde ita vocati etiam in successione æqualiter admitti debent, Jason in l. si pater. n. 8. de vulg. substitut. l. quidam relegatus 5. §. fin. de rebus dub. l. interdum 13. in princ. de hered. institut. ubi aperte dicitur, quando collectivè vocati, pariter vocantur & copulative cum nominatim vocatis, quod tunc in æquales partes succedant. Henning. Gøden. conf. 22. de simultan. investit. Exemplum elegans vide in l. Lucius 88. §. Lucius 6. de Legat. 2. ubi casus clarius quando uni de familiā relinquitur nominatim, & aliis nomine collectivò, omnes nihilominus pariter ad æquales portiones vocantur, cujus rei aliam rationem reddi non posse ait Castrensi. add. §. Lucius d. t. nisi quod par affectus videatur fuisse testatoris erga omnes: & quod in omnibus ejusdem familiæ ea-

dem sit ratio & par affectus disponentis, qui vulrem in familia remanere, & omnes de familiā honorare: ideoque magis attendenda ejus voluntas & sententia, ac paritas rationis, quàm verborum contextus, ac proinde æqualiter & paribus portionibus omnes & singuli æquali affectione & præsumpta disponentis sententia censeantur honorati, prout eleganter post Aretium exponit Jason in l. si pater. de vulg. & pupill. substitut. num. 8.

Excipe, nisi alia voluntatis testatoris conjectura, utpote quæ colligi ex subtilitate verborum collectivè aut distributivè positorum potest, contrarium doceri queat. Bart. in l. si servus communis per tot. ff. de stipul. servor. quem sequitur Castrensi. in d. l. Lucius. §. Lucius. d. t. quorum collectivorum aliā hæc est natura, ut non singulis totum, sicut fit in distributivis, sed tantum pro parte tribuant, l. si pluribus 44. in princ. ff. de legat. 2. Corn. conf. 237. numer. 3. per l. non distinguemus 32. §. cum in plures 13. de recept. arbit. atque sic quando plures collectivè vocantur cum aliis nominatim, vel distributivè positis, tunc collectivè vocati cum aliis nominatim positis, non capiunt singuli æquales partes, neque in capita cum reliquis succedunt, qui nominatim vocantur, sed omnes in unum collecti tantum unam partem simul capiunt, quantum reliqui omnes singuli, l. interdum 13. in princ. de hered. institut. l. si pater 9. de vulg. & pupill. substitut. l. si quis 8. de usufruct. accresc. l. plane 34. in princ. l. hujusmodi 84. §. si Titio 8. de legat. 1. l. fin. ubi Bald. Salicet. Corraf. & Dd. communiter. Cod. de impub. substit. l. 2. de dot. prælegat. quia omnes collectivè vocati unam personam tantum simul repræsentant, d. l. plane 34. in princ. ff. de legat. 1. non immerito ergo unam dumtaxat partem accipiunt, qualem reliqui omnes singuli, prout hanc rationem post alios tradit Jason in l. si pater. in princ. ff. de vulg. substitut. in l. fin. C. de impub. substitut.

XXIV.

Successione exclusa non debet exclusum videri, quod aliā viā ac ratione inest & debetur. Glossa & Salicet. in l. de crimine. C. qui accusat. post l. patella 6. C. de patris. Generali enim derogatione non tollitur jus singulare, l. decurionibus 3. Cod. de silentiar. lib. 12. ubi glossa, quam reputat singularem Bald. in cap. 1. in fin. quo temp. miles. & in c. Ecclesia 10. n. 8. de consil. & cap. cum ordinem, in fin. de rescriptis. Exemplum est in filia, quæ licet simpliciter vigore statuti excluditur, non tamen excluditur à legitima. Salicet. in Auth. novissima. n. 11. vers. quere undecimo. col. 6. C. de inoffic. test. & in l. si servi. num. 27. vers. quere successore. Cod. de noxal. action. Socin. conf. 30. quamvis ex his num. 35. vers. 17. vol. 1. Alex. conf. 7. Visi & diligenter. n. 6. vers. facit, pro hoc. vol. 2. Curt. sen. conf. 39. Visi. num. 7. vers. quin imò fortius. col. 2. Jason in d. Auth. novissima. num. 67. vers. postremo quere. C. de inoffic. test. Pacian. 1. conf. 38. n. 1. Menoch. conf. 71. num. 27. vers. quia uno verbo, vol. 1. quia legitima alio speciali jure venit ac debetur, Bald. in l. 1. n. 5. C. de legitim. hered. cap. 1. §. quia etiam. num. 3. Episc. vel Abbat. h. C. de impon. lucrat. de script. Alex. conf. 13.

Transa

Transmissio. n. 2. vol. 1. & conf. 150. n. 6. vol. 2. non ut successio, l. unic. C. de impon. lucrat. de fer. l. ult. C. de Codicill. sed tanquam as alienum, Gloss. in l. si quis. verb. posse. ad L. Cornel. de fals. l. 5. verb. debitum. C. de inoffic. donat. Bald. in l. 1. circ. fin. C. de liber. prat. l. quamquam 10. C. ad L. Falcid. Corral. ad l. filium 24. num. 36. & 101. C. famil. hercise. ideoque nec successionis jure regulatur, d. l. unic. C. de impon. lucr. descr.

XXV.

Successio viventis est nulla, l. qui supersit 94. ff. de acquir. hered. Wesenb. 2. conf. 74. Agit enim ante diem & perperam, l. in fin. quando dies noster. legat. §. plus autem. l. de act. §. temporalis. Inst. de except. etiam petendo, quod spe deberetur, Johan. Blanc. ad tit. Inst. de act. c. an liber. ac. prajud. fil. in fin. siquidem nullum adhuc interesse habet, cum mori antequam potuerit, cujus in successione jus petebat, ideoque de viventis hereditate sollicitus esse non debuit, l. 2. §. inter 2. de vulg. & pup. subst. cum talis spes sit improba, l. inter 93. §. facram 5. de V. O. nec licita, sed incerta, Cast. conf. 448. non est dubium. n. 1. vol. 2. per l. post emancipationem 6. de lib. legat. l. 1. §. si impubere 21. de collat. honor. inducens nempe vorum captanda mortis, prout not. in d. l. fin. l. pactum. 15. C. de pact. quod procedere adeo, ut nec pactum, d. l. qui supersit. de acq. her. l. 4. C. de inutil. stipul. l. stipulatio hoc modo 61. ff. de V. O. l. pactum quod dotali 15. C. de pact. nec renunciaciones de successione viventis ullius momenti sunt, l. si quando 35. §. 1. C. de inoff. test. l. pactum 3. C. de collat. testatur Wesenb. 2. conf. 44. n. 55.

Limita I. secus esse in pacto particulari sive conventionem super quibusdam rebus particularibus, & certis post mortem relinquendis; tale enim pactum valebit, quia in residuo superest liberum testandi arbitrium, gloss. in l. fin. verb. accommodaverit. C. de pact. ibique Bart. in l. l. col. fin. vers. nam promittens. Decius in l. pactum 15. n. 10. vers. secundo limita. C. de pact. Tiraquel. in tr. de primog. q. 6. n. 13. Bero. in cap. Raynuitus. n. 197. de testam. Joh. Dilect. de art. testand. tit. 2. cautel. 10. Nicol. Jun. de feud. art. 70. num. 23. cent. 2. Chassan. conf. 29. n. 16. Alex. conf. 83. num. 6. Ruin. conf. 7. n. 5. vol. 3. Alciat. respons. 122. n. 6. Franc. Pfeil. conf. 115. num. 15. cent. 2. nec interest, quibus verbis de succedendo pactum in certis bonis sit conceptum, ut valeat, Dec. conf. 225. col. pen. & conf. 516. & conf. 578. n. 4. Gozad. conf. 87. multa namque in rebus particularibus facta subsistunt, quæ de universitate & tota hereditate facta non valerent, Vult. 3. conf. Marp. 34. n. 83. cum seqq. Treutl. disput. 6. thes. 8. lit. 4. vol. 1. Gail. lib. 2. observ. 126. n. 8.

Limita II. nisi pactum esset mutuum seu reciprocum, puta si inter duos vel plures conventum esset, quod alterutro sine liberis mortuo ad superstitem bona perveniant, quia illa mutua conventio non est pactum future successionis, cum bona futura non promittantur ut successio futura, sed est obligatio conditionalis, si alteruter sine liberis premoriatur, quæ obligatio, eveniente conditione, ad tempus conventionis retro-

trahitur, & pro pura habetur, l. necessario 8. §. 1. ff. de peric. & comm. rei vendit. ibique gl. verb. praterita. l. potior 11. §. 1. ff. qui pot. in pignor. l. unic. C. ut act. ab hered. Gail. lib. 1. observ. 126. n. 2.

Limita III. si esset de successione, ejusque vel incerti, quod valet, l. 3. §. 2. ff. pro soc. vel certi, quod tum subsistit, si is consentiat, & in ea voluntate usque ad extremum vitæ spiritum perseveret, l. ult. Cod. de pact. add. Cravett. conf. 42. in princ. Cephal. conf. 146. num. 6. Bologn. in d. l. ult. n. 57. Treut. d. disp. 6. thes. 8. Wesenb. 1. conf. 11. n. 28.

XXVI.

Successio ex testamento non dicitur legitima successio, l. 3. §. de illo 2. ff. pro soc. l. legitimam 8. ibique gl. ff. de petit. hered. Socin. conf. 12. num. 3. lib. 3. Abb. conf. 3. col. 4. nam. 9. lib. 2. Farin. 1. de cis. 15. & in addit. lit. a. Dd. communiter omnes in l. omnium, ibique præsertim. Curt. jun. & Cagnol. C. quando non petent. part. cum aliis per Farinac. allegatis, ubi etiam Alexand. & aliis contrarium in hoc sententibus respondet.

XXVII.

Jus successionis non acquiritur ei, de cujus successione agitur, l. nec utilem. 20. ff. ex quib. caus. major. Bart. conf. 58. ex Themate ult. dubit. n. 4. Bertazol. 2. conf. 56. n. 95.

XXIX.

Successiones alienæ suæ soboli non sunt præferendæ, l. 1. Cod. qui ante apert. tab. testam. l. inibi interest 50. §. sed numquid. 2. vers. facilitior. ff. de bon. libert. l. scripto 7. in fin. ff. unde liber. l. nam & hic 5. ff. de inoff. testam. l. cum ratio 7. ff. de bon. damn. quia natura abhorret, nec est verisimile, ut quis alienas successiones propriis filiis anteponere velit, ut dicitur in l. cum acutissimi 30. C. de fideicom. l. generaliter 6. §. cum autem 1. C. de Inst. & subst. l. 1. C. de his qui ante apert. tab. testam. Pacian. conf. 66. num. 14. & 16. cum nullus amor extraneus inveniri possit, qui affectum paternum vincere queat, l. fin. in pr. ff. de curat. furios. Bald. conf. 144. super quest. sub num. 3. vers. & præmitto ad evidentiam, vol. 2.

De successione Fisci vid. Bona Vacantia.

XXIX.

Successio non per saltum, Baldus in Auth. defuncto. n. 2. C. ad SC. Tertull. Academ. Francofurt. conf. 21. q. 2. n. 1. & 2. tom. 3. var. 7. Cror. sed gradatim defertur. §. si plures 5. Inst. de legit. agn. tutel. §. si autem plurimi Auth. de hered. ab intest. venient. l. post consanguineos 2. §. legitima 4. ff. de suis & legitim. Menoch. conf. 400. n. 36. lib. 5. Philip. Matth. 1. conf. Marp. 31. num. 31. etiam in feudalibus ex latere delatis, Schneid. 6. de feud. tit. de collateral. success. num. 6. Sonsbeck 9. de feud. numer. 58. Schrader. 6. de feud. numer. 26. unde potiorum esse rationem filiorum, quam eorum, qui ex ipsis sunt prognati, quoniam priores in gradu, prius etiam vocati censeantur, refert Castrensis. in l. ult. C. de V. S. & l. petro. 69. §. fratre 3. vers. quid ergo. ff. de legat. 2. quocirca nec interpretatio ita facienda, ut

(Dd) 4

remotior

remotior excludat proximior, nisi id expressè dicatur, Baldus in l. quod v. r. col. ult. ff. de LL. Alex. conf. 97. col. 2. vol. 2. Jason. conf. 205. col. 6. in fin. vers. non obstat etiam. vol. 2. quem sequitur Cravetta conf. 243. in fin.

XXX.

Successor quivis jure auctoris sui utitur, non meliore, l. ex qua persona 149. l. heredem 59. l. aliud. 60. l. in his 185. §. 1. ubi Dec. ff. de R. l. l. 1. ff. de divers. & temp. preser. l. cum à matre 14. C. de rei vindic. l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. l. 2. l. 3. l. fin. C. de his qui in prior. cred. loc. succed. idque non in universali solum, sed etiam singulari successore obtinere, docet §. diutina. Inst. de usufrucap. l. 2. §. pen. ff. pro empt. l. unic. C. de usufrucap. transform. imò & in successore feudali, cap. unic. §. rursus. ult. ubi Bald. num. 2. si de investit. feud. contr. fuerit l. feud. 4. Curtius in tract. feud. pag. 4. num. 140. Jacob de S. Georg. in sua invest. ad verb. & cum pacto. num. 33. & 43. Alex. conf. 118. in fin. num. 15. vol. 5. conf. 30. num. 3. & conf. 87. num. 10. vol. 6. Idem conf. feud. 121. num. 12. Schurff. conf. 96. num. 2. cent. 3. Boër. decis. 76. Tiraquell. in retract. contem. §. 1. gloss. 6. num. 6. Decian. resp. 7. num. 90. resp. 9. num. 25. resp. 25. num. 68. ubi dicit, hoc debere esse proprium successorum, imitari vestigia predecessorum suorum, idem resp. 27. num. 1. resp. 36. num. 65. vol. 1. resp. 9. num. 2. vol. 2. & resp. 43. num. 15. vol. 3. Marant. disp. 9. num. 29. & 30. Welsenbec. 2. conf. 68. num. 8. cum nemò plus juris in alium transferre possit, quam ipse habet, l. nemo plus 54. ff. de R. Jur. l. traditio. 20. de acq. dom. c. nuper 6. extr. de donat. int. vir. c. nemo §. 8. de R. l. in 6.

Adeoquē quodecunque jus non habuit Antecessor, illud nec habere potest successor. l. 59. ff. de R. Jur. quia hic representat personam antecessoris ejusque jus continuat. conf. l. 20. ff. eod. Exemplum est in usufruptione. l. 7. ff. de divers. & temp. act.

Amplia, ut etiam procedat affirmativè: quicquid juris habet antecessor, illud habere potest successor. Modò jura non fuerint personalia, v. g. usufructus l. 25. §. 1. ff. de pact. aut actiones personales l. 38. ff. de R. J.

XXXI.

Cui competit jus in universa defuncti bona, sive actu sive potentiā, ille est successor universalis l. 62. & l. 128. ff. de R. J. quia ille succedit in universitate. Adeoque & ille, qui heres quidem institutus sed tamen rogatus est, ut omnia bona tertio alicui restitueret, est successor universalis.

XXXII.

Successori non licet, quod auctori suo non licuit, l. cum heres 11. de divers. & tempor. prescript. d. §. diutina. & §. fructuum 11. Inst. de usufrucap. l. 1. & l. 2. Cod. advers. credit. l. Exceptio 23. l. cum de hoc 27. ff. de Except. l. si eum 10. §. qui injuria. rum. 2. ubi latè Jason ff. si quis caut. in judic. sist. caus. non obtemp. Siquidem successor non potest esse melioris conditionis quam suus auctor, Petr. de Ubald. in tr. de benefic. in pr. n. 9. ubi ait, quod qui succedit in alterius jus, eodem jure uti debet, & illud potest successor, quod poterat predecessor, nec potest illud, quod ille non poterat,

verba sunt Petri Antibol. in tr. de mun. p. 12. An. de Rosell. in tr. de Indulgent. n. 452. nec successor magis debet esse privilegiatus, quam ejus predecessor, Petr. Antibol. in tr. de munerib. p. 12. n. 108. Conf. Arg. 1. conf. 2. n. 130. quare successor etiam tenetur servare facta suorum antecessorum, c. 1. ubi Dd. de probat. Zaf. in l. 2. §. eodem tempore. ff. de O. I. Cravett. de antiq. temp. p. 1. §. 1. n. 17. adeò ut ne de plenitudine potestatis contravenire possit, Castr. in l. digna vox. C. de LL. Zaf. conf. 10. n. 5. col. 2. Vult. 1. conf. Marp. 16. num. 32. Mynsing resp. 34. n. 19. qua ratione etiam obtingitur bene gesta predecessoris sui ratificare, l. cum à matre 14. ubi Bart. Bald. Cyn. & alii C. de rei vindic. l. venditrice 3. C. de reb. al. non alien. c. decessorum 19. 25. q. 2. ibidemque Archidiacon. succedit enim in honore & onere, Bald. in sua Margarita, verb. dignitatis. Oldr. conf. 249. quemadmodum hoc late declarat Marpurgenses 4. conf. 16. n. 15. & siqq. vid. tract. meum de obligat. success. in off. per tot. Quando itaque dicitur successorem ad factum sui predecessoris non teneri, gloss. ult. & Dd. in l. digna 4. C. de LL. Bald. in l. 2. n. 3. eod. tit. & conf. 161. n. 2. vol. 2. hoc verum intellige in concurrentibus dignitatem, & quæ sunt juris merè positivi, non etiam, quæ sunt juris naturalis aut gentium, puta contractuum aut investiturarum, quia hæc à predecessoribus facta & conventa, ut qui pro una eademque persona habentur, c. quoniam 14. de offit. deleg. Alex. conf. feud. 121. n. 12. ligant, & à successoribus maximè quando aliis jus est quaesitum, servanda sunt, Bald. & Dd. in l. digna vox. C. de LL. Jacobin. in tr. feud. in princ. ad verb. at Princeps. num. 1. Welsenb. 1. conf. 41. n. 122. vide tamen Gylman. 4. i. vot. 3. num. 75. ubi in pecunia mutua ita distinguit. Aut Princeps accepit pecuniam ob honorem suum, aut ob aliam suam utilitatem, aut ob statum dignitatis, primo & secundo casu successorem non teneri, nisi ei succedat in hereditate, arg. est in l. providendum 23. C. de decur. tertio vero casu aut predecessor in dignitate accepit pecuniam mutuat in causam voluntariam, aut in causam utilem ipsius dignitatis, & his casibus successorem non teneri, text. est in l. si rem communem 12. C. si cert. per. aut accepit in causam necessariam, puta ob dignitatis statum, vel dignitatis res considerandas, quo casu teneri, contraque eum actionem personalem locum invenire, concludunt Dd. communiter omnes in c. 1. de solut. & in l. 37. ff. de reb. cred.

XXXIII.

Succedere debet in onere, qui substituitur in honore, c. rationi 77. de R. l. in 6. c. adversus 7. extr. de immunit. Eccles.

XXXIV.

Successor non potest esse melioris conditionis, quam auctor ejus à quo causam habuit, l. nemo 55. de R. l. quia non potest esse in causato plus virtutis, quam procedat ab influenti potentia causæ, Bald. in l. 1. num. 2. ff. de Senator. Pacian. conf. 49. num. 62.

Exceptio est in l. 84. ad L. Falcid. ubi heredi pupilli datur actio, quæ pupillo non daretur, atque ita melioris conditionis successor esse videtur,

tur, vid. Coll. Jur. Arg. de turel. & ration. distr. lib. 8. in fin.

XXXV.

Is, qui propter Religionem vel ordinem succedere non potest, non facit partem ceteris liberis. Brunnem. ad l. 3. C. quando & quib. quarta.

XXXVI.

Successor tenetur pro suo autore, non autem autor pro successore.

Limita: nisi quis fundum alienaverit in inidoneum, qui nec tributa nec canonem principi solvere potest l. 3. C. de fund. rei privat. ibique Brunnem.

XXXVII.

Successor in officio solvere non tenetur debita prædecessoris, nisi ad id se obligaverit, vel veniat tanquam successor universalis hereditarius. Successorem particularis antecessoris sui personam non præstatat. l. 15. 24. C. de donat. l. 13. C. de decur. Quod tamen in officii utilitatem est impensum, præstare tenetur successor: sic Majoratus successor solvit, quod pro Majoratus conservati-
one ab institutore contractum est. Perez. C. de decur. num. 14. seq. Deinde successor in officio tenetur exigere debita à prædecessore non exacta. Brunnem. ad l. 3. C. de suscept.

CAP. LXXIV. Sufficientia.

Axioma I.

Non fieri debet per plura, quod fieri potest per pauciora, l. 1. ff. quod met. caus. l. ampliore 39. §. in refutatoriis. C. de appellat. Welenb. in comm. Cod. ad l. nulli 10. C. de judic. n. 9. Sufficit etiam unum textum argumenti causa afferre, l. 29. ad L. Cornel. de fals.

II.

Quilibet sua parte contentus esse debet, l. 24. ff. de pact.

III.

Sufficit alterum probari, ubi plura narrantur & eorum alterum per se sufficit, c. gravamen 15. extr. de excess. Pralat.

CAP. LXXV. Suffragium.

Axioma I.

Suffragia debent esse libera cap. sciant. 12. de Elect. in 6.

II.

Suffragia in electione non habent, qui carent discretione, cap. ex eo 32. de Electionib. in 6.

III.

Nemo aliquod officium vel functionem suffragio, seu datis pecuniis ambiat; nam munus prece vel patrocinio comparatum vix sordibus carere potest. Et hoc non solum in iudiciis & dignitatibus, sed & in vilissimis officiis, e. g. Gynæciariorum, qui propterea gladio plectuntur l. 2. C. de Murilegul. procedit.

CAP. LXXVI. Suggestio.

Suggestiones in iure sunt illicitæ & improbatæ etiam in ipsis iudiciis, l. 1. §. 21. de question. Constit. Crimin. art. 31. §. 1. ibique Matth. Steph. n. 2. & ideo recte dicitur, quod suggestum est, verum non esse, nisi contrarium probetur. l. ab ea parte 5. de prob. Ruin. conf. 29. ponderatis. n. 2. vol. 1. Pantichman. 2. quest. pract. 21. num. 98. Suggestio tamen falsi exceptionem post litem contestatam non valere, text. est in cap. super 10. extr. de appellat. Faciunt tamen Dd. suggestio-
nem duplicem, unam apertam, alteram palliatam, vid. omnino Scacciam de iudiciis lib. 1. cap. 86. pag. 249. n. 8.

CAP. LXXVII. Summa.

Axioma I.

Summa major peti non potest, quam quæ sit expressa, l. sed et si 4. §. quæstrum 4. ubi Bart. n. 2. Bald. num. 4. Jaf. n. 15. & Dd. si quis caution. Pannorm. in c. 1. n. 18. Commod. Dec. conf. 27. pro virili. n. 4. §. 8. Welenb. 2. conf. 52. n. 16.

II.

Unius summæ pro altera substitutio est quasi novatio, Salicet. in l. fin. n. 3. C. de novat. post Bald. in l. pen. in princ. de Prator. stipulat. fac. text. in l. si non sortem 26. §. si centum 4. de condi. indeb. Welenb. 2. conf. 72. n. 36.

III.

Summa eadem præsumitur, si in una tantum ex quantitatibus causa expressa fuit, Bart. in l. triuicium. n. 5. de V. O. & ibid. Alex. n. 6. Jaf. n. 8. vers. prima quod si. idem consil. 70. n. 1. lib. 1. Socin. sen. conf. 129. n. 10. lib. 4. Ruin. conf. 223. n. 3. lib. 1. Nevizan. conf. 96. num. 5. maxime quando eadem cum eadem causa concurrat, ut puta, promisi tibi decem ex causa mutui, deinde post aliquot dies ex eadem causa mutui per stipulationem decem promisi, eadem summa hic præsumitur, Cravett. conf. 182. n. 1. vers. secundo amplius. Ratio, quia actuum pluralitas non præsumitur, & ob id is, qui asserit, probare debet, Menoch. 2. arb. judic. 213. numer. 9. vid. supr. cap. Pluralitas. Bald. conf. 344. col. 2. vers. sed contrarium. lib. 2. Cravett. consil. 198. col. 1. vers. sed ultra. nec summa præsumitur duplicata, cum unus actus ad alterum relationem habet, l. qui bus idem 18. de V. O.

Excipe (1) nisi quando scripturæ diversitas diverso tempore facta adest, etiam si eadem causa præsto sit, tunc enim præsumi summam duplicatam, sentiunt Bald. & Imol. in l. Sempronius. de legat. 2. Bald. in l. ne casu, n. 2. vers. porro. C. de discussor. lib. 10. Jafon. consil. 281. n. 2. vers. ultra. Alexand. Ruin. conf. 176. n. 3. lib. 1. Ratio, quia tot præsumuntur, quot sunt scripturæ capita, l. scire debemus 29. ff. de V. O. vel (2) quando adest personarum diversitas, ut puta, ego unâ cum fratre meo hodie centum mutuo à te accipio, & utriusque obligatio uno in instrumento scribitur: dein-

de ali-

de aliud scribitur instrumentum etiam ab eodem notario, in quo ego ad centum ex mutuo obligor: hæc quantitas ab illa prima diversa præsumitur, Jafon. in dict. l. triticum. n. 8. vers. similiter, & tertio de V. O. ibidemque Ahiat. n. 22. Cravett. consil. 182. n. 2. Jafon. in l. plani. vers. eadem. n. 1. in fin. ff. de legat. 1. vel (3) quando duæ adfunt judiciales confessiones ejusdem causæ & quantitatis, & hoc casu plures summas præsumi, docent. Bart. in d. l. triticum. n. 4. & Alex. n. 8. Barbat. consil. 25. col. 4. lib. 1. cum in casu, ubi duæ sunt extrajudiciales ejusdem summae & ex eadem causa confessiones, una sola summa præsumatur, Alex. consil. 4. num. 4. lib. 1. Nevizan. consil. 96. n. 7. sicuti & (4) summa duplicata præsumitur, quando quis per testes probare conatur, ad evitandam eorum contrarietatem, Felin. in cap. cum tu, ubi Abbas, Imol. & Butr. num. 11. vers. datur etiam alias de testib.

IV.

SUMMÆ majori inest minor, l. 1. §. si stipulanti 4. ff. de verb. obligat. l. diem proferre. 27. §. si plures 3. de recept. qui arbitr. recep. l. 9. ibi: quo res pluris est, utique tanti est. de in lit. jur. cap. 1. de arbitr. lib. 6. Bald. consil. 307. vers. in contrarium. lib. 1. Pichard. ad §. praterea. n. 8. Instit. de inut. stipulat. Card. Seraphin. decis. 267. n. 4. Card. Tusch. præct. conclus. tom. 7. lit. S. conclus. 885. per totam. Menoch. consil. 265. num. 3. Thesaur. decis. 122. n. 10. Perég. Patav. decis. 62. n. 2. vers. quanti Judex. Aloyf. Ricc. in collect. decis. 1635. Joan. Maria. Novar. quæst. forens. lib. 1. q. 24. n. 6.

Primò limita, quando sunt diversæ dispositiones, quia tunc summa major non continet minorem, Alex. consil. 179. Viso processu. num. 14. vers. nec etiam, lib. 5. quem refert Cardin. Tusch. d. conclus. 885. n. 19. Idem est, quando summæ diversitas constituit specierum diversitatem, secundum Card. Seraph. cit. loc.

Secundò limita, quando sumus in contractu ex causa onerosa, Alex. consil. 18. numer. 3. lib. 1. Cardin. Tusch. concl. 885. num. 22.

Tertiò limita in literis ad beneficia vacatura ad summam majorem, putà primum vacaturum valoris centum, non potest capere beneficium de minori summa propter odium literarum similium, quia in casu major summa non continet minorem, Lap. alleg. 79. n. 3. vers. sed quare. & consil. 102. numer. 6. vers. secundo. Zabarel. consil. 136. num. 4. Card. Tusch. d. concl. 885. n. 23.

Verum contra nostrum Axioma obstat difficilis text. in l. si decem 54. in princ. ff. locati. ubi dispositio concepta super majori summa, non verificatur in mino-

ri; nec satisfacit communis intellectus, Bart. in d. l. 1. §. si stipulanti 4. quem sequuntur Anton. Gom. tom. 2. variar. ubi de contractib. cap. 9. num. 4. Conan. Comment. Juris lib. 8. cap. 11. num. 4. Emman. Costa lib. 1. lect. cap. 2. num. 1. assentis propterea ibi dispositionem conceptam verificari in minori, quia agitur de causa onerosa, in qua non procedit hujusmodi Axioma, sed tantum in causa lucrativa, quia vincitur ex eadem l. si decem. in secundo casu, ubi probatur majorem summam prolatam à conductore verificari in minori per se.

Quare rejecto supradicto intellectu, considero dispositionem conceptam super majori summa, non verificari in minori, nisi appareat verisimiliter dispositionem intendisse quemcumque summam contentam sub majori. Cum igitur in primo casu dict. l. si decem. major summa proferatur à petente, scilicet à domino rei locatae, ideo non videtur consentire in minori summa, quia est ei præjudicialis: attamen secundo casu major summa proferatur à promittente, scilicet conductore, & ideo in minori consensisse videtur: nam verisimiliter præsumitur conductorem, qui in majori summa consensit, à fortiori consentire in minori, si intelligeret locatorem minus velle locare, quia per hoc fit melior conditio ipsius. Sensus verò d. §. stipulanti. ex quo probatur hujusmodi Axioma, (omissis variis intellectibus, de quibus Menchac. de success. creat. §. 10. num. 142.) potest verificari legendo illum continuativè ad vers. nisi stipulatori. supra proximè præcedentem; & ita loquitur in casu, quo diversitas promittentis majorem, vel minorem summam, in continenti placuit interroganti, & ita ex eo quod fuit sequuta complacentia stipulationis in diversitate summæ promissæ, propter quam valet stipulatio in minori summa.

CAP. LXXIIX.
Sumptus. Impensa. vid.
Expense.

Axioma I.

Sumptibus suis nemo cogitur servire, cap. cum officii 16. extr. de præscr. aut militare, cap. cum sit Romana 10. de simon. c. 16. de præscrip. vid. infr. c. Suum.

Limita in præfectis bellicis, qui tempore necessitatis arma, pulverem nitratum, cæteraque ad locorum

locorum defensionem necessaria suo sumtu comparare tenentur, pecuniâ ex publico postea recuperanda. Aliâs graviter puniendi, Perez. C. de Fabricens. num. 15.

II.

Licet quis munera publica in duobus locis non possit subire, quamvis velit, potest tamen, si cum sumtu sint conjuncta, ab his enim nemo volens repellitur, Perez. C. de muner. & honor. non contin. n. 15. Ex adverso, licet filius ob munera publica a patre gesta vacatione non gaudeat, l. 1. C. d. t. gaudet tamen ratione eorum, quæ cum sumtu sunt. l. 6. ff. de legation. Brunnem. ad l. 1. C. eod. Ceterum à muneribus, quæ sumtu peraguntur, nec septuaginta annos nati, nec plures liberos habentes, nec philosophi excusantur. Perez. C. de muner. patrimon. n. 9. seq.

III.

Sumptus studiorum annumerantur alimentis & necessariis impensis, l. 6. §. 5. de Carbon edit. Non tamen peti possunt post mortem patris l. ex parte 39. §. 4. ff. fam. hercis. vivo autem eo facti conferendi sunt, siquidem pater eos annotaverit.

CAP. LXXIX.
De Supellectili.

Axioma I.

Quæcunque nomen sui generis separatum habent, illa sub supellectili legata non continentur l. 6. pr. ff. de supellect. Leg. quia talia appellativa nomina non sunt in potestate testatoris l. 4. ff. de Legat. 1. Non igitur continentur instrumenta artificis, das Handwerkerzeug / sub nomine supellectilis d. l. 6. pr. ff. nec libri, capsæ, pugillares &c. l. 6. §. 1. ff. eod.

Limita: nisi doceri possit, Testatorem de his quoque sensisse. l. 8. in fin. ff. eod.

CAP. LXXX.
Superbia.

Superbiæ calumniam habet omne, quod non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, cap. omnes. §. à priscis 21. quest. 4.

CAP. LXXXI.
Superfluum, Superfluitas.

Axioma I.

Superfluum non censetur, quod ad declarationem ponitur, §. 1. ibi: nulla enim. Institut. de patr. potest. l. quis dubitationis §. ibi Dec. & Cagnol. ff. de R. I. Alban. consil. 11. n. 30. & consil. 27. n. 7. Tiraquel in tractat. de retract. tit. 1. gl. unic. n. 5. Ludov. Zundt in respons. pro uxore. n. 5. Roland. à Valle 3. consil. 56. n. 29.

II.

Superflua admittere securus est, quàm necessaria omittere, Speculat. in tit. de deposit. §. se-

primo. num. 8. per cap. non estimemus 13. q. 2. l. testamentum 17. Cod. de testam. l. 7. Cod. de donationib. l. 56. ff. mandat. l. 32. §. 6. ff. de aur. legat. l. 26. in fin. ff. de adim. legat. l. 65. ff. de verb. obligat. l. 81. l. 94. de §. 1. Paul. 3. de sentent. 4. §. 10. Gail. lib. 1. observ. §. 1. n. 9. Vult. 3. Consil. Marp. 24. n. 79.

III.

Actus superfluous non vitatur, etiam si vitiosè observetur, l. 1. C. de rei uxor. act. gloss. singul. in §. soror verò. Institut. de libert. in verb. transi. Bl. in l. consent. ancum. col. 5. C. quom. & quand. judex. At si verum amamus, neque d. l. i. quicquam probat: ac gloss. ista videtur esse erronea; pessimè enim ratiocinatur: cur Dominus in transitu possit manumittere, quia scilicet sine transitu quoque potest manumittere, nulla enim collectio est, sed hæc ratio subest, quia manumissiones sunt jurisdictionis voluntariæ; Ergo quocunque loco & tempore fieri possunt, ut rectè summa d. l. habet, neque Bald. aliquid de hac re disse-rit, vid. Tusc. tom. 1. conclus. lit. d. conclus. 67. n. 32. in voce Abundans cautela.

IV.

Superflua non nocent, l. cum antiquitas 28. Cod. de testament. v. c. Obligatio non debet fieri ad eum casum, ex quo possit fieri superflua, nugatoria & elusoria, Curt. sen. consil. 29. num. 4. Dec. consil. 48. & consil. 49. n. 3. Zak. consil. 13. n. 50.

Disting. An superflua sint præter rem, an vero contra rem? priori casu nocent, posteriori vero non, ut si quis negotium in testamento diversum in actu testandi celebrare velit. vid. not. ad l. non est mirum 26. de pignor. act. Wesenbec. in parat. ff. de adil. edit. n. 10. & l. 1. §. 2. de publican. & vectigal.

V.

SUPERFLUITAS evitanda est in omni interpretatione, & dispositione, ut per Rolandum à Valle consil. 62. num. 30. & seq. libr. 3. quem refert Cardin. Tusch. prædictar. conclusion. tom. 7. litera S. conclus. 895. num. 36. Menoch. consil. 81. numer. 32. Rot. decis. 702. num. 3. apud Farinacium, part. recentior. & decis. 75. num. 8. eadem part. 2. dicit, quod non est recedendum à natura rei, ut superfluitas evitetur, & decis. 357. num. 1. ead. part. 2. censet, quod superfluitas non debet admitti etiam in quacunque materia odiosa, & in dispensatione. [quod enim potest fieri per pauciora, non debet fieri per plura, & propterea Imperator omnem verborum sitatem iustâ indignatione persequitur, l. ultima §. in refutatoriis. C. de appellat. ac ea, quæ sunt superflua, non sunt in LL. inserenda tanquam nullius utilitatis, fac. l. 1. ff. quod met. caus. cap. multa. & ibi Panorm. de præbend. c. erit autem lex 4. distinet. Jason in l. ait Pretor. l. 1. in primo notabili ff. de iust. & jur. Unde ad evitandam superfluitatem ea etiam, quæ sunt ultra naturam

naturam actus, in dispositionem includuntur, Bart. & Doctores in l. sed si §. quassitum ff. si quis caut. Gratus respons. 94. n. 33. & nullum imò nec syllaba censeri debet in statuto superflue appolita, Bald. in rubr. de contrab. empt. quassitum. 9. Cravett. post Jason. in conf. 294. num. 3. vers. Et si talia lib. 2. & quod magis verba statuti impropriantur ad evitandam superfluitatem, Cravett. conf. 20. n. 9. & 135. n. 24. lib. 1. & conf. 297. num. 4. lib. 2. Farin. 1. conf. 95. n. 7.]

VI.

SUPERFLUA omnia sunt reprobata, l. 1. §. quibus 2. de novo Cod. l. fin. C. qui admitti ad bonorum possess. & in procem. Decretal. ibi, rescatis superfluis. Clem. exivi. §. quamvis. ubi Cardin. num. 220. de verbor. significat. Mandos. ad regulam 8. Cancell. quest. 5. num. 4. Gonzal. ad regulam 8. Cancell. gloss. 13. num. 72. & gloss. 22. num. 4. [sicut etiam supervacua legumlatio, l. 5. in fin. Cod. de captivis & possiminio.]

VII.

SUPERFLUIS actibus non debemus uti, l. hec stipulatio 14. §. divus i. ff. ut legator. nomine caveatur. Castrenf. consil. 240. Subtiliter. prope fin. lib. 2. Cardin. Tusch. d. lit. S. conclus. 894. numer. 6 nec superfluis & impertinentibus allegationibus, Castrenf. conf. 201. Visis, & consideratis, colum. penult. vers. quantum vero, libro 1. Cardinal. Tusch. d. lit. S. conf. 896. num. 7. nec cautionibus, l. non cogendum 45. ff. de procuratorib. Castrenf. conf. 207. Visis omnibus, num. 3. colum. 2. vers. preterea, lib. 1. Roman. consil. 62. Florentina. colum. 1. in fine. illis enim non præsuntur quis velle uti, Abbas conf. 73. circa primum. numer. 3. vers. preterea, lib. 2. quia potius admittitur correctio Juris communis, quam quod verba sint superflua, Cravett. conf. 92. numer. 5. quem refert Cardinal. Tusch. dict. litera S. conclus. 895. numer. 38. & potius improbanda sunt verba, quam quod sunt superflua, Roland. à Valle conf. 61. num. 16. & conf. 62. num. 31. & seq. lib. 3. Cravett. conf. 294. num. 3. & conf. 714. Illustris. num. 19. [qua de causa etiam nec superflua investitura admittitur, Hartman. Pistoris lib. 1. observat. 186. num. 18. & 19. neque etiam datur actio, ubi supervacuum sit, l. 1. §. interdictum, uti possidet. & ideo dicitur jure frustra nihil agi, Hortens. ad l. 72. de contrab. empt. p. 10.]

Primò limita, quia frequenter in legibus & statutis semel dispositum etiam

per verba inculcata idem importantia disponitur, & plus non operantur, nisi majorem declarationem, l. cum dubitari 86. §. 1. de hered. institut. glossa verb. inculcatio. in l. lecta. ff. si certum pet. Cuman. conf. 55. num. 4. vers. quamvis. Castrenf. conf. 75. Notandum. numer. 2. vers. frequenter. lib. 2. & ideo dicunt Felin. in cap. venerabili. num. 1. notabil. 3. de officio delegat. & Jason in l. eum qui. §. itate, & Titium. num. 4. vers. sed adverte. ff. de verbor. obligat. quod sæpè aliquid bis ponitur ad evitandam malitiosam, & sophisticam interpretationem, & sic ad majorem expressionem, referunt Cardinal. Tusch. d. lit. S. conclus. 895. num. 49. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 6. num. 32.

Secundo limita, quia potius toleratur superfluitas, quam quod quis damnum indebitè patiat, Cravetta conf. 70. numero 29. vers. imò potius. Cephal. conf. 104. numer. 22. lib. 1. Surd. decisi. 36. numero 19. & 20. Cardin. Tusch. d. lit. S. conclus. 895. num. 56. Gonzal. d. gloss. 6. numer. 32.

Tertiò limita, quando explicitè & distinctè declaratur, quòd implicitè erat dispositum, quia tunc dici non potest superfluum, Ruin. conf. 89. num. 17. vers. nec obstat. vol. 4. Tiraquell. in l. si nunquam. verb. revertatur. numer. 26. C. de revocand. donat. quos refert & sequitur Gonzal. d. gloss. 6. n. 33.

Quarto limita, qui superfluitas admittitur, ne voluntas testatoris vel disponentis tollatur, Cravetta conf. 25. num. 30. vers. ex pramissis, vel ne fiat contra mentem disponentis, idem Cravett. conf. 70. n. 29. vers. tertio. prout illum refert Cardinal. Tusch. d. lit. S. conclus. 895. n. 54.

Quintò limita, quia toleratur, ut evitetur iniquitas, Cravetta conf. 70. num. 29. vers. secundo respondeo. & in vers. quinto respondeo. idem tenet, ne absurdum inducatur, refert Cardin. Tusch. d. conclus. 895. n. 55. & 57.

Sextò limita, quia potius admittitur superfluitas statuti, quam quod statuentes voluerint aliquid illicitè, vel non permisum statuere, Castrenf. conf. 258. Viso puncto, col. 1. in fine. vers. nec erit statutum. lib. 2. Cardinal. Tusch. d. lit. S. conclus. 895. num. 61.

VIII.

Superflua saltem vicinis concedenda. Itaque durante annonæ caritate cessabit privilegium alicui concessum, evehendi quolibet anno certam quantitatem frumenti. Nec damnum illud anno sequente uberiore sarciri potest, evehendo plura, quam privilegium quotannis concedit. Ita

Ita & beneficium ducendi aquam ex publico aqueductu, intelligendum est de aqua superflua. Inest enim his conditio, si annus non sit aridus. Perez. C. ne nemin. lic. in coem. n. 2. Nullus quoque cogitur vendere species sui usus causa comparatas, sed superfluas tantum. Perez. d. l. n. 10.

IX.

In Contractibus saltem necessaria ad rei concessum, non superflua concessa fuisse presumuntur. Hinc Coloni non possunt usurpare irriguas fontium aquas ultra modum suae terrae. Perez. C. de Mancip. & Colon. n. 3.

CAP. LXXXII.

Superior, Superioritas.

Axioma I.

Superior ut serviat inferiori, nulla iustitia est, cap. est ordo 33. q. 5. siquidem superiori suo, ut legem imponat inferiori, nulla ratio svadet, cap. ex insinuatione 50. extr. de appellationib. unde etiam per inferiorem nec Lex superioris tolli potest, Clem. ne Romani 2. in princ. de Elect. qua de causa nec superior judicari vel obligari ab inferiore potest, cap. in sancta 2. q. 7. c. inferior 4. cap. submittitur 8. cap. nunc autem 7. cap. ultimo. distincti. 21. cap. omnes, & seq. in fin. 6. q. 1. hinc superior postquam ad se revocat negotium, quicquid postea ab inferiori fit, non fit, cap. Ecclesia 4. extr. ut lit. pendente. quapropter superior ex officio suo debet inquirere de inferiorum excessibus, cap. unic. extr. ut Eccles. benefic. ac debet negligentiam inferioris supplere, cap. per tuas 40. de sentent. excom. cap. ad audientiam 3. extr. de Eccles. edific. ad proinde etiam superior delinquens gravius, quam inferior, punitur, cap. cum quidam 12. extr. de iurejurand.

II.

Superioris jus & cuiuscunque alterius semper intelligitur in iuramento exceptum, cap. venientes 19. extr. de iurejur.

III.

Per factum superioris non praedjudicatur inferiori, cap. inter 20. extr. de sentent. & re iudic. siquidem non praesumitur, quod superior velit praedjudicare vel injuriam inferre, l. 2. §. merito 10. & §. si quis a Principe 16. ne quid in loco publico, cap. super 15. de offic. delegat. Bald. in l. nec avus. Cod. de Emancipat. liber. Decian. resp. 208. concurre secundum eam. num. 3. vol. 2. unde tradit Socinus consil. 156. pro fundamento. n. 3. vol. 2. Superiorem, si quid fecerit in praedjudicium tertii, obstrictum esse ad revocationem concessionis per Bald. in l. qui se patris. Cod. unde liberi. adeo ut ne is quidem excusetur, qui ad mandatum superioris quid prohibuit vel fecit, quod sit illicitum, quo minus cum eo experiatur, Auth. bodie novo jure. C. de custod. reor. Cephal. consil. 577. consultationem, n. 24.

IV.

Superiorum culpa extenditur in exemplum, cap. nemo 2. dist. 82.

V.

Superioris iussus, qui potestatem iubendi habet, parere coactus a dolo excusatur, l. si quis ab alio 10. ff. de re iudic. l. non videntur 167. §. qui iussu 1. de Regio Juris. cap. quod quis 24. de Reg. Jur. praesertim ejus, qui cogere possit, Wesemb. 1. consil. 6. n. 129. ita conductorem, qui superioris praecepto etiam injusto paruit, excusari, probant Bart. in l. si mulier. §. 1. ff. rev. amot. argument. l. nec timorem 7. ff. quod met. caus. l. prohibere 3. §. pen. ff. quod vi aut clam. Socinus consil. 155. num. 5. vol. 2. hinc etiam evenit, quod solvens ad praeceptum superioris liberetur, Bald. in titul. ff. quod fals. tutor. auct. Dyn. Bart. in l. creditor de solut. Alex. consil. 57. n. 5. vol. 1. Pantichman. part. 1. quast. praest. 14. n. 37. proindeque etiam cum in gravissimis delictis excusare, elucet ex cap. miles 13. 23. quast. 5. l. servos 8. ubi Bald. & Salicet. C. ad L. Julian. de vi public. gloss. in l. liber homo. ad L. Aquil. Dec. in l. velle. n. 7. de Regulis Juris. Capoll. cautel. 66. Jalon consil. 136. dubitatur, circa fin. ubi etiam incendiariis hac ex ratione poenam vult mitigari, Wesembec. d. consil. n. 131. cum preces habere vim praecepti dicantur, gloss. in l. 1. verb. quemadmodum. ff. quod iuss. Wesemb. 1. consil. 45. n. 11.

VI.

Superioris factum, cui resisti nequit, pro casu fortuito reputatur, l. si fundus 33. cum l. seq. ff. locat. Bart. in l. damnum. C. de locat. l. Lucius 11. ff. de Evict. l. cum servus 38. §. constat. 7. de legat. 1. Castren. consil. 220. proponitur in facto. num. 3. vol. 1. Socin. consil. 100. in causa Baptiste. num. 3. vol. 1. August. Bero. consil. 139. illustrissime Domine. n. 3. & 7. vol. 1. & consil. 143. in causa, qua communis arbitris, num. 24. eod. vol. Decian. resp. 14. ex praemissis. n. 49. vol. 3. vid. Pantichm. 1. quast. praest. 14. n. 4. & 5.

VII.

Superioritas semper censetur concessa, ubi reservata, quomodocunque concessa sit libertas, textus in cap. dudum 14. ibi: penes nos tamen cap. quamvis tibi 4. ibique gloss. in verb. conferimus. de praebend. in 6. Bald. in prebend. feud. vers. expedico. num. 32. & in cap. 1. quis dicatur Marchio. Cravetta consil. 128. n. 7. Peregrin. de iure fisci. titul. 2. num. 98. Mynsing. lib. 6. observ. 99. num. 2. Covarruv. practica. quast. 2. num. 1. etiam si omne jus sibi concessum dicatur, Thom. Grammatic. decis. Neapolit. 30. num. 3. Borcholt. de Regal. num. 20. atque ita determinatum in Rot. Roman. in Controvers. inter ducem Mediolanensem, & Dominum de Corrigio, tradit Castald. in tractat. de Imperator. quast. 110. cas. 330. imitatur enim Princeps ordinationem divinam, quando Majestatis suae particulas subditis concedendo, superioritatem tamen sibi reservat, ita ut quicquid sit in sua Republica, a se solo dependeat, & ad se solum referatur, Arnif. lib. 2. de iur. Majestat. cap. 2. num. 7. unde etiam nec jura admittunt, ut quospiam superioris obedientiae se subtrahat, prout etiam ad illum effectum omnem praescriptionem Doctores removere, ita ut ille, qui hoc facere ac obtinere praesumit, nulla

(E 4)

tem-

temporis antiquitate juvetur, & præscriptio circa jura superioritatis omnino cesset, *l. competit. 6. Cod. de præscript. 30. ann. cap. cum non liceat 12. ibique Abbas extr. de præscript. cap. placuit 8. §. porro 16. qu. 3. Abbas in cap. per venerabilem. col. fin. qui fil. sent legimus. Roman. consil. 371. n. 15. vers. dum autem queritur. Decius 307. n. 9. Ruin. consil. 69. col. pen. in fin. lib. 5. Paris. consil. 25. n. 19. lib. 4. idem consil. 25. n. 19. lib. 4. Purpurat. in l. 1. n. 40. ff. de offic. ejus, cui mand. jurisdicti. Jas. consil. 208. col. 3. lib. 2.*

II X.

Superioritas inducit præsumptionem jurisdictionis, non domini; Montan. in *inst. de finib. regund. cap. 15. n. 12. Cravetta consil. 154. viso 5. n. 1.* ubi exemplo pascuorum hoc declarat, quæ non præsumuntur pertinere ad dominum loci, sed multo magis ad universitatem & homines subiectos, adde & Calcan. *consil. 34. n. 45. consil. 50. n. 3. Dec. consil. 550. juridicam. in princ. Welsemb. 2. consil. 62. n. 28.*

IX.

Superioritas censetur probata probatis subjectionis actibus. Abbas in *c. præterea. de testib. arg. l. si verò 12. §. si filiosam. 6. ff. mandat.*

X.

Superior Magistratus non tantum debet defendere inferiorum Magistratuum subditos, sed etiam Magistratum inferiorem punire. Brunnem. *ad l. 3. pr. C. de Canon. largit. titul.*

XI.

Legitimis heredibus deficientibus bona ad superiorem devolvuntur. Hinc in bona suorum officiatorum succedebat ab intestato præfectus prætorio. Et nunc Dominus Feudi succedit vassallo sine heredibus mortuo. Perez. *C. de Apparitor. præf. prætor. n. 4. 5.* Imò quivis Baro de mero Imperio investitus Jure Saxonico habet jus occupandi demortui sine herede bona. Brunnem. *C. eod. Col. 2.*

CAP. LXXXIII.
Superlativus.

Superlativa qualitas in paucis verificatur, Corn. *consil. 341. Quod dicta dos. in lit. n. vers. & sic non præsumitur. vol. 1. & consil. 181. Visis nonnullis. col. 8. in lit. q. vers. & licet soleat vulgari-ter dici. col. 2. ubi multos casus enumerat, in quibus ferè superlativa nunquam verificantur, add. & Pacian. 2. de probat. cap. 7. n. 26.*

CAP. LXXXIV.
Superveniens.

Axioma I.

Casus superveniens non nocet actui præcedenti, nisi actus adhuc sit imperfectus. Brunnem. *in l. 1. C. de Jure Fisci.*

II.

Causa superveniens immunitatis non tribuit exemptionem ob onere antea suscepto. *l. 5. §. 7. ff. de Jure Immun.*

III.

Causa superveniens iusta facit cessare privilegia, quæ rebus sic stantibus concessa intelliguntur. Perez. *C. de Excusat. mun. n. 15.*

IV.

Inidoneitas superveniens post officium depositum non præstat ab eo, qui pro officiali tenebatur. Perez. *C. de peric. Nominat. n. 5. Brunnem. ad l. 1. C. eod.*

CAP. LXXXV.
Suppletio.

Qui non supplevit cum potuit, noluisse credendus est, vide *supr. lit. N. cap. Noluisse.*

CAP. LXXXVI.
Supplicatio.

Axioma I.

Quodcumque juris est in Leuteratione, idem juris est in supplicatione. Quia etiam supplicatio perinde uti Leuteratio in aliquibus locis, v. gr. Ducatu Brunsvicensi ob quodvis gravamen concedi solet. Ita ergò supplicatio ad exemplum Leuterationis intra decendum debet interponi coram eodem iudice, alias sententiam non suspendit. *Conf. auth. quæ supplicatio. C. de præ. Imper. offer. l. un. de sentent. Præ. Prætor. Corpz. P. 1. Conf. l. 20. Defin. 25.*

CAP. LXXXVII.
Supplicium.

Axioma I.

Supplicium pro veritate melius est, quam pro adulatione beneficium, *can. nemo peritorem. 11. quest. 3.*

II.

Supplicio quem sententia destinavit, ei vox appellandi non denegatur, *can. non ita 2. q. 7.*

CAP. LXXXVIII.
Suspicio.

Axioma I.

Suspicio omnis potius repellenda quam approbanda, *can. oves. in fin. 6. q. 1. præsertim ea, quæ temeraria est, can. multi, in med. 2. qu. 1. & quæ ex adversariorum consensione surgit, quàm contemnendam esse docet cap. cunctis 11. q. 3.*

II.

Suspicio modica non debet animum sapientis immutare, *cap. ult. extr. de criminis falsi.*

III.

Suspicio probabilis recipit probationem in contrarium, *cap. presentium 7. quest. 1. nec ullus suspicionis arbitrio judicandus est, cap. primo 2. quest. 1. cum litigare sub iudice suspecto periculosum sit cap. cum inter 5. extr. de except. Quapropter suspectum qui iudicem putat, ei licet, antequam lis inchoetur, illum recusare, ut ad alium recurratur, can. ult. §. pen. 3. qu. 5. idque ex eo, quod suspectus Iudex esse non possit, can. ult. in princ. 3. q. 5. c. secundo 41. extr. de appellat. adeo ut nec Papa tali causam ex certa scientia committat*

cap. causam 17. extr. de offic. deleg. c. cum inter 5. extr. de Except.

IV.

Suspicionem tollit par affectionis causa, l. non solum 67. §. uno. ff. de rit. nupt. Gloss. in cap. cum R. Canonici 35. de offic. & potest. judic. deleg. Speculat. in tit. de judic. delegat. §. 7. n. 2. Honthem. 1. de arte Notar. cap. 28. n. 33. & naturale foedus suspicionem mali excludit, cap. pen. extr. de cohabitaz. Clericor.

V.

Suspicio in iudicem cadere non solet, Carpz. P. 3. q. 104. num. 72. in crim. quippe qui vir bonus est, atque esse debet, l. sed si unus 17. §. ait Praetor. ubi Bart. ff. de injur. l. continuus 137. §. cum ita, ibi: ad iudicem, hoc est, ad virum bonum, ff. de V. O. l. vir bonus 18. ff. judic. solv. Iudicis enim sapientis est, semper verum sequi, habere in consilio fidem, religionem, æquitatem: libidinem autem, invidiam, metum, cupiditates omnes amovere, maximi æstimare conscientiam mentis suæ, meminisse posse, quem oderit absolvere, quem non oderit, condemnare, & semper non quæ velit ipse, sed quid lex & religio cogat, cogitare, eorumque omnium se DEUM habere testem, cui administrationis reddenda sit ratio, ut scribit Cic. pro Cluent. Unde si maximè causa suspicionis subit, propterea tamen iudicem, non in totum quasi suspectum removendum, esse, sed quatenus duntaxat, ut alius ei minus suspectus adjungatur, Nov. 89. Aurb. si vero contigerit. C. de judic. Glossa in l. apertissimi. verb. iudices. C. eod. tit. Myns. 2. observ. 51. Quin imò in crimine notorio tanquam suspectum reculari nullo modo posse, colligere licet ex cap. proposuit 24. ubi gloss. de appell. vid. Ant. Gomez var. resol. tom. 3. cap. 1. n. 46.

Suus heres. vid. Emancipatus.

CAP. LXXXIX.

Suum.

Axioma I.

Illud propriè suum esse dicitur, in quo plenam quis habet dispositionem & dominium, Bart. in l. Quintus. §. Argentò. ff. de auro legat. ubicunque igitur istud verbum suas in aliqua dispositione simpliciter ponitur sine adjuncto, in dubio de propriis, & non de alienis exponi debet, Bart. in l. cum in testamento. ff. de aur. legat. per l. debitor. 50. in princ. ff. ad SCt. Trebell. l. Salvius 6. ibi: patrem suum. ff. de legat. præstand. Alexand. consil. 23. Consideratis. col. 1. vol. 2. consil. 56. col. 1. vol. 1. Hyppolit. de Marfil. in sing. suis. notab. 21. Andr. Sicul. in cap. judicante. col. 9. de testam. Ludovic. Gomez. ad §. equè. Institut. de action. num. 18.

II.

Omnes scire debent, quod suum non est, hoc ad alium modis omnibus pertinere, l. cum quarebatur 11. vers. omnes. C. unde vi.

III.

Suum esse dicitur, quod ipsi auferri non potest, l. omnes 139. §. ult. ff. de R. I. l. non videtur 22. ff.

de acquir. possess. Hyppolit. à Collib. ad d. l. 139. §. ult. de R. I. Vult. 3. Consil. Marpurg. 24. n. 3.

IV.

De suis rebus quilibet facere potest pro voluntate sua, Gloss. in cap. 2. de jurejur. cum iustum sit, sua cuique committere, cap. pen. de sepulch. & quilibet rei suæ sit moderator & arbiter, l. in re mandata 21. C. mandat. ac proinde de rebus propriis ad libitum quis disponere potest, l. fin. ff. de pact. l. id quod nostrum 11. ff. de R. I. Bart. in l. 7. ff. de pactis. Paulus Grylland. de sortileg. vers. septimo quaro. n. 21. adeo quidem, ut hæc regula etiam in abutendo procedat, l. etiam 18. §. 1. ff. solut. matr. l. non iug. 2. ff. si à parent. quis manumiss. l. sed etsi 25. ff. de pet. hered. Consil. Arg. 1. consil. 88. n. 15.

Limita: in casu publicæ necessitatis, tunc enim domini rebus suis privari possunt, iique conferre tenentur, quantum exigit necessitas. Quoniam tunc rerum suarum non tam sunt domini, quàm custodes. Perez. C. de annon. & trib. n. 11.

V.

Licetum est cuilibet in suo facere, quod lubet, etiam cum alterius incommodo. l. §. 5. si servit. vind. l. 1. §. idem ajunt. de aq. plu. arcend.

Limita (1.) si inde præjudicaretur Reipubl. hinc nemo in suo potest facere, quò impeditur publicus navigationis usus l. 1. pr. de flumin. (2.) Fœderà Doctores & Studiosis prohiberi potest, ne in suâ domo cum strepitu opificium exerceat, Perez. C. de Stud. libenl. n. 6. & 7.

VI.

Suum jactare, perdere, deferere quilibet potest. Cujac. in recit. Cod. de Rescind. Vendit.

VII.

Suum jactare in dubio nemo præsumitur, l. cum de indebito 25. §. qui cum solvit. ff. de probat. l. fin. ibi: neg. enim sic homo simplex. C. arbit. tut. l. Campanus 47. ff. de oper. liberi. Glossa in l. si heres ab eo 68. §. fin. verb. errorem. ff. ad SCt. Trebell. Glossa in cap. quia verisimile. verb. concesserit. de presumpt. Afflict. devis. 13. num. 21. Paris. cons. 39. n. 5. Vult. 3. Consil. Marp. 35. n. 203. Quilibet enim avarus præsumitur, per Gloss. in l. quæ dotis. verb. tenebitur. ff. solut. matrim. Mascard. de probat. concl. 151. vol. 1. & quilibet ad conservandum potius, quam ad perdendum tendit. Paris. cons. 39. n. 6. per text. in cap. super hoc 5. de renunciat. Vult. 3. Consil. Marpurg. 18. n. 104. vide supra lit. l. cap. Jactare.

IX.

Suis sumptibus militare nemo cogitur, §. cum sit Romana 10. de simon. cap. 16. de præscript. & nemo de suo beneficium facere tenetur, cap. precaria 4. 10. q. 2. imò quicunque subit officium civile vel personale, non debet erogare de suo, l. fin. §. personale 1. ff. de maneribus & honoribus, quia officium suum nemini debet esse damnosum, l. sed si quis ex signatoribus 7. ff. quando testam. aper. juxta illud Catonis:

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

(Ec) 2

CAP.

CAP. XC.

Syllogismus, Argumentum.

Non potest de argumento & allegatione rectius judicari, quam si in syllogismi formam redigatur: idque tam observare debet JCrus in consulendo & respondendo, Decian. in apolog. c. 22. n. 107. & iii. quam judex in judicando, Nic. Vigel. im Richterbüchlein passim. & advocatus in patrocinando, sive ex parte actoris libellum actionis proponere, Schneidew. ad S. ult. Instit. de injur. n. 9. Oldendorp. in form. libell. pag. 290. Tusch. pract. concl. lit. L. concl. 300. n. 1. & seqq. sive ex parte rei exceptionibus uti velit, Oldendorp. in Enchiridio Except. sub tit. form. exceptionis post lit. contestat. generalis. S. sunt autem. pag. 115. ubi addit, quod ii, qui aliter rem tractant, sacrosanctum juris officium, quasi sues in rosas, irruant.

CAP. XCI.

Symbolum.

In habentibus symbolum (id est, singularem conjunctionem) facilius est transitus. Hoc Brocardicum allegat Anchoran. in consil. 339. n. 7. ac fundamenti loco subternit, l. cum inutilis. de transact. sed textus nullus illius tituli sic incipit, Menoch. consil. 152. prioris edit. incip. respondendum n. 30. allegat pro regulæ hujus fundamento, l. in re s. item quæcunque, de re judic. quod allegatum repetit consil. 326. incip. gravissimi ponderis est, n. 58. sed revera textus est in l. in rem 23. s. item quæcunque s. ff. de rei vindicat. ubi Dd. hoc brocardicum fabricantur & comminiscuntur.

CAP. XCII.

Syndicatus.

Quoties quis officio præsertim in administrandâ justitiâ malè fungitur, toties crimen Syndicatus commississe dicitur. Quia Syndicatus nihil aliud est, quam judicium contra officialem ob malè gestum officium institutum. Cujus sedem volunt esse Doctores in l. i. c. ut omnes Judices tam Civiles, &c. sed planè congruit hoc remedium cum eo, quod Jure Romano proditum, si Judex litem suam fecerit, unde Syndicatus ex græcâ significatione denotat communem litem. Hoc crimen in Recept. Imp. Ratiobon. de anno 1532. Tit. 2. §. 17. describitur hisce verbis: Wenn die Richter unrechtmäßige Urtheil sprechen/und den Krieg ihr eigen machen/und deshalb ad Syndicatum gestellt werden mögen, de Pluteo. Tractat. de Syndicatu.

CAP. XCIII.

Syndicus.

Syndicus fungitur partibus procuratoris, & quæ est conditio procuratoris, eadem quoque est Syndici ratio, l. item eorum 6. ff. quod cuiusq. univers. nom. Bocer. de feud. investit. cap. 4. n. 25. Unde Universitates, quia non nisi per Syndicos litem rectè peragant, aut defendant, ideoque etiam necessariò desiderante parte adversa ad eorum constitutionem tenentur, l. i. §. quibus, vers. fieri oporteat. d. t. Bart. in l. 4. §. creditoribus, per ill. text. de fideicom. liberi. Chilian König in pract. cap. 19. §. Es wird auch, ne scilicet defensio vel actio per plures scissa adversarium incommodo afficiat, l. 27. §. fin. de pecul. l. 5. §. 7. judicat. solv.

FINIS LIBRI DECIMI SEPTIMI.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

CAP. I.

Tacere, Tacens, Taciturnitas.

Axioma I.

Silentium iis imputari aut nocere non potest, qui post factum supervenere, l. 7. famil. ercisc. l. idem est in fin. de condit. indebit.

II.

Tacere melius est, quam actus frustratorios facere, Castrensi. consil. 286. Felin. in capite ex transmissa extr. de præscript. Barr. in disput. incip. pupillus. Paris. consil. 103. bona de quibus in præfenti. num. 93. vol. i. Pantichman. P. i. quæst. 4. num. 3.

III.

Taciturnitas mala est in veritatis defensione, can. quicquid. can. nolite. ii. q. 3.

IV.

Taciturnitas ei præjudicat, qui in obligatione tacet, cap. Diaconi 8. distinct. 28. l. de atate ii. §. qui tacuit 4. de interrog. in jur. fac. Cujac. lib. 18. q. Pauli ad l. 19. d. t. pag. 146.

V.

Tacens habetur pro negante, Salicet. in l. invitus 17. n. 4. vers. pro horum & aliorum communiorum solutione. col. 2. Cod. de procurat. Bellamer. in c. nonne. in 2. not. extr. de præf. Præpos. in c. 2. in fin. dist. 27.

VI.

Tacens non fatetur, sed nec utique negare videtur, c. ii. qui 44. de R. l. in 6. l. i. §. scientiam 2.